EUROPEAN CONFERENCE

Conference Proceedings

The XIV International Science Conference «Current issues of modern science and practice»

May 17 - 19, 2021

Rome, Italy

CURRENT ISSUES OF MODERN SCIENCE AND PRACTICE

Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference

Rome, Italy
May 17 – 19, 2021

UDC 01.1

ISBN – 978-9-40361-485-4

The XIV International Science Conference «Current issues of modern science and practice», May 17 – 19, 2021, Rome, Italy. 228 p.

Text Copyright © 2021 by the European Conference (https://eu-conf.com/).
Illustrations © 2021 by the European Conference.
Cover design: European Conference (https://eu-conf.com/).
© Cover art: European Conference (https://eu-conf.com/).
© All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher. The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required. Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighboring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is: Perehudova T.
Property employment imperative in the context of ukraine's economic development // Current issues of modern science and practice. Abstracts of XIV International Scientific and Practical Conference. Rome, Italy 2021. Pp. 40-42.

URL: https://eu-conf.com.

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES		
1.	Кацуляк Ю.Д., Сіщук М.М. ПЕРСПЕКТИВИ УПРОВАДЖЕННЯ ІНТРОДУКОВАНИХ ДЕРЕВНИХ ЛІСОВИХ ВИДІВ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ І НА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЯХ	11
2.	Обезинская Э.В., Эбель А.В. МОНИТОРИНГ ДРЕВЕСНОЙ И КУСТАРНИКОВОЙ РАСТИТЕЛЬНОСТИ В ПАРКЕ ВЛЮБЛЕННЫХ ГОРОДА НУР-СУЛТАН	15
3.	Семчук І.Я., Оріхівський Т.В. ВИМОГИ ДО КОРМОВИРОБНИЦТВА ПРИ ГОДІВЛІ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ	18
4.	Щербина О.В. ВИЗНАЧЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ ОПТИМАЛЬНИХ РІШЕНЬ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ	21
BIOLOGICAL SCIENCES		
5.	Дрозд І.П. ДОСЛІДЖЕННЯ КІНЕТИКИ 131І В ОРГАНІЗМІ ЩУРІВ	23
6.	Осадчая Ю.В., Филипова П.А. ВЛИЯНИЕ ПОВЫШЕННОЙ ПЛОТНОСТИ СОДЕРЖАНИЯ КУР НА ИХ СОХРАННОСТЬ И ПРОДУКТИВНОСТЬ	26
CHEMICAL SCIENCES		
7.	Tangarikov N.S. КИНЕТИКА И ХИМИЗМ ПРОЦЕССА ГИДРАТАЦИИ АЦЕТИЛЕНА	29
8.	Акперов Н.А., Астанова А.Д. СИНТЕЗ И ПРИМЕНЕНИЕ НЕКОТОРЫХ N-АРИЛАМИНОЗАМЕЩЕННЫХ ТИИРАНОВ	34

CULTUROLOGY		
9.	Протас М.О. МИСТЕЦТВО ДОБИ ПОСТПРАВДИ: ПОМІЖ ІСТИНОЮ ТА ФЕЙКОМ	37
ECONOMIC SCIENCES		
10.	Perehudova T. PROPERTY EMPLOYMENT IMPERATIVE IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S ECONOMIC DEVELOPMENT	40
11.	Zhydovska N. TAX COMPONENT OF LEGALIZATION OF CRYPTOCURRENCY IN UKRAINE	43
12.	Айтхожина Л.Ж., Кажмухаметова А.А. ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ОП «УЧЕТ И АУДИТ»	44
13.	Алимбетова Р.В. РУССКИЙ ЯЗЫК В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	47
14.	Брус С.І. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	50
15.	Василенко М.Д. АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ	52
16.	Гуцалюк О.І., Бєлятинська А.А. ГАРМОНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ФІНАНСІВ	55
17.	Колінько Н.І., Воляник Г.М. АУТСОРСИНГ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ	57
18.	Навроцький Я.Ф. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТРАКТОРІВ В УКРАЇНІ	60

19.	Сергійчук А.С., Прилуцький А.М. СУТНІСТЬ ТА ДЖЕРЕЛА САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	63
20.	Серикова О.Н. ПРИОРИТЕТЫ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УКРАИНЫ	66
	HISTORICAL SCIENCES	
21.	Тимофеєв В.В. МЕДИЧНІ АСПЕКТИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РОКІВ	69
	LEGAL SCIENCES	
22.	Каиргалиев А. ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА: НЕКОТОРЫЕ ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	71
23.	Калиева Г.С., Рыскулбекова Б.Р. ПРАВО НА ИСК: ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ	74
24.	Курдес О.В. ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПІДГОТОВЦІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ	77
25.	Поляков Є.В., Щурат Т.Г. РОЛЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ	80
26.	Рудик П.А МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ ФРАНЦІЇ ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ВІДПОВІДНО ДО ЛІСАБОНСЬКОГО ДОГОВОРУ	84
	MANAGEMENT, MARKETING	
27.	Dykan O., Mkrtychyan D. PRINCIPLES OF SOCIAL CAPITAL DEVELOPMENT OF THE TERRITORIAL COMMUNITY	87

28.	Барієва Т.О., Канцур І.Г. МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	90
	MEDICAL SCIENCES	
29.	Minaieva A.O., Tiupka T.I. RESEARCH ON THE DEVELOPMENT OF A LIQUID DRUG "EX TEMPORE" FOR THE TREATMENT OF PYODERMA	93
30.	Slonetskyi B. I., Kotsiubenko V.O. FEATURES OF MICROBIAL CONTAMINATION IN PATIENTS WITH STRANGULATED INGUINAL HERNIAS	95
31.	Kuchuk O.P., Krupiak V.O., Tymkiv A.Y. STRUCTURE OF THE EYE INJURYS IN BUKOVINA	97
32.	Shapoval O.S. FEATURES OF REGULATION OF IMMUNE RESPONSE IN WOMEN WITH FUNCTIONAL OVARIAN CYSTS WHO REALIZED REPRODUCTIVE FUNCTION	99
33.	Гагаріна Г.Ю., Огороднійчук І.В. ОСОБЛИВОСТІ ТРАВМАТИЗМУ СЕРЕД ВІЙСКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	101
34.	Кирилова О.О., Кирилова Є.І. БАЬКІВСЬКЕ СТАВЛЕННЯ ДО ХВОРОБИ ПІДЛІТКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ СТАТЕВОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ’Я	104
	PEDAGOGICAL SCIENCES	
35.	Boika T., Paletayeva V. FORMATION AND LINGUISTIC COMPETENCE OF STUDENTS BASED ON THE PROFESSIONALIZATION OF THE EDUCATIONAL CONTENT	106
36.	Болсынбекова Г.А. «ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ – ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗІ»	109

37.	Ваніна Н.М. КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	112
38.	Житник Н.В., Кучинова Н.М. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ	114
39.	Сніца Т.Є., Івашкова Д.Ю. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	116
40.	Татаринова Г.Ш., Карасаева Ж.Б. КОНТРОЛЬ ЗНАНИЙ В ТЕСТОВОЙ ФОРМЕ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ	118
41.	Татаринова Г.Ш., Абдурашитова Д.А. ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ВИРТУАЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРИЙ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ	123
42.	Цокур О.С. СТРАТЕГИИ ИННОВАТИЗАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ АВТОРСКОЙ КОНЦЕПЦИИ ПРОФЕССОРА Р.И.ХМЕЛЮК	127
43.	Чередник Д.С. ЦИФРОВА ЛАБОРАТОРІЯ VERNIER ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОДОСЛІДНИКА XXI СТОЛІТТЯ	130
	PHILOLOGICAL SCIENCES	
44.	Кандюк-Лебідь С.В. ПОДОРОЖНІ ЗАПИСКИ XIX СТОЛІТТЯ ЯК ПРОЯВ АВТОРСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ	133
45.	Серебрякова Ю.С., Тєлкова О.В. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ MATRIMONIO В ІСПАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ	136
46.	Тимофєєв Р.І., Цимбал І.В. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ	139

PHILOSOPHICAL SCIENCES		
47.	Аймамбетова Ш.Г. КИЕЛІ САҢДАРДЫҢ ДІНДЕГІ ОРНЫ	142
48.	Власенко Ф.П., Левченюк Є.В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОВНИХ ПРАВ І СВОБОД МЕНШИН У ГЛОБАЛЬНУ ЕПОХУ	145
PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES		
49.	Красногир Е.Г., Сазанчук С.С. КАЛЬКУЛЯТОР АКТУАРНЫХ РАСЧЕТОВ В СТРАХОВАНИИ ЖИЗНИ	147
PSYCHOLOGICAL SCIENCES		
50.	Чудна О. ЕМОЦІЙНА СФЕРА ТА ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА НЕЇ	150
51.	Богачек И.С., Кирий А.В. ИЗУЧЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ПОНИМАНИЯ ПРОБЛЕМНЫХ СИТУАЦИЙ ДЕТЬМИ С ЗПР НА ПРИМЕРЕ КАРТИНОК-НЕЛЕПИЦ	153
52.	Джаппарова Г.К. РОЛЬ ПСИХОЛОГА В ФОРМИРОВАНИИ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ ПОДРОСТКОВ	156
53.	Житник Н.В., Макаровська А.В. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТІВ В ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ РОБІТНИКІВ	161
54.	Стахова О.О., Можаровська Н.І. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ	164
SOCIOLOGICAL SCIENCES		
55.	Курбанова А.Н. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ	167

TECHNICAL SCIENCES		
56.	Melnyk O., Voloshyn A., Koryakin K. REVIEW OF STRUCTURAL SPECIFICS OF DRY-CARGO SHIPS FOR THE PROJECT CARGOES TRANSPORTATION	172
57.	Trofimov A., Konova K. OPPORTUNITIES TO IMPROVE PUBLIC TRANSPORT BY INFORMING INFRASTRUCTURE	176
58.	Абдиказиев Е.Т., Садибаев А.К. ВИБРОСЕПАРАТОР ДЛЯ ОЧИСТКИ МАСЛИЧНЫХ КУЛЬТУР ОТ ПРИМЕСЕЙ	179
59.	Безверхий А.А., Константинов Д.М. АСПЕКТЫ РАЗРАБОТКИ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНТЕРНЕТ-ПОРТАЛА С ИДЕНТИФИКАЦИЕЙ ОБЪЕКТОВ	182
60.	Жоранова Н.Ж., Әбдіқапар Д.Ә. ЖЫЛЫЖАЙДАҒЫ ТЕМПЕРАТУРА МЕН ЫЛҒАЛДЫЛЫҚТЫ БАҚЫЛАУҒА АРНАЛҒАН МИКРОПРОЦЕССОРЛЫҚ ЖҮЙЕНІ ҚҰРУ	185
61.	Жоранова Н.Ж., Әбдіқапар Д.Ә. КӨТЕРМЕ ЖӘНЕ БӨЛШЕК САУДА КӘСІПОРНЫНЫҢ АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕСІ	190
62.	Неженцев А.Б. УСТРОЙСТВО ДЛЯ ДИНАМИЧЕСКОГО ТОРМОЖЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ГРУЗОПОДЪЕМНЫХ КРАНОВ	198
63.	Пальченко О.Л. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ СЕЙСМОМЕТРИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ГРЕБЕЛЬ ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ	201
64.	Розломій І.О., Коркоць О.Г. МУЛЬТИФРАКТАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВЛАСТИВОСТЕЙ МЕТАЛОМАТЕРІАЛІВ	204
65.	Янцевич М.А., Филиппович Г.А. ГИБКИЕ АППРОКСИМАЦИИ В ЗАДАЧАХ ШИРОКОПОЛОСНОГО СОГЛАСОВАНИЯ	207

VETERINARY SCIENCES		
66.	Волинець А.А. ТЕРАПЕВТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІКУВАННЯ АБОМАЗОЕНТЕРИТУ У ТЕЛЯТ	210
67.	Гутий Б.В., Мартишук Т.В. ВПЛИВ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ «БУТАСЕЛМЕВІТ-ПЛЮС» НА ПРОТЕЇНСИНТЕЗУВАЛЬНУ ФУНКЦІЮ ПЕЧІНКИ ПОРОСЯТ ПРИ ВІДЛУЧЕННІ	213
68.	Кононюк С.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ АМПРАМІЦИНУ ТА ТКАНИННОГО ПРЕПАРАТУ МЕТРОФЕТ ПРИ ЛІКУВАННІ ТЕЛЯТ ХВОРИХ НА ДИСПЕПСІЮ	216
69.	Моисеева К.А., Сухинин А.А. РОЛЬ ТОКСИНОВ CLOSTRIDIUM PERFRINGENS В РАЗВИТИИ ИНФЕКЦИЙ ЧЕЛОВЕКА И ЖИВОТНЫХ	219
70.	Огородник Н.З. ВПЛИВ IN VITRO РІЗНИХ КОНЦЕНТРАЦІЙ МАНГАНУ НА МІКРОФЛОРУ РУБЦЯ ТЕЛЯТ	222
71.	Прийма О.Б. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ СПОСОБІВ КОПРООВОСКОПІЇ ЗА СТРОНГІЛЯТОЗІВ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ КІЗ	225

ПЕРСПЕКТИВИ УПРОВАДЖЕННЯ ІНТРОДУКОВАНИХ ДЕРЕВНИХ ЛІСОВИХ ВИДІВ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ І НА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЯХ

Кацуляк Юрій Дмитрович
к.с.-г.н., с.н.с., завідувач лабораторії
лісовідновлення і селекції УкрНДІгірліс

Сіщук Мар'яна Миколаївна
к.с.-г.н., м.н.с. лабораторії
лісовідновлення і селекції УкрНДІгірліс

В лісових насадженнях багатьох країн Західної Європи упровадження іншорайонованих деревних видів, особливо хвойних, значно підвищило продуктивність в експлуатаційних лісах, захисні властивості, біологічну стійкість, технічну цінність та екологічну ефективність лісових біоценозів. Багаторічні наукові дослідження науковців Львівського лісотехнічного інституту тепер НЛТУ України (м. Львів), Закарпатської дослідної станції (м. Мукачево) та лісівнича практика виробничників виявили найбільш перспективні для лісовирощування інтродуковані види, які пройшли довготривале випробування в Карпатському регіоні України, успішно адаптовані (окремі навіть глибоко натуралізовані), мають різноманітні переваги за багатьма господарсько-цінними ознаками, які не властиві автохтонним видам і не створюють інвазивних загроз їм та навколишньому природньому середовищу. Адже, у багатьох випадках рослини місцевої флори не завжди можуть забезпечити високу продуктивність насаджень та належний рівень виконання ними корисних функцій.

Важлива роль відводиться упровадженню таких чужоземних деревних видів, які пройшли різні етапи довготривалих випробувань у регіоні й виявили себе особливо швидкоростучими та стійкими проти впливу кліматичних аномалій, особливо вітровіїв, зсувів, повеней, а також шкідників і хвороб. Науково-обгрунтоване випробовування лісових інтродуцентів в умовах Карпатського регіону проводять із 50-их років минулого сторіччя. Під час цього завдання полягало не в заміні корінних деревостанів на похідні із інтродуцентів, а шляхом часткового упровадження (покращити стійкість, якість, продуктивність, санітарно-гігієнічні та рекреаційні функції існуючих насаджень). Для цього потрібно використовувати такі деревні іншорайоновані види, які виявились перспективними в Українських Карпатах за одним або кількома господарсько-цінними ознаками.

Чільне місце серед таких видів в першу чергу займають псевдотсуга Мензіса (*Pseudotsuga Menziesii* (Mirb.) Franko), модрина європейська (*Larix desidua* Mill.) і модрина японська (*Larix leptolepis* Gord.). Їх культури досить поширені не лише в Карпатських лісах, а й в цілому на Заході України. Підвищення ефективності упровадження представлених видів дасть змогу покрити дефіцит деревини в малолісистій Україні, збільшити біорізноманіття й покращити середовищетвірні функції Карпатських лісів і прилеглих територій.

Дослідження фітоценозів псевдотсуги Мензіса показали, що вони можуть досягати рекордної для лісів нашої держави продуктивності. Запас стовбурної деревини у віці технічної стиглості (біля 120 років) може становити близько 2 тис. $м^3 \cdot га^{-1}$, що в три рази перевищує запас найкращих насаджень автохтонної ялини європейської європейську (Picea abies (L.) Karst). Це служить беззаперечним практичним доказом необхідності розширення площ з участю псевдотсуги Мензіса. Особливо добре росте до висоти 900-950 м над рівнем моря з ялицею білою (Abies alba Mill.) і буком лісовим (Fagus sylvatica L.). Окремі насадження, найстарші з них, вже сягають віку 160-180 років. На тепер науковцями УкрНДІгірліс ім. П.С. Пастернака вже відібраний цінний генофонд цього виду, особливо лісові генетичні резервати та плюсові дерева, створені клонові насінні плантації та постійні лісонасінні ділянки, опрацьовані усі необхідні агротехнічні й технологічні прийоми вирощування лісокультур. Псевдотсугу Мензіса варто застосовувати в експлуатаційних лісах регіону.

З найкращого боку показало себе уведення в ліси регіону і модрини європейської, що здійснюється вже протягом 140-160 років. Науковцями також повністю опрацьовані агротехнічні й технологічні прийоми створення лісонасаджень, які доцільно створювати в експлуатаційних та захисних лісах, а також для плантаційного лісорозведення з метою створення додаткової лісосировинної бази за короткий період. Заслуговує уваги і запровадження її в санітарно-гігієнічних лісах (завдяки щорічній зміні хвої модрина більш димо- і газостійка, ніж інші хвойні). Стиглі буково-модринові ліси досягають запасу деревини понад 1200 $м^3 \cdot га^{-1}$, що у два рази перевищує продуктивність ялини європейської. Також вона добре росте в біогруповому змішанні із ялицею білою, явором несправжньоплатановим, явором (Acer pseudoplatanus L.) та вязом шорстким (Ulmus scabra Mill.). Дуже позитивним є суттєве підвищення вітростійкості насаджень з участю модрини завдяки глибокій кореневій системі (в дорослих особин до 2,5 м) та грубішому мичкуватому корінні ніж в ялини, ялиці й навіть бука. Та й кількість останнього досить значна. До уражень фітозахворюваннями і пошкоджень ентомошкідниками модрина європейська також виявилась напрочуд стійкою. У регіоні досить розвинена плюсова селекція та плантаційне насінництво модрини європейської для отримання покращеного насіння.

Досвід вирощування модрини японської у наших лісах не такий великий як попереднього виду, хоч дана порода досить перспективна й інколи навіть переважає модрину європейську на нижчих гіпсометричних рівнях у багатих лісорослинних умовах. Найкраще її переваги над автохтонними видами також спостерігаються у буковій зоні. Досвід свідчить, що цей вид слід застосовувати

в експлуатаційних лісах та для плантаційного лісовирощування. Більшість клонових насінних плантацій створювалися із спільним застосуванням рамет європейської і японської модрин, що дає змогу отримувати гібридне насіння із гетерозисним ефектом. Деревина модрин стійка до гниття, довго зберігається у воді, тверда, міцна, довговічна, з високими механічними властивостями, хоч обробляється важче, ніж інші хвойні породи, але використовується у гідротехнічному будівництві, при будівництві мостів, а також для виготовлення шпал, паркету, настилів для вело- і мототреків.

Для успішного упровадження в лісокультурну практику регіону псевдотсуги Мензіса та модрин (європейської та японської) слід продовжити створення їх постійної лісонасінної бази на генетико-селекційній основі. Найбільш перспективним напрямком для цих видів є подальший розвиток плюсової селекції та плантаційного (переважно клонового) насінництва.

Крім вищеприведених видів досить перспективним виявилося випробування ялиці бальзамічної (*Abies balsamea* Mill.), яка у високогір'ї, на висотах 1100-1200 м над рівнем моря за ростом, продуктивністю і стійкістю суттєво перевищує не лише автохтонну ялицю білу, але й ялину. Згаданий чужоземний вид вводиться в лісові насадження регіону Карпат протягом останніх 40 років.

Сосна жорстка (*Pinus rigida* Mill.) уведена в рівнинні насадження прилеглих до Карпатського регіону територій і повністю натуралізована протягом 100-110 років. Дана порода росте і продукує деревину на рівні сосни звичайної (Pinus silvestris L.), але переважає останню за стійкістю до засух, пошкоджень фітохворобами й ентомошкідниками. Приведені в цьому обґрунтуванні й охарактеризовані нами хвойні види абсолютно не проявляють інвазійності і самостійно не вийшли за межі територій, на яких були висаджені. Уведення їх у ліси потребує ще багато зусиль, пов'язаних із створенням, або покращенням існуючої насінної бази, ретельним вирощуванням садивного матеріалу, дотриманням розроблених науковцями технологій та агротехніки створення лісових культур.

Серед листяних іншорайонованих видів особливої уваги потребує дуб червоний (*Quercus rubra* Du Rei). У свіжих і вологих навіть бідніших лісорослинних умовах (B_3,C_2,C_3) на супіщаних і щебенистих грунтах до висоти 500 м н.р.м. росте значно швидше, ніж дуб звичайний (Quercus robur L.). Характерною особливістю дуба червоного є його висока стійкість до ентомошкідників та хвороб. Майже щорічне рясне плодоношення сприяє створенню постійної насінної бази на селекційній основі. Технологія та агротехніка створення лісонасаджень, в тому числі і шляхом висівання жолудів, розроблені досконало. Пропонується використовувати цей вид в експлуатаційних і захисних лісах, особливо для лісорозведення на непридатних для сільськогосподарського виробництва землях. Проявляє незначну інвазійність, тому потребує деякого контролю та заходів щодо її пом'якшення.

Випробування інтродуцентів впродовж більш як 70 років дендропарках Карпатського регіону дали змогу виявити ще ряд вдало адаптованих деревних видів, які є перспективними за швидкорослістю, продуктивністю, біологічною стійкістю і їх захисними властивостями. Серед них посиленої уваги потребують

ялини ситхінська (Picea sitchensis Carr.), сербська (Picea omorica Panc.) і східна (Picea orientalis L.); ялиці велика (Abies grandis Lindl.) і кавказька (Abies nordmanniana Stev.) та сосна румелійська (Pinus peuce Gris.).

МОНИТОРИНГ ДРЕВЕСНОЙ И КУСТАРНИКОВОЙ РАСТИТЕЛЬНОСТИ В ПАРКЕ ВЛЮБЛЕННЫХ ГОРОДА НУР-СУЛТАН

Обезинская Эвелина Васильевна,
кандидат сельскохозяйственных наук,
старший преподаватель кафедры лесные ресурсы и лесное хозяйство, НАО "Казахский агротехнический университет им. С.Сейфуллина", проспект Жеңіс, 62, г. Нур-Султан, 010011, Республика Казахстан

Эбель Андрей Владимирович
кандидат сельскохозяйственных наук,
старший преподаватель кафедры лесные ресурсы и лесное хозяйство, НАО "Казахский агротехнический университет им. С. Сейфуллина», проспект Жеңіс, 62, г. Нур-Султан, 010011, Казахстан

Исследования по изучению состояния и экологической оценке состояния зеленых насаждений общего пользования проводились в г. Нур-Султан. Территория города Нур-Султан и его зеленой зоны располагается в степной зоне с резко континентальным климатом, отличающимся значительным дефицитом влажности, суровыми малоснежными и продолжительными зимами, сильными ветрами и резкими сменами температур в пределах суток [1].

Для оценки состояния зеленых насаждений в городских условиях проводится регулярное слежение за их состоянием, это дает возможность своевременно принять меры по улучшению их декоративного и санитарного состояния. В статье приведены результаты мониторинга зеленых насаждений парка Влюбленных вегетационного периода 2020 года.

Парк Влюбленных или Жастар Саябагы расположен на левом берегу столицы Казахстана и является одним из достопримечательных мест, где совершаются церемонии бракосочетания, а также проводятся романтические фотосессии. Площадь парка 16,7 га.

Оценка зеленых насаждений общего пользования проводилась по общепринятой шестибальной шкале категорий состояния деревьев согласно методике [2].

Принятая методика позволяет получить достоверную информацию о качественном состоянии городских объектов озеленения, дать комплексную экологическую оценку состояния всех элементов растительности на объектах озеленения: деревья, кустарники, газоны и цветники.

Определение состояния кустарников, газонов и цветников проводилось по трёхбалльной шкале – 1 - хорошее, 2 - удовлетворительное и 3 – неудовлетворительное.

Для интегральной оценки состояния всей растительности зеленого насаждения использовали коэффициент комплексной экологической оценки

(ККЭО). Он складывается из следующих баллов оценки состояния элементов растительности: древесных насаждений, кустарников, газонов и цветников с поправкой на их значимость («вес» в общем балансе растительности на объекте).

Кустарниковая растительность на исследуемом участке была представлена живыми изгородями, поэтому их экологическое состояние оценивалось в целом. При оценке газонов и цветников учитывалась площадь по категориям. Что дало возможность определения средневзвешенного балла.

Биологическая продуктивность растений прямо пропорциональна их массе и наибольшая у древесных растений.

Значения поправочных коэффициентов (ПК) при расчете средневзвешенного балла оценки зеленого насаждения условно принимались для каждого из элементов растительности следующими: древостоя – 1,0, кустарников – 0,4, газонов – 0,2, цветников – 0,1. ККЭО рассчитывался как сумма произведений баллов состояния (Бс.) на поправочные коэффициенты, разделенная на сумму ПК всех элементов растительности по формуле:

$$ККЭО = (Бс.д. \times 1 + Бс.к. \times 0,4 + Бс.г. \times 0,2 + Бс.ц. \times 0,1)/ \Sigma ПК\ д,к,г,ц. \quad (1)$$

Ассортимент древесной и кустарниковой растительности представлен следующими видами: тополь пирамидальный (*Populus Pyramidalis* L), вяз приземистый (*Ulmus pumila* L.), ива ломкая ((*Salix fragilis* L.), сосна обыкновенная (*Pinus sylvestris* L.), ель сибирская (*Picea obovata* L.) , береза повислая (*Betula verrucosa* Ehrh.), яблоня сибирская (*Malus pallasiana* Juz.), лох узколистный (*Elaeágnus angustifólia* L.), сирень венгерская (Syringa josikaea Jacq. fil.). Средний балл по исследуемым породам равен 1,5.

Кроме исследований на постоянной пробной площади провели оценку состояния другой древесной и кустарниковой растительности парка, живой изгороди, газонов и клумб. Живая изгородь из акации белой и вяза мелколистного - 1,5 балла (провести подкормку), газоны - 1,5 балла (провести подсев и штыкование), -1,5 балла, клумбы -1,0 балл.

Коэффициент комплексной экологической оценки всей растительности на объекте: ККЭО = (1,5x1 + 1,5x0,4+ 1,5x0,2+1,0x0,1) / 1,7 = 1,5.

Расчеты ККЭО показали, что интегральная оценка состояния сквера, с учетом древесной растительности и клумб равна 1,5. Объект характеризуется как здоровый. Чтобы не допустить ослабления древесной и кустарниковой растительности, произрастающей в парке, необходимо за ними установить постоянный надзор. Проводить полив со стимуляторами роста, штыкование в лунках, Активную мелиорацию необходимо проводить в местах, где насаждения имеют угнетенное состояние.

Список литературы

1 Гвоздецкий Н.А., Николаев В.А. Казахстан.М.: Издательство «Мысль», 1971. С.142-160.

2 Абильдинов А.А., Обезинская Э.В. Рекомендации по созданию и содержанию зеленых насаждений города Астаны [Текст] / Э.В. Обезинская //Астана - 2017.- С. 156-160.

ВИМОГИ ДО КОРМОВИРОБНИЦТВА ПРИ ГОДІВЛІ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ

Семчук Ірина Ярославівна,
кандидат с.-г. наук, старший викладач
кафедри годівлі тварин та технології кормів
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

Оріхівський Тарас Володимирович,
кандидат с.-г. наук, асистент
кафедри генетики та розведення тварин
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

В нинішніх умовах при відсутності необхідних комбікормів годівля молодняка худоби стала незбалансованою, що призводить до помітного зниження виробництва яловичини. Тому і виникло завдання - відшукати альтернативні шляхи нормованої годівлі тварин для підвищення їх м'ясної продуктивності.

Важливими показниками, які необхідно враховувати при вирощуванні кормових культур для заготівлі кормо сумішок для годівлі худоби, є вихід поживних речовин з 1 га кормової площі, а також добре поїдання їх худобою і висока інтенсивність росту відгодованих даними кормами тварин.

Слід також наголосити, що основним контингентом худоби, яка відгодовується в господарствах західного регіону України є надремонтний молодняк молочних та молочно-м'ясних порід, який навіть в умовах належного забезпечення кормами показує посередні прирости живої маси. Тому для інтенсивної відгодівлі таких тварин вимоги щодо раціонів їх годівлі повинні бути особливо високими.

Дослід з інтенсивної відгодівлі худоби на раціонах, основними кормами у яких були напівсухі сумішки типу зерносінажу, у спеціалізованому господарстві Зборівського району Тернопільської області. Тривалість заключної відгодівлі - 120 днів. Надремонтні бугайці української чорно-рябої молочної породи віком 12-14 місяців були розділені за методом аналогів на 4 піддослідних групи по 7 голів у кожній.

Контрольною була група бугайців, основу раціону якої складав кукурудзяний силос. В другій групі використано зерносінаж із ярих кормових культур, в третій - зерносінаж із озимих культур і в раціони четвертої групи для порівняння включали сінаж сіяних багаторічних трав (конюшинно-злакові сумішки).

При заготівлі зерносінажу із ярих культур весною висівали (кг/га): овес - 75, ячмінь - 75, горох - 120. Сумішку скошували при вологості маси 50%, що

співпадало із восковою спілістю зерна злаків. Скошування з одночасним подрібненням стебел разом із зерном проводили сінажними комплексами. Подрібнену масу закладали в облицьовані траншеї, при старанному трамбуванні та ізоляції від доступу повітря, як. звичайний сінаж.

При заготівлі зерносінажу із озимих культур використано озиму вику (110кг/га) та відносно нову в західному регіоні України культуру - озиме тритікале (130кг/га). Весною до цієї сумішки підсівали ріпак (суріпицю) - 8 кг/га, що значно збільшувало листкову масу, яка є найбільш багатою вітамінами та поживними речовинами.

Вивчено урожайність кормових сумішок, їх хімічний склад і поживність, яка складала: зерносінаж - 0,6-0,63, сінаж - 0,34 і силос кукурудзяний - 0,20 к. од.

Зважування бугайців проводили щомісяця. Проведений також 8-добовий обмінний дослід на 4-х бугайцях-аналогах із кожної групи, в якому вивчали перетравність поживних речовин та баланс азоту. Щомісячно брали проби вмісту рубця, крові і сечі для відповідних аналізів.

Наявність у зерносінажі зерна збільшує вміст у кормі протеїну, крохмалю та фосфору - необхідних компонентів повноцінної годівлі.

Загальна поживність раціонів в різних групах була близькою і відповідала нормі. При згодовуванні кормів, передбачених раціонами, нами одержано не однакову інтенсивність росту відгодівельних бугайців та різну їх м'ясну продуктивність (таблиця 1 і 2).

Таблиця 1.
Інтенсивність росту піддослідних бугайців

Гру-па	Основний корм в раціоні	Середня жива маса бугайців, кг		Приріст живої маси, кг	
		початок досліду	кінець досліду	всього, кг	середньо-добовий, г
1	Кукурудзяний силос	330,4	408,4	78,0	650±8,2
2	Зерносінаж сумішок ярих культур	331.0	435,6	104,6	872**)±10,1
3	Зерносінаж сумішок озимих культур	332,6	447,0	114,4	953**)±14,4
4	Сінаж сіяних багаторічних трав	329,8	424,4	94,6	788*)±9,1

Примітка: різниця до показників контрольної групи статистичне вірогідна **)$p < 0,05$, **)$p < 0,01$

В нашому досліді найкраще росли бугайці відгодовувані зерносінажем. При контрольному забої тварин цих груп, встановлено вищу забійну масу, більший вміст м'якоті в туші та м'яса вищого і першого сортів. Це вказує на значну перспективу такої відгодівлі худоби.

Таблиця 2.

Деякі показники м'ясної продуктивності бугайців (M±m, n=4)

Гру-па	Забійна маса, кг	Забійний вихід, %	М'якотна частина півтуші		М'ясо вищого і першого ґатунку	
			кг	%	всього у півтуші, кг	%
1	212,2±2,2	52,8±0,9	80,2±0,8	79,2	34,0±0,4	42,4±0,32
2	231,4**)±3,1	54,4*)±0,8	90,0*)±0,8	81,2	39,4*)±0,4	43,8*)±0,38
3	240,9**)±3,4	54,8*)±0,9	94,6**)±1,0	82,0	42,6**)±0,5	45,0*)±0,52
4	220,3*)±2,6	53,2±1,0	84,8*)±0,7	80,4	36,9±0,4	43,6*)±0,28

Примітка: різниця до показників контрольної групи статистичне вірогідна **)$p < 0,05$, **)$p < 0,01$

Отже нами досліджено, що при використанні зерносінажних кормів в організмі тварин спостерігається більш кращий перебіг обмінних процесів, що покращує засвоєння поживних речовин тваринами.

Використання зерносінажу, особливо якщо він закладений із озимих культур - тритікале з озимою викою при підсіві весною ярого ріпаку, дозволяє одержувати найвищий збір поживних речовин з 1га, а згодовування такого корму надремонтним бугайцям української чорно-рябої молочної породи дає середньодобові прирости живої маси біля 1кг (953г). Тому такий тип відгодівлі молодняка дозволяє з 1га виробляти найбільшу кількість яловичини з рентабельністю 40,6%.

Список літератури

1. Теория и практика нормированного кормления скота: [Монография] под ред. В.М. Кандыбы, И.И. Ибатулина, В.И. Костенко. - Ж .: - 2012 - 860с.

2. Цвигун А.Т., Повозников М., Блюсюк С.М. К вопросу изучения обмена веществ в организме животных // Вестник НАУ. - Киев - 2004. - №.74. - С. 74 - 78.

3. Півторак Я.І. Аспекти протеїнового забезпечення відгодівельної худоби за різних умов живлення // Науковий вісник . - Львів, 2001. - С. 47-53.

4. Столярчук П.З., Боярський Л.Г. Заготівля кормів та нормована годівля с.-г. тварин. - Львів: Каменяр, 1989. - 142 с.

ВИЗНАЧЕННЯ І ПРИЙНЯТТЯ ОПТИМАЛЬНИХ РІШЕНЬ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Щербина Олена Вікторівна
Кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри технологій переробки та
зберігання сільськогосподарської продукції
Херсонський державний аграрно-економічний університет
Херсон, Україна

Всесвітня глобалізація передбачає постійний розвиток інновацій та потребу у підвищені професійного рівня своїх працівників. Компанії повинні скорочувати час розробки нових продуктів, причому новинки мають приносити основну масу доходів підприємств, адже міжнародні конкуренти пропонують ті чи інші удосконалення. Глобалізація ще гостріше виявила потребу в нових підходах до управління, які акцентують увагу на наділенні працівників повноваженнями і їх залучення до прийняття рішень [1].

Здобувачі вищої освіти повинні усвідомлювати основи економічних проблем, при вирішенні яких виникає необхідність в математичному інструментарі. Майбутній фахівець має чітко орієнтуватись в економічній постанові задачі і визначати в якому розділі дослідження операцій необхідно шукати засоби для вирішення, має чітко формалізувати економічну задачу, тобто описати її за допомогою математичної моделі провести розрахунки і отримати кількісний результат. У підсумку фахівець повинен вміти аналізувати отримані результати і зробити адекватні висновки до поставленої економічної задачі.

Опанування можливостей використання моделей лінійного програмування для визначення плану виробництва допоможе визначитись із пріоритетом ведення господарської діяльності. Лінійне програмування (ЛП) являє собою теоретичний апарат модельного дослідження, що спрямоване на відшукання найкращого способу розподілу обмежених ресурсів [2]. Як приклад, можливість закупок готової продукція для подальшої її реалізації може бути вигіднішим ніж використання власних виробничих потужностей. Також необхідно звернути увагу на задачі виробничого планування, де враховується динаміка попиту, виробництва і зберігання продукції. Після визначення із направленістю підприємства, для економічного аналізу необхідно чітко визначати:

- Цільову функцію;
- Обмеження;
- Допустимий план;
- Декілька допустимих планів;
- Модель лінійного програмування;
- Оптимальний план;
- Подвійні оцінки;
- Межі стійкості.

При загально поставленій задачі необхідно визначити план виробництва, одного або декількох видів виготовляємої продукції, якій мав би забезпечувати найбільш раціональне використання матеріальних фінансових та інших видів ресурсів. План має бути оптимальним, а критерії – максимум прибутку при мінімумі витрат на виробництво [2].

Отже головним важелем ефективності господарювання буде повне використання оперативної інформації і вироблення на цій основі найкращих оптимальних рішень із застосуванням математичного моделювання, а реалізація стратегій у вигляді планування і оперативного управління на підприємствах має відбуватися на підставі прийняття рішень і доведення їх у адекватній формі до виконавців.

Список літератури:

1. Ляшенко Р.В. аналіз системних концепцій менеджменту в управлінні підприємством. Науковий журнал: «Альманах науки», №5 / 2, 2018. С.4 – 7

2. Оптимізаційні методи і моделі / О.Г. Савченко та ін. Херсон : Айлант, 2014. 430 с.

3. Економіко-математичне моделювання: навчальний посібник / Т.С. Клебанова та ін. Харків: ВД «ІНЖЕК». 2010. 352 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ КІНЕТИКИ 131I В ОРГАНІЗМІ ЩУРІВ

Дрозд Іван Петрович
доктор біологічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Інститут ядерних досліджень,
Національна Академія Наук України

Вступ. Останнім часом стало очевидним, що альтернативна "зелена" енергетика через її високу вартість поки-що не може на рівних конкурувати, наприклад, з атомною енергетикою. Водночас, зі збільшенням кількості атомних електростанцій (АЕС), зростає ймовірність аварій з виходом продуктів поділу ядерного палива в навколишнє середовище та опроміненням обслуговуючого персоналу й населення, що мешкає в зоні впливу атомних енергоблоків. Як свідчать аварії на ядерних енергоблоках в різних країнах (ЧАЕС, Фукусіма Даїчі та інші), на жаль, не існує технічних засобів, здатних забезпечити абсолютну безпеку експлуатації ядерних об'єктів.

Оскільки серед короткоживучих продуктів поділу ядер урану найбільш біологічно значущими є радіоактивні ізотопи йоду, особливо ^{131}I, то саме вони являють собою найбільшу небезпеку в разі запроектної аварії ядерного реактора [1,2]. Це обумовлено їх високим виходом в реакціях поділу [3], здатністю майже без дискримінації мігрувати по ланках біологічних ланцюгів і концентруватися у щитоподібній залозі (ЩЗ) ссавців і людини [4].

Отже, метаболізм йоду - важливий елемент функціональної активності ЩЗ, в якій йодид сам виконує роль регулятора. Навіть у разі значного збільшення споживання йоду клітини ЩЗ зазвичай здатні підтримувати оптимальний рівень синтезу тиреоїдних гормонів.

Недостатнє надходження йоду викликає широкий спектр метаболічних порушень і розвиток йододефіцитних захворювань, найвідомішим проявом яких є ендемічний зоб. Однак сьогодні найважливішим наслідком дефіциту йоду вважають пошкодження репродуктивної системи і порушення розвитку центральної нервової системи плоду та новонародженого організму. Дефіцит йоду у матері під час вагітності є провідною причиною розумової відсталості у дитини.

Метою дослідження було експериментальне визначення характеристик, що описують кінетику радіоізотопу в організмі, без знання яких неможливо коректно розраховувати поглинені дози.

Матеріали та методи досліджень Дослідження проводили у трьох серіях експериментів (таблиця).

Таблиця

Дизайн експерименту

Серія експериментів	Процеси, що вивчалися	Кількість використаних тварин, шт*		
		Загальна	Опромінених	Контрольних
А	Кінетика ^{131}I в органах і тканинах лабораторних щурів за одноразового надходження до організму	110	100	10
Б	Кінетика ^{131}I в органах і тканинах щурів за тривалого надходження до організму сталої активності ізотопу(стале надходження)	35	25	10
B_1	Кінетика ^{131}I в органах і тканинах щурів за надходження до організму ізотопу змінної активності (змінне надходження)	35	25	10

*- використовували мінімально необхідну кількість тварин

В усіх дослідах використовували щурів-самців лінії Вістар з початковою масою 200±15 г., яким, залежно від мети експерименту, (одноразово чи тривало) вводили перорально через зонд розчин натрію йодиду ($Na^{131}I$) у дистильованій воді. Тварин утримували у стандартних умовах віварію.

Кінетику ^{131}I за його одноразового внутрішнього надходження до організму досліджували у серії експериментів “А”. Для вивчення кінетики трьом групам тварин, які налічували по 30, 35 і 35 особин, одноразово вводили ізотоп активністю відповідно 3,3; 19,2 та 114,8 кБк на тварину. Ізотоп вводили перорально за допомогою металевого зонду. У процесі експерименту тварин виводили з експерименту шляхом швидкої декапітації згідно з графіком досліджень (по 5 тварин на точку) у терміни: за введеної активності 3,3 кБк - через 0,125; 0,25; 1; 2; 3; і 7 діб; за введеної активності 19,2 кБк - через 0,125; 0,25; 1; 2; 3; 7 і 14 діб; за введеної активності 114,8 кБк – через 0,125; 1; 2; 3; 7; 14 і 22 діб із дотриманням вимог Європейської конвенції про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей [5]. Після цього виокремлювали органи та тканини, зважували їх на електронних вагах і вимірювали вміст у них ізотопу γ-спектрометричним методом з використанням Ge-Li напівпровідникового детектора.

З метою вивчення кінетики ^{131}I за його хронічного надходження провели 2 серії дослідів: “Б” і “В”. Дослід (серія “Б”) проводили з метою вивчення закономірностей накопичення ізотопу в організмі ссавців. Для цього необхідно було забезпечити стале надходження йоду, тобто щоденно вводити тваринам однакову активність ізотопу. У цьому експерименті кожній із 25 тварин щоденно впродовж 14 діб вводили по 29,3 кБк розчину натрію йодиду.Тварин виводили з експерименту (по 5 на кожну точку) через 1, 2, 3, 7 та 15 діб після початку експерименту і вимірювали вміст ізотопу в органах і тканинах, як і в

дослідах із одноразовим введенням. Дослід (серія "В") проводили з метою моделювання "залпового" викиду ^{131}I у випадку радіаційної аварії на енергоблоці АЕС і вивчення накопичення ізотопу в організмі за цих умов. Для цього кожній із 25 задіяних у експерименті тварин щоденно впродовж 13 діб вводили водний розчин натрію йодиду. Початкова активність розчину становила 32,3 кБк/тварину. У кожний наступний день активність, що надходила до організму, зменшувалась на величину добового радіоактивного розпаду (змінне надходження). Тварин виводили з експерименту (по 5 на кожну точку) через 1, 2, 3, 8 та 14 діб після початку експерименту і вимірювали вміст ізотопу в органах і тканинах спектрометричним методом.

Отримані результати. З'ясували, що за тривалого надходження до організму щурів ^{131}I його накопичення в ЩЗ визначається трьома взаємнопов'язаними змінними дозозалежними величинами: ефективним періодом напіввиведення; коефіцієнтом депонуваня йоду в ЩЗ та масою ЩЗ. Нижче наведено вирази, що описують ці показники, визначені за розроблено нами та застосовано до даних умов опромінення методикою кількісного визначення цих показників.

$$T_{ef} = 2{,}71109\ D^{0{,}16168} \text{ (за } D \leq 34 \text{ Гр)};$$

$$T_{ef} = 5{,}206 \cdot \exp(-0{,}00243 \cdot D) \text{ (за } D > 34 \text{ Гр)};$$

$$k_{th} = 0{,}245 \cdot D^{-0{,}1}; \quad (3.11)$$

$$m_{th} = 0{,}0008463 \cdot \ln(D) + 0{,}0148 \text{ (за } D \leq 34 \text{ Гр)};$$

$$m_{th} = 0{,}0195 \cdot \exp(-0{,}00305 \cdot D) \text{ (за } D > 34 \text{ Гр)},$$

де T_{ef} – ефективний період напіввиведення, вираженийу добах; k_{th} коефіцієнт депонування йоду в ЩЗ, виражений у долі від 1; m_{th} маса ЩЗ, виражена у г; D доза опромінення ЩЗ, виражена у Гр.

Список літератури

1. Сологуб Л.І., Антоняк Г.Л., Антоняк Т.О. та ін. Йод в організмі тварин і людини (біохімічні аспекти) // Біологія тварин. – 2005. – Т. 7, № 1–2. – С.31–50.
2. Василенко И.Я. Радиационная безопасность изотопов йода // Атомная энергия, 1987.- Т. 63, вып. 4.- С. 244- 248.
3. Колобашкин В.М. Радиационные характеристики облученного ядерного топлива: справочник / В.М. Колобашкин, П.М. Рубцов, П.А. Ружанский, В.Д. Сидоренко. — М.: Энергоатомиздат, 1983. - 374 с.
4. Щитовидная железа. Фундаментальные аспекты / Под ред. проф. А.И. Кубарко и проф. S. Yamashita. — Минск-Нагасаки, 1998. — 368 с.
5. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей // Збірка договорів Ради Європи.- К.: Парламентське видавництво, 2000.

ВЛИЯНИЕ ПОВЫШЕННОЙ ПЛОТНОСТИ СОДЕРЖАНИЯ КУР НА ИХ СОХРАННОСТЬ И ПРОДУКТИВНОСТЬ

Осадчая Юлия Васильевна,
кандидат сельскохозяйственных наук, доцент,
доцент кафедры биологии животных
Национальный университет биоресурсов
и природопользования Украины

Филипова Полина Александровна
Студентка III курса
Национальный университет биоресурсов
и природопользования Украины

В условиях промышленного производства продукции птицеводства организм кур непрерывно подвергается воздействию многочисленных технологических стрессоров [1]. Действие стрессоров начинаются еще с инкубатора [2] и сопровождает весь период использования кур из-за транспортировки, высокой плотности содержания, изменения микроклимата производственных помещений, вакцинации и др. [3,4]. Технологические стрессоры снижают уровень иммунологической реактивности организма птицы [5], что приводит к уменьшению ее продуктвности [6] и приводит к значительным экономическим потерям [7]. В то же время, повышенная плотность содержания кур является способом ресурсосбережения в яичном птицеводстве, который часто используется производственниками для получения большего количества яиц с 1м^2 площади птичника [8]. Поэтому изучение изменений жизнеспособности и продуктивности кур вызванных повышенной плотностью их содержания является актуальным вопросом яичного птицеводства.

В условиях современного комплекса по производству пищевых яиц сформировали 4 группы кур промышленного стада кросса «Hy-Line W-36», каждую из которых удерживали в отдельном птичнике. Плотность содержания кур 1-й группы отвечала европейским нормам и требованиям разработчика кросса (13,3 гол/м^2), 2-й группы – отечественным нормам (24,0 гол/м^2), а кур 3-й и 4-й групп содержали с нарастающим переуплотнением (25,3 и 26,7 гол/м^2 соответственно).

Выявлено, что сохранность поголовья во всех группах была ниже уровня (97,4%) рекомендованного фирмой разработчиком кросса «Hy-Line W-36». Самая большая разница – 7,3%, с рекомендуемым уровнем сохранности отмечена у несушек 4-й группы, которых удерживали при плотности посадки 26,7 гол/м^2, тогда как у несушек 1–3 групп сохранность находилась почти на одном уровне 95,5–95,9% и на 1,5–1,9% не достигала норматива. В то же время сохранность поголовья у кур 2-й группы была ниже на 0,2% ($p<0,01$) по сравнению с 1-й группой, у кур 3-й группы – на 0,4% ($p<0,001$) и 0,2% ($p<0,001$)

по сравнению с 1-й и 2-й группам, а у кур 4-й группы – на 5,8% ($p<0,001$), 5,6% ($p<0,001$) и 5,4% ($p <0,001$) по сравнению с 1-й, 2-й и третьей группами соответственно.

Наблюдалось снижение массы тела кур с повышением плотности их содержание. В частности, масса тела несушек 2-й и 3-й групп соответствовала нормативной (1,54–1,58 кг), 1-й группы – была выше, а 4-й группы – не достигала норматива. Несушки 2-й группы по массе тела уступали контрольным на 43 г или 2,7% ($p<0,001$), несушки 3-й группы – на 74 г или 4,8% ($p<0,001$), а 4-й группы – на 175 г или 12,2% ($p<0,001$). В то же время, масса тела несушек 3-й группы была ниже на 31 г или 2,0% ($p<0,001$) по сравнению со 2-й группой, а несушек 4-й группы – на 132 г или 9,2% ($p<0,001$) и 101 г или 7,0% ($p<0,001$) по сравнению со 2-й и третьей группами соответственно.

Яйценоскость на начальную несушку также снижалась с повышением плотности содержания кур. Так, яйценоскость на начальную несушку, согласно нормативным требованиям, в возрасте 52 недели должна варьировать в пределах 204,1–209,6 шт., а на среднюю – 206,9–212,5 шт. Фактически же, на начальную несушку, яйценоскость ни одной из групп не достигла необходимого уровня. Наивысшая яйценоскость на начальную несушку наблюдалась у кур 1-й группы – 198,0±0,24 шт., что выше на 0,5 шт. или 0,3% ($p<0,05$) по сравнению со 2-й группой и на 0,7 шт. или 0,4% ($p<0,01$) и 9,2 шт. или 4,9% ($p<0,001$) по сравнению с третьим и 4-й группами соответственно. В то же время, яйценоскость кур 2-й и 3-й групп находилась на одном уровне, а несушки 4-й группы уступали им на 8,5 шт. или 4,5% ($p<0,001$).

По яйценоскости на среднюю несушку нормативный уровень достигнут лишь 4-й группой. Наивысшая яйценоскость на среднюю несушку наблюдалась у кур 4-й группы – 209,5 ± 0,06 шт., что выше на 3,0 шт. или 1,5% ($p<0,001$) по сравнению с 1-й группой и на 3,1 шт. или 1,5% ($p<0,001$) и 2,9 шт. или 1,4% ($p<0,001$) по сравнению со 2-й и третьей группами соответственно.

Масса яиц несушек кросса «Ну-Line W-36» в 52-недельном возрасте должна составлять 62,9 г, а потребление корма – 97–103 г/сутки на 1 голову. Масса яиц несушек всех групп отвечала, а затраты корма были выше нормативного уровня. В частности, меньшая масса яиц отмечена у кур 1-й группы на 0,4 г или 0,6% ($p<0,05$), 0,9 г или 1,4% ($p<0,001$) и на 0,7 г или 1,1% ($p<0,001$) по сравнению со 2-й, третий и 4-й группами соответственно. А куры 3-й группы характеризовались высокой массой яиц на 0,5 г или 0,8% ($p<0,001$) по сравнению со 2-й группой. Однако, разница по массе яиц между группами была не значительной и не отражала повышение плотности содержания кур.

Что касается затрат корма, то прослеживалось четкое влияние плотности содержания кур. Большее потребление корма наблюдалось у несушек 1-й группы – на 3,8 г или 3,1% ($p<0,001$) по сравнению со 2-й группой и на 5,1 г или 4,2% ($p<0,001$) и 7,5 г или 6,3% ($p<0,001$) по сравнению с третьим и 4-й группами соответственно. В то же время, куры 3-й группы характеризовались меньшим потреблением корма на 1,3 г или 1,1% ($p<0,001$) сравнительно со 2-й группой, а куры 4-й группы – на 3,7 или 3,1% ($p<0,001$) и на 2,4 г или 2,0% ($p<0,001$) по сравнению со 2-й и третий группами соответственно.

Таким образом, повышение плотности содержания кур до 24,0 гол/м^2 сопровождалось снижением сохранности поголовья на 0,2%, массы тела – на 2,7%, яйценоскости на начальную несушку – на 0,3% и уменьшением затрат корма на 3,1%. Дальнейшее повышение плотности до 25,3 гол/м^2 сопровождалось нарастающим снижением сохранности на 0,4%, массы тела – на 4,8%, яйценоскости на начальную несушку – на 0,4% и уменьшением затрат корма на 4,2%. Переуплотнения до 26,7 гол/м^2 вызывало снижение сохранности на 5,8%, массы тела – на 12,2%, яйценоскости на начальную несушку – на 4,9% и уменьшением затрат корма на 6,3%.

Список литературы

1. Hedlund L., Whittle R., Jensen P. Effects of commercial hatchery processing on short- and long-term stress responses in laying hens. Scientific Reports. 2019. Vol. 9. P. 1–10. doi:10.1038/s41598-019-38817-y.

2. Hedlund L., Jensen, P. Incubation and hatching conditions of laying hen chicks explai a large part of the stress effects from commercial large-scale hatcheries. Poultry Science. 2021. Vol. 100. №1. P. 1–8. doi:10.1016/j.psj.2020.10.015.

3. Stress in broilers resulting from shackling. Bedanova I. et al. Poultry Science. 2007. Vol. 86. №6. P. 1065–1069. doi: 10.1093/ps/86.6.1065.

4. Influence of Transport Stress on the Adaptation Potential of Chickens. Gorelik O. et al. Ukrainian Journal of Ecology. 2020. Vol. 10. №2. P. 260–263. doi: 10.15421/2020_93

5. Chronic psychological stress suppresses contact hypersensitivity: Potential roles of dysregulated cell trafficking and decreased IFN-γ production. Hall J.M. et al. Brain, Behavior, and Immunity. 2014. Vol. 36. P. 156–164. doi:10.1016/j.bbi.2013.10.027.

6. Стояновський В.Г., Коломієць І.А., Гармата Л.С., Камрацька О.І. Зміни морфофункціонального стану органів ендокринної та імунної систем перепелів промислового вирощування за дії стресу. Фізіологічний журнал. 2018. Т. 64. №1. С. 25–33. doi: 10.15407/fz64.01.025.

7. Goel A. Heat stress management in poultry. Journal of Animal Physiology and Animal Nutrition. 2021. Vol. 00. P. 1–10. doi: 10.1111/jpn.13496

8. Sakhatsky M., Osadcha Yu., Kuchmistov V. Reaction of the reproductive system of hens to the chronic stressor. Ukrainian Journal of Ecology. 2020. Vol. 10. № 4. P. 6–11. doi: 10.15421/2020_159.

КИНЕТИКА И ХИМИЗМ ПРОЦЕССА ГИДРАТАЦИИ АЦЕТИЛЕНА

Tangarikov Normurod Sayitovich,
(DSc) Doctor of technical sciences, professor Dean
Jizzakh Polytechnic Institute

Продолжая исследование в области парофазной гидратации ацетилена, нами изучена кинетика и химизм образования ацетальдегида и ацетона.

Опыты по изучению кинетики парофазной гидратации проведены нами в проточной системе на реакторе из нержавеющей стали размером d×h = 25×1000 мм с электрическим обогревом с насыпным объемом катализатора 100 $см^3$. В качестве катализатора был использован оксид цинка на оксиде алюминия. Содержание оксида цинка колебалось в пределах 10,0–20,0 вес.% Температуру измеряли хромель – алюмелевой термопарой, вставленной в металлический карман. Над катализатором помешали фарфоровые шарики диаметром 3 мм, выполняющие роль испарителя. Ацетилен подавали из бутиля через газометр. Воду вводили из бюретки. Температуру измеряли при помощи потенциометра ПП с точностью ± 1°С. Изменения температуры по высоте слоя катализатора во время реакции не находились в пределах ±3°С. Продукты реакции конденсировались в приемнике, охлаждаемом льдом (смесь льда с поваренной солью). Непрореагировавший ацетилен барботировался через раствор солянокислого гидроксиламина для поглощения паров ацетальдегида и ацетона и собирался в газометре. Перед опытом реактор, приемник, поглотительные солянки продували азотом для удаления из них воздуха. После окончания опыта прекращали подачу ацетилена в реактор, подавали некоторое количество водяного пара для вытеснения из системы продуктов реакции.

Длительность опытов была различной от 4–8 ч. Для определения кинетических величин в начальный период работы катализатора ее после каждого опыта регенерировали воздухом. Передрегенерации систему продували азотом. Регенерацию проводили при температуре 425±25°С до исчезновения диоксида углерода в отходящем газе. Содержание ацетальдегида и ацетона в водно-альдегидном катализате определяли методом ГЖХ (газо-жидкостной хроматографии). Количество ацетилена в газе также определяли хроматографически.

Для определения влияния размера зерен катализатора, при котором реакция протекает в кинетической области, проводили опыты на зернах с грануляцией от 3,0 до 0,5 мм. Было установлено, что при грануляции зерен 0,75 мм и меньше реакция протекает в кинетической области.

Изучена зависимость выхода продуктов реакции и конверсии ацетилена от соотношения компонентов ацетилен: водяной пар в исходной смеси.

Установлено, что с уменьшением доли ацетилена на пропущенный и прореагировавший ацетилен выход ацетальдегида и ацетона уменьшается (рис. 1).

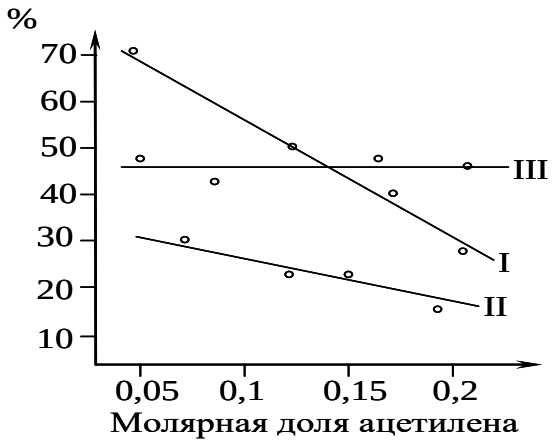

Рисунок.1 Зависимость выхода продуктов реакции и конверсии ацетилена от содержания ацетилена в смеси ацетилен водяной пар при температуре 360°С, (объемная скорость смеси 2000 час$^{-1}$). Выходы на прореагировавший ацетилен %, I – ацетальдегид, II – ацетон, III – конверсия ацетилена.

При достаточно большой концентрации ацетилена на поверхности катализатора увеличивается скорость побочных процессов, уплотнения первично образовавшихся молекул ацетальдегида с образовавшихся молекул ацетальдегида с образованием альдоля, кротонового альдегида, паральдегида и др.

Как видно из рис. 1, величина степени конверсии ацетилена почти не меняется с изменением исходного состава смеси ацетилен:водяной пар (прямая III на рис. 1) можно считать, что реакция образования ацетальдегида и ацетона имеет первый порядок по ацетилену.

Установлено, что с увеличением объемной скорости выход ацетальдегида и ацетона уменьшается, а с возрастанием температуры на выходе наблюдается некоторое повышение конверсии ацетальдегида и ацетона (рис. 2)

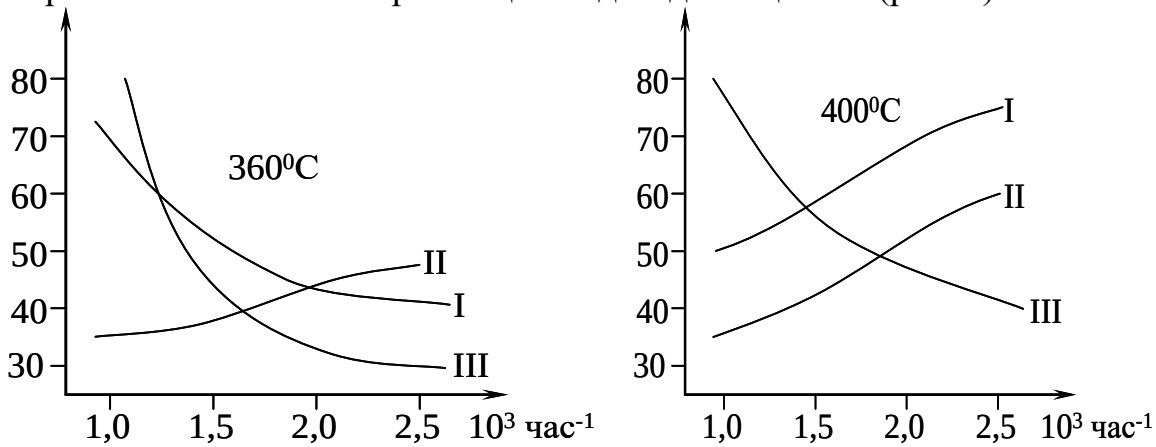

Рисунок. 2 Влияние объемной скорости смеси (V) на выход ацетальдегида ацетона и конверсии ацетилена. I – (ацетальдегид); II – ацетон, III – конверсия ацетилена.

При повешении температуры реакции скорость реакции растет и увеличивается степень дальнейшего превращения ацетальдегида. При этом

снижается выход ацетальдегида на прореагировавщий ацетилен и повышается выход ацетона (рис. 3).

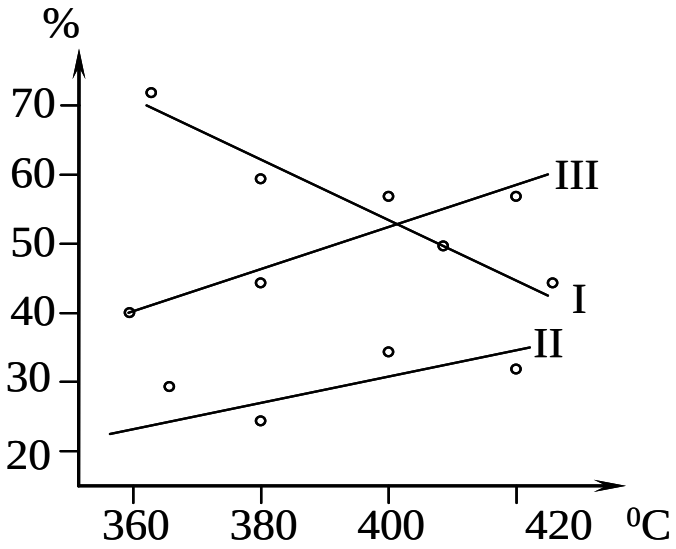

Рисунок. 3 Зависимость выхода продуктов реакции и конверсии ацетилена от температуры: $V_{общ}$ = 2500 час$^{-1}$, C_2H_2:H_2O = 1:8.

Ранее было показано [155], что гидроксифториды кадмия, цинка, железа и др. способствуют поляризации ацетилена и создают кислотные центры на поверхности катализатора. При этом усиливается сорбция ацетилена и воды, в результате чего молекулы ацетилена и воды поляризуются по схеме:

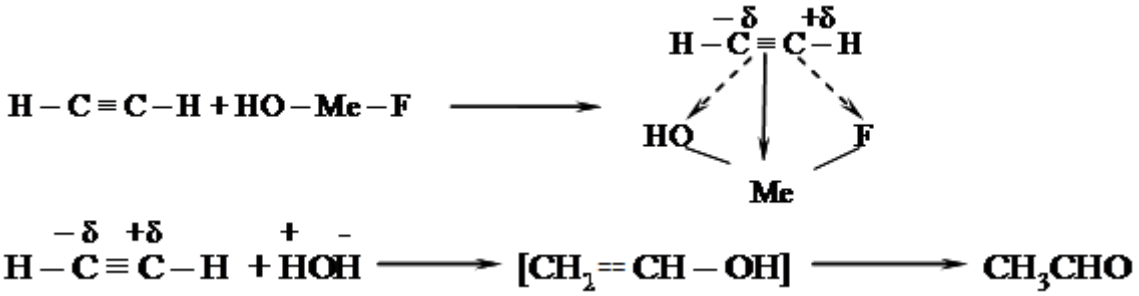

Ацетальдегид в условиях слабоосновного катализа вступает в альдольную конденсацию с образованием 3 – оксибутанала:

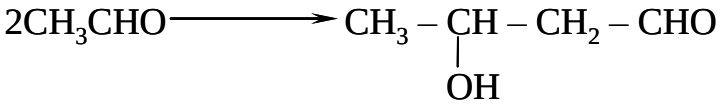

Далее при присоединении воды альдоль образует гипотетический гидрат по схеме:

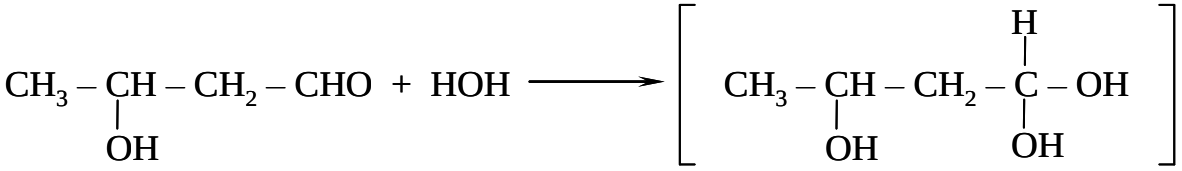

При дегидрировании продукта IV образуется продукт V.

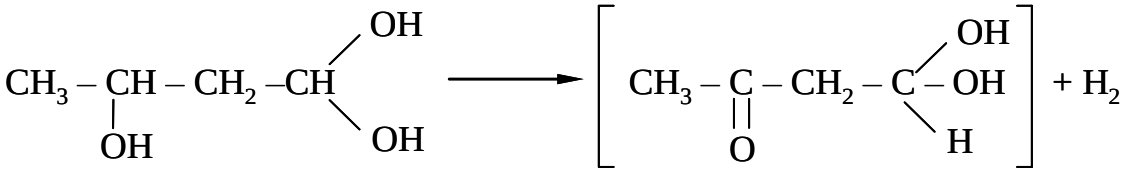

При дегидрировании продукта (V) образуется β- кетокислота по схеме:

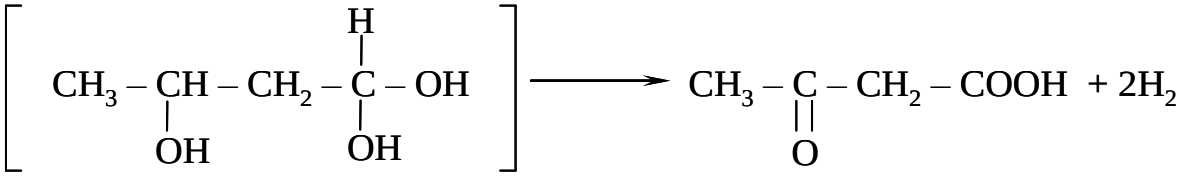

Продукт (VII) при высокой температуре декарбоксируется с образованием ацетона [155].

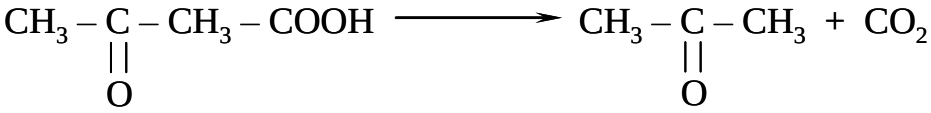

С целью доказательства вышесказанного, нами в условиях синтеза ацетона через слой катализатора был пропущен 10 %-ый водный раствор ацетальдегида. При этом установлено, что катализат в основном состоит ацетона из (табл. 1).

Таблица 1 Влияние температуры на выход образования ацетона из ацетальдегида. Катализатор ZnO – 20; Al_2O_3 – 80%.

таблица 1.

№ п.п.	Температура, °С	Выход ацетона на прореагировавший ацетальдегид	Конверсия ацетальдегида, %
1	350	22,0	24,0
2	360	25,0	28,0
3	370	28,0	31,0
4	370	36,0	40,0
5	380	43,0	46,0
6	390	55,0	60,0
7	400	71,0	73,0
8	410	82,0	85,0
9	420	90,0	92,0
10	430	89,0	94,0

Как видно из данных таблицы 1, с повышением температуры от 350 до 430 °С выход ацетона плавно повышается, это свидетельствует о том, что ацетальдегид является промежуточным продуктом при образовании ацетона

Список литературы

1. Тангяриков Н.С., Мусулманов Н.Х., Туробжонов С.М., Икрамов А., Прокофьев В.Ю. Каталитическая гидратация ацетилена и его производных. – Москва, Ленанд, 2014. С. 150.

2. Тангяриков Н.С., Юсупов Б.Д. Каталитическая парофазная гидратация ацетилена.// Актуальные проблемы современной техники и технологий: Респ. науч.– техн. конф. Сб. докл. Джизак, 2008. –С.100-102.

СИНТЕЗ И ПРИМЕНЕНИЕ НЕКОТОРЫХ N-АРИЛАМИНОЗАМЕЩЕННЫХ ТИИРАНОВ

Акперов Низами Алисахиб оглы
доктор философии по химии, доцент кафедры Аналитической и органической химии Азербайджанского Государственного Педагогического Университета (АГПУ) Азербайджанской Республики, Азербайджан

Астанова Арзу Дагбейи кызы
учительница кафедры Аналитической и органической химии Азербайджанского Государственного Педагогического Университета (АГПУ) Азербайджанской Республики, Азербайджан

Тиираны - трехчленные насыщенные серосодержащие гетероцикличес-кие соединения, не изученные до наших исследований в качестве присадок к смазочным маслам. Ранее мы изучали смазывающие (особенно, противоизносные и противозадирные) свойства некоторых производных O-, S-, P-содержащих моно- и бифункциональнозамещенных тииранов [1-5]. В результате проведенных нами исследований было установлено, что тиираны являются новыми классами соединений в качестве присадок к смазочным маслам.

Поэтому, является целесообразным синтезировать новые производные тииранов, содержащих различные функциональные группы и выявить закономер-ности между строением синтезированных соединений и эффективностью их действия как присадок к смазочным маслам. В данной статье, в качестве объекта исследования мы выбрали N—ариламинозамещенные тиираны, подчиняющиеся общей формуле:

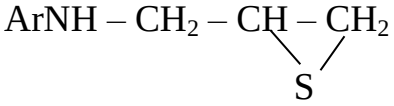

О синтезе тииранов имеются много литературных данных, одним из удобных способов которых является реакция 1,2-эпитио-3-хлоропропанола – эпитиохлор-гидрина (ЭТХГ) с нуклеофильными реагентами. Однако, эта реакция система-тически не была изучена до наших исследований. Имеются лишь скудные сведения о реакции ЭТХГ с некоторыми нуклеофильными реагентами в монографии [6].

Самый удобный метод синтеза N—ариламинозамещенных тииранов (1,2-эпитио-3-N-ариламинопропанов) следующий:

Используя 1,2-эпокси-3-хлорпропаном - эпихлоргидрином ЭХГ (промыш-ленный реагент) как исходное вещество, сперва на основе первичных или вторич-ных ароматических аминов получить N—ариламинозамещенные хлоргидрины, а потом их элиминированием синтезировать соответствующие оксираны. Наконец, тиоэпоксидированием полученных оксиранов

синтезируются конечные продукты – соответствующие N—ариламинозамещенные тиираны:

хлоргидрины → оксираны → тиираны

Так как:

1. Взаимодействием ЭХГ с первичными или вторичными аромитическими аминами, в зависимости от мольных соотношений реагентов получаются N—арил-аминозамещенные монохлоргидрины (Ia-VIIa):

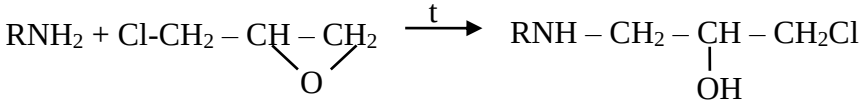

Везде: R=C_6H_5-, 2-C_2H_5-C_6H_4-, 3-C_2H_5-C_6H_4-, 4-C_2H_5-C_6H_4-, 4-CH_3O-C_6H_4-, 4-CI-C_6H_4- , 4-HO-C_6H_4- (Ia-VIIa)

2. При взаимодействии N—ариламинозамещенных монохлоргидринов (Ia-VIIa) с суспензией щелочей в диэтиловым эфире протекает процесс элиминирования и получаются соответствующие N—ариламинозамещенные оксираны (1,2-эпокси-3-N-ариламинопропаны - Iб-VIIб):

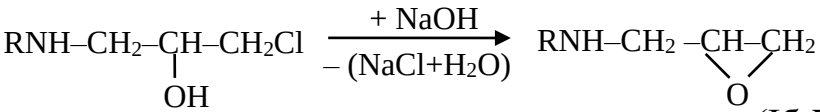

(Iб-VIIб)

3. А при тиоэпоксидировании N—ариламинозамещенных оксиранов тиомоче-виной под действии серной кислоты синтезируются конечные продукты - N—арил-аминозамещенные тиираны (1,2-эпитио-3-N-ариламинопропаны - Iв-VIIв):

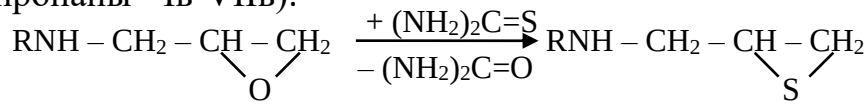

(Iв-VIIв)

Структура синтезированных нами соединений (I-VII) подтверждена методами ИК и ПМР спектроскопии. ИК спектры снимали на приборе Specord IR-75 в тонком слое. ПМР спектры записывали на спектрометре VARIANT-60 , рабочая частота – 60 МГц., внутренний стандарт ТМС. Тонкослойную хроматографию проводили на пластинках Sulufol-UV-254. В качестве элюента использовали смесь этилового спирта и гексана (1:5) ; во всех случаях при проявлении парами йода образовалось одно пятно.

В ИК спектрах всех синтезированных тиетанов (1-45) появляется интенсивная полоса поглощения в области 690-730 и 1450-1460 $см^{-1}$, характерная для валентных колебаний связи C-S в четырехчленном тиетановом цикле.

В ПМР спектрах синтезированных тииранов (Iв-VIIв) в сильном поле в области 3,0-3,8 м.д. обнаружены сигналы в виде мультиплета четырех протонов двух метиленовых групп, связанных с серой в четырехчленном тиетановом цикле. Сигнал меченного протона в тиетановом цикле наблюдатся в виде квинтета в области 4,9-5,3 м.д.

Смазывающие свойства некоторых синтезированных нами тиетанов определяли на четырехшариковой машине трения по ГОСТ 9490-75 [10]; шары диаметром 12,7 мм из стали ШХ-15 , скорость вращения верхнего шара 1420-1430 об/мин, температура комнатная, продолжительность одного испытания – 10 с.

Эффективность противозадирных свойств присадок оценивали по значениям критической нагрузки (Рк) , нагрузки сваривания (Рс) , индексу задира (Из); а эф-фективность противоизносных свойств – по показателю диаметра пятна износа ($D_и$), который определяли при постоянной осевой нагрузке 392 Н и продолжи-тельности испытания 1ч.

Таким образом, на основе проведенных нами исследований установлено, что синтезированные нами N—ариламинозамещенные тиираны обладают высокими противозадирными и хорошими противоизносными свойствами и могут успешно применяться на практике для улучшения указанных функциональных свойств как трансмиссионных, так и индустриальных масел. Основным «носителем» противо-задирных и противоизносных свойств в молекулах тииранов является трехчленный тиирановый цикл, точнее двухвалентный атом серы, находящийся в тиирновом цикле.

Список литературы

1. Аллахвердиев М.А., Акперов Н.А. Фарзалиев В.М. и др. Симметричные бистиираны, **ЖОрХ**, г.Санкт-Петербург, «Наука»,1999, т.35, №12, с.1839-1842

2. Аллахвердиев М.А., Акперов Н.А. Фарзалиев В.М. и др. Синтез и изучение смазывающих свойств некоторых тииранов, **Нефтехимия**, г.Москва ,«Наука», 2001, т. 41, №3, С. 235-239

3. Акперов Н.А. Синтез и исследование смазывающих свойств различных функциональнозамещенных тииранов, **Нефтепереработка и нефтехимия**, г.Мос-ква, 2005, № 9, с. 25-29

4. Акперов Н.А. Исследование антиокислительных свойств ариламиноза-мещенных тииранов, **“НефтеГазоХимия”,** г.Москва, **2016, №4, с.41-44**

5. Акперов Н.А. Изучение антиокислительных свойств некоторых тиранов, **Научные известия,** № 14, март 2019, с.7-11

6. Фокин А.В., Коломец А.Ф. **Химия тииранов**. М.: Химия .1978. С.343

МИСТЕЦТВО ДОБИ ПОСТПРАВДИ: ПОМІЖ ІСТИНОЮ ТА ФЕЙКОМ

Протас Марина Олександрівна
доктор мистецтвознавства, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу кураторської виставкової діяльності та культурних обмінів Інституту проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

В квітні-травні 2021 р. в Українському домі Києва експонувалась експозиція Петра Антипа «Сучасна архаїка», привезена з колекції Музею сучасного українського мистецтва Корсаків в Луцьку. На тлі компліментарної реклами лунала і критика, бо штучно-наївні «архаїчні» об'єкти підтвердили правоту П. Бюргера та Г. М. Енценсбергера, автора «Індустрії свідомості», які ще у 1960-х виголосили неоавангард та інформель «провальним проектом» безглуздої реанімації історичного гештальту, що відтворюється тепер у формі фарсу.

З одного боку можна казати, що проект довів думку академіка Neil J. Smelser (The American Academy of Arts and Sciences), який застерігав східноєвропейські нації від сліпої вестернізації, що веде до «тотального стилю мислення» уніфікованих теорій і практик, нівелюючи етнічну культурну пам'ять. Ідентичність східноєвропейських націй опинилася у небезпеці через синдром пост-колоніальної культурної травми, коли, доводить P. Sztompka, після падіння Берлінської стіни вестернізацію зустріли як визволення, та потім з'явилася хвиля реакції на проблеми, пов'язані з пасивним наслідуванням західної культурної моделі, домінуванням капіталістичного арт-ринку, що A. Kiossev дослідив у теорії само-колонізації, за якою мистецтво і арт-епістема також само-колонізують себе, якщо немає тверезої оцінки. Тому і F. Wroblewski (Uniwersytet Jagielloński) критикує «мистецтво без мистецтва», підтримуючі рух Westlessness з позицій франкфуртців. Тож українські аналітики й митці мають усвідомити, чому нація досі не об'єднана спільною культурною ідеєю, позбавляється статусу Homo Sovieticus і адаптує західну модель з травмою меншовартості, коли історія вже обернулася фарсом, як каже H. Foster в книзі «What Comes After Farce? Art and Criticism at a Time of Debacle» (2020), розкриваючи безсилля культуріндустріальних методів теорій і практик посткультури доби постправди.

Але з іншого боку постає питання профанації регіональних традицій, коли культурний код використовують як камуфляж, що приховує відсутність естетичного досвіду. Вважають, що саме Кант мимоволі відчинив адептам руйнації традиційної арт-лексики скриньку Пандори, коли запевнив, що «не існує ніякого об'єктивного правила смаку, визначаючого поняттями, що саме є прекрасним», «вищій взірець, прообраз смаку є лише ідея, яку кожний має створити в себе самому» [1]. Тож краса, що сприймалася сутністю поза явленням,

отримала обґрунтування для падіння в уречевлення, що критикував М. Горкгаймер, попереджаючи про наслідки інструменталізації свідомості. Тим паче, що і Гегель, в «Феноменології Духа» наголошував, що істинна свобода, як усвідомлена необхідність, міститься лише в абсолютному самосвідомому дусі, завдяки чому історія стає джерелом культури. Але на плані емпірики ця свобода опиняється «фурією зникнення» і несе вульгарну смерть [2]. Це було передчуттям прийдешній культурної інверсії, що ми переживаємо зараз, не усвідомлюючи небезпеки відмови від духовних традицій. Так 2001 р. Benjamin Buchloh під час круглого столу «The Present Conditions of Art Criticism» часопису «October» визнає «death of art criticism», вказуючи на самознищення арт-практики. У подальші 20 років криза не зникла, false-критика і false-практика продовжують занепадати, і Elkins James та Michael Newman [3] повторюють, що в перетворенні творчості на бізнес винен саме Кант, завдяки якому теорія і практика поділилися на емпіричний та трансцендентний аспекти, хоча дуалізм цей сягає античності. Авангард спочатку намагався об'єднати ці аспекти, руйнуючи кордони між життям і мистецтвом, але, довели Д. Лукач, К. Грінберг, П. Бюргер, терпить поразку і починає продукувати масовий смак. Все це, між тим, сприяє розвитку дизайну, що поглинає усі види творчості, і Гел Фостер іронізує у «Design and Crime» (2002): ми тепер маємо досліджувати «політекономію дизайну», бо дизайн «повертає нас до майже тотальної системи сучасного споживацтва» [4].

З кон'юнктурних міркувань сьогодні не прийнято згадувати той факт, що саме племінник Фройда, Едвард Луї Бернейз, фундатор пропаганди, що отримала безвинну дефініцію «зв'язку з громадськістю», формування суспільної думки і вплив на колективну свідомість стає науковою маніпуляцією з омасовління індивідуальності, де ринок контролює мистецтво технологіями керованого «стадного інстинкту натовпу», що торкається і освіти, деформує культуру спільноти в угоду капіталу, а демократія і державна політика перетворюються на товар. Пропаганда public relations передбачає продукування «добрих» новин і «попередження поганих новин», через те американський арт-дилер Л. Г. Гагосян, для якого арт-ринок є просто «танок з доларом», висловів за мету підкорення ще й академічної думки мистецтвознавців і культурологів. А це є фактично реалізацією наступу кон'юнктурної гібридизації ідей нейрохірурга В. Троттера, психолога Г. Ле Бона і психоаналітика З. Фройда. Тож «освічений деспотизм» маніпулятивної пропаганди в галузі культури і мистецтва тепер цілком контролюється капіталом, який з 1990-х вже у якості транс-національного, формує масову свідомість всієї сучасної цивілізації, що непомітно опромінена «колективним ментальним вірусом» (*К. Г. Юнг*). Психологія натовпу руйнує сутність людини і суспільства, але на це не реагують, бо модними є експеримент і провокації, заклики мислити концептуально, перформативно та жестуально спілкуватися з громадськістю. Завуальована пропаганда спрацьовує, позаяк, за Е. Бернейзом, ретельно проведена «кристалізація громадської думки». Але відмова сучасних візуальних практик від естетичного досвіду веде національні

культури до ентропії, духовного виснаження. Так 2018 р. Лі МакІнтайр (Центр філософії та історії наук Бостонського університету) видає книгу з короткою назвою «Постправда» [5], позаяк Оксфордський словник визначає цей термін словом 2016 року, зазначаючи: Post-truth — фіксує обставини, за яких об'єктивні факти є менш впливовими при формуванні громадської думки, аніж апеляції до емоцій і особистісних вірувань; а наступного року Мюнхенська безпекова конференція дебатує проблеми «постправди», що штучно підриває ліберальні демократичні цінності на користь вузького кола зацікавлених у поширенні дезінформації. Крім того в Британії на хвилі Brexit видається низка книг і публікацій з питань активізації неправди в суспільній думці, зокрема Евена Дейвіса, де аналізується ключова характеристика сучасної культури як «bullshit» (*H. Frankfurt*), і доводиться: фейк ретельно планується як стратегія домінантної уваги серед суцільної неправди. Також видають праці, де констатується перехід від епохи розуму й фактів в епоху поверхових емоцій та брехні (J. Ball, M. d'Ancona, I. Kalpokas, K. Michiko). Дискусія навколо постправди, в мистецтві теж, протягом 2020 р. набирає обертів, охоплюючи нові геокультурні регіони, зокрема роздумам стосовно того, чи зможе істина перемогти в наш складний час, присвячує свою статтю Vittorio Bufacchi (University College Cork, Ireland) «Truth, lies and tweets: A Consensus Theory of Post-Truth», де доводить: постправда є загрозою ліберальним демократіям світу, але мусимо протистояти, врешті істину не легко перемогти, а здобутки адептів постправди є тимчасовими; тож, викриваючи постправду і «bullshit», маємо розуміти, що активація її саме тепер є реакцією на «зростаючу тенденцію апелювати до істини, коли насправді питання не в правді» [6]. Питання в гідності, коли в науці, історії та мистецтві можна триматися безкомпромісної позиції, позаяк байдужість зокрема до української духовості перетворює культуру на універсальну безлику дизайн продукцію, де арт-маркетинг видає False/Fake-арт за справжню цінність, що є показником глибокої кризи всієї системи західної демократії, але спротив необхідний, адже «естетизована покора усуває залишки демократії» (*Е. Саїд*) і тоді олігархічний капітал маніпулює культурною пам'яттю на свій розсуд.

Список літератури

1. *Кант И*. Критика способности суждения. С.-Петербург: Наука, 2006. С. 171-2.
2. *Гегель Г. В. Ф*. Феноменология духа / Пер. с нем. Шпета Г. Москва: Академический Проект, 2008. С. 456.
3. The State of Art Criticism. Edited by Michael Newman and James Elkins. New York, London: Taylor & Francis Group, 2008.
4. *Foster H*. Design and Crime (And Other Diatribes). London, New York. Verso,2002.
5. *McIntyre Lee*. Post-Truth. Cambridge, MA: MIT Press, 2018.
6. *Bufacchi Vittorio*. Truth, lies and tweets: A Consensus Theory of Post-Truth. // Philosophy and Social Criticism. First Published January 14, 2020. P. 1–15.

PROPERTY EMPLOYMENT IMPERATIVE IN THE CONTEXT OF UKRAINE'S ECONOMIC DEVELOPMENT

Tatiana Perehudova
Docent, PhD in Economics, Senior researcher
Institute for economic and forecasting of NAS of Ukraine

The importance of rational demand for labor in the system of social and labor inclusion measures should be emphasized, which should be manifested, among other things, in the preservation and creation of jobs that would correspond to sustainable inclusive economic development. One of the leading European economists P. Cahus argues for the need to comply with the rule of 15%, which means that for economic development it is necessary to create 15% of new jobs, which account for existing and newly created enterprises, and for economies that lag behind. should be even higher, at about 20% [1]. However, it is important to understand that this does not mean saving unprofitable jobs, but requires creating opportunities for doing business in a favorable business climate and corporate social responsibility for sustainable inclusive development. At the same time, it should be borne in mind that the increase in revenues should not be due to the formation of the class of minimum wage recipients and their contributions, but due to the formation of preconditions for productive employment with decent wages, which will increase consumer demand and increase budget revenues.

For inclusive economic development that meets the principles of the knowledge economy, a policy of creating highly productive jobs needs to be considered. This approach, in our opinion, corresponds to GDP growth, which is accompanied by increased productivity and increased opportunities for integration into the world chain of gross value added, which contributes to the formation of a competitive economy of Ukraine.

An important tool for the development of highly productive jobs is investment incentives for reconstruction and technical re-equipment, support and modernization of jobs, etc.

Highly productive jobs are an important tool in ensuring decent wages and improving the quality of life. In turn, strengthening the policy of creating highly productive jobs will be a factor in the demand for highly skilled labor and improving the quality of the workforce, which will lead to the development of education and health care.

This aspect determines the scientific justification for the formation of institutional support for the creation of highly productive jobs as an important area of increasing added value and effective social and labor inclusion of the population.

It is worth noting that in Ukraine there have been attempts to introduce a methodology for assessing job creation. Thus, the Resolution of the Cabinet of

Ministers of Ukraine № 512 of April 12, 2006 approved the method of monitoring job creation [2], which determined the procedure for calculating indicators characterizing the number of created and liquidated jobs in terms of administrative-territorial units and economic activities. However, due to criticism and restrictions on calculations, this method was abolished. First, it did not reflect the number of high-performance jobs created. Secondly, it did not meet the goals of state regulation of productive employment.

In our opinion, the issue of developing and approving methodological approaches to the definition of a highly productive workplace should be intensified. , the values of which should be above the threshold values that should be set for different areas of economic activity and depending on the size of the enterprise, which is important to link with investment policy.

Familiarity with the approaches to the definition of VPRM proves the use of the following criteria:

labor productivity, which is calculated as value added created by one employee, the threshold value of which is determined on the basis of the average level of labor productivity of the six largest economies (USA, China, Japan, Germany, India, Brazil);

wages are set based on the World Bank's definition of the middle class in the Global Economic Prospects report. The World Bank determines the affiliation to the middle class of persons with an annual income of 4 to 17 thousand dollars. US prices in 2000 at purchasing power parity while maintaining this threshold until 2030 [3].

For Ukraine, the establishment of such thresholds is too high a benchmark and may form an institutional trap of reversal regulation, which is that the conditions for compliance will be impossible, and therefore investment policy under such requirements will be ineffective. Therefore, currently the threshold values should be determined by the average in Ukraine and taking into account countries that are close in socio-economic development or have slightly higher positions in world rankings. It is worth emphasizing that in the future Ukraine should focus on the principles of advanced world methods for determining the threshold values of highly productive jobs.

For the effective implementation of the investment policy, the creation of VPRM needs to improve the collection of statistical information and improve the forms of statistical reporting on job creation, including highly productive. It should be noted that in Western Europe and the United States there is a constant monitoring of labor productivity. Thus, since 1995 the database "EUKLEMS Growth and Productivity Accounts" has been operating. Subsequently, a system of performance indicators at the industry level was introduced for 25 of the 27 countries of the European Union. Similar data sets are formed in Australia, Canada, Japan, South Korea and the United States [4].

The creation of VPRM is the subject of state policy of economic development of such countries as India, China, Brazil, Russia, Japan, USA, Germany and others.

As foreign experience shows, the creation of VPRM is at the level of less than 1% of the total population annually, except for Russia, which plans to create at the level of 2.2% [5, c. 28].

The importance of public policy aimed at creating VPRM due to the following advantages:

increasing the level of labor productivity and wages, which will improve living standards and increase purchasing power;

increasing innovation activity and economic development;

formation of the offer of highly qualified personnel and development of the education system;

creating opportunities for the introduction of certain activities in world value chains;

multiplier effect of employment through the development of related areas of economic activity.

Adherence to the imperative of productive employment by creating highly productive jobs will provide an opportunity to form a more effective investment policy that will be aimed at increasing gross value added and creating jobs that meet the principles of the knowledge economy.

References

1. Cahus P. (2014). Search, flows, job creations and destructions. Labour Economics, Vol. 30, No. C, pp. 22-29.

2. The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 512 of April 12, 2006 approved the method of monitoring job creation. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-2006-%D0%BF#Text

3. Official site of the World Bank. URL: https://www.worldbank.org/en/home

4. Кичко Н.И., Ложникова А.В., Муравьев И.В. Капиталовооруженность и техническое перевооружение в российской экономике: к дискуссии о неоиндустриализации // Вестник Томского государственного университета. – 2012. - №370. – С. 114-119.

5. Балацкий Е. Экспертные параметры доктрины высокотехнологичных рабочих мест // Общество и экономика, № 12, 2014. – С. 24-32. URL: http://nonerg-econ.ru/filedata/article_file/vysokotehnologichnye-mesta-OIE-pdf_123.pdf

TAX COMPONENT OF LEGALIZATION OF CRYPTOCURRENCY IN UKRAINE

Zhydovska Nataliia
Candidate of Economics, associate professor, associate professor of the Department of Accounting and Taxation
Lviv National Agrarian University

Absence of the normative base determination of legal status and features taxation of cryptocurrency, became reason of that in Verkhovna Rada of Ukraine registered a law about taxation of operations with virtual assets. Authors specified that by the primary purpose of law № 9083 there is: leadingout from the shadow market of high-cube of operations; addition to the state budget of Ukraine due to bringing in to taxation cardinally of new type of acuestss of physical and legal persons - incomes from operations with virtual assets; stimulation market of virtual assets development is in Ukraine. [2]

In obedience to a law № 9083, profit of physical persons from operations with virtual assets it is suggested to impose a tax after the rate of 5%, and the profit of enterprises from operations with virtual assets from January, 1, 2024 will be imposed a tax with a base rate - 18%. However, temporally, to December, 31, 2024, is decided to set the rate of income tax enterprises for such type of profit also at the level of 5%.

As a regulator market of cryptocurrency must come forward the National securities and stock market commission of Ukraine. The sphere adjusting of the operations with cryptocurrency National securities and stock market commission is determined in the following: confession of certain token by financial instruments and their classification; token, that have signs of financial instruments; token, that is used with the aim of bringing in of financing, including through ICO; an exchange and purchase/are a sale of cryptocurrency through exchange offices; organized trade on exchanges, organized trade on exchanges, related to converting of cryptocurrency in fiat currency; realization of procedure ICO. [1]

Thus, it is today necessary to admit cryptocurrency the state as digital currency, or as means of exchange or as other digital asset, settle the system of taxation of operations from cryptocurrencies, to inculcate methodology registering of operations with them, that in the future there was development of enterprises and their integration in a global economic environment.

References:

1. Ukraine has registered a bill on taxes on cryptocurrencies. URL : https://biz.nv.ua/ukr/finance/v-ukrajini-zarejestruvali-zakonoproekt-pro-podatki-dlja-kriptovaljuta-2494738.html
2. http://search.ligazakon.ua /l_doc2.nsf/link1/ JH70B00A.html
3. http://www.interbuh.com .ua/ua/documents/onenews/120979

ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ОП «УЧЕТ И АУДИТ»

Айтхожина Ляззат Жумабаевна
к.э.н., доцент
Казахский университет экономики, финансов
и международной торговли, Казахстан

Кажмухаметова Асем Архашевна
к.э.н., доцент
Казахский университет экономики, финансов
и международной торговли, Казахстан

Стратегия инновационного развития в стране базируется на формировании инновационных кластеров как наиболее эффективных форм достижения высокого уровня конкурентоспособности казахстанской экономики на основе интеграции науки, образования, производства. Ключевую роль в процессе формирования инновационного кластера играет интеграционное взаимодействие предприятий науки и образования с производственными предприятиями при поддержке государственных и местных исполнительных структур. Сегодня всюду цифровизация все больше проникает в мир производителей, поставщиков, госуправление, образование, медицину. Тому пример, наша республика, где в некоторых областях цифровые услуги уже присутствуют или начинают присутствовать [1]. Отсюда представляется приоритетным направлением учебного процесса посредством информатизации читаемых курсов образовательной программы «Учет и аудит».

Для чего необходимо и что дает использование в учебном процессе информационные технологии?

Из большого перечня возможностей технологии можно выделить следующее: улучшение познавательной направленности обучающихся в ходе учебного процесса; интенсификации уровней учебно-воспитательного процесса. Современные требования высшей школы диктуют необходимость более интенсивного использования в учебном процессе информационных технологий. К примеру, использование программных продуктов «1С:Предприятие 8» в учебном процессе кафедры «Учет и аудит» на наш взгляд, помогает наладить связь академической подготовки с практической деятельностью будущих специалистов по бухгалтерскому учету. Опять же, значение имеет формирование интереса обучающихся для осознанного усвоения материала. Это положительным образом влияет на качество, конкурентоспособность выпускников, знакомых не только с теоретическими принципами и подходами, но и возможностями их реального воплощения, последними версиями распространенных средств разработки.

Примечательно об этом высказался Рубен Варданян «раньше университет просто давал знания и человек с этими знаниями строил свою жизнь. Сейчас же

человек не только получает знания в университете, но и сам их генерирует путём исследований, анализа и совместной работы с коллегами. Университеты как раз идут по пути создания удобной площадки для саморазвития студентов, которым даётся возможность реализовать свой научный и творческий потенциал» [2]. Сегодня преподаватель высшей школы в своей профессиональной деятельности может применять различные программные продукты, к примеру электронные справочники, энциклопедии, словари получили широкое распространение в системе образования, однако использование мультимедийных продуктов не получило широкого распространения из-за изменений образовательных программ, и так как невозможно задавать произвольный порядок подачи имеющегося материала каждым конкретным преподавателем в зависимости от его целей и изменения или дополнения материала учебника с течением времени. Поэтому помимо использования готовых мультимедийных продуктов преподавателю важно уметь создавать собственные мультимедийные продукты, например, мультимедийные презентации, которые должны способствовать обучающимся лучше понимать учебный материал за счет приспособления существующих курсов к индивидуальному пользованию и предоставления возможности для самообучения и самопроверки полученных знаний.

В рамках взаимодействия с партнерами кафедра намерена воспользоваться систематизированными пакетами прикладных программ, куда входят основные компоненты системы программ «1С:Предприятие», они же являются подсистемами управления предприятием. Бесспорно, такой подход потребует решение ряда проблем, таких как дополнительное оснащение материально-технические базы; учебно-методического обеспечения; и конечно же обучение и повышение квалификации ППС кафедры. Надо предвидеть, что обновление пакетов прикладных программ – это достаточно трудоемкий процесс, так как необходимо пересмотреть и детализировать темы лекций и практических, лабораторных занятий. Поскольку надо выдержать тематику образовательных стандартов и с другой стороны увязать с возможностями прикладных программ.

Не менее остро встанет вопрос о сопровождении и технической профилактике о привязке и установке программ. Зачастую преподаватель вынужден самостоятельно решать эти вопросы, что происходит достаточно не профессионально и занимает времени. Также следует подумать о назначении ответственного системного администратора, который бы координировал работу технических средств кафедры.

Вызывает интерес новый продукт, разработанный компанией 1С. Совсем недавно компания представила программу -1С:КП ПРОФ УЗ. Суть изменений: отсутствие физических носителей, ни DVD-дисков, ни печатных журналов. Полное отсутствие материальных носителей. Авторы полагают – это адекватная и своевременная мера, которая позволяет перевести сопровождение пользователей экономических программ на новый качественный уровень.

Для целей учебного процесса данный продукт 1С:ИТС предоставляет следующие возможности, позволяющие учетной системе бизнеса взаимодействовать через интернет ресурс с информационными системами государственных служб, коммерческих хозяйствующих субъектов путем:

- ввода «1С-ЭДО» (обмен электронными документами с контрагентами); «1С-Отчетность» (сдача отчетности в контролирующие органы прямо из программ); «1С-Контрагент» (автоматическое заполнение реквизитов контрагента и др.);

- ввод «1С:Линк», «1С-UMI»,обеспечивающие возможность удаленной работы с программами 1С через интернет, создание сайтов через программы 1С и др.;

- наличие информационной поддержки, как справочники, инструкции, обучающие методики и др., столь востребованные внутренними пользователями бизнеса [3].

Таким образом, данный программный продукт предназначен для работы: профессионалов бухгалтерской службы как для коммерческих так и не коммерческих организации в частности бюджетных учреждений, для целей учебного процесса, предназначены преподавателям и обучающимся колледжей, техникумов и вузов экономических, инженерных, юридических, ИТ и других специальностей. Продукты 1С:ИТС, предоставляющие возможность доступа к справочникам, руководства и инструкции будут также востребованы и руководителями бизнеса, юристами и администраторами.

Полагаем, применение информационных технологий на занятиях позволит не только улучшить качество усвоения материала, но и сделает учебный процесс более занимательным и увлекательным.

Список литературы:

1. Михайлина И.Н., Айтхожина Л.Ж. Определение объектов финансового и управленческого учета инновационно – интерграционного развития экономики // Сборник международой научно- практической конференции «Казахстанская модель развития: пути выхода на новый качественный уровень», КазУЭФМТ. 2019. - 371 с.

2. Эндрю Вахтель «Политика Казахстана в сфере высшего образования – стратегия национального самоубийства?» // https://informburo.kz/mneniya /andrew-wachtel.html

3. Комплексное информационно-технологическое сопровождение учебного процесса 1С:КП ПРОФ УЗ. // https:// risotec.ru

РУССКИЙ ЯЗЫК В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Алимбетова Р.В.
магистр педагогики и психологии
Таразский региональный университет М.Х.Дулати

Статус русского языка в Республике Казахстан законодательно за- креплен. В статье 7 Конституции РК,а также в статье 5 Закона РК «О языках в Республике Казахстан» отмечается следующее: «В государственных организациях и органах местного самоуправления наравне с казахским официально употребляется русский язык» .

Успешно реализуемый в настоящее время проект «Триединство язы- ков» (казахский, русский, английский) включает русский язык в качестве необходимого «участника» образовательного процесса.

В казахстанском информационно-культурном пространстве русский язык обладает высокой степенью престижности, обеспечивая всестороннюю коммуникацию во всех важных сферах жизни общества, успешно выполняя «неофициальную» функцию языка межнационального общения. По данным последней переписи населения, 95% жителей Казахстана владеют в той или иной степени русским языком. Все электронные СМИ обязаны придерживаться принципа равенства языков и выделять в своем вещании время для передач на обоих языках. Высокая социальная значимость владения русским языком и гибкая языковая политика определяют интерес и, в целом, позитивное отношение к его изучению в республике.

Однако изучающие русский язык в Казахстане не являются однородной по своему составу средой. Разграничение по принципу языка обучения (например, русский/казахский) или оценке русского языка как родного/неродного не исчерпывает всего многообразия, определяющего данный контингент. Здесь можно говорить о наличии различных категорий населения, в основе деления лежат разнохарактерные параметры: этническая принадлежность, гражданство, язык обучения, регион Казахстана, обучение в селе/городе, форма обучения (обучение в школе, вузе, посещение языковых курсов, индивидуальные уроки) и т. д.

На наш взгляд, различна и мотивация к изучению русского языка у представителей этих категорий. Возьмем, например, критерий этнической принадлежности. Так, в настоящее время основной контингент изучающих русский язык включает:

1) русских;
2) казахов, родившихся и проживающих в Казахстане;
3) представителей других некоренных национальностей;
4) оралманов (казахов, вернувшихся на историческую родину);
5) иностранных граждан (имеются в виду граждане стран так называемого «дальнего зарубежья», изучаю- щие русский язык как

иностранный).

Предлагаем краткую характеристику каждой из указанных групп.

Для первой группы русский язык является родным. Это язык семьи, неразрывно связанный с этническим самосознанием. Представители данной группы в подавляющем большинстве случаев выбирают русский язык также в качестве языка обучения. Таким образом, с русским языком связана вся или основная интеллектуальная и духовная деятельность обучающегося.

Представители второй группы, в свою очередь, мо- гут быть поделены на две подгруппы в зависимости от того, какой язык они выбирают в качестве языка об- учения: русский или казахский. Общим для них является мотивация к изучению русского языка как языка межнационального общения, а также языка, обеспечивающего широкий спектр познавательных и коммуникативных потребностей.

Для казахов, обучающихся на русском языке, данный язык становится также языком их мыслительной деятельности, что сближает их с представителями первой группы.

Для представителей третьей группы русский язык является, прежде всего, языком межнационального общения. Зачастую для обучающихся на русском языке он выполняет функции родного языка (особенно в тех случаях, когда уровень владения родным языком недостаточен).

Четвертая группа отличается, на наш взгляд, пониженной мотивацией к изучению языка. Несмотря на то, что представители этой группы учат русский язык как в школах, так и вузах в составе общих казахских групп, нередко они считают владение русским язы-ком вынужденной мерой, необходимой лишь для более или менее успешной адаптации к новым условиям.

Представители пятой группы рассматривают русский язык, прежде всего, как средство коммуникации: повседневной, бытовой, деловой, профессиональной. Как видим, при изучении русского языка на территории Казахстана могут ставиться разные цели. По- разному оценивается представителями данных групп и оптимальный уровень владения русским языком. Разные потребности изучающих русский язык должны быть учтены в ходе обучения. В настоящее время с каждой из указанных групп связан целый комплекс методических проблем.

В первую очередь, следует отметить, что на практике, как правило, наблюдается совместное обучение русскому языку представителей разных групп с разной мотивацией изучения русского языка. Учащиеся занимаются по общей программе, по одному учебнику и т. п., что не позволяет в полной мере учитывать особенности и интересы каждой категории.

В Казахстане, по данным Министерства образования и науки, функционируют 7465 общеобразовательных школ. Из них с казахским языком обучения – 3830, с русским – 1460, с таджикским – две, с узбекским – 58, с уйгурским – 14, со смешанными языками обучения – 2101.

Особого внимания заслуживает казахстанская школа с русским языком обучения. В силу смешанного этнического состава обучающихся эти школы

лишены национального, собственно русского, колорита. Школа с русским языком обучения не только не относится к категории национальных учебных заведений, она в принципе вненациональна. Напротив, школы с казахским языком обучения, а также национальные школы (уйгурские, узбекские, таджикские) нацелены на формирование не только личности гражданина РК, но и, что немаловажно, носителя соответствующей этнической культуры.

Получается, что сегодня в школах с русским языком обучения учебный процесс ориентирован на коммуникативную функцию русского языка – функцию языка межнационального общения, тогда как его этническая (этнообразующая) функция уходит на второй план.

Методически неразработанными до сих пор остаются проблемы обучения русскому языку оралманов и иностранных граждан, проживающих в Казахстане. Если в ходе обучения русскому языку оралманов особенно важным является повышение мотивации изучения языка, то работа с иностранцами требует тщательной разработки учебного материала, соответствующего местным условиям, отражающего актуальные реалии казахстанской действительности.

Объективные различия в контингенте изучающих русский язык должны быть также учтены в ходе подготовки учителей русского языка и литературы в педагогических вузах. Важно не только развивать профессиональную компетенцию будущих учителей, но и знакомить их с существующими «вариантами» мотивации изучения русского языка, побуждать к творческому решению существующих методических проблем.

Литература

1. Закон РК «О языках в Республике Казахстан» // [Электронный ресурс]: URL: http:// adilet.zan.kz/rus/docs/Z970000151_ (дата обращения: 19.12.2016)

2. Сеитов А. Триединство языков // Байтерек [Электронный ресурс]: URL: http://www. baiterek.kz/node/1421 (дата обращения: 18.12.2016)

3. Итоги Национальной переписи населения Республики Казахстан 2009 г. // Агентство Республики Казахстан по статистике [Электронный ресурс]: URL: http://www.stat. gov.kz/ (дата обращения: 18.12.2016)

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Брус Світлана Іванівна,
кандидат економічних наук, с.н.с.,
провідний науковий співробітник
відділу грошово-кредитних відносин
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

На структуру та функціональні особливості сучасних фінансових ринків великою мірою вплинули інтеграційні процеси між національними фінансовими ринками, що почалися у 60-х роках XX століття.[1, С. 23] В основі інтеграції фінансових ринків лежать процеси перерозподілу виробничих та трудових ресурсів між країнами, поява транснаціональних компаній та банків. Було запущено процес перерозподілу фінансових ресурсів в глобальному масштабі, що певною мірою змінило функціональне призначення фінансових ринків.

Передумовою глобалізації фінансових ринків стали:

1. Концентрація капіталу та інфраструктури у світових фінансових центрах;
2. Поява на ринку глобальних фінансово-кредитних інституцій (ТКГ, ФПГ, інвестиційні фонди та ін.) та міжнаціональних фінансових організацій (МФО та міжкраїнні фінансові органи).
3. Розширення сфери фінансових послуг як в розвинутих країнах, так і в країнах, що розвиваються;
4. Розширення масштабів фінансових ресурсів в обігу, збільшення ємності ринків капіталу;
5. Збільшення транскордонних потоків капіталу;
6. Поява інтернет технологій та нових комунікаційних засобів;
7. Зміна системи розрахунків між контрагентами, що прискорило розрахунки до одного торгового дня;
8. Інституціоналізація фінансових ринків, збільшення частки фінансових установ у світі;
9. Збільшення пропонованих фінансових інструментів для суб'єктів фінансових ринків, поява нових високодохідних фінансових інструментів;
10. Лібералізація фінансових ринків;
11. Уніфікація фінансового законодавства як на міжнаціональному, так і глобальному рівні.

Фінансові ринки проявляються через свої функціональні особливості. Як основну виділяють перерозподільчу (алокаційну) функцію фінансового ринку. Інші функції, що виділяються стосуються наступного:

– мобілізації з різних джерел тимчасово вільного капіталу;

– активізація обороту капіталу;
– формування ринкових цін на фінансові активи та послуги;
– надання посередницьких послуг через спеціальні інститути, як для інвесторів, так і позичальників;
– зниження для учасників ринку ризиків;
– специфічні функції – інформаційна, комунікативна, консультаційна, накопичувальна, зберігаюча та ін.

З точки зору географічного розподілу міжнародних потоків капіталу основними гравцями на ринку є розвинуті країни, які як експортують, так і імпортують капітал. При цьому останніми роками глобальні фінансові ринки динамічно розвиваються і з'являються потужні гравці серед країн, що розвиваються (Китай).

Для транснаціональних потоків капіталу характерна розширення використання зарубіжних ринків цінних паперів як джерела фінансування. «В залежності від методології оцінювання обсяги транскордонних потоків капіталу, починаючи з 1990-х років дотепер виросли в 28-30 раз і складають близько 13-15% світового ВВП» [2, с. 361].

За таких умов змінюється функціональне призначення глобальних фінансових ринків, з'являються особливості, які не мали вагомого значення на національних ринках. Функціональні особливості фінансових ринків в сучасному світі визначаються спекулятивним ефектом та не виконують основну функцію щодо перерозподілі капіталу для виробничої сфери. Класична посередницька функція, яка була притаманна фінансовим ринкам на початку їх створення, що полягала у акумулюванні інвестиційного ресурсу та його перерозподілі у недофінансовані галузі, відійшла на другий план в зв'язку з її більш низьким інвестиційним потенціалом та високим часовим лагом окупності у порівнянні із спекулятивною складовою.

Глобалізаційні процеси, глобальна криза 2007 року та післякризова світова рецесія змінили функціональний ландшафт ринків. Змінилася модель регулювання фінансових ринків, посилилася роль державних регулюючих органів, посилилися процеси регіоналізації, з'явилися нові фінансові інструменти та цифрові валюти, появою на традиційних фінансових ринках нових конкурентних фінансових гравців, що пов'язані з розповсюдженням глобальних цифрових технологій.

Список літератури

1. Михайленко Н.М. Финансовые рынки и институты / М.Н. Михайленко; под ред. А.Н. Жилкиной – М., Юрайт, 2015. – 303 с.
2. Чалдаева Л.А. и др. Финансы / под ред. Л.А. Чалдаевой – 2-е изд., перераб. и доп. М., Юрайт, 2019. – 439 с.

АСПЕКТИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТИ В УКРАЇНІ

Василенко Маргарита Дмитрівна
Студентка ІІ курсу
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Науковий керівник: к.е.н., доцент Іващенко А.І.
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Криптовалюта - це цифровий актив, який не використовує банки для перевірки транзакцій. Це платіжний засіб, який дозволяє будь-якій людині в будь-якому місці відправляти та отримувати платежі. Існує у вигляді програмного коду з високим ступенем захищеності і характеризується вільним ринковим курсом.

Сьогодні, ринок криптовалют розвивається швидкими темпами, збільшуючи видову варіацію даних фінансових інструментів. У світі налічується близько двох тисяч криптовалют, але найвідомішою є Bitcoin. Однією з найбільших переваг є те, що Bitcoin, як і інші криптовалюти, не потребують залучення третіх сторін. Загалом, криптовалюта базується на певних принципах безпеки, унікальності та консенсусу, працюючи при цьому на механізмі блокчейн.

Механізм блокчейну полягає в тому, що кожна транзакція записується в вигляді блоку даних, кожен блок зв’язаний з попереднім і наступним блоком і всі транзакції утворюють незмінний ланцюжок блоків: блокчейн. Одна з його головних переваг - незмінність. Оскільки можливість злому з боку зловмисників виключена, створюється надійний реєстр транзакцій, якому учасники мережі можуть довіряти. Цей факт дуже приваблює споживачів вітчизняного та світового ринків [2].

Через нестабільну економічну ситуацію в Україні більшість громадян уникає зберігання фінансових активів у національній валюті. Тому вони шукають альтернативу, якою на даний момент може стати новий інструмент фінансового ринку - криптовалюта. Адже вона являє собою децентралізовану, конфіденційну одиницю, яка немає обмежень у транзакціях та посередників.

В Україні обіг криптовалют є не дуже розвинутим та не має великої популярності серед населення. Для повноцінного функціонування даного активу на території нашої держави йому потрібне чітке законодавче визначення. Без цього, спричиняється закритість національної економіки та ускладнення реалізації зовнішньоекономічних зв’язків, що не є позитивним для функціонування нашої економіки.

Поки немає єдиного підходу до правового регулювання криптовалют у світі, кожна країна практикує свій підхід. Наприклад, в Японії технологія блокчейн і криптовалюта є складовою державної стратегії розвитку цифрових фінансів. У

2017 році Японія визнала криптовалюту легальним засобом платежу і прийняла відповідний закон про платіжні послуги. Це означає, що японське законодавство дозволяє купівлю, продаж віртуальної валюти та її обмін на інші криптоактиви.

У Швейцарії операції з криптовалютами законні. Правила ведення бізнесу для місцевої криптоіндустрії встановлює державний регулятор — Служба з нагляду за фінансовими ринками (FINMA). Для роботи на території країни криптобіржі та криптобмінники повинні отримати ліцензію у фінансовому управлінні Швейцарії. Швейцарське законодавство розглядає криптовалюту як актив, операції з яким обкладаються податком на майно. Власники цих активів повинні здавати щорічні декларації, а прибуток від продажу повинен підлягати оподаткуванню[5].

У Польщі операції з криптовалютою визнані видами комерційної діяльності та підлягають державній реєстрації.

У цей час, криптовалюта не є легальним засобом платежу у Великобританії. Водночас криптовалютні біржі та криптообмінники повинні отримати державну реєстрацію в Управлінні з фінансового регулювання і нагляду (FCA). У 2014 році британські регулятори зобов'язали операторів криптовалютних бірж та електронних гаманців дотримуватися вимог ідентифікації клієнтів (KYC). Ідентифікація клієнтів дозволяє регулювати протизаконну діяльність, наприклад відмивання грошей, фінансування тероризму, торгівля зброєю тощо. У Китаї уряд КНР заборонив проведення ICO, діяльність криптовалютних бірж та будь-які операції з криптовалютою. Так як вважає криптоіндустрію загрозою фінансової стабільності країни. Але попри цю заборону, в Китаї є правове визначення Bitcoin як віртуального товару.

Станом на травень 2021 року ВРУ прийняла в першому читанні закон про віртуальні активи. Він покликаний вивести криптобізнес з тіні. У документі зазначається, що учасники ринку віртуальних активів повинні отримати можливість користуватися банківськими послугами, платити податки з отриманих доходів і отримувати юридичний захист в судах при порушенні їх прав. Також дуже важливим завданням є забезпечення захисту українських інвесторів при здійсненні інвестицій на ринку віртуальних активів [3].

Як зазначає міністр цифрової трансформації Михайло Федоров, після остаточного прийняття закону наберуть чинності такі зміни: міжнародні криптокомпанії зможуть реєструвати блокчейн-бізнес в Україні і працювати легально; криптовалюта отримають юридичний статус, Мінцифра буде регулятором ринку віртуальних активів, також в окремих випадках повноваження будуть у НБУ і НКЦПФР; буде можливий фінмоніторинг ринку віртуальних активів - у відповідність до рекомендацій FATF. Професійні постачальники послуг віртуальних активів повинні будуть проходити державну реєстрацію, після чого зможуть працювати легально.

Треба відзначити, що законопроект - рамковий. Тобто механізми і процедури дій з віртуальними активами в ньому не прописані - проект їх тільки визначає і дозволяє. На думку гравців ринку, в законі є прогалини. Так, криптовалюти в ньому не визнається платіжним засобом. Разом з тим, в Україні вони давно використовуються в цій ролі. Аналізуючи ринок України, можна зробити

висновок, що наразі невелика кількість представників бізнесу, які зацікавлені у легалізації, на відміну від держави. Зі своєї сторони уряд повинен зацікавити підприємців. Наприклад, запропонувати лояльний податок, який влаштовуватиме обидві сторони, тощо.

Один із головних аспектів легалізації віртуальних активів стосується власності і використання криптовалют для держави, бізнесу і приватних громадян. Легалізація криптовалют в Україні забезпечить захист українських інвесторів при здійсненні інвестицій на ринку віртуальних активів.

Слід зазначити, що багато відомих бірж, такі як Wirex або EXMO, мають тільки офіси за кордоном, а основну свою діяльність ведуть в Україні. Тому прийняття відповідного законодавства дасть загальний імпульс для розвитку криптоіндустрії та галузі фінансових технологій загалом. Це також буде сприяти залученню інвестицій в різні галузі економіки нашої країни.

Отже, ухвалення закону дозволить класифікувати віртуальні активи, банки зможуть відкривати рахунки криптофондам і біржам, користувачі - декларувати свої активи та платити податки за результатами торгівлі. Легалізація криптовалют створить в Україні передумови для побудови цивілізованого і конкурентного ринку віртуальних активів, від якого виграють українці та зовнішні інвестори.

Список літератури

1. Поліщук Н. Криптовалюта як засіб підвищення інвестиційної привабливості українського бізнесу: правовий аспект /Н. Поліщук // *Підприємництво, господарство і право: Електронне наукове фахове видання. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:* http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/16.pdf

2. Марченко Н. А., Краснянська Ю. В. Реалії функціонування криптовалюти на світовому та вітчизняному ринках / Н. А. Марченко, Ю. В. Краснянська // Ефективна економіка: Електронне наукове фахове видання. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/53.pdf

3. Проект Закону від 11.06.2020 № 3637 «Про віртуальні активи». / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JI02365A.html

4. Асадчев Ю., Юридичний вісник України: Криптовалюта в Україні 2021: купівля, правовий статус та оподаткування / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lexinform.com.ua/v-ukraini/kryptovalyuta-v-ukrayini-2021-kupivlya-pravovyj-status-ta-opodatkuvannya/

5. Демьянюк М., Економічна правда: Як у світі регулюють криптовалюти і коли цього очікувати в Україні/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.epravda.com.ua/columns/2020/12/1/668690/

ГАРМОНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН МІЖ СУБ'ЄКТАМИ ФІНАНСІВ

Гуцалюк Олена Ігорівна
Асистент кафедри фінансів, обліку і аудиту
Національний транспортний університет, Україна

Бєлятинська Антонія Андріївна
Студентка II курсу
Національний транспортний університет, Україна

Нерівність доходів між країнами різко знизилась за останні два десятиліття -в першу чергу завдяки економічному розвитку провідних країн Азії з ринком, що формується.

Разом з тим, треба визнати, що в той же період відзначається зростання нерівності всередині багатьох країн. Наприклад, в Об'єднаному Королівстві найбільш заможні 10% населення тепер контролюють майже стільки ж активів, скільки найбідніші 50%, а отже нерівність доходу і добробуту вже досягло рекордних або близьких до них рівнів. [1]

Для вирішення проблеми нерівності багато урядів в першу чергу звертаютьсядо податково-бюджетної політики.

Необхідно приділяти увагу фінансовому сектору, який може надавати довгостроковий вплив на нерівність в позитивну або негативну сторону.

Для фінансового сектора і нерівності, необхідно розглядати три основних аспекти:

1) Поглиблення фінансового ринку, тобто збільшення розміру фінансового сектора щодо економіки в цілому.

Ми знаємо, що цей процес має суттєвий вплив на економічний розвиток країни. Наприклад, в Китаї та Індії стійке зростання фінансового сектора протягом 1990-х років проклав шлях до величезного підйому в економічному розвитку в 2000-і роки. Це, в свою чергу, сприяло позбавленню мільярда людей від бідності. [2]

Але ми спостерігаємо зміну у впливі поглиблення фінансового ринку на нерівність, бо на ранніх етапах фінансове поглиблення приносить користь малозабезпеченим, з плином часу зростаючі масштаби і складність фінансового сектора приносять вигоду в першу чергу багатим.

2) Фінансова стабільність. У середньому фінансова криза призводить до довготривалих втрат обсягів виробництва в розмірі 10%.

Підтримка стабільності буде залишатися важливим і складним завданням в майбутньому десятилітті. У 2020-ті роки перед фінансовим сектором стоїть завдання запобігати традиційний вид криз і протистояти новим криз. Дослідження показує, що нерівність зростає напередодні фінансової кризи,це свідчить про тісний зв'язок між нерівністю та фінансовою стабільністю.

Надмірне поглиблення фінансового ринку і фінансові кризи можуть

посилити нерівність. Тому потрібно знайти золоту середину, уникаючи і недобору, і перебору.

3) Фінансова інтеграція. Фінансова інтеграція просто означає, що більше людей і компаній мають більш дешевий і легкий доступ до фінансових послуг. [3]

Дослідження, проведені співробітниками МВФ і іншими, вказують на тісний зв'язок між розширенням доступу до банківських рахунків і зниженням нерівності доходу.

Примітно, що взаємозв'язок між доступом до фінансування і нерівністю відзначається в країнах з різними рівнями доходів.

Наприклад, в Швеції, однієї з країн з найбільш рівномірним розподілом доходів, частка людей, що мають банківський рахунок, однакова серед багатих і бідних. З іншого боку, в Індонезії, країні з високим нерівністю доходів, найбагатші 20% приблизно в два рази частіше мають банківський рахунок у порівнянні з найбіднішими 20%.

Фінансові технології відіграють важливу роль у всьому світі, надаючи людямдоступ до банківських послуг і відкриваючи можливості для кращого життя. Хоча ці зміни не завжди відразу приводять до скорочення нерівності доходів, вони створюють можливості - і дозволяють людям робити заощадження, відкривати малі підприємства і покращувати освітні можливості для своїхдітей.

Розширення доступу до фінансових послуг для домашніх господарств з низькими доходами і малих підприємств є одним з найбільш ефективних способів зменшення нерівності. Але надто швидкі зміни можуть дати зворотний ефект.

Останні кілька десятиліть ясно показали , що якщо не вирішувати проблему зростаючої нерівності, вона буде тільки погіршуватися.

Податково-бюджетна політика залишається дієвим інструментом, але при цьому не можна забувати про політику щодо фінансового сектора, інакше 2020-ті виявляться дуже схожими на 1920-ті. Однак якщо ми зрозуміємо уроки історії і адаптуємо їх до нашого часу, ми зможемо побудувати щебільш міцну систему, готову вирішувати завдання майбутнього.

Таким чином важко уникнути протиріч між суб’єктами фінансів, але дотримуючись рекомендацій, що наведені в трьох основних аспектах вище , можна спробувати гармонізувати їх відносини.

Список літератури

1. Бутенко О.І. Фінансова система України: стан та перспективи розвитку / О.І. Бутенко // Економічний простір. – 2008. – № 17. – С. 77-85.
2. Юзвяк О. Розвиток фінансової системи України в умовах глобалізації // Дослідження міжнародної економіки : зб. наук. праць / О. Юзвяк ; Ін-т світ. екон. і міжнар. відносин Нац. акад. наук України. – К., 2018. – Вип. 3 (68). – С. 111-124.
3. Уманців Ю.М. Економічна конкуренція в умовах фінансової глобалізації / Ю.М. Уманців // Фінанси України. – 2009. – № 10. – С. 95-106.

АУТСОРСИНГ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ

Колінько Наталія Іванівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент обліку і аудиту
Національний лісотехнічний університет України, Україна

Воляник Галина Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент обліку і аудиту
Національний лісотехнічний університет України, Україна

Процес передачі компанією певних видів або функцій виробничо-господарської діяльності чи замовлення на здобуття необхідних послуг сторонній організації, яка діє в належній сфері на підставі договору, називають аутсорсингом. Цей термін (outsourcing) з англійської мови перекладається, як використання або залучення зовнішніх джерел для задоволення особистих потреб.

На законодавчому рівні поняття аутсорсингу визначено розділом 4 Національного класифікатору України "Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010", чинного від 01.01.2012 р., як угода, згідно з якою замовник доручає підряднику виконати певні завдання, зокрема, частину виробничого процесу або повний виробничий процес, надання послуг щодо підбору персоналу, допоміжні функції [4].

Одним із першовідкривачів аутсорсингу вважається всесвітньо відома фірма Kodak. Ця компанія в кінці 20 ст. прийшла до несподіваного висновку – лідерство в сфері IT не є основною метою. А отже, всю IT-сферу було вирішено передати IBM, яка є спеціалістом у цьому. Це було вигідно для обох сторін. Надалі Kodak та IBM стали партнерами. IBM отримала можливість подальшого розвитку та розширення. [1]

Компанія Ford виробляє самостійно лише 1/3 частина своє продукції, останнє віддане субпідрядникам. Ще один гігант, що зумів оцінити всі переваги і недоліки аутсорсингу, і що активно використовує цю схему роботи – компанія IKEA. Вона практично не має власного виробництва, співпрацює з тисячами постачальників. Транспортні функції в IKEA делеговані сторонній організації, тому компанія направляє всі свої ресурси на роздрібний збут продукції.

У загальному вигляді ринок аутсорсингу підрозділяється на два основні сегменти: аутсорсинг бізнес-процесів та виробничий аутсорсинг.

Рис. 1. Види аутсорсингу

Застосування аутсорсингу обумовлюється бажанням компанії зосередитися на основній своїй діяльності, прагненням прискорення темпів росту продуктивності праці при максимальному зменшенні витрат і за рахунок цього отримати конкурентні переваги при зростанні ефективності виробництва.

Ефект від вживання аутсорсингу, по оцінках різних експертів, дозволять замовникові скоротити операційні витрати приблизно на 35% і підвищити прибутковість капіталу в середньому на 6% при одночасному прискоренні темпів зростання доходів.

Оскільки, аутсорсинг має можливість зосереджувати вузькоспеціалізованих професіоналів, користуватися найсучаснішою технологією і обладнанням, тим самим накопичуючи досвід обслуговування клієнтів, він гарантує надійність та високу якість наданих послуг. А також, має завжди готове управлінське рішення, яке базується на власному і запозиченому досвіді. На основі цього, замовник отримує якісну продукцію, без додаткових витрат за оптимальними цінами [2].

Розглянемо наступні фактори, що сприяють розвитку аутсорсингу:

- можливість отримання заготовок, комплектуючих та напівфабрикатів від сторонніх організацій, тим самим скорочуючи виробничі витрати;
- надає можливість сконцентруватися на основній діяльності компанії;

•спонукає до скорочення накладних витрат шляхом ліквідації нерентабельних та неефективних ділянок чи підрозділів;

•створює умови для перерозподілу матеріальних, фінансових та трудових ресурсів;

•зменшує потребу у внутрішніх інвестиціях;

•дозволяє уникнути розширення штату;

•гарантує отримання якісної послуги, зменшуючи ризики діяльності;

•сприяє зростанню інноваційного потенціалу компанії.[3].

Очевидно, що із перевагами застосування аутсорсингу співіснують вагомі, стримуючі фактори його поширення в Україні:

•нечисленна кількість керівників, що спроможні досить адекватно проаналізувати становище і оцінити прерогативи аутсорсингу;

•існує імовірність розголошення конфіденційної інформації;

•відсутність контролю над фахівцями, які надають послуги в рамках аутсорсингу;

•не в кожному регіоні є в наявності вагома кількість альтернативних постачальників та виробників, що унеможливлює оптимальний та ефективний відбір партнерів;

•недостатній рівень розвитку логістики знижує оперативність вирішення виробничо-технічних питань та прийняття управлінських рішень;

•недосконаліть законодавчої та нормативної бази.

Слід зазначити, що повільному розвитку аутсорсингу властивий характер невизначеності. Що в свою чергу стримує процес класеризації економіки та обмежує перспективи соціально-економічного розвитку нашої держави.

Список літератури

1. Бравар Жан-Луи. Эффективный аутсорсинг: понимание, планирование и использование успешных аутсорсинговых отношений / Ж-Л. Бравар, Р. Морган; пер. с англ. В. Денисов. – Д.: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 260 с

2. Воляник Г.М., Шутка С.Є. Фінансовий облік в системі антикризового менеджменту підприємства. / Воляник Г.М., Шутка С.Є.//Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства». Львів: Видавництво Львівської політехніки - 2019. -С. 37-38.

3. Лігоненко Л. О. Аутсорсинг як інструмент оптимізації та підвищення ефективності бізнесу / Л. О. Лігоненко, Ю. Ю. Фролова // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 6. - С. 115-125.

4. Стадник Дар'я Аутсорсинг та аутстафінг: як це працює\https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/autsorsing-ta-autstafing-yak-ce-pracyue-.html

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТРАКТОРІВ В УКРАЇНІ

Навроцький Ярослав Федорович
канд. екон. наук,
старший науковий співробітник відділу інвестиційного
та матеріально-технічного забезпечення
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

Сучасне сільське господарство неможливе без сучасних та ефективних засобів механізації. З радянських часів Україна була одним з визнаних лідерів у галузі сільськогосподарського машинобудування [1, с.63]. Особливо потужною галуззю було тракторобудування яке забезпечувало не лише потребу в тракторах Українських сільськогосподарських підприємств, але й підприємств республік колишнього СРСР. Сьогодні, на жаль, це виробництво знаходиться у критичному стані і попит на цю важливу продукцію значною мірою задовольняється закордонною технікою [2, с. 53].

Динаміка виробництва, експорту та імпорту тракторів сільськогосподарського призначення понад 59 кВт (найбільший попит серед сільськогосподарських підприємств) вказує на різке падіння виробничого та експортного потенціалу Українського тракторобудування (рис. 1).

Так протягом 2017-2020 років виробництво скоротилося майже у 4 рази – з 3295, 2459 та 1387 до 827 одиниць. Різко скоротився й експорт вітчизняних тракторів за досліджуваний період – з 505 одиниць до 30 або в 16,8 раз. В той же час імпорт тракторів скоротився незначною мірою: у 2018 році лише на 551 одиницю у порівнянні з 2017 роком, у 2019 році падіння було більш помітним – на 1454 одиниць у порівнянні з попереднім роком, але вже у 2020 році спостерігається збільшення імпорту тракторів на 962 одиниці порівняно з 2019 роком або 6689 одиниць.

Однією з причин критичного падіння експорту українських тракторів є втрата основного ринку збуту в Російській Федерації, адже експорт тракторів в цю країну в різні роки складав 77-93%. З 2019 року поставки вітчизняних тракторів до Росії припинилися у зв'язку з прийняттям постанови уряду РФ від 29 грудня 2018 року №1716-83 "Про заходи щодо реалізації Указу Президента Російської Федерації від 22 жовтня 2018 р N 592" яка забороняє ввезення будь-яких тракторів з України на територію цієї держави. Ситуація, що склалася вказує на згубну практику прив'язки експорту продукції до одного ринку, адже сучасні глобалізовані ринки та низька конкурентоспроможність техніки не дозволять швидко знайти нові ринки збуту.

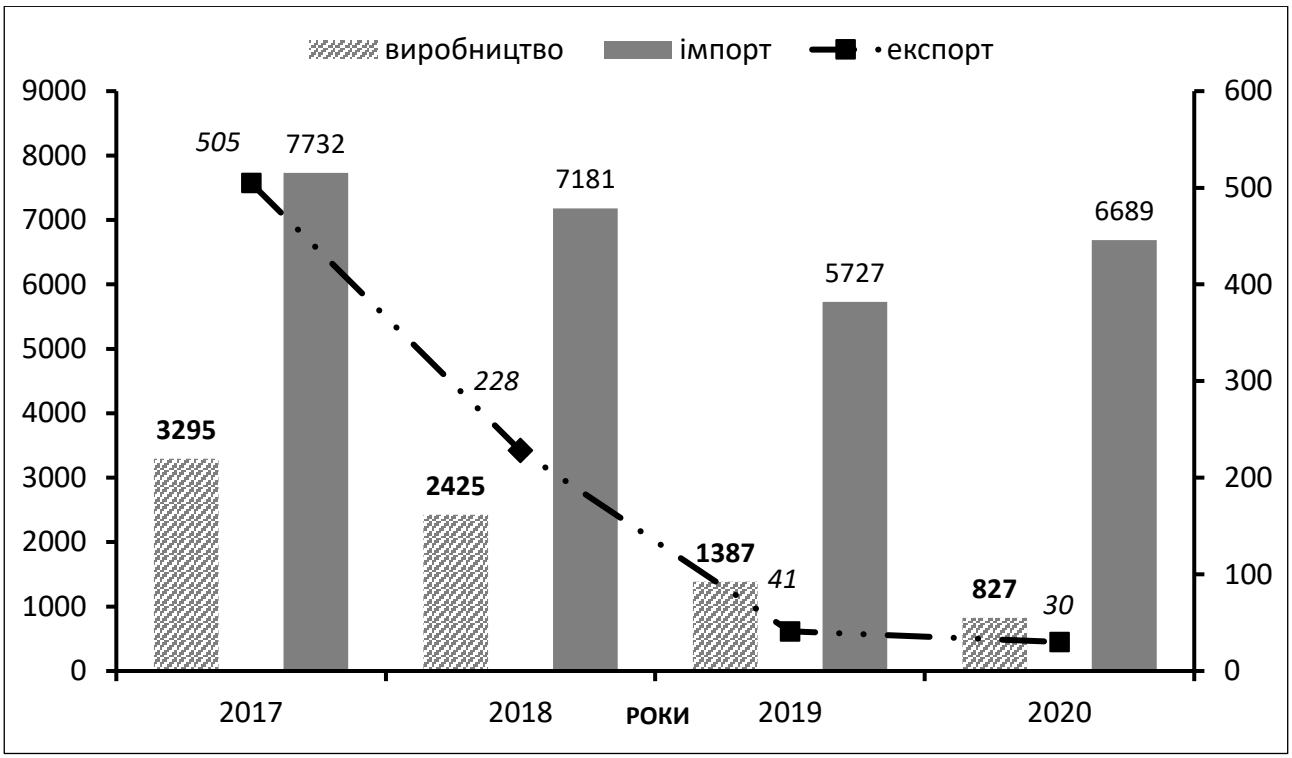

Рис. 1. Динаміка виробництва, експорту та імпорту тракторів потужністю понад 59 кВт (шт).

Джерело: Сформовано автором за [3, 4]

Закордонні машини кращі від вітчизняних аналогів за багатьма техніко-економічними показниками. Вони надійніші, потужніші, комфортніші та оснащені сучасними системами керування, вузлами й агрегатами. Проте, йти шляхом масової закупівлі техніки за кордоном, витрачаючи на це величезні кошти та стимулюючи іноземного виробника, з державницьких позицій не завжди виправдано [5, с. 42].

Тому, у 2017 році, держава відновила Програму часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки, метою якої є стимулювання вітчизняного сільськогосподарського машинобудування до впровадження інноваційних технологій у виробництво, що дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції на ринку. Крім того, завдяки програмі сільськогосподарські товаровиробники отримують дешеву техніку.

В цілому за 2017-2020 роки за програмою було придбано 60109 одиниць техніки на суму 15323,9 млн грн. За грудень 2020 – березень 2021 року перераховано банкам 189,4 млн грн**.** для часткової компенсації вартості 2846 одиниць техніки згідно 1833 заявок від аграрних підприємств [6]. За Програмою компенсації вартості техніки у 2017-2020 роках було придбано 79 шт., 309 шт., 214 шт. та 156шт. тракторів відповідно, що вказує на досить низький попит на цей вид техніки.

Звичайно, незважаючи на прийнятий державою ряд заходів щодо покращення ситуації з виробництвом техніки та зацікавленості в їх придбанні сільськогосподарських підприємств в коротко- та середньостроковій перспективі значного підвищення конкурентоспроможності вітчизняних тракторів та освоєння нових ринків збуту чекати не варто. Але, впровадження

інноваційних технологій у виробництво сільськогосподарської техніки, організація виробництва на території України продукції кращих світових брендів, удосконалення механізму Програми часткової компенсації вартості вітчизняної техніки (наприклад, збільшення розміру компенсації з 25% до 40%) допоможе стабілізувати ситуацію на ринку вітчизняних тракторів та поступово вийти з кризи.

Список літератури

1. Навроцький Я. Ф. Сучасний розвиток ринку сільськогосподарської техніки. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2015. Т. 19. № 3. С. 63-70.

2. Навроцький Я.Ф. Ринок сільськогосподарських тракторів в Україні: сучасний стан та перспективи. *Ефективні рішення в економіці, фінансах та управлінні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 5 лютого 2021 р).* Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 53-56.

3. Виробництво промислової продукції за видами. Державна служба статистики : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 05.05.2021).

4. Державна митна служба України : веб-сайт URL: https://customs.gov.ua/ (дата звернення: 06.05.2021).

5. Соловей Д. Ю Білоусько Я. К. Аналіз кон'юнктури ринку сільськогосподарської техніки в Україні. *Економіка АПК.* 2014. № 1. С. 40-44.

6. Інформаційно-аналітичний портал АПК України : веб-сайт. URL : https://agro.me.gov.ua/ua (дата звернення: 07.05.2021).

СУТНІСТЬ ТА ДЖЕРЕЛА САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сергійчук Аліна Сергіївна
Магістр 2 курс «Фінанси, банківська справа та страхування»
Вінницький національний аграрний університет

Прилуцький Анатолій Михайлович
Науковий керівник
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний університет

В складній економічній ситуації, що склалася в Україні за сучасних умов, окремим питанням удосконалення та виходу з економічно нестабільного положення суб'єктів господарювання є вжиття санаційних заходів. Недосконаліть вітчизняного законодавства, дефіцит кваліфікованих кадрів, відсутність належного фінансування санаційного процесу, несвоєчасне виявлення проблем та можливості ймовірного банкрутства часто приводять до того, що значна частина фінансово стійких та потенційно платоспроможних підприємств банкрутує. Фінансова санація підприємства спрямована на вихід суб'єкта господарювання з кризової ситуації та відновлення його платоспроможності й фінансової стійкості.

До основних критеріїв ефективності проведення санації підприємств слід віднести такі, як ліквідність та платоспроможність, прибутковість, конкурентоспроможність, просування й зміцнення позицій на ринку, відновлення бізнес-репутації боржника після кризових явищ.

Залежно від глибини кризового стану підприємства та умов надання йому зовнішньої допомоги розрізняють два основних види санації:

– без зміни статусу юридичної особи підприємства (зазвичай така санація здійсню ється тоді, коли кризовий стан є тимчасовим);

– зі зміною статусу юридичної особи підприємства (така форма санації має назву реорганізації підприємства, здійснюється за досить серйозного кризового стану підприємства) [1].

Існує декілька типів санаційних заходів, яких доцільно вживати на підприємствах задля правильного й ефективного вибору стратегії та напряму покращення життєдіяльності:

– фінансово-економічний (мобілізація та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства);

– організаційно-правовий (вдосконалення організаційної структури підприємства, збереження організаційно-правових форм бізнесу);

– виробничо-технічний (модернізація та оновлення виробничих фондів, поліпшення якості та вдосконалення асортименту продукції);

– соціальний (створення та фінансування системи пошуку або перепідготовки кадрів) [4].

За економічною сутністю види санації можна класифікувати за такими ознаками:

– залучення додаткових фінансових ресурсів;

джерело фінансування санації;

– взаємозалежність з процедурою банкрутства;

– масштаб і методи санації;

– повнота й виконання обов'язків по закінченні санації;

– наявність підтримки з боку державних органів влади. [5].

Підставами проведення санаційного процесу є наявність реальної загрози банкрутства та бажання самих власників щодо вжиття стабілізаційних заходів. Найважливішими для санації є цілі, які переслідує підприємство під час вжиття санаційних заходів:

– запобігання банкрутству;

– підвищення конкурентоспроможності;

– підвищення рівня платоспроможності;

– зниження затрат на виробництво продукції;

– поліпшення структури капіталу [6].

Варто сказати, що сутність будь-яких економічних категорій завжди розкривається у їх функціях (Рис. 1).

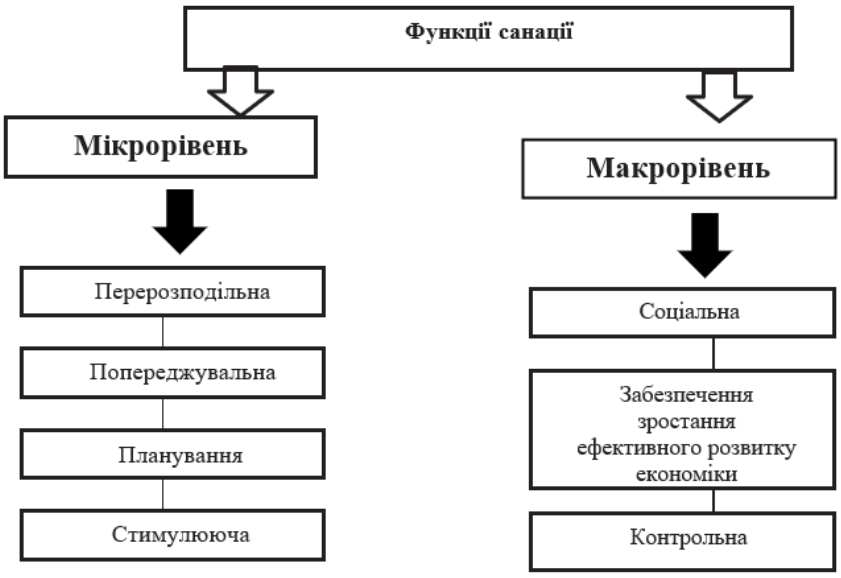

Рисунок 1. Функції санації

Виділення функцій санації є необхідною умовою, оскільки це дасть можливість вибрати правильний шлях щодо управління на підприємстві.

Під функціями санації розуміємо зміст діяльності, напрям реалізації плану оздоровлення в організації задля змін відповідних соціально-економічних характеристик суб'єкта господарювання на більш ефективні [7].

Основними джерелами фінансування санації можуть бути власні ресурси або кошти, надані власниками та іншими особами, а також залучені грошові ресурси на умовах позики чи власності, на поворотній та безповоротній основі. Органи державної влади також повинні брати безпосередню участь та надавати підтримку підприємствам, які опинились у скрутному становищі, адже їх зацікавленість матиме позитивний вплив на розвиток окремих галузей та національної економіки загалом.

Отже, в складній економічній ситуації, що склалася в Україні за сучасних умов, окремим питанням удосконалення та виходу з економічно нестабільного положення суб'єктів господарювання є вжиття санаційних заходів. Варто зауважити, що антикризове управління розглядає санацію як один з важливих засобів запобігання банкрутству підприємств, тому вжиття ефективних заходів санаційного процесу є необхідною умовою виходу з кризового стану та подальшого функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

Список литературы

1. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент. Київ : Ніка-Центр ; Ельга, 2002. 528 с.
2. Бухтіарова А.Г., Семенець В.П. Теоретичні підходи до трактування сутності поняття санації підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України* : тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 23 листопада 2017 р.). Суми, 2017. С. 68–72.
3. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : ЦУЛ, 2003. 503 с.
4. Ларіонова К.Л., Донченко Т.В. Роль стратегічних цілей у формуванні санаційної стратегії розвитку підприємства. *Наукові підсумки 2012 року* : збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2012. С. 61–64.
5. Ларіонова К.Л., Донченко Т.В. Формування складових елементів організаційно-економічного механізму управління санацією підприємства. *Вісник ХНУ*. 2012. Т. 2. № 6. С. 87–94.
6. Мартиненко В.П. Функції санації промислових підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2011. Вип. 7. Т. 2. С. 87–91.
7. Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka (дата звернення: 25.01.2019).
8. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2004. 412 с.

ПРИОРИТЕТЫ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УКРАИНЫ

Серикова Ольга Николаевна,
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры учета и налогообложения
Восточноукраинского национального университета
имени Владимира Даля

Актуальным вопросом для Украины остается процесс повышения конкурентоспособности экономики. Важность данного процесса обусловлена как необходимостью социального и экономического развития, так и формированием выгодного позиционирования страны в условиях усиления глобализации. Согласно современным исследованиям существуют два вида стран в зависимости от того, получают ли они выгоды от данного процесса или теряют в социальном и экономическом аспектах. Для стран второго типа формируются негативные последствия, среди которых: сырьевая ориентированность внешней торговли, низкий уровень производительности труда, снижение темпов экономического роста, увеличение теневого сектора экономики, безработица, неэффективное использование трудового потенциала, бедность и усиление зависимости от политики стран первого типа.

В соответствии с данными доклада Всемирного экономического форума относительно индекса глобальной конкурентоспособности в 2019 г. Украина заняла 85 место (значение индекса – 56,99) среди 141 страны мира и оказалась на уровне таких стран, как Аргентина, Шри-Ланка, Молдавия, Тунис. Детальная информация относительно индекса глобальной конкурентоспособности для Украины и некоторых стран представлена в табл. 1.

Таблица 1

Позиции Украины по индексу глобальной конкурентоспособности за 2017-2019 гг.

Страны	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Украина	53,92	57,03	56,99
Топ-5			
Сингапур	82,97	83,48	84,78
Соединенные Штаты Америки	84,84	85,64	83,67
Гонконг	81,99	82,25	83,14
Голландия	82,22	82,38	82,39
Швейцария	82,37	82,59	82,33
«Страны-соседи» по значению индекса			
Северная Македония	-	56,62	57,33
Аргентина	57,38	57,49	57,20
Шри-Ланка	56,38	56,00	57,11
Молдавия	54,59	55,53	56,75

Тунис	54,60	55,60	56,41
Ливан	57,80	57,72	56,29

Источник: информация представлена в соответствии с данными платформы knoema [1].

Если анализировать структуру данного индекса, то слабыми позициями для Украины являются такие составляющие, как: «финансовая стабильность» с уровнем 136; «макроэкономическая стабильность», ранг которой – 133; «институты», уровень соответствует 104 позиции; «здоровье» - 101 место в рейтинге; «развитие бизнеса» с уровнем 85 и «внедрение ИКТ» - 78 ранг [2, стр. 571-573].

Представленный анализ доказывает необходимость поиска путей повышения конкурентоспособности экономики Украины. На наш взгляд, одним из важных направлений в данном аспекте является эффективное использование трудового потенциала. Многими украинскими учеными неоднократно проводились исследования, которые указывают на комплекс проблем в данном случае. Особенно следует обратить внимание на публикации В. Антонюк, А. Колота, И. Корниенко, Т. Перегудовой, М. Семыкиной, Л. Шамилевой и др.

Так, В. Антонюк и Л. Шамилева, исследуя эффективность использования трудового потенциала промышленности, указывают на необходимости внедрения новых технологий и форм организации промышленного производства с одновременным обеспечением профессиональным и квалификационным уровнем подготовки кадров в соответствии с потребностями обновленной промышленности [3].

Критическому обзору национального рынка труда с позиций оценки эффективности использования трудового потенциала, посвящена работа Т. Перегудовой, которая доказала стагнацию, трудовую исчерпаемость и нерациональный спрос на рабочую силу в Украине. Указала также на то, что Украина существенно отстает от развитых европейских стран по уровню занятости, производительность труда и спросом на трудовой потенциал. Важным выводом стало то, что для Украины характерный спрос работодателей на дешевую рабочую силу, а не на высококвалифицированных высокооплачиваемых специалистов, что ограничивает инновационное развитие [4].

Проведенные нами исследования также показали резервы повышения эффективности использования трудового потенциала на предприятиях машиностроения [5].

Изучение научной литературы и проведенные нами исследования указывают на необходимость определения следующих приоритетов эффективного использования трудового потенциала Украины.

Для Украины важным остаются вопросы усовершенствования социально-трудовых отношений с повышением социальных стандартов та социальной защиты в соответствии с международными нормами Программы развития Организации Объединенных Наций, Международной организации труда и т.д.

В соответствии с последними мировыми трендами необходимо уменьшение дифференциации доходов в обществе для выравнивания возможностей доступа к социально-экономическим благам.

Важным аспектом остается повышение качества трудового потенциала в соответствии с вызовами экономики 4.0. Необходимо дальнейшее развитие hard skills и soft skills в соответствии с вызовами современной экономики.

Государственная политика должна быть направлена на максимально эффективное использование трудового потенциала в соответствии с принципом справедливой оплаты труда.

Актуальным вопросом остается формирование социальной политики, направленной на социально-трудовую адаптацию населения, особенно тех категорий, которые требуют дополнительных преференций для выхода на рынок труда.

Эффективное использование трудового потенциала должно происходить в соответствии с принципами концепции корпоративной социальной ответственности, которые охватывают множество направлений. Хотелось бы обратить внимание на формирование системы социально-экономических, этических, экологических норм и отношений, которые должны проявляться со стороны работодателя относительно соблюдения трудового законодательства и других нормативно-правовых документов по вопросам ведения бизнеса, а со стороны наемного сотрудника – в ответственном, добросовестном отношении к выполняемым функциональным обязанностям.

Для эффективного использования трудового потенциала важным являются факторы технологического характера, а именно: обновление основных средств, стимулирование инновационной активности на основе формирования благоприятного инвестиционного климата.

Таким образом, в системе мероприятий формирования конкурентоспособности Украины важно обеспечить эффективное использование трудового потенциала как наиболее важного фактора социального и экономического развития.

Список литературы

1. Global competitiveness index. URL: https://knoema.ru/atlas/ranks/Global-competitiveness-index
2. The Global Competitiveness Report 2019. Insight Report. Klaus Schwab, World Economic Forum. Committed to improving the state of the world. URL: https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth
3. Антонюк В.П., Шамілева Л.Л. Оцінка ефективності використання трудового потенціалу промисловості з урахуванням рівня наукоємності її галузей // Економічний вісник Донбасу № 2(48), 2017. – С. 196-206.
4. Перегудова Т. В. Погляд на національний ринок праці скрізь «призму» ефективності використання трудового потенціалу // Economic journal Odessa polytechnic university. - 2019. - №3(9). - С. 85-93.
5. Серікова О.М. Використання трудового потенціалу машинобудування Луганської області: стан, проблеми, перспективи / О.М. Серікова // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012 р. – №1 [172] Ч.1. – С. 181–187.

МЕДИЧНІ АСПЕКТИ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РОКІВ

Тимофеєв Вадим Вікторович
магістр історії
викладач циклової комісії філологічних та історичних дисциплін
Черкаська медична академія

Голодомор 1932-1933 років, як одна з найтрагічніших сторінок історії України, став об'єктом численних наукових досліджень істориків, економістів, політологів, соціологів, демографів. У науковій літературі детально висвітлені економічні, політичні, соціально-демографічні аспекти цієї загальнонаціональної трагедії.

Не менш актуальним, на нашу думку, є дослідження медичних аспектів Голодомору, які дозволяють продемонструвати вражаючі масштаби фальсифікації матеріалів радянською владою.

У радянській медичній літературі за 1932-1933 рр. абсолютна більшість публікацій була присвячена великим успіхам охорони здоров'я в Україні. Водночас, у цих матеріалах були відсутні важливі дані, що характеризували стан здоров'я населення. Факт відсутності в публікаціях показників здоров'я населення, таких як народжуваність, смертність, фізичний розвиток, прямо вказує на те, що радянське керівництво свідомо намагалося приховати катастрофічні масштаби Голодомору.

Одна з небагатьох медичних публікацій, а саме стаття видатного українського вченого-медика, професора М.Д. Стражеско в журналі "Врачебное дело" в середині 1933р. про патогенез безбілкових набряків прямо вказувала на голод [1, 106].

Незважаючи на заборону радянського керівництва, мали місце й відверті висловлювання лікарів щодо голоду. Так, на Всеукраїнській нараді з питань охорони дітей і підлітків у жовтні 1932 року завідуюча Київським охматдитом Єфімова прямо заявила : "патронат є тільки віддушиною, яку потрібно використовувати, щоб не було скупченості дітей, а ось у якому стані ці діти перебувають, доповідач нічого не сказав, а я Вас запевняю, що діти пухнуть з голоду і перебувають у занадто тяжких умовах" [2, 13].

Стан продовольчого постачання лікарень у сільській місцевості був на дуже низькому рівні. Хліба їм зовсім не видавали, посилаючись на місцеві ресурси, яких не було. Недоїдали не лише хворі, а й медичний персонал. При такому незадовільному постачанні не могли нормально функціонувати установи охорони здоров'я. Заклади по наданню первинної медичної допомоги були під загрозою закриття.

Критичний стан лікувально-профілактичних установ призвів і до великої плинності медичних кадрів на селі. В умовах відсутності належного харчування лікувальні можливості медпрацівників зводилися нанівець.

Домінуючі захворювання в період Голодомору – безбілкові набряки, а як наслідок – усі інші ускладнення. Лікувальні заклади були переповнені такими хворими. Медики фіксували також закономірне зростання інфекційних хвороб: висипний тиф, віспа, дизентерія, дитячі інфекційні хвороби. Споживання м'яса загиблих тварин у ряді випадків викликали захворювання сапом та сибірською виразкою.

Дослідження безбілкових набряків М.Д. Стражеско, праці про заміну натуральних продуктів харчування сурогатами М.М. Губергріц та роботи наукової комісії по уніфікації харчування і терапії безбілкових набряків під керівництвом В.М. Когана-Ясного дозволили виробити тактику терапії потерпілих від голоду та врятувати життя багатьох людей.

Через сувору заборону медики не мали права навіть писати реальні діагнози померлих від голоду. У таких умовах широкого поширення набула фальсифікація діагнозів. Величезна кількість свідоцтв про смерть містить такі спотворені діагнози : "від старості", "дитяче", "хвороба", "невідомо", "від слабкості", "під час праці в полі", "знайдений в степу" [3, 6].

Детальний аналіз діагнозів про смерть дозволяє побачити реальні розміри фальсифікації статистичних даних. Недостовірні, непрофесійні діагнози, а то й відсутність записаної причини смерті вказують на те, що комуністична влада навмисно намагалася приховати правду та реальні масштаби трагедії.

Таким чином, найголовнішими медичними аспектами Голодомору 1932-1933 рр. були: приховування даних, що характеризували смертність та народжуваність населення; незадовільний стан продовольчого та кадрового забезпечення лікувально-профілактичних установ в сільській місцевості; зростання внаслідок голоду кількості безбілкових набряків, інфекційних хвороб, масової смертності населення; тотальна фальсифікація медичних діагнозів та довідок про смерть; поява наукових досліджень про лікування безбілкових набряків та заміну натуральних продуктів харчування сурогатами.

Список літератури :

1. Коган В., Нагорна-Персидська Р. Медичні аспекти голоду 1932-1933 рр. в Україні / Голодомор 1932-1933 рр. в Україні: причини і наслідки. Матеріали міжнародної наукової конференції. – К., 1993. – С. 106 – 113.

2. Коган В., Нагорна-Персидська Р. Розподільники життя і смерті // Освіта. – 1993. – №1. – С. 13.

3. Коган В. Медичний аспект Голодомору // Українська медична газета. – 1993. – №1. – С. 5-6.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЛУЖБА: НЕКОТОРЫЕ ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ

Каиргалиев Адилет
магистрант Казахской академии труда и социальной защиты

Институт современной государственной службы – динамичное явление, которое постоянно изменяется, дополняется, идет постоянный поиск новых инструментов в разрешении возникающих проблем, разрабатываются новые правовые акты, регламентирующие отношения, складывающие в сфере государственной службы. Таким образом, данное состояние свидетельствует о том, что в данной области будут постоянно происходить важнейшие изменения.

Сегодня Казахстан находится на пути возражения корпуса профессионального и компетентного чиновничества. Последний основан на профессионализме, необходимых навыках, политическом нейтралитете и качественном выполнении своих служебных обязанностей. Стабильное государственное управление является важнейшим фактором сохранения и развития государственности во многих странах.

Являясь разновидностью публичной службы, государственная служба имеет ряд отличительных признаков, позволяющих ей выделиться от других видов служб. Так, государственная служба – это деятельность по прямому выполнению основных направлений деятельности государства. Прежде всего речь идет о службе в государственных органах власти. Люди, занимающие определенные должности в государственном аппарате есть государственные служащие.

Должность, в свою очередь, это определенная структурная единица государственного органа согласно штатному расписанию. Государственный орган имеет конкретно обозначенный круг служебных полномочий согласно букве закона.

Реализация поставленных целей и задач базируется на определенных основополагающих принципах государственной службы. Закреплённые на уровне закона базовые принципы государственной службы обусловливают деятельность государственной службы в общем и государственных служащих, в частности, устойчивость механизма правового регулирования отношений, складывающихся в рамках государственной службы, тенденции развития законодательств о государственной службе.

Принципы государственной службы производны от основополагающих идей, заложенных в основе функционирования государства, а именно государственных органов власти и управления. Последнее осуществляется такими субъектами правоотношений в сфере государственной службы как

государственные служащие и, деятельность которых отражает самые существенные стороны организации и работы всей системы государственных органов, определяют алгоритм взаимоотношений внутри самой системы.

Итак, принципы государственной службы мы определяем, как основополагающие идеи, объективно отражающие в себе объективные тенденции и определяющие доктринально обоснованные направления реализации функций государства, статуса государственных служащих, являющихся основным элементом системы государственной власти и, в частности, государственной службы. Отсюда следует, что формулировка и установление на уровне буквы закона основополагающих идей государственной службы зависит от выбранной модели госслужбы, своевременности понимания внутренних закономерностей общественных отношений и нормативного регулирования [1]. При этом, данные основополагающие идеи представляют собой активное начало, так как обуславливают устанавливаемую законом определенную модель государственной службы.

Институт государственной службы основан на идеях человечности и социальной справедливости, в которую входит равная возможность для всех граждан права доступа к государственной службе.

На сегодня остается актуальным вопрос построения системы государственных органов власти, своевременно реагирующего на потребности и ожидания граждан и общества, воспитанного в духе нулевой терпимости к коррупциогенным проявлениям.

За недолгий промежуток времени в историческом плане отечественная модель государственной службы претерпела значительные изменения. Становление казахстанского государства как демократического, правового и социально ориентированного государства невозможно без действенного аппарата государственной власти и управления, где центральным элементом выступают государственные служащие.

Когда мы говорим о задачах государственного строительства, прежде всего имеем ввиду повышение уровня профессиональной подготовки государственных служащих, направленное на гарантирование высокой степени эффективности, компетентности работы государственных органов.

На всем пространстве СНГ, включая и Казахстан, проводится ряд мероприятий по реформированию института государственной службы, которые в свою очередь направлены на совершенствование процессов государственного управления и повышение качества предоставляемых услуг, уровня профессионализма и результативности в работе госорганов [2, с.48].

Понятие «государственный служащий» можно анализировать в трех аспектах:

- государственно-правовой - государственный служащий является «слугой» государства, которое наделило его полномочиями различного характера и значения и является продуктом развития общества и государства, призванный осуществлять государственные функции;

- административно-правовой - государственный служащий имеет особые властные, организационно-распорядительные полномочия и является

представителем власти, реализующий правоохранительные меры и полномочия, применяющий административно-правовые санкции;

- уголовно-правовой - государственный служащий - особый субъект уголовной и административной ответственности (государственные служащие несут ответственность за должностные преступления) [3, с.35].

В Республике Казахстан на сегодня государственные служащие относятся к группе людей, наделенных властными полномочиями, состоящей из бюрократической, военной, идеологической и экономической элит. Следовательно, государственные служащие – это прослойка казахстанского общества, сконцентрировавшая в своих руках государственную власть и отвечающая за выработку стратегии развития всей системы общества. Обладая такой властью, каждый чиновник должен стремиться приобрести навыки профессионала, компетентного чиновника с высоким уровнем правовой культуры и правового сознания. В свое время в послании народу «Казахстан-2030» Глава государства писал, что чиновник нового поколения- это прежде всего слуга народа, патриот и справедливый человек, преданный своему делу и профессионал [4].

Список литературы:

1. Закон Республики Казахстан от 23 ноября 2015 года № 416-V «О государственной службе Республики Казахстан» // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36786682
2. Кузякин Ю.П., Ермоленко А.А. Государственная и муниципальная служба. – М.: ИНФРА-М, 2021. – 284 с.
3. Байменов А. Основные направления реформирования государственной службы в Республике Казахстан и меры по реализации Закона Республики Казахстан «О государственной службе» // Реформирование казахстанской государственной службы: Сб. материалов международной научно-практической конференции. Астана, 2000.
4. Казахстан - 2030 Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев. Послание Президента страны народу Казахстана 1997 года // https://adilet.zan.kz/rus/docs/K970002030_

ПРАВО НА ИСК: ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ

Калиева Гульмира Садуакасовна
к.ю.н., ассоц.профессор КазНАУ

Рыскулбекова Балжан Рашитовна
старший преподаватель КазНАУ

С категорией иска, являющейся важнейшим правовым институтом неразрывно соединено понятие «право на иск». Тема иска, по мнению Н.Ш. Камбаровой, относится к одной из ключевых проблем в теории и практике гражданско-процессуального права, отображая взаимосвязи между материальным и процессуальным правом [1, с. 118].

Следует указать, что право на иск по своей внутренней структуре включает в себя право на предъявление иска и право на возможность удовлетворения иска [2, с. 156]. Нормы действующего законодательства и материалы судебной практики не содержат доказательства конструкции права на иск, как единства двух правомочий. Правовые последствия присутствия или отсутствия правомочий, которые входят в состав такого единства должны быть, равно как и условия их возникновения и осуществления.

Реализация права на иск допускается в форме предъявления искового заявления в суд к ответчику, вследствие этого можно говорить в данном случае о праве на предъявление иска.

Предъявление иска представляет собой обращение в суд с соответствующим заявлением по поводу защиты права, которое относится к основаниям возбуждения гражданско-правового дела в суде. Процедура предъявления и принятия искового заявления, как правило, влечет целый ряд процессуально-правовых последствий:

1) лицо, обратившееся с исковым заявлением, приобретает статус истца и у него появляются все процессуальные права и обязанности, закрепленные законодательством;

2) лицо, указанное в исковом заявлении в качестве нарушителя права, делается ответчиком и у него также появляются права стороны правоотношения.

Появляются еще материально-правовые последствия, связанные с предъявлением иска состоящие в том, что срок исковой давности подлежит прерыванию (ст. 203 ГК РК) [3].

После того, как будут совершены процессуальные действия, связанные с принятием заявления и возбуждением гражданского дела судья занимается подготовкой дела к судебному разбирательству, итогами которой обусловлена степень правильности и своевременности разрешения спора. Подготовку к судебному разбирательству необходимо проводить по всякому делу, включая и дела, поступившие в рамках подсудности из иных судов и определившимся на новую процедуру рассмотрения после отмены судебных актов судами апелляционной и кассационной инстанций.

Право на предъявление иска в качестве субъективного процессуального права (т.е. прав заинтересованных субъектов), включает в себя три возможности (правомочия):

1) возможность обращаться в суд с требованием защиты субъективных материальных прав или законных интересов в исковой форме;

2) возможность требования от суда разрешить спор о праве (исполнение судом обязанности, связанной с защитой нарушенного права);

3) возможность обжалования действий суда, связанных с уклонением от предоставления защиты в определенном законодательством порядке.

Иными словами, право на иск с материально-правовой точки зрения именуется правом на удовлетворение иска.

Следовательно, право на иск в процессуальном значении и право на иск в материально-правовом аспекте выступают в качестве самостоятельных понятий [4, с. 214].

Право на иск, включая его понятие и генезис, глубоко сцементировано с общетеоретической проблемой субъективных прав, их внутренней структурой, порождающей в рамках правовой науки теоретические разногласия и дискуссии [5].

Резюмируя итоги проведенного исследования, считаем необходимыми следующие выводы и обобщения:

1. Субъективное право следует характеризовать в качестве совокупности трех правомочий:

а) право на совершение положительных действий (на совершение собственного поведения);

б) правомочие требования (связано с правом на чужие действия);

в) право на защиту, предполагающее вероятность прибегать в нужных ситуациях к арсеналам средств государственного принуждения.

2. Право на иск относится к числу способов осуществления права граждан на защиту. Проблемы понятийного аппарата права на подачу иска (включая его содержание), считаем наиболее правильным разрешить, анализируя право на иск в роли цельного понятия, охватывающего две составляющие: процессуального и материально-правового характера.

Именно наличие этих правомочий: право на предъявление иска, которое охватывает процессуальный аспект и право на удовлетворение иска, отражающее материально-правовое значение, представляются в качестве автономных, поскольку в одном случае у истца есть право на удовлетворение заявленного притязания, но при этом нет возможности предъявить иск.

В другом случае у заинтересованного субъекта сохраняется право предъявить иск, но отсутствует право, связанное с удовлетворением иска (при возникновении факта истечения сроков исковой давности).

3. Право субъекта предъявлять иск и правомочие удовлетворить иск следует рассматривать в качестве двух самостоятельных правомочий, логически вмещающихся в категорию «права на иск». Оба из рассматриваемых правомочий имеют достаточно тесную взаимосвязь между собой, но, однако, данные понятия не могут быть подменены друг другом.

4. Если истец одновременно обладает правом предъявить иск и правом на удовлетворить иск, то его нарушенные или оспоренные права и охраняемые субъективные интересы получают судебную защиту, так как заявитель обладает правом подавать иск.

Исходя из указанного, представляется естественным и возможным формулирование права на иск в оторванности от материально-правового значения. Обе составляющие: материальную и процессуальную стороны иска можно обозначить в качестве двух основных звеньев одной и той же цепи под названием «право на иск», при отсутствии одного из них нарушается целостность рассматриваемой правовой конструкции.

Таким образом, праву на иск целесообразно существовать одновременно в двух своих аспектах: материально-правовом и процессуальном, так как данная правовая конструкция выступает в качестве цельного и неделимого понятия, вне зависимости от того, кто ее реализует.

Список литературы:

1. Камбарова Н.Ш. Гражданское процессуальное право Республики Казахстан. Уч. пос. – Алматы: «Nurpress», 2014. – 316 с.
2. Рязанцева Т.В. Особенности искового производства в гражданском процессе // Территория науки. 2018. № 3. – С. 154-156.
3. Гражданский кодекс Республики Казахстан (Общая часть) от 27 декабря 1994 г. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1006061
4. Алтаева М.О., Сардаров Ч.С. Гражданское процессуальное право Республики Казахстан. Уч. пос. – Шымкент: Университет «Мирас», 2018. – 304 с.
5. Гражданское законодательство. Статьи. Комментарии. Практика. Избранное. Том II (Выпуски 11-20). / Под ред. А.Г. Диденко. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31455581&page=54#pos=755;-29&sdoc_params

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У ПІДГОТОВЦІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ

Курдес Олег Вікторович,
науковий співробітник
Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім.
Засл. проф. М. С. Бокаріуса», Україна

На сучасному етапі розвитку світової спільноти активізуються інтеграційні процеси всіх напрямів життєдіяльності. Судова експертиза, як складова забезпечення функціонування правоохоронної системи демократичної держави, не може існувати ізольовано від судово-експертної діяльності інших держав. Необхідність міжнародного співробітництва судово-експертних установ різних країн для обміну досвідом в галузях експертних досліджень із урахуванням сучасних досягнень науки і техніки та підготовки експертних кадрів обумовлює її актуальність. На порядку денному стоїть питання правової уніфікації судово-експертної діяльності, приведення національних вітчизняних стандартів до єдиних світових норм, що надасть можливість в подальшому провести відповідну нормотворчу роботу щодо визнання висновку експерта, як виду доказу, незалежно від країни проведення експертизи.

Про існування світових інтеграційних процесів свідчить створення таких судово-експертних мереж, як:

— Європейська мережа судово-експертних установ (заснована у 1995 році);

— Південноафриканська регіональна мережа судово-експертної науки (заснована у 2008 році);

— Азіатська мережа судово-експертних наук (заснована у 2008 році);

— Міжнародна судово-екологічна експертна мережа (заснована у 2008 році);

— Трасологічна судово-експертна природоохоронна мережа (заснована у 2006 році) [1, с. 131].

Серед напрямів покращення міжнародного співробітництва щодо підготовки судових експертів необхідно виділити такі, як:

— укладення міждержавних договорів про співробітництво у судово-експертній діяльності;

— укладення угод із співробітництва судово-експертних установ різних країн;

— обмін позитивним досвідом щодо підготовки судових експертів між суб’єктами судово-експертної діяльності різних держав;

— напрацювання єдиних міжнародних методичних підходів до професійного навчання судових експертів [2, с. 101].

О. М. Клюєв наголошує на принципі обов’язковості держав співпрацювати одна з одною в області судової експертизи, як:

— обмін інформацією, новими навчальними, методичними та довідковими виданнями;

— проведення наукових конференцій, виставок у галузі судової експертизи, а також криміналістики;

— спільної розробки методів і методик експертних досліджень;

— підготовка та підвищення кваліфікації судово-експертних кадрів;

— взаємне рецензування висновків експерта;

— надання науково-методичної допомоги з питань експертної діяльності [3, с. 156].

Згідно зі статтею 24 Закону України «Про судову експертизу» державним спеціалізованим установам, що виконують судові експертизи надано право встановлювати міжнародні наукові зв'язки з установами судових експертиз, криміналістики тощо інших держав, проводити спільні наукові конференції, симпозіуми, семінари, обмінюватися стажистами, науковою інформацією і друкованими виданнями та здійснювати спільні видання в галузі судової експертизи і криміналістики [4].

На теперішній час Міністерством юстиції України підписано:

— 04 листопада 1996 року — з Міністерством юстиції Грузії договір про співробітництво в галузі судової експертизи [5];

— 24 березня 1997 року — з Міністерством юстиції Азербайджанської Республіки угоду про співробітництво в галузі судової експертизи [6];

— 12 жовтня 2000 року — з Міністерством юстиції Республіки Узбекистан угоду про співробітництво в галузі судової експертизи [7];

— 23 січня 2009 року — з Міністерством юстиції Республіки Білорусь угоду про співробітництво в галузі судової експертизи [8].

Зазначені угоди та договори передбачають проведення підготовки та підвищення кваліфікації судово-експертних кадрів у вигляді спільних шкіл, семінарів, курсів з опанування нових методів і методик судової експертизи, а також взаємних стажувань спеціалістів.

На сьогодні є актуальним укладення як міждержавних угод у галузі судово-експертної діяльності, так і міжнародних договорів судово-експертними установами різних країн, що буде сприяти співпраці у навчанні та підвищенні кваліфікації судових експертів [9, с. 179]. Окрім того, потребує додаткового дослідження питання можливості міждержавного обміну методиками проведення судових експертиз і включення зарубіжних методик до державних реєстрів методик експертних досліджень з подальшою організацією стажування судових експертів в країнах походження цих методик.

Обмін науковою та навчальною літературою, методичними рекомендаціями проведення експертних досліджень має бути активізований та повинен носити постійний характер. Розроблення відеоматеріалів стосовно методик проведення судових експертиз та обмін ними із зарубіжними партнерами позитивно відобразиться на професійній підготовці судово-експертних кадрів кожної країни — учасника міждержавних договорів у галузі судової експертизи.

Отже, належним чином складені міжнародні договори про співробітництво у галузі судової експертизи між судово-експертними установами різних країн, включення до них питань професійної підготовки та наполегливість у спільному міждержавному навчанні судово-експертних кадрів є запорукою покращення

судово-експертної діяльності всіх суб'єктів — учасників міжнародного співробітництва.

Список літератури

1. Клименко Н. І., Купрієвич О. А. Міжнародне співробітництво судово-експертних установ. *Вісник кримінального судочинства*, № 4/2015. С. 130—134.
2. Лопата О. А. Зміст, завдання та форми міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 3 , 2016. С. 97—102.
3. Клюєв О. М. До питання міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 18, 2018. С. 154—162.
4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 1994. № 28. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12 (дата звернення 16.04.2021).
5. Договір про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Грузії в галузі судової експертизи. *Офіційний вісник України.* 2004. № 6. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/268_037 (дата звернення 16.04.2021).
6. Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Азербайджанської Республіки в галузі судової експертизи. *Офіційний вісник України*. 2004. № 6. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/ru/031_019 (дата звернення 16.04.2021).
7. Угода між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Узбекистан про співробітництво в галузі судової експертизи. *Офіційний вісник України.* 2004. № 6. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/860_032 (дата звернення 16.04.2021).
8. Угода між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Білорусь про співробітництво в галузі судової експертизи. Офіційний вісник України. 2009. № 6. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112_140 (дата звернення 16.04.2021).
9. Сімакова-Єфремян Е. Б., Дереча Л. М., М'ясоєдов В. В. Актуальні проблеми співробітництва з організаціями іноземних держав у сфері судово-експертної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 18, 2018. С. 175–184.

РОЛЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ

Поляков Євген Валентинович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Щурат Тарас Григорович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

Законодавство точно визначає основні завдання, що покладаються на оперативні підрозділи у сфері оперативно-розшукової діяльності. Зокрема, згідно ст. 1 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» в коло їх обов'язків входить пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, за які передбачена кримінальна відповідальність, розвідувальну та підривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави[1].

Матеріали, отримані в ході здійснення оперативно-розшукової діяльності, можуть бути використані не тільки як докази в кримінальному провадженні, а також в підготовці і здійсненні слідчих дій та проведенні оперативно-розшукових заходів щодо попередження, припинення і розкриття злочинів.

Невід'ємною складовою оперативно-розшукової діяльності є саме оперативно-розшукова профілактика, поняття якої останнім часом ретельно розробляється у юридичній науці, адже така діяльність є більш ефективною, ніж інші методи боротьби зі злочинністю. Превенція злочинності має своєю метою на ранніх стадіях виявити й усунути причини злочинів та умов, що їм сприяють, а також виявити осіб, що допускають відхилення від норм поведінки, з метою профілактичного впливу на них, а також за рахунок невисокої ціни не допустити настання суспільно небезпечної шкоди, завданої кримінальними правопорушеннями.

У підходах до розгляду феномена запобігання злочинам шляхом здійснення гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів одним із визначальних, вихідних понять для формування його теоретичних основ, що дає підстави для дії оперативним підрозділам, є правова основа.

Правовою основою запобіжної діяльності кримінальної поліції є законодавчі та інші нормативно-правові акти, що комплексно регулюють статус, завдання, функції, повноваження, обов'язки і права, а також законодавчі акти, що спрямовані на запобігання злочинам взагалі або окремим злочинним проявам. Зокрема, це: Конституція України, закони України "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про прокуратуру", "Про Національну поліцію України", "Про

Службу безпеки України", "Про Державну податкову службу", "Про Прикордонні війська України", "Про Державну охорону органів державної влади України та посадових осіб", "Про статус суддів", "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві", "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів", Кримінальний кодекс України та Кримінальний процесуальний кодекс України, інші законодавчі акти та міжнародні угоди й договори, учасником яких є Україна та відомчі нормативні акти.

На думку українського науковця Кондратьєва Я. Ю. оперативно-розшукова профілактика - це діяльність уповноважених підрозділів, метою якої є нейтралізація, усунення причин, негативних явищ і процесів, які породжують або сприяють учиненню злочинів, та запобігання виникненню умов, які сприяють вчиненню злочинів, а також виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів та здійснення на них профілактичного впливу[3; 45 с.].

Такий вид профілактики злочинності виокремлюється своїми специфічними ознаками, а саме:

– використанням оперативно-розшукових засобів і методів (гласних і негласних) щодо виявлення та усунення причин і умов злочинності, роботою з особами, що знаходяться на обліку;

– вживанням відповідних заходів профілактики працівниками кримінальної поліції;

– прихованістю впливу на об'єкти (причини злочинності, умови, які сприяють учиненню окремих видів злочинів, правопорушник та його поведінка) та реалізація профілактичних заходів від одержання негласної інформації до комбінування оперативно-розшукових можливостей щодо усунення протиправної поведінки, протиправної ситуації (обстановки), недопущення настання суспільно небезпечних наслідків;

– специфічність об'єктів індивідуальної оперативно-розшукової профілактики, яким є не будь-які особи з криміногенними нахилами, які допускають порушення норм моралі чи правил співжиття, а саме ті особи, які виявляють намір вчинити злочини чи готуються до його вчинення і, зазвичай, перебувають на оперативних профілактичних обліках.

Оперативно-розшукова профілактика має три рівні:

1)вирішення великих соціальних, економічних та інших життєвих проблем, що гарантує безпосередній планомірний вплив на усі вияви антигромадської поведінки;

2) здійснення впливу на конкретні соціальні групи, в яких відбуваються негативні явища, зокрема оперативне усунення різних недоліків, виявлених у житті колективу (соціальної групи);

3) індивідуальна профілактична робота – позитивне заміщення системи ціннісних орієнтирів особи, поведінка якої заслуговує на особливу увагу[2; 97 с.].

Практика боротьби зі злочинністю, узагальнення законодавства і результатів спеціальних теоретичних досліджень у цій галузі дали змогу створити відповідну систему організаційно-тактичних форм запобігання злочинам оперативними

підрозділами, а саме: а) виявлення причин учинення злочинів та умов, що сприяють їх учиненню, здійснення заходів для їх усунення або нейтралізації; б) виявлення осіб, які здатні до вчинення злочинів, застосування заходів з метою недопущення ними правопорушень; в) запобігання підготовлюваним злочинам і припинення їх на стадії готування чи замаху.

Роль НПУ в оперативно-розшуковому запобіганні злочинам визначається широкою компетенцією та повноваженнями, що дає можливість здійснювати відповідні заходи в даній сфері у повному обсязі. Працівники оперативних підрозділів можуть при цьому виступати як безпосередні виконавці оперативно-розшукових завдань, спрямованих на запобігання злочинам, так і як посадові особи, що організують, направляють і контролюють оперативно-розшукові заходи інших суб'єктів оперативно-розшукової діяльності та об'єктів, стосовно яких такі заходи здійснюються.

Але також слід зазначити, що згідно практики правоохоронних органів, оперативно-розшукове запобігання й припинення злочинів оперативними підрозділами у сучасних умовах розвитку України можуть бути ефективними лише за умови подальшого вдосконалення чинного законодавства, форм і методів оперативно-розшукової діяльності, з урахуванням основоположних і новітніх надбань, досягнень і наукових розробок, як вітчизняних, так і закордонних досліджень, що підлягає подальшому науковому вивченню або дослідженню.

Отже, аналізуючи вищесказане варто підмітити, що оперативно-розшукова профілактика виступає як самостійний напрям оперативно-розшукової діяльності і являється специфічною підсистемою профілактики злочинності як на загальному, так і на індивідуальному рівнях, яка за наявності відповідних ознак відрізняється від запобігання злочинності загалом.

Основними завданнями діяльності підрозділів кримінальної поліції щодо запобігання та припинення злочинів є недопущення реалізації злочинного умислу, заподіяння шкоди об'єкту посягання, а також недопущення настання суспільно небезпечних наслідків.

Систему і тактику заходів оперативно-розшукової профілактики злочинності необхідно модернізувати і розвивати для більшої ефективності, так як на даний момент в Україні існує ряд негативних чинників, які перешкоджають успішному виконанню завдань.

Список літератури:

1. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 18 лютого 1992 року: станом на 02.01.2020 рік // Офіційний сайт Верховної Ради України.-Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

2. Кириченко О. В., Шевченко О. А. Оперативно-розшукова профілактика злочинів як вид діяльності ОВС України / О. В. Кириченко, О. А. Шевченко //Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпроп. держ. ун-ту внутр. справ. - 2009, № 2. - 206 с.

3. Кондратьєв Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобіганнязлочинамоперативнимипідрозділамикримінальноїполіції:монографі я К. : НАВСУ, 2004. - 444 с.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЇ ФРАНЦІЇ ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ ВІДПОВІДНО ДО ЛІСАБОНСЬКОГО ДОГОВОРУ

Рудик Петро Андрійович,
доктор історичних наук, професор
м. Київ, Україна
https://orcid.org/0000-0003-3381-9840

Новою базовою угодою щодо засад функціонування Європейського Союзу (Євросоюзу, ЄС) став Лісабонський договір, підписаний 13 грудня 2007 року, затверджений всіма 27 державами-членами ЄС станом на 13 листопада 2009 року і котрий набув чинності 1 грудня 2009 року. Важливість договору в тому, що він реформував внутрішньо- та зовнішньополітичні виміри, інституції Євросоюзу і вдосконалив процес прийняття ними рішень, посилив демократичний вимір ЄС, а внесені договором зміни до його документів були спрямовані на вдосконалення діяльності ЄС у розширеному складі та розраховані на майбутній розвиток. Договір скасував Європейські Співтовариства, а його повноваження та структури були включені в Євросоюз [1]. Тепер законодавство держав-членів ЄС, в тому числі і Французької Республіки, мало бути адаптовано до положень Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу.

Згідно цього Конституція Франції зазнала значних змін, що стосувалися положень розділу про Європейський Союз. До Конституції було внесено положення, що Франція може брати участь в Європейському Союзі відповідно до умов, передбачених Лісабонською угодою. Змінилася назва розділу XV з «Про Європейські Співтовариства і Європейський Союз» на назву «Про Європейський Союз», збільшилася кількість його статей та головне–поглибився зміст його положень. Так, в статті 88-1 до прийняття Лісабонської угоди фіксувалося положення, що Франція бере участь в Європейських Співтовариствах і Європейському Союзі, утворених з держав, котрі на підставі вільного вибору відповідно до укладених договорів прийняли рішення про спільне здійснення деяких з своїх повноважень. Згідно Лісабонської угоди зміни передбачали, що Франція бере участь уже лише в Європейському Союзі, утвореному із держав, котрі на підставі також вільного вибору прийняли рішення про спільне здійснення деяких з своїх повноважень проте уже відповідно до Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу в тому вигляді, в якому вони випливають з Лісабонського договору[2]. Новою редакцією статті 88-2 передбачено встановлення лише законом норм, котрі стосуються європейського ордера на

арешт щодо виконання актів, прийнятих інститутами Євросоюзу. У статті 88-3 за редакційним уточненням визначено права громадян ЄС, що проживають у Франції, під час муніципальних виборів. Підтверджено, що за умови взаємності і в порядку, передбаченому договором про Європейський Союз, підписаним 7 лютого 1992 року, право обирати і бути обраними на муніципальних виборах може бути надано лише громадянам Союзу, які проживають у Франції. Проте ці громадяни не можуть здійснювати функції мера або його заступника і брати участь в призначенні членів колегій по обранню сенаторів і у виборах сенаторів. При цьому умови застосування статті 88-3 має встановлювати органічний закон, прийнятий в ідентичній редакції обома палатами.

Внесені зміни і до статті 88-4 Конституції. У зв'язку з ліквідацією Європейських Співтовариств Уряд Франції має представляти проекти законодавчих актів, інші проекти і пропозиції актів Євросоюзу уже в Раду ЄС. При цьому він має зразу вносити їх до Національних зборів і до Сенату Франції. У кожній палаті Парламенту для їх аналізу передбачено створення комісій з європейських справ. І кожна палата у порядку, встановленому їхніми регламентами, може приймати європейські резолюції із зазначених вище проектів або пропозицій, а також з будь-яких документів, що виходять від інститутів Євросоюзу. Такі резолюції в разі необхідності можуть прийматися палатами і в періоди між сесіями(ч.1,2,3 ст.88-4).

Поправками підвищено вимоги до порядку(процедури) ратифікації договору про вступ будь-якої держави в Євросоюз. Ними передбачено, що будь-який проект закону, що дозволяє ратифікацію договору про вступ будь-якої держави в Євросоюз, має виноситися на референдум Президентом Республіки. Проте, якщо проект резолюції в обох палатах приймається в ідентичній редакції більшістю в три п'ятих голосів, Парламент може дозволити не виносити законопроект на референдум, а розглядати його за поданням Президента на своїх засіданнях відповідно до процедури, передбаченої статтею 89 Конституції (ст.88-5). Для цього Парламент має скликатися в форматі Конгресу. А проект перегляду Конституції вважається схваленим лише тоді, коли за нього подано більшість в три п'ятих голосів (ч.3 ст.89).

Окрім зазначених вище змін Конституцію Франції доповнено новими статями(ст.88-6, 88-7), що стосуються нових положень. Так, Національні збори і Сенат наділені правом видавати мотивований висновок про відповідність будь-якого проекту європейського законодавчого акту принципу субсидіарності. Такий висновок має направлятися головою відповідної палати головам Європейського Парламенту, Ради та Європейської комісії, про що повідомляється Уряд. У разі порушення принципу субсидіарності кожна палата може звернутися до Суду Європейського Союзу з протестом проти будь-якого європейського

законодавчого акту. Звернення вважається правомочним лише на вимогу 60 депутатів або 60 сенаторів. Для цього в порядку ініціативи та дискусії, встановленому регламентами обох палат, можуть прийматися резолюції (при необхідності –і в період між сесіями). На розгляд Суду таке звернення передається Урядом(ч.1,2,3 ст.88-6).

Водночас зауважимо, що поправками до Конституції Парламенту надано право у визначених випадках виступати проти зміни правил прийняття актів Євросоюзу. Зокрема, стаття 88-7 закріпила положення, що прийняттям в ідентичній редакції Національними зборами і Сенатом проекту резолюції Парламент може не погоджуватися змінювати правила прийняття актів Євросоюзу у випадках, передбачених для спрощеного перегляду договорів або в рамках судової співпраці з цивільних справ, передбачених Договором про Європейський Союз та Договором про функціонування Європейського Союзу в тому вигляді, в якому вони випливають з Лісабонського договору (ч.1 ст.88-7).

Висновки. Отже, внесення змін до положень Конституції Франції про Європейський Союз було спрямовано на їх модернізацію та адаптацію до положень договорів Лісабонської угоди, що має сприяти поліпшенню взаємодії інститутів Франції і Євросоюзу. Цей досвід вартий уваги при творчому його осмисленні й органів державної влади України.

Список літератури:

1.КОНСОЛІДОВАНІ ВЕРСІЇ ДОГОВОРУ ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (вчиненого в Маастрихті сьомого дня лютого тисяча дев'ятсот дев'яносто другого року) та ДОГОВОРУ ПРО ФУНКЦІОНУВАННЯ ВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (вчиненого в Римі двадцять п'ятого дня березня місяця року одна тисяча дев'ятсот п'ятдесят сьомого)(2010). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#n2

2.Полный текст Конституции 1958 года с изменениями, внесенными 23 июля 2008 года. Источник: сайт Конституционного совета Французской республики на 19 августа 2009 г.(2009). URL: https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/constitution/constitution_russe_version_ aout 2009.pdf.

PRINCIPLES OF SOCIAL CAPITAL DEVELOPMENT OF THE TERRITORIAL COMMUNITY

Olena Dykan
Acting Head of the Department, Doctor of Economics, Professor
UKRAINIAN STATE UNIVERSITY OF RAILWAY TRANSPORT

Dmytro Mkrtychyan
vice-rector for scientific and educational work, PhD in Sci. Eng., Associate professor
UKRAINIAN STATE UNIVERSITY OF RAILWAY TRANSPORT

The development of a community's social capital increases its capacity, and the implementation of appropriate public policy should result in the creation of communities with a high level of social capital. They would be characterized as follows:

1. People have the right and opportunity to participate in the decision-making of issues that affect their lives.
2. People have the right and opportunity to reject and modify the external environment.
3. People are free to make the effort to create the environment they want.
4. People have the opportunity to interact with each other to create a strategic community development plan.
5. Participatory democracy is considered the best way to run a community.
6. Maximized interaction among community members increases the potential for its development.
7. Creating dialogue within the community and interaction among its members motivates them to act on behalf of the community.
8. There is an improvement in people's ability to handle the complex problems of the community independently and effectively.

To ensure that a territorial community has a high level of social capital, a generalized set of principles should be used as guidance in the process of community development. The following principles are proposed:

1. **The principle of trust.** It is necessary to build trust within the community as a prerequisite for the development of its social capital. There is a debate whether trust must be earned or granted. However, trust will only emerge when the community adheres to the fundamental principles, which may take some time.

2. **The principle of the maximum involvement of stakeholders.** All members of the community can participate in the development of its social capital. As a rule, community and social capital development professionals seek to organize a group of leaders to represent the community and other stakeholders. However, the representatives of different community groups need to be involved in many development activities that are in their common interest. One of the important facts about the social capital development of a community is that everyone plays a role here.

Young and old, rich and poor, highly educated and uneducated - all citizens, regardless of their origin and culture, can create joint projects in support of a common concept of the community. For example, those who practice gardening as a hobby can address issues related to landscaping. Those with IT skills can be involved in developing websites and creating commercial materials. People with leadership and organizational skills can use them to organize and manage groups. Therefore, it is always necessary to look for new people that can get involved in the development process through the use of their experience, knowledge, skills and interest in the work to be done.

3. **The principle of diverse forms of participation.** Participation in public decision-making should be open and free. Even though not everyone can take part in or be present at each of the development activities, the opinions, ideas and support of citizens need to be taken into account throughout this process. This can be ensured due to the fact that participation can take many forms, such as participation in surveys, projects and programs, attending public meetings and discussions, membership in committees and organizational units, and so on.

4. **The principle of coherent problem-solving.** Mutual understanding and general agreement (consensus) must lie at the core of changes in the community. Citizens should make decisions only on issues that are communicated to each member of the community, while dialogue within the community and the evaluation of the situation facilitate this process. Consensus must be reached during the decision-making. Furthermore, one should bear in mind that there is a critical difference between consensus and compromise. A compromise may not always result in the best alternative chosen. As a rule, one group gives up on something important to receive the desirable, while another group does the same. This leads to the fact that neither of the groups gets the desirable outcomes. They might even lose the opportunity to find the best alternative for everyone. In case of compromise, both sides either win ("win-win") or lose ("defeat-defeat").

The search for consensus, on the one hand, helps to find an alternative that everyone can support and that has been achieved through open dialogue. It emphasizes getting the best and most positive outcomes. The process involves listening to all the viewpoints, discussing them (including the advantages and disadvantages of each position), and identifying the course of action that best suits the solution to a particular problem or situation. That is, this approach emphasizes the solution of the problem, in contrast to the approach that emphasizes the interests of the group or individuals. Therefore, the consensus is aimed at obtaining a "win-win" result, which leads to positive outcomes for all members of the community.

5. **The principle of openly discussing the issues of general importance.** All individuals have the right to be heard in open discussion, regardless of whether they agree with the general opinion of the community. Every citizen must be treated with respect, and every person must feel positive about participating in a common cause while respecting others. Therefore, the administration of the social capital development of the community must listen to and take into account all ideas and viewpoints. When all opinions and suggestions are voiced, it becomes a source of information for stakeholders, on the basis of which they can make the right decision. Often, ideas expressed by different people can be synergistically combined, which ultimately leads to the invention of the best

solution. However, the individual rights of each person must also be taken into account and treated with respect, preventing offense due to the changing measures and decisions taken by the majority of citizens. Personal attacks and personalized problems and ideas are counterproductive since they force people to take a defensive position and start conflicts, which slows down the development process. No person has the right to delay the necessary decision-making of the community.

6. **The principle of identifying and solving the problem.** Lack of consent requires attention to problems and solutions, rather than personalities and personal or political issues. While there should be an attempt to establish consensus among community members, its absence should not be perceived as an entirely negative outcome; instead, it is a normal result of human interaction. People naturally have an opinion and present alternatives based on their own experience, education, values, culture, and beliefs. Therefore, the administration of social capital development needs to identify areas in which a joint decision can be made and areas in which agreement cannot be reached. It is necessary to avoid immersion in this process that includes trying to overcome incompatible differences. In regard to the measures aimed at developing the social capital of the community, the emphasis should be on identifying problems and making decisions to overcome them, and not on establishing each member's opinion, contribution, and importance. The importance of this principle lies not in its origin but in its suitability for solving community problems.

7. **The principle of awareness.** Methods that enable the access to reliable information should be known to community members. This makes it easier to obtain the necessary information about communities, which allows the administration to detail it in the appropriate way and create effective development plans. These methods may include media reviews, interviews with community leaders, focus group meetings, opinion polls of business executives and citizens, analysis of statistical and demographic data, SWOT analysis, and others.

Thus, the central idea of using these principles is that people can think and work together in an open and free environment in order to build their own future. These principles have a clear practical orientation, and if used, they will protect the process of social capital development from selective participation which can lead to mistrust, rumors, misinformation, destruction of common efforts and loss of key players. Expanding the field of representation helps to hear different opinions, which allows for more informed decisions. Furthermore, achieving mutual agreement promotes change and is a guarantee of a positive working relationship that supports actions and measures taken in the long run. The process of learning and taking into account the opinion of each member, even those whose views on a particular issue differ, is an opportunity to obtain a wide range of information. In addition, sometimes "weird" ideas or opinions of those who disagree with the majority can lead to increased creative thinking and the implementation of innovative approaches to solving long-term or complex problems.

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Барієва Тетяна Олександрівна
студентка II курсу
Університет державної фіскальної служби України, Україна

Канцур Інна Григорівна,
науковий керівник, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
Університет державної фіскальної служби України, Україна

Сьогодні одним з основних завдань підприємств різних форм власності є створення належної мотиваційної основи, задля вирішення задач, які стоять перед підприємством. Сучасний стан механізму мотивації праці, створений в умовах вітчизняної економіки, потребує більш детального аналізу та оптимізації, адже саме система мотивації персоналу є головним аспектом, який забезпечує розвиток підприємства, а координація напряму на людський фактор впливає на підвищення рівня капіталізації організації. Тому визначення прогалин в системі мотивації персоналу та пошук шляхів їх усунення є пріоритетним напрямом дослідницької діяльності, що і визначає актуальність обраної теми.

Мотивацією називають сукупність управлінських дій, що спрямованні на заохочення робітників до досягнення персональних цілей та дотримання трудової дисципліни. Основним аспектом успіху організації є система мотивації персоналу, яка повинна застосовуватися на всіх рівнях управління організацією і впливати на всі види організаційних одиниць: кожного співробітника, локальні колективи окремих підрозділів і колектив всієї організації [1; с. 36].

Варто відзначити, що правильно створена система мотивації надає можливість отримати максимальну віддачу від кожного робітника. Тобто, головною метою системи мотивації є формування таких стимулів та умов праці, за якими співробітники бажали працювати заради досягнення поставлених перед ними задач, внаслідок чого підвищиться ефективність діяльності підприємства, а відсутність у працівників бажання працювати, тобто мотивації, частіше за все призводить до деяких проблем, а саме: низький рівень продуктивності та якості праці, висока плинність кадрів, неможливість залучення необхідних спеціалістів [2; с. 141].

Нині спостерігаємо тенденцію, щодо розвитку у переважній більшості матеріальних способів мотивації персоналу (підвищення заробітної плати, виплата премій та інших винагород тощо). Проте, важливими проблемами матеріальної мотивації на сучасному етапі розвитку української економіки є низька заробітна плата, зміни стандартів і норм, відповідно до вимог

європейського законодавства, а також необхідність розробки нових методів економічного стимулювання працівників на ринку праці [3; с. 117].

У сучасних організаціях фахівці в галузі управління персоналом пропонують створити більш досконалу систему мотивування з метою підвищення загального рівня ефективності його роботи в цілому. Для робочої сили важливим аспектом є введення, а на певних підприємствах покращення нематеріального стимулювання, оскільки персонал потребує культурно-масових заходів (корпоративні свята, спортивні розважальні заходи), окрім цього — ширшого визнання заслуг. Це сприятиме організаційній лояльності, відповідальності та бажанню присвячувати себе роботі.

Якщо у віковій групі персоналу переважають люди старшого віку, тоді слід обирати ті способи мотивації, які забезпечують стабільне майбутнє: необхідними будуть засоби соціальної підтримки. Для більш молодої категорії важливими аспектами є заходи, що націлені на отримання теоретичних знань та практичного досвіду, можливість кар'єрного зростання.

На даний момент в літературі описано безліч різноманітних варіантів нематеріальної мотивації персоналу. Наприклад, можна провести навчальний тренінг або семінар або закупити професійну літературу, тим самим компенсувати витрати на отримання нових знань та підвищити їх кваліфікаційний рівень. Слід звернути увагу, що сьогодні і проста подяка є високоефективним засобом нематеріальної інформації, адже кожна людина хоче розуміти, що її працю дійсно цінять. Відсутність належної похвали є одним із аспектів втрати ініціативи персоналу.

Налагоджений механізм нематеріальної мотивації персоналу позитивно вплине на ефективність праці, що у свою чергу позначиться на всіх процесах і результатах підприємства, а, отже, дасть змогу підвищити прибутковість його виробництва [4; с. 25].

На основі вищевикладеного матеріалу ми можемо зробити висновок, що створення високоефективної системи мотивації персоналу, де приділяється належна увага як матеріальним, так і нематеріальним складовим, дозволить підвищити рівень ефективності діяльності організації та її конкурентоспроможність.

Список літератури

1. Канцур І.Г., Коротаєва І.Р. Мотивація праці як інструмент управління персоналом та шляхи її удосконалення. *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та права: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Полтава, 10 листопада 2018 р.): у 8 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 5. 63 с.

2. Колот А.М. Мотивація персоналу: підруч. / А.М. Колот. К.: КНЕУ, 2017. 337 с.

3. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції докторантів, молодих учених та студентів*. м. Харків, 17 травня 2019 року.

Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. URL: https://cdn.hneu.edu.ua/rozvitok19/about.html.

4. Мотивація праці персоналу сучасних організацій (організаційно-управлінський аспект): [монографія] / П.З. Капустянський. К.: ІПК ДСЗУ, 2017. 155 с.

RESEARCH ON THE DEVELOPMENT OF A LIQUID DRUG "EX TEMPORE" FOR THE TREATMENT OF PYODERMA

Alina O. Minaieva
Candidate of Biological Sciences, assistant of the Department of General Practice – Family Medicine, V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

Tetiana I. Tiupka
Doctor of Medicine, Professor of the Department of Clinical Laboratory Diagnostics, Kharkiv National Medical University, Ukraine

Pyoderma (or pustular skin disease) ranks first among all dermatoses. Both adults and children suffer from pyoderma. The reduction of local and general antibacterial resistance of the organism plays a decisive role in the pathogenesis. Anatomical and physiological features of the skin (incompleteness of the morphological structure of the skin, tenderness and looseness of the stratum corneum, etc.) play an important role in the occurrence of pyoderma in early childhood. Pustular skin diseases of adults are relatively more often registered in certain industries – construction, metallurgy, mining, transport, etc., ie are occupational. This indicates that the problem of pharmacotherapy of pyoderma still remains relevant and needs further study.

Pustular diseases are caused by gram-positive or gram-negative microflora, occur due to streptococci, staphylococci, less often – Proteus vulgaris, Pseudomonas aeruginosa, mycoplasmas, Escherichia coli and others. All pyodermas can be divided into staphylococcal, streptococcal and mixed; superficial and deep; acute and chronic. Industrial and extemporaneous drugs are used for their treatment.

Industrial drugs include tablets (Clamed, Roxyhexal, chloramphenicol, etc.), dragee (Diane-35), capsules (Roaccutane), lotions (Zinerite, Clerasil, Ugresol), gels (Metrogil, Oxygel, Acne), creams (Nadoxin, Fusiderm, Skinoren), tinctures (eel, propolis), ointments (sulfur, fusiderm).

Shelf life of industrial drugs is about two years, indicating the presence of preservatives and stabilizers that have such possible side effects as: accumulation, toxicity to the genital and endocrine systems, eczema, acne, skin blockage, etc. To avoid side effects, it is advisable use "ex tempore" drugs that do not contain these harmful substances.

We studied the extemporaneous prescriptions most commonly used to treat pustular infections. Some of them include: diphenhydramine, precipitated sulfur, white clay, talc, zinc oxide, starch, glycerin and 2% boric acid solution. The latter include: ichthyol, precipitated sulfur, zinc oxide, glycerin, water. Other formulations contain

the following ingredients: chloramphenicol, precipitated sulfur, salicylic acid and ethyl alcohol.

Based on these prescriptions, we investigated the properties, solubility and other indicators of drugs for the treatment of pyoderma, as well as sought the advice of dermatologists. Based on this work, we proposed a recipe, which includes: chloramphenicol, precipitated sulfur, resorcinol, boric acid, salicylic acid, ethyl alcohol, camphor alcohol and calendula tincture. Chloramphenicol – a broad-spectrum antibiotic, active against gram-positive and gram-negative flora, has antibacterial, drying and anti-inflammatory effects; precipitated sulfur – antimicrobial, keratoplastic; resorcinol - antiseptic; boric acid – antiseptic; salicylic acid – keratolytic, antiseptic, distracting, irritating; ethyl alcohol – antiseptic and irritant; camphor alcohol – antiseptic, irritant and analgesic; calendula tincture - anti-inflammatory, reparative, antiseptic, wound-healing action.

Thus, the combination of the above drugs affects the etiology, as well as various links in the pathogenesis of pyoderma.

References:

1. Johnson RC, Ellis MW, Schlett CD, et al. Bacterial Etiology and Risk Factors Associated with Cellulitis and Purulent Skin Abscesses in Military Trainees. PLoS One. 2016; 11 (10): e0165491. Published 2016 Oct 25. DOI: 10.1371/journal.pone.0165491.

2. Millar EV, Schlett CD, Law NN, et al. Opportunities and Obstacles in the Prevention of Skin and Soft-Tissue Infections Among Military Personnel. Mil Med. 2019; 184 (Suppl 2): 35–43. DOI: 10.1093/milmed/usz105.

3. Segeev A. Yu., Burtseva G. N., Sergeeva M. A. New concepts and searches for solutions to the problem of staphylococcal infections in dermatology. Immunopatologiya, allergologiya, infektologiya (Immunopathology, allergology, infectology). 2019; 3: 48–62. (In Russian)

4. Ellis MW, Schlett CD, Millar EV, et al. Hygiene strategies to prevent methicillin-resistant Staphylococcus aureus skin and soft tissue infections: a cluster-randomized controlled trial among high-risk military trainees. Clin Infect Dis. 2014; 58 (11): 1540–1548. DOI: 10.1093/cid/ciu166.

5. Rakhmanov R. S., Potekhina N. N., Tarasov A. V., Koldunov I. N. Assessment of the risk of community-acquired pneumonia morbidity in organized groups of adults when adapting to the conditions of training and acclimatization. Analiz riska zdorov'yu (Health Risk Analysis). 2019: 3; 154–160. DOI: 10.21668/health.risk/2019.3.18. (In Russian).

FEATURES OF MICROBIAL CONTAMINATION IN PATIENTS WITH STRANGULATED INGUINAL HERNIAS

B. I. Slonetskyi
Doctor of Sci(Med),Professor
Department of surgery of dentistry faculty
BOGOMOLETS NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY
Kiev, Ukraine

V.O. Kotsiubenko
Surgeon
Surgical department №1
Kiev City Emergency Hospital
Kiev,Ukraine

The experience of herniosurgery is increasingly encouraging the widespread introduction of laparoscopy in patients with strangulated inguinal hernias [1,2]. However, the difficulty of quickly assessing the state of microbial contamination of hernial elements and peri-hernial structures, as one of the high risks of wound complications, significantly hinders the progression of urgent herniology [3,4].

The aim of the study was to investigate the features of microbial contamination in patients with strangulated inguinal hernias depending on the duration of strangulation and the type of strangulated organ.

Materials and methods of research. The work is based on the results of clinical studies of microbial contamination of hernia elements and peri-hernial structures in patients with strangulated inguinal hernias, which were Nyhus type III A and III B. In patients of the first group(39 patients) there was a strangulation of omentum, in patients of the second group (41 patients) there was a stangulation of the omentum and small bowel loop, and in patients of the third group (37 patients) there was small bowel loop strangulation. Investigation of microbial contamination of the peri-hernial area (hernia water, hernia sac, peri-hernia tissues, parietal peritoneum of the hernia gate) were performed at intervals of up to 3 hours, from 4 to 6 hours, and from 7 to 9 hours from the moment of strangulation. Laboratory, instrumental, microbiological and statistical research methods were used.

Results of the research. Investigation of microbial contamination in the first group of hernial elements and peri-hernial structures found that up to 6 hours after omentum strangulation observed only infection of the hernia water to 1.46 ± 0.09 lg CFU / ml, and between 7 and 9 hours microbial contamination of the hernia water was 2.23 ± 0.16 lg CFU / ml and hernia sac only 1.74 ± 0.12 lg CFU / ml.

In patients of the second group up to 3 hours from the moment of omentum and small bowel loop strangulation, microbial contamination of hernia water did not exceed 2.33 ± 0.17 lg CFU / ml, hernia sac - 1.67 ± 0.11 lg CFU / g. Strangulation between 4 and 6 hours, an increase in microbial contamination of hernia water to 2.86 ± 0.17 lg CFU /

ml, hernia sac to 2.15 ± 0.14 lg CFU / g and peri-hernia tissues to 1.79 ± 0.11 lg CFU / g. Strangulation between 7 and 9 hours, microbial contamination of hernia water was 3.52 ± 0.21 lg CFU / ml, hernia sac 2.76 ± 0.14 lg CFU / g, peri-hernia tissue - 2.39 ± 0.16 lg CFU / g.

The results of the investigation of microbial contamination in patients of the third group with small bowel loop strangulation showed that up to 3 hours after strangulation the contamination of hernia water did not exceed 3.09 + 0.21 lg CFU / ml, hernia sac - 2.54 ± 0.14 lg CFU / g. Strangulation between 4 and 6 hours, an increase in microbial contamination of hernia water to 3.69 + 0.35 lg CFU / ml, hernia sac to 3.17 + 0.22 lg CFU / g and peri-hernia tissues to 2.24+ 0.78 lg CFU / g. Strangulation between 7 and 9 hours, the microbial contamination of hernia water was already 4.35 + 0.37 lg CFU / ml, hernia sac 3.47 + 0.28 lg CFU / g and peri-hernia tissues - 2.94 + 0, 19 lg CFU / g.

During the entire period (up to 9 hours) observation of microbial contamination of the parietal peritoneum of the hernia gate was not detected.

Conclusion. 1. A comparative analysis of the study of microbial contamination of hernial elements and peri-hernial structures in patients with strangulated inguinal hernias revealed that up to 9 hours after strangulation contamination of the parietal peritoneum of the hernia gate was not detected.

2. The results of the study of microbial contamination of hernial elements and peri-hernial structures in patients with strangulated inguinal hernias indicate the possibility of urgent allohernioplasty with omentum strangulation up to 9 hours, omentum and small bowel loop up to 6 hours and only small bowel loop up to 3 hours.

References

1.R Mancini, G Pattaro, E Spaziani. Laparoscopic trans-abdominal pre-peritoneal (TAPP) surgery for incarcerated inguinal hernia repair. Hernia.2019 Apr;23(2):261-266.DOI: 10.1007/s10029-018-7.

2. Nguyen Thanh Xuan, Nguyen Huu Son. Laparoscopic Transabdominal Preperitoneal Technique for Inguinal Hernia Repair in Adults. Cureus.2020 Jun 18; 12(6):e8692. DOI: 10.7759/cureus.8692.

3. Mjhammed Al-Zubaidi, Nicholas Bayfield, Shelbin Neelankavil. Strangulated small bowel obstruction complicating totally extra-peritoneal laparoscopic inguinal hernia repair. BMJ Case Rep.2020 Feb 5;13(2):e232780.DOI:10.1136/bcr-2019-232780.

4. Jing Liu,Yingmo Shen,Yusheng Nie,Xuefei Zhao,Fan Wang,Jie Chen. If laparoscopic technique can be used for treatment of acutely incarcerated/strangulated inguinal hernia?.World J Emerg Surg.2021, Feb 6;16(1):5.DOI:10.1186/s13017-021-00348-1.

STRUCTURE OF THE EYE INJURYS IN BUKOVINA

Kuchuk O.P.
Ph.D, Ass. Prof.
B.L. Radzikhovskiy Department of Ophthalmology
Higher State Educational Establishment of Ukraine
“Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi

Krupiak V.O.
Doctor- intern
B.L. Radzikhovskiy Department of Ophthalmology
Higher State Educational Establishment of Ukraine
“Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi

Tymkiv A.Y.
Doctor- intern
B.L. Radzikhovskiy Department of Ophthalmology
Higher State Educational Establishment of Ukraine
“Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi

Eye injuries still remain a major cause of blindness and occupational disability.

Despite the good protection of the orbit by the bone walls, eye damage amount to 5-10% of the total number of traumatizations. Injuries account for about 20% of all eye pathology; they are the cause of unilateral blindness in 50% of cases, bilateral - in 5%. Eye injuries are observed mainly in males of working age (58.2% - in 19-60 years), and often lead to limited or complete loss of ability to work.

Children's injuries (concussions are 17%, penetrating wounds 33%, appendage injuries 33% and burns 17%). Among children, 75% of boys and 25% of girls were injured. There is a "seasonality" of children's trauma - injuries increase during the holidays (mostly due to the neglect of children during this period and dangerous games).

A great deal of analysis is being performed in 67 case histories of patients with eye injuries who were hospitalized in the eye department of the Regional Clinical Hospital in Chernivtsi in 2020. There were researched the age of patients, sex, mechanism of injury, circumstances under which the injury was received, the condition of the eye during hospitalization, the type of emergency care, types of therapy and the condition of the eye at the hospital discharge. 65 patients had unilateral injured eye and 2 - bilateral respectively.

Among all injuries of the eyeball and appendages of the eye (67 cases), penetrating injuries accounted for 29.8%, non-penetrating - 7.5%, burns - 7.5%, concussions - 40.3%, injuries of the appendages - 14.9%.

The most common eye injuries in 2020 were received by men: 83.6% of the total number of all injured adults. Of these, men of working age accounted for 58.2%. As

for women, the most common injuries were received at the age of 41-70 years, which is 66.7%. Among children, 75% of boys and 25% of girls were injured.

Localization of the wound: eyeball (20) - penetrating injuries of the cornea - 10 (50%); penetrating wounds of the sclera - 5 (25%); corneoscleral penetrating wounds - 5 (25%). Non-penetrating injuries were diagnosed in 5 cases of hospitalized injury, which is 7.5%.

Hemorrhages in the environment and the membrane of the eye with penetrating injuries were 11 cases: hematoma of the eyelids - 1 (9.1%), hyphaema - 9 (81.8%), Vitreous haemorrhage - 4 (36.4%).

Lens damage was observed in 10 cases of penetrating eye injury (90% - traumatic cataract, 10% - lens subluxation).

Burns were diagnosed in 5 cases of hospitalized patients (men - 20%, women 40%, children 40%). Among them, chemical burns accounted for 60% (alkalis were the cause of burns in 2 patients (66.7%), acids in 1 patient (33.3%)) respectively.

During the selected period, 27 patients (40.3%) were hospitalized with injuries of varying degrees, among them by severity: mild was not diagnosed; moderate - in 10 patients (37%); severe - in 13 (48.2%) and extremely severe - in 4 patients (14.8%).

Regarding complications of concussions, hemorrhages in the environment and the eye membrane - 21 cases: hematomas of the eyelids - 6 cases (28.6%) respectively, subconjunctival hemorrhage - 10 (47.6%), hyphaema - 16 (%), Vitreous haemorrhage - 13 (76.2%), retrobulbar hematoma - 1 (4.8%); lens damage - 7 cases: lens subluxation - 3 cases (42.9%), lens luxation - 2 (28.6%); macular damage - 1 case: Berlin’s disease - 1 (100%), infectious complications - 3 cases: iridocyclitis - 2 (66.7%), phlegmon of the eyelid - 1 (33.3%), other complications - 7 (ophthalmic hypertension - 4 (57.1%), ruptures of the eyeball - 2 (28.6%)).

Among the patients who applied for 66 cases of eye injuries were received at home, 1 case - industrial injury.

Conclusions:

According to the Regional Ophthalmic Trauma Center data, the vast majority of injuries were blunt trauma (concussion) of the eye. Second place in terms of prevalence got penetrating eye injuries. The third place belongs to injuries of appendages of an eye. The least common types of eye injury among hospitalized patients were burns and impenetrable injuries.

It should be noted that if the first aid was provided in a timely and qualified manner, and specialized care prevented the development of severe intraocular complications, or in case of their occurrence weakened their negative impact, the injured patient could in most cases retain visual function.

FEATURES OF REGULATION OF IMMUNE RESPONSE IN WOMEN WITH FUNCTIONAL OVARIAN CYSTS WHO REALIZED REPRODUCTIVE FUNCTION

Shapoval Olga Sergeevna
Doctor of Medicine, assistant professor,
Department of Obstetrics and Gynecology
State Institution "Zaporozhye Medical Academy of Postgraduate Education of the Ministry of Health of Ukraine"

Widespread of functional ovarian cysts, the repetitive nature of this benign process, absence of clinical recommendations requires the establishment of new etiological factors in the development of the disease.

The lack of a comprehensive approach to the diagnosis, standardization of therapeutic tactics increases recurrence of the process and icreases the frequency of surgical treatment [1, 2].

Features of hormonal homeostasis in ovarian cysts in the literature are covered in great detail in contrast to the state of immunological response in patients with gynecological pathology [3, 4, 5]. The current data do not allow to identify significant differences between normal and pathology, as well as to clearly determine the type of immune response (Th1-, Th2-type), which may be the main reason for the appointment of adequate therapy [6, 7].

Due to the negative influence on reproductive potential different types of gynecological pathology great attention is paid to preserve of fertility. Thus women of reproductive age who realized reproductive function remain unexamined.

The aim of the study was to establishing the features of the regulation of the immune response in patients with functional ovarian cysts who realized reproductive function.

51 women aged 30.31 ± 0.73 years with functional ovarian cysts who realized reproductive function were examined. The control group consisted of 50 healthy non-pregnant women of reproductive age (mean age - 29.32 ± 1.07 years) with preserved menstrual cycle, who at the time of examination had no signs of gynecological and chronic somatic pathology, and consulted a medical institution about the choice of contraception .

In order to establish the peculiarities of the regulation of the immune response in patients with functional ovarian cysts, a study of the state of the cytokine system (interleukin (IL) -4, IL-6, IL-10, IL-12, interferon (IF) -γ, tumor necrosis factor (TNF -α) in blood plasma was performed by enzyme-linked immunosorbent assay using test systems VECTOR "BEST" (Russian Federation). The method of determination was based on solid-phase "Sandwich" - a variant of enzyme-linked immunosorbent assay.

In women with functional ovarian cysts who gave birth, there was established a decrease of IL-6 levels by 64%. The concentration of IL-10 was also reduced by 66%

relative to the control group. The concentration of IF-γ was reduced by 30% compared to healthy women. At this time, the levels of IL-12 and IL-4 were significantly increased - by 146% and 139%, respectively. The concentration of TNF-α exceeded the value of the control group by 59%. Thus, in women with functional ovarian cysts with realized reproductive potential, a Th1 / Th2-type immune response was observed with a predominance of Th1-type, which indicates the state of immune mechanisms aimed at combating a large number of microbial bodies.

References:

1. Вовк І.Б., Вдовиченко Ю.П., Корнацька А.Г. Пухлиноподібні ураження яєчників. Київ, 2017. 242 с.

2. Дубініна В.Г. Оптимізація диференційної діагностики доброякісних пухлин та пухлиноподібних утворень яєчників / В.Г. Дубініна, Н.М. Рожковська, О.Л. Александров // Педіатрія, акушерство та гінекологія. – 2011. - №1 (73). – С. 101 – 104.

3. Бережная Н.М. Система интерлейкинов и рак. Киев: Здоровье, 2000. 224 с.

4. Вовк І.Б. Особливості імунологічного статусу жінок з ретенційними кістами яєчників на тлі вірусно-бактеріального інфікування геніталій / І.Б. Вовк, Н.Є. Горбань, Л.В. Стамболі // Педіатрія, акушерство і гінекологія. – 2013. - №1. – С. 84 – 87.

5. Гусейнова О.М. Особенности иммунного ответа у женщин с генитальным эндометриозом // Сарат. н.-мед. ж. - 2011. - №4. – С. 804 – 808.

6. Кузнєцова Л.В., Бабаджан В.Д., Харченко Н.В. Імунологія. Київ, 2013. 563 с.

7. Ярмолинская М.И. Роль иммунного ответа Th1/Th2 у женщин с наружным генитальным эндометриозом / М.И. Ярмолинская // Рос. им. ж. - 2008. - №2-3. – С. 302.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАВМАТИЗМУ СЕРЕД ВІЙСКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Гагаріна Ганна Юріївна
слухач факультету підготовки військових лікарів
Українська військово-медична академія, м.Київ, Україна

Огороднійчук Ірина Володимирівна
доктор медичних наук, доцент, професор кафедри
Українська військово-медична академія, м.Київ, Україна

Актуальність. За своїми негативними наслідками військовий травматизм відноситься до найбільш гострих соціальних проблем. Показники, що його характеризують, мають прямий зв'язок з рівнем організації бойової підготовки і побуту військ, а також з морально-психологічним кліматом у військових колективах.

Актуальність досліджуваного питання полягає в тому, що травматизм посідає перше місце серед причин смертності військовослужбовців Збройних Сил України, а травматичні ушкодження на тривалий час виводять особовий склад зі строю, лікування випадків травмування є високовартісним та потребує значних затрат матеріально-технічних та людських ресурсів. Також травматизм призводить до значних медико-соціальних наслідків як для Збройних Сил України, так і для всієї держави загалом (скорочення активного професійного та соціального довголіття, значні виплати по інвалідності, соціально-реабілітаційні заходи, що потребують суттєвих фінансових витрат з державного бюджету).

Травматизм серед військовослужбовців в умовах повсякденної діяльності, його поширеність та структура залежать не тільки від рівня організації бойової підготовки та побуту військ у частинах та підрозділах, а також і від людського фактору, коли має місце власна недбалість та необережність. Враховуючи, що кожен випадок військового травматизму є підставою для проведення службового розслідування, кожен військовослужбовець, незалежно від того, яке він має звання та яку посаду займає, повинен бути ознайомленим з нормативними документами, які регулюють це питання.

Відповідальність за фіксування випадків травматизму, облік та звітність певною мірою покладається також і на медичну службу.

Мета дослідження. Проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює діяльність медичної служби щодо травматизму та його профілактики в ЗСУ.

Матеріали та методи. У роботі використані керівні документи, дані річних звітів за формою 2/мед та статистичні методи дослідження.

Результати. Проаналізувавши дані річних звітів за формою 2/мед за період 2018-2019 рр., можна зробити висновки, що показники військового травматизму залишаються стабільно високими.

Загалом у 2019 році, у порівнянні з минулими роками, рівень травматизму серед усіх контингентів військовослужбовців зріс та склав для

військовослужбовців строкової служби – 18,94 ‰ (у 2018 р. – 12,14 ‰), офіцерів – 14,61 ‰ (у 2018 р. – 7,57 ‰), військовослужбовців військової служби за контрактом – 23,69 ‰ (у 2018 р. – 22,01 ‰). Як і в минулі роки, у 2019 р. серед усіх контингентів військовослужбовців переважали травми з причин особистої необережності, а за обставинами - переважали побутові травми на службі та побутові травми поза службою.

Організаційно-профілактичні заходи, щодо попередження виникнення травматизму серед особового складу повинні бути прописані у всіх, без винятку, посадових інструкціях військових частин (закладів). Головна відповідальність за виникнення травматизму повинна бути покладена на командний склад військового колективу, який планує, здійснює безпосереднє керівництво та контролює всі елементи бойової підготовки, господарської та повсякденної діяльності у військовій частині.

Заходи щодо попередження травматизму організовуються і проводяться у військових частинах відповідно до вимог статутів Збройних Сил України, наказів і директив Міністерства оборони України, інших керівних документів.

Згідно керівним документам, у разі виникненні нещасного випадку начальник підрозділу забов’язаний терміново організувати медичну допомогу потерпілому, а при необхідності – його транспортування до лікувально-профілактичного закладу. За необхідності начальник медичної служби або інший представник медичної служби може залучатися до проведення службового розслідування як один із членів комісії. По його завершенні складається акт про нещасний випадок за формою НВ-1, до якого додається медичний висновок щодо діагнозу ушкодження здоров'я потерпілого, наявності в його організмі алкоголю, отруйних чи наркотичних речовин; у разі смерті військовослужбовця додається медичний висновок про причину смерті або характер травми потерпілого, а також про наявність у його організмі алкоголю та наркотиків.

У Збройних силах України також в обов’язковому порядку проводиться розслідування та облік професійних захворювань та отруєнь військовослужбовців. У цих випадках до комісії з розслідування причин входить представник медичної служби. У розслідуванні профзахворювань інфекційної та паразитарної етіології обов'язково беруть участь фахівці з епідеміології та паразитології санітарно-епідеміологічного закладу Міністерства оборони України. На кожен випадок професійного захворювання або отруєння заповнюється карта обліку професійного захворювання (отруєння) за формою НВ-2 та екстрене повідомлення про гостре профзахворювання (отруєння) за формою НВ-3. До Журналів обліку професійних захворювань (отруєнь) також вноситься ступінь втрати працездатності кожного військовослужбовця, у якого виявлено профзахворювання.

За результатами проведеного розслідування, складається план проведення профілактичних заходів щодо усунення шкідливих факторів, зменшення та припинення їх впливу на військовослужбовців, нормалізації умов служби. Начальник медичної служби планує та організовує роботу з особовим складом щодо роз’яснення необхідності притримуватись санітарно-гігієнічних вимог та обов’язкового використання засобів індивідуального захисту.

Висновок. В ході дослідження встановлено, що у 2019 р. у збройних силах рівень травматизму серед усіх контингентів військовослужбовців збільшився. Це забов’язує медичну службу вести більш пильний нагляд за умовами праці військовослужбовців, а також проводити профілактичні заходи, спрямовані на зменшення військового травматизму.

БАЬКІВСЬКЕ СТАВЛЕННЯ ДО ХВОРОБИ ПІДЛІТКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ СТАТЕВОГО РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я

Кирилова Олена Олександрівна,
канд.психол.наук, ст. наук.співроб.
відділу променевої патології та
паліативної медицини
ДУ «ІМРО НАМН України»

Кирилова Євгенія Ігорівна,
Студентка 4 курсу ХНУ ім. Каразіна,
медичного факультету

У наукових дослідженнях встановлено, що затримка статевого розвитку (ЗСР) негативно впливає не тільки на фізичний стан органів і систем підлітка, але може приводити до соціальної дезадаптації [1]. Доведено, що відносини між батьками і дітьми є важливим фактором у формуванні адекватного ставлення дітей до свого здоров'я і захворювання, і від якості цих відносин залежить те, яку увагу приділятимуть підлітки власному репродуктивному здоров'ю [2].

У дослідженні типів батьківського ставлення (БС) до здоров'я хлопчиків-підлітків з ЗСР взяли участь 39 батьків, з них 30 жінок і 9 чоловіків.

Типологія ставлення батьків до здоров'я своїх дітей, підлітків з ЗСР, отримана з використанням кластерного аналізу (методом К-середніх). Були кластеризовані дані трьох психодіагностичних методик («Колірний тест відносин», розроблене напівструктуроване інтерв'ю для батьків підлітків з ЗСР та «Методика діагностики ставлення до хвороби дитини» (Каган В.Є., Журавльова І.П.)). Для кластеризації були обрані параметри, що відображали ставлення батьків до понять «Здоров'я моєї дитини», «Хвороба моєї дитини» та «Лікування моєї дитини», наявність обговорення батьками з дитиною теми хвороби (а саме - ЗСР); наявність занепокоєння і тривоги з приводу хвороби дитини; присутність анозогнозії щодо ЗСР; термін звернення за медичною допомогою; наявність знань щодо наслідків ЗСР; наявність тривожних думок, що стосуються майбутнього дитини; наявність активності з боку батьків, спрямованої на збереження здоров'я дитини, а також значення за шкалами «Інтернальність», «Тривога» і «Нозогнозія».

Були виділені два типологічних варіанти відносин батьків до здоров'я хлопчиків з ЗСР. До I типу було віднесено 20 респондентів, з них 3 чоловіки та 17 жінок. До II типу було віднесено 19 респондентів, 6 чоловіків і 13 жінок.

При I типі батьківського ставлення до здоров'я підлітка з ЗСР батьки відзначали наявність тривоги і хвилювання з приводу його здоров'я, усвідомлювали свою відповідальність за його здоров'я, проявляли активність у

напрямку збереження здоров'я дитини, відразу звернулися за мед. допомогою з приводу ЗСР. Для них не були властиві анозогнозії щодо ЗСР, вони були обізнані щодо можливих наслідків цієї патології. Обговорювали з дитиною питання, пов'язані з його захворюванням, надаючи йому емоційну підтримку.

При II типі БС до здоров'я підлітка із ЗСР батьки поводилися відносно захворювання дитини достатньо пасивно, були схильні відкладати звернення до лікаря, мали в наявності анозогнозії щодо ЗСР, вони зрідка відчували хвилювання і тривогу з приводу хвороби та її наслідків, щодо яких вони не були обізнані. Ці батьки уникали обговорень з дитиною питань, пов'язаних з його захворюванням і не надавали емоційної підтримки підлітку в ситуації наявності ЗСР.

Таким чином, отримані результати дадуть можливість з урахуванням типу БС залучати батьків до участі в індивідуально-орієнтованих реабілітаційних програмах для підлітків з ЗСР.

Список літератури:

1. Anisha Gohil , Erica A.Eugster, Delayed and Precocious Puberty: Genetic Underpinnings and Treatments. Endocrinology and Metabolism Clinics of North America, December 2020, volume 49 (4), 741-757. https://doi.org/10.1016/j.ecl.2020.08.002
2. Tansit Saengkaew, Sasha R.Howard, Next-generation sequencing approach in the diagnosis of delayed puberty. Current Opinion in Endocrine and Metabolic Research, October 2020, volume 14, 59-64. https://doi.org/10.1016/j.coemr.2020.05.003

FORMATION AND LINGUISTIC COMPETENCE OF STUDENTS BASED ON THE PROFESSIONALIZATION OF THE EDUCATIONAL CONTENT

Tatsiana Boika
MEd
Senior teacher of Belarusian State Academy of Aviation

Volha Paletayeva
MEd
Senior teacher of Belarusian State Academy of Aviation

Abstract: foreign language training of students is a process of forming students' foreign language communication skills through the integration of the most promising didactic approaches to creating a foreign language developing educational environment at the university.

Key words: foreign language communicative competence, competence of aviation specialists, professionalization, professional training, professional self-education.

For the successful implementation of the process of improving and enhancing the foreign language training of future aviation specialists during the training period, certain organizational, methodological and psychological conditions must be created.

Currently, the task of identifying and substantiating these conditions is an urgent scientific and practical problem. The main ways to improve the foreign language training of students of aviation universities are:

1. the formation of foreign language communicative competence of students on the basis of the professionalization of the training content;

2. professional and creative integration of the foreign language educational environment of the university;

3. development of students' self-study skills in the course of foreign language training [1].

The formation of foreign language communicative competence is an urgent scientific and practical task of the modern system of higher education. Modern educational standards contain requirements for the competence of aviation specialists, which take into account the real needs of the modern labor market. An aviation specialist is required to have 100% ability to work with information sources (mostly foreign languages): to process and use the information received to increase labor efficiency, to be capable of its creative interpretation and transmission, which is impossible without a sufficient level of communicative foreign language competence development.

Foreign language communicative competence itself is a complex integrative education, acting as an element of the system for the implementation of acquired knowledge, abilities and skills in the field of a foreign language.

The assimilation of linguistic structures of a foreign language takes place in an artificially created multicultural environment, which, on the one hand, complicates the task of forming speech skills, on the other hand, it allows one to model the content of this process, taking into account the dominance of functional goals and objectives.

One of the tasks of higher professional education is the development of a foreign language personality, capable of interacting within a certain professional sphere. To solve this problem, it is necessary to professionalize the content of foreign language training.

The term "professionalization" in the specialized literature is used quite often, as a rule, in two aspects: the first denotes the social process of the formation of a professional's personality, the second - the qualitative transformation of any activity based on the inclusion in its content of components that reflect the certain specifics and nature of this activity. The professionalization of the content integrates both of these aspects and allows us to consider foreign language training as a social process of the formation of a professionally oriented linguistic personality, and also reflects the specifics of the content of teaching a foreign language to a specialist in a specific field, capable of information and communication activities in a specific social area [2]. However, each subject is characterized by an individual character of the manifestation of these qualities in behavior, communication, regulation and creative implementation throughout the entire professional path (i.e., practically, throughout life).

Professionalization of the content of teaching a foreign language at a university is aimed at solving one of the main tasks of foreign language training - the formation of foreign language communicative competence of future specialists. For the formation of professional competence, including a foreign language component, of course, integration is necessary:

1) simulated subject-technological and real foreign language activity of the student;

2) the subject content of a foreign language and special disciplines, correlated with the areas of competent social and professional activity of a specialist;

3) the content of a foreign language and subjects of a special professional cycle;

4) academic and educational and professional activities of the student;

5) his reproductive and creative activities.

The communicative approach today remains dominant in teaching a foreign language, which in the system of professional training is not effective enough compared to the use of technologies of foreign language training based on contextual, project-based and integrated learning aimed at developing creative abilities, skills of self-realization and self-development. As a result, an external, symbolic similarity of the model of the future professional foreign language communication is created, which does not fully take into account the integral content of professional activity in the field of using a foreign language. It should be noted that without taking into account the social, professional and psychological aspects, the development of the specialist's foreign language speech abilities as an important element of his professional competence is generally ineffective. The acquired, but not integrated knowledge, skills

and abilities become psychological barriers that prevent their rapid application in real professional activity [3].

Thus, the formed foreign language abilities of a specialist, which are not coordinated in training with specific requirements and real conditions of professional activity, are, in fact, a kind of general rather than special competencies.

Today, professional readiness is considered both as the goal and as the desired result of professional training, as well as as a prerequisite for effective self-realization of the individual. The professional readiness of future aviation specialists includes the following elements:

1. psychological readiness (attitude to activity);
2. scientific and theoretical readiness (the required amount of professional, psychological, social and other knowledge);
3. practical readiness (high level of professional skills and abilities);
4. psychophysiological readiness (adaptation to professional activity, development of professionally significant personal qualities);
5. physical readiness (state of health and physical development that meets the requirements of professional activity and performance).

In determining the readiness of a future aviation specialist, one of the key points is the ability to use information in a foreign language for the purpose of professional self-education, i.e. not as a productive skill, but as a means, a tool for raising the level of professionalism.

References

1. Костюкова, Т.А. Морозова А.Л. Развитие иноязычной коммуникативной компетентности студентов неязыковых вузов : монография. Томск : изд-во Томского политехнического университета, 2011. С. 13-14.
2. Гальскова, Н.Д. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез – Москва, 2007. – С. 132.
3. Печинская, Л.И. Формирование иноязычной информационной компетенции у студентов технических вузов: в рамках курса дисциплины «Иностранный язык»: дис. …канд. пед.наук. СПб., 2011. С. 18-19.

«ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ – ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗІ»

Болсынбекова Гульнара Абылхаковна
Докторант, Қазақ инновациялық
гуманитарлық -заң университеті
Семей қаласы, ҚР

Қазіргі замандағы білім берудегі негізгі мақсат- еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, құзыретті, өз жұмысын жақсы білетін, жан-жағына бағыт-бағдармен қарайтын, әлемдік стандарт деңгейінде нәтижелі жұмысқа, кәсіби өсуге, әлеуметтік-саяси оңтайлы тез әрекет жасай алатын, болып жатқан өзгерістерге тез бейімделуге қабілетті білікті маман, инновациялық жағдайды шешуге лайық, өз қалауы мен қоғам талабына сай өзін көрсете алатын, өз ойын еркін айта алатын, жоғары білімді, ұлттық тілді, тарихты жетік меңгерген, отандық және әлемдік мәдениетті бойына қалыптастырған, шығармашыл, оңтайлы кәсіби маман дайындау. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері қатарында білім беру жүйесін дамытудың басымдығы; әрбір адамның зияткерлік дамуы, психикалық-физиологиялық және жеке ерекшеліктері ескеріле отырып, халықтың барлық деңгейдегі білімге қолжетімділігі; жеке адамның білімдарлығын ынталандыру және дарындылығын дамыту көрсетіледі. Бұл заңда қазіргі кезеңде мұғалімдердің біліктілігін жетілдірумен қатар, кәсіби қызметтің ғылыми негіздерін практикаға қолдануға, практикалық іскерлікпен дағдыны қалыптастыруға ерекше көңіл бөлінген.

Білім беру жүйесін жетілдіру – елдің одан әрі дамуы тәуелді болатын саяси және жалпы ұлттық міндет. Білім беру жүйесін жетілдіру мақсаты – заманауи білім сапасын қамтамасыз ету негізінде білім беру жүйесінің тұрақты дамуының механизмін құру болып табылады. Қазақстанда білім беру жүйесін тиімді жетілдіру білім берудің іргелілігін сақтаған және тұлғаның, қоғамның және мемлекеттің көкейкесті және перспективалы сұраныстарына сәйкес болған жағдайда жүзеге асады. Келер ұрпаққа қоғам талабына сай тәрбие беру мен білім беру мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетінің ғылыми-педагогикалық негіздерін меңгеруі маңызды мәселелердің бірі.

Инновациялық процесті зерттеу барысында жүйенің бір жағдайдан екінші жаңа жағдайға көшуі және жаңалыққа енгізу процесіне басшылық жасау мәселелерін зерттеу маңыздылығын Н.В.Горбунова,М.В.Кларин, А.В.Лоренсов,М.М.Поташник,П.И.Пидкасистий,Л.И.Романова,А.Я.Найн, В.И.Загвязинский, Т.И.Шамова, О.Г. Хомерики, Н.Р.Юсуфбекова және т.б. зерттеулерінде қарастырған. Қазіргі оқыту үрдісіне жаңа педагогикалық технологиялар кеңінен енуде. Саналы ойлауға тәрбиелейтін, қоғамдық көзқарастарын қалыптастыра алатын, өзіндік пікірі бар, қоғамдағы болып жатқан түрлі қарама-қайшылықтарды түсіне білетін, еркін сөйлеп, өз пікірін ашық айтатын ойлы ұрпақ тәрбиелеудің маңызы зор. Әр сабақ мұғалімнің

шығармашылық жұмысы. Сондықтан да әрбір сабақты оқушылардың есінде қалатындай етіп түрлендірген дұрыс. Қазіргі ғылым мен техниканың дамыған заманында оқушылардың білім деңгейін тереңдету, ғылыми тұрғыда дамыту, өз бетімен жұмыс істеуге дағдыландыру, ойлау қабілетін дамыту, сөйлеу шеберліктерін арттыру, өз беттерімен ізденушіліктерін, ақпараттық құралдарды іздестіру және оны пайдалана білу мақсатында жаңа технология әдістерін тиімді пайдалану- ұстаз шеберлігінің белгісі. Әр мұғалім оқушыға көпқырлы сабақ беретін болған соң, қазіргі жаһандану саясатына сәйкес жаңа технологияны өз ыңғайына, пәніне лайықтап пайдалануы тиіс. Мұғалім шеберлігі – ізденіс нәтижесі. Болашақ ұрпаққа бәсекеге қабілетті деңгейде білім беруге кәсіби қызметінің тұлғалық және қоғамдық маңызын түсіне білген, оқыту мен тәрбиелеудің инновациялық технологияларын меңгерген мұғалім ғана жете алады.

Ел басының: «Ұлттық бәсекелестік білімділік деңгейімен айқындалады. Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет» – деген бағдарлы сөзі педагогтардың алдына қойылар міндеттерді де саралайды. Бәсекеге барынша қабілетті қоғамға ену мақсатын алға қойып отырған еліміздің білім беру саласында нәтижелі ізденістер бастау алуда. Оқыту барысында инновациялық технологиялардың қолданысқа тиімді, ұтымды нұсқаларын таңдап-талғау алдыңғы кезекте тұрады. Инновациялық технологияларды қолдана отырып оқыту -бұл таным әрекетін ұйымдастырудың арнаулы формасы. Оқытудың бұл формасы алдына нақты бағдарланған мақсат қояды. Бұл мақсаттардың бірі-оқу үрдісінің өнімділігін арттыратын, оқушының ақыл ой кемелдіктерін, өз жетістіктерін сезінетіндей жағдай жасайды. Оқушының өзіндік әрекеттерді ұйымдастырып оны басқарушы бола алатындай дәрежеге жеткізу үшін білім мазмұнын, даму тенденциялары мен оқу үрдісін инновациялық технологиялар негізінде жүргізіп, сабақтың түрлері мен әдіс тәсілдерін білімділік ұстанымы тұрғысында жетілдіру қажет.Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнен кәсіптік шеберлікті дайындық пен ізденісті, ақпараттық және функционалдық сауаттылықты талап етеді. Жас ұрпақты оқытуда жаңа инновациялық технологияларды пайдалану - шығармашылық жетістіктің негізгі көзі. Жаңа инновациялық технологияны меңгеруге педагогтың жан- жақты білімі қажет.Жаңа инновациялық оқыту технологиясы кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылады.Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру керек. Шындығында әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытып,өзін-өзі қалыптастырады.Осыған байланысты педагогикалық технологияларды қолдану, жаңа білім мазмұнын, инновациялық әдіс-тәсілдерді, жаңа оқу жоспары мен оқу бағдарламаларын енгізудің тиімді құралы болып отыр. Педагогикалық технологияларды енгізуде оқытушы іс-әрекетінің маңызы зор.

Қазіргі кезеңде педагогика ғылымының бір ерекшелігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуы. Ал мұның өзі мұғалімдер қауымына зор жауапкершілік, үлкен міндет жүктейді. Мұндай

міндеттерді шешу мұғалімдерден оқушыларға берілетін ғылым негіздерін олардың болашақ іс-әрекетінің берік негізі, әрі тірегі болатындай етіп оқытуды, оқу-тәрбие үрдісін, білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері мен әр алуан құралдарын қолдануының тиімділігін арттырудың, оқытудың инновациялық технологиясын меңгеруді, педагогикалық жаңалықтарды тәжірибеге батыл енгізуді талап етеді.

Жақсы мұғалім — бұл қай кезде де ең алдымен кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын өмірге ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамнын ең озық бөлігінін бірі деп есептеледі. Мектептегі оқу үлгісінің негізгі мақсаты – әртүрлі педагогикалық әдіс тәсілдермен жүйелі түрде оқушылардың шығармашылық ойларын дамытып, ғылыми көзқарасымен белсенділігін қалыптастыру болып саналады. Болашақта өркениетті дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім беру – ең өзекті мәселе. Ендеше шығармашылық қажеттілігі мол жан- жақты дамыған азамат тәрбиелеуде жаңа педагогикалық технологиялардың берері мол.

Қазіргі күннің талабында жаңа формация мұғалімін қалыптастыру тұр. Себебі Қазақстан Республикасы орта білім жүйесі дамуының Мемлекеттік Тұжырымдамасында «Кез келген білім бағдарламасының табысты орындалуы мұғалімге байланысты. Оның кәсіби шеберлігі нысаналы бағдарламаны да, оқу жоспарын да биік деңгейде жүзеге асыруға ықпал ете алады, ал кәсіби дәрменсіздігі істі құлдыратады»- деп мұғалім тұлғасының қоғамдық мәніне нақты баға берілген. Сапалы білім беру үшін мұғалімнің өзі сапалы білімді болуы қажет, және оны тәжірибе де көрсетіп отыр.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының заңы. Астана, 2004ж.
2. Абдраманова Г. Б., Таженова С. К., Примбетова А. И. Болашақ педагог-психологтардың жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды қолдануға даярлығын қалыптастыру // Молодой ученый.2015. №1.1. С. 92-93.
3.Көшімбетова С.Инновациялық технологияны білім сапасын көтеруде пайдалану мүмкіндіктері. – А. Білім, 2008.
4.ҚұрманалинаШ.Х.,МұқановаБ.Ж.Педагогика.Алматы.,2007

КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ваніна Наталія Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент,
науковий співробітник лабораторії
науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, Украина

Відповідно до Закону України «Про освіту»: «освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [1].

Освітнє середовище реалізується в Україні за рахунок єдиного нормативно-правового середовища у сфері освіти і зокрема застосування стандартів фахової передвищої освіти (далі - СФПО). Сьогодні ще немає деталізованої і чіткої методики визначення та оцінювання якості фахової передвищої освіти.

Правове середовище в системі контролю за освітньою діяльністю, постійно змінюється і змінюється динамічно, не визначає критерії оцінювання якості освіти, а відсилає до узагальнених вимог СФПО і професійних стандартів. І це в основному стосується оцінювання професійних умінь і знань на основі конкретних оцінних матеріалів.

Тема якості фахової передвищої освіти є актуальною для підтримки єдиних вимог до освітнього середовища на рівні держави. СФПО передбачають сукупні вимоги до освітньо-професійних програм (далі – ОПП) фахової передвищої освіти, які є спільними для всіх освітньо-професійних програм у межах певної спеціальності [2].

Але, затверджених зразкових освітньо-професійних програм поки теж немає, а повноваження з розробки діючих ОПП віддані закладам фахової передвищої освіти. Критерії, правила і процедури оцінювання якості освітніх послуг освітні організації також розробляють самостійно. При цьому розробка і освітніх програм, і форм оцінювання, повинна проводитися із залученням роботодавців.

Розглянемо сторони, зацікавлені в реалізації освітньої послуги, це держава, роботодавець, освітня організація і навчающийся. Замовниками виступають: держава, роботодавець, навчающийся, виконавець - освітня організація.

Держава впливає на весь процес визначенням нормативно-правової бази освітньої діяльності, фінансуванням в частині розподілу квоти бюджетних місць і формуванням контрольних цифр прийому.

Роботодавець впливає затребуваністю і престижністю професії. При цьому вимоги роботодавця до кваліфікації працівника є основними.

Роботодавець на думку аналітиків як правило, не задоволений рівнем кваліфікації кадрів: «... в BCG підрахували, що на світовому рівні проблема кваліфікаційної ями стосується кожного третього працівника - 1,3 млрд. чоловік. Це завдає прихований збиток кожному другому роботодавцю. Через непродуктивності некомпетентних співробітників і відсутності мотивації у надмірно кваліфікованих кадрів бізнес щорічно втрачає 6% виручки. Проблема невідповідності компетенцій співробітників потребам ринку особливо актуальна через перехід до інноваційної економіки, або економіки знань. ... змінюються бізнес-процеси: 14% всіх робочих завдань можуть бути автоматизовані вже сьогодні, а до 2022 року під впливом цифровізації зміняться 27% всіх видів діяльності» [3].

Освітня організація, як виконавець має розробити освітню програму, яка б влаштувала все зацікавлені сторони, в тому числі і роботодавця. Практико-орієнтований підхід передбачає такий шлях в теорії, але при розробці освітньої програми освітня організація змушена це робити сама.

Механізм, який передбачає залучення роботодавця, з превеликою силою може бути реалізований на практиці. Оскільки, як правило, освітня організація і роботодавець мають різну підпорядкованість і різні цілі своєї діяльності. Механізм, введений для залучення роботодавців до системи фахової передвищої освіти поки в більшості не цікавий роботодавцям в цілому, а може цікавити тільки конкретних співробітників-практиків, що залучаються до освітнього процесу. При цьому, як правило, ці співробітники складно орієнтуються в академічних вимогах освітнього процесу. Ринок в особі роботодавця, не задоволений результатом через невідповідність кадрів кваліфікаційним вимогам. Роботодавець і економіка України в цілому зазнають втрат. Виняток, який підтверджує правило, це розробка освітньою організацією освітньої програми за вимогою конкретного роботодавця, але це реалізовано далеко не всюди і за вимогою тільки великих організацій-роботодавців. Навчающийся, отримує професійну кваліфікацію, яка не дозволяє йому, в силу обмежень, пов'язаних з відсутністю спеціальних знань і досвіду професійної діяльності, реалізувати себе і сучасних ринкових умовах. Таким чином «якість освіти» потрібно розглядати, як здатність освітньої послуги відповідати вимогам норми освітнього стандарту (ФГОС, професійного стандарту та ін.) і соціального замовлення (вимоги суспільства і ринку праці).

Шляхи вирішення проблеми можуть бути запропоновані наступні:

- критерії оцінювання якості фахової передвищої освіти повинні бути єдині, універсальні і затверджені на державному рівні;

- розробка критеріїв оцінювання якості освіти може бути передана профільним професійним спільнотам у конкретних галузях.

Список літератури

1. Закон України «Про освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

2. Закон України «Про фахову передвищу освіту». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19

3. The Boston Consulting Group. URL: https://www.bcg.com/

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ

Житник Ніна Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарної підготовки та права
Західнодонбаський інститут Міжрегіональної
Академії управління персоналом, Украина

Кучинова Наталя Миколаївна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарної підготовки та права
Західнодонбаський інститут Міжрегіональної
Академії управління персоналом, Украина

Формування мотиваційної компетентності є важливою складовою професійної підготовки майбутніх менеджерів. Вміння мотивувати персонал організації для підвищення результативності трудової діяльності є однією із ключових вимог роботодавців до сучасного менеджера. Йдеться про мотиваційну компетентність фахівця, однозначне визначення феномену якої в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях відсутнє. Однак, спільною є думка науковців й практиків, що мотиваційна компетентність посідає важливе місце в структурі професійної компетентності фахівця і пов'язана із обізнаністю та здатністю спонукати персонал до ефективної праці для досягнення цілей організації [1; 2].

Аналіз наукових джерел та набутий власний досвід дав підстави узагальнити визначення мотиваційної компетентності. На нашу думку, це сукупність професійних знань про мотивацію як функцію управлінського процесу, психологічних уявлень про природу мотивації трудової діяльності та наявність практичних вмінь і навичок з розробки й впровадження механізмів мотиваційного впливу на особистість працівника з метою забезпечення максимальних результатів трудової діяльності.

Зокрема, формування мотиваційної компетентності майбутніх фахівців-менеджерів здійснюється в процесі професійної підготовки у викладанні таких дисциплін як «Мотивація в менеджменті» («Мотиваційний менеджмент», «Мотивація персоналу»). Засвоєння навчального матеріалу з цих дисциплін майбутніми менеджерами має певні складності. Це обумовлено тим, що значна частина навчального матеріалу по'язана із психологічними засадами мотивації особистості працівника, психологічною сутністю мотиваційного процесу, механізмами психологічного впливу на мотивацію персоналу. В той же час, студенти мають засвоїти економічні важелі стимулювання працівників, оволодіти методами матеріального стимулювання, навчитися аналізувати економічну ефективність мотиваційних програм тощо. З погляду на це,

дисципліни з формування мотиваційної компетентності мають інтегративний характер і складаються із модулей: психологічні аспекти мотивації персоналу та економічні механізми стимулювання трудової діяльності. Ці модулі мають викладати відповідно викладачі-психологи й викладачі-економісти. Такий підхід дасть можливість сформувати більш якісні знання та вміння з мотивації персоналу у студентів-менеджерів.

Аналіз освітніх програм підготовки бакалаврів зі спеціальності «Менеджмент» у вітчизняних вишах доводить широку можливість використання вибіркових дисциплін циклу професійної підготовки для формування спеціальних фахових компетентностей. Враховуючи важливість та складність формування мотиваційної компетентності, пропонуємо включити у варіативну компоненту дисципліну «Тренінг з мотиваційної компетентності менеджерів» обсягом 120 годин (4 кредити). Мета тренінгу – полягає в поглибленні знань студентів-менеджерів із сутності мотиваційного процесу та озброєнні їх інструментами мотиваційного впливу на особистість працівника в трудовій діяльності. Основними задачами тренінгової програми є формування практичних вмінь з мотивації персоналу, зокрема: озброєння студентів діагностичним інструментарієм складання мотиваційної карти працівника та мотиваційного профілю первинного колективу організації; засвоєння студентами методів матеріальної, трудової і статусної мотивації та особливостей їх впровадження; формування вміння розробляти мотиваційні програми для підприємств і організацій та здійснювати мотиваційний аудит їх ефективності [3].

Такий підхід до формування мотиваційної компетентності майбутніх менеджерів буде сприяти укріпленню їх загальної професійної компетентності, підвищенню конкурентоспроможності на сучасному ринку праці.

Список літератури

1. Бучинська Т. В. Сутність та складові професійної компетентності персоналу в умовах конкуренції / Тетяна Володимирівна Бучинська // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет.– Тернопіль : ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 2. – С. 228-233.

2. Сладкевич В.П. Мотивационный менеджмент: Курс лекций/ Владимир Петрович Сладкевич. – К.: МАУП. – 2001. – 168 с.

3. Родионова Е.А. Психология стимулирования персонала. Современные решения / Е.А. Родионова. – Х.: «Гуманитарный Центр», 2020. – 276 с.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Сніца Тетяна Євгенівна,
кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри іноземних мов
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Івашкова Дар'я Юріївна,
курсантка І курсу
Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Впровадження гендерного підходу є широко обговорюваним актуальним питанням. В умовах глобалізаційних і трансформаційних процесів постає питання про організацію дискусії та пошуку дієвих шляхів щодо запровадження і реалізації передових ідей гендерної рівності у вищих військових навчальних закладах.

Поняття «гендер» з'являється у соціально-гуманітарному знанні другої половини XX ст. як похідне від поняття «стать». Однак, гендер є не біологічною, а соціокультурною категорією: індивід не отримує гендер автоматично від народження, а набуває у процесі включення в суспільне життя. Гендер – комплекс культурних і соціальних характеристик, що охоплює всі сфери діяльності людини [1].

Важливим аспектом освітньої діяльності у вищому військовому навчальному закладі є необхідність формування у курсантів гендерної культури. На нашу думку, гендерна культура – це сукупність сформованих норм іправил, моральних поглядів і переконань, які дозволяють визнавати як цінність демократичного суспільства рівність жінок і чоловіків у реалізації гарантованих прав щодо само ідентифікації та самовизначення як рівноправних членів суспільства чи соціальної групи. При цьому проявами високого рівня сформованості гендерної культури будуть розуміння можливостей реалізувати конституційні права жінками і чоловіками у будь якій сфері (сімейні відносини, навчання, робота, військова служба тощо), розуміння спільних якостей та відмінностей, повагу до іншої точки зору, відсутність дискримінації за статевою ознакою, критичне відношення до сформованих стереотипів про пріоритетне становище конкретної статі чи наявність «чоловічих» і «жіночих» професій, можливість вільно розвиватись та вільно висловлювативласну думку.

Можна з впевненістю зазначити, що в освітнє середовище у вищих військових навчальних закладах зорієнтовано на формування цілісної та гуманної особистості зі сформованими загальними та професійними компетентностями. Безпосередньо під час освітньої комунікації відбувається усвідомлення курсантами цінності людської особистості, вияв її потреб і

інтересів, нахилів і здібностей, незалежно від статі, релігійних поглядів тощо. Важливим завданням науково-педагогічного складу при цьому повинно стати підтримання ідеї соціальної та культурної рівності, поінформованість про сутність ґендеру та ґендерного підходу, громадянського та сталого розвитку суспільства, цілей розвитку тисячоліття, знань концептуальних основ ґендерних досліджень і словника основних ґендерних термінів, суті законів та нормативних актів щодо проблеми рівності прав і можливостей у демократичному суспільстві, розпорядчих документів про подолання сексизму і насильства, нормативних положень про демократизацію та гуманізацію системи освіти, розуміння закономірностей психосексуального розвитку людини, особливостей ґендерної соціалізації дітей та молоді, психологічних механізмів формування ґендерних стереотипів та виконання ґендерних ролей, актуальних проблем ґендерної освіти та виховання [2, с. 78].

Вагоме місце у формування гендерної культури займає виховна робота. Її завдання поширювати актуальну інформацію з цього питання і доводити важливість гендерної освіти, з обґрунтуванням практичних аспектів. Основна мета такої роботи полягає у сформуванні стійкого усвідомлення рівності чоловіків і жінок, можливості відстоювати і захистити свої права у випадку їх порушення. Даний процес може бути організований через проведення зустрічей, організацію спеціальних курсів, розгляду окремих питань на заняття, розповсюдження друкованої продукції, організацію конференцій і круглих столів.

Слід зазначити, що високий рівень сформованості гендерної культурив курсантів як майбутніх офіцерів правоохоронного органу забезпечить не лише комфортний морально-психологічнийклімат в курсантському чи офіцерському колективі, але і буде запорукою його кар’єрного зростання, через гуманне і поважливе ставлення до будь якої особи, з якою доведеться спілкуватись під час навчання чи служби: представником іншої національності, національної меншини, людини з іншими культурними поглядами. Але при умові, якщо вона дотримується норм законодавства і не порушує етичних і моральних норм.

Саме завдяки створенню рівних можливостей для реалізації прав чоловіків і жінок буде створюватись середовище, у якому пануватиме атмосфера взаємоповаги і довіри, розуміння і співчуття, щирості і довіри.

Список літератури

1. Марценюк Т. Інтеграція гендерної складової в аналітичні матеріали. К.: МФ «Відродження», 2019. 28 с.
2. Голованова Т. П. Технологізація формування ґендерної рівності студентської молоді. *Вісник Запорізького національного університету*: педагогічні науки. 2008. №. 1. С. 74-80.

КОНТРОЛЬ ЗНАНИЙ В ТЕСТОВОЙ ФОРМЕ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

Татаринова Галия Шаукенбаевна
кандидат биологических наук, доцент
Казахский национальный педагогический
университет имени Абая, Казахстан

Карасаева Жанна Бекбулатовна
студентка 4 курса специальности Биология
Казахский национальный педагогический
университет имени Абая, Казахстан

Тестовые задания позволяют оценить степень усвоения материала учащимися. Задания такого типа позволяют как учителю, завершающему изучение данной темы в классе, так и учащемуся при самопроверке оценить полученные знания.

Тест (от анг. test - «испытание», «проверка») краткое, ограниченное во времени испытание, с одинаковыми для всех испытуемых заданиями, предназначенное для установления количественных и качественных индивидуальных различий [1].

История возникновения и использования тестов уходит в глубокую давность. Имеются сведения, что уже с III тысячелетия до н.э. в странах Древнего Востока (Египет, Вавилон, Индия, Китай) использовались системы конкурсных испытаний в виде тестов.

Сам термин был введен Ф. Гальтоном. Важный шаг в распространении тестов был сделан бостонскими школами, заменившими устные экзамены письменными. А уже в начале 20 века появились первые тесты по измерению результатов школьного обучения. В 1933 году Р. Л. Таридайк предложил использовать в тестах сравнения результатов обучения относительно единой системы нормативов.

Признанный авторитет в области педагогического тестирования Э. Торндайк (1874—1949) выделяет этапы внедрения тестирования, в практику школы:

В период поисков (1900—1915) происходило осознание и первоначальное внедрение тестов памяти, внимания, восприятия и других, предложенных французским психологом А. Бинэ. Разрабатываются и проверяются тесты интеллекта, позволяющие определять коэффициент умственного развития.

Последующие 15 лет — годы «шума» в развитии тестирования, в учебном процессе приведшие к окончательному осмыслению его роли и места, возможностей и ограничений. Были разработаны и внедрены тесты О. Стоуна по арифметике, Б. Зекингема для проверки правописания, Э. Торндайка по диагностике большинства школьных предметов. Во Франции тесты стали

применяться для профориентации, в США тесты использовались при приеме на работу, в вузы, для оценки знаний школьников и студентов.

С 1931 г. начинается современный этап развития тестирования в учебном процессе. Специалистов направляли на повышение, для того, чтобы повысить объективность тестов, создания непрерывной (сквозной) системы школьной тестовой диагностики, подчиненной единой идее и общим принципам, созданию новых, более совершенных тестов и их обработки, накопления. Практика тестирования этого периода характеризовалась серьезными противоречиями: по мере роста числа тестов и тестовых исследований имели место попытки торможения и даже запрета. В 1936 году было принято Постановление, которое на долгое время помешало попыткам разработки и применения тестовых методов в сфере образования. После запрета ситуация отрицательного отношения к тестам не давала практической возможности.

С середины 20 в и до настоящего времени связан с появлением электронных устройств, обеспечивающих быструю количественную обработку результатов. В отличие от тестов предшествующих лет, тесты успешности стали применяться для измерения более сложных учебных результатов, таких, как способности понимать изученный материал и применять полученные знания на практике.

В связи с распространением идей и методики программированного обучения по-новому стали рассматриваться и возможности тестов, как одного из способов проверки и оценки знаний учащихся. Наиболее развитые в тестовом отношении страны - Нидерланды, США, Англия, Япония, Дания, Франция, Израиль, Финляндия, Канада, Австралия, Новая Зеландия и др.

Тесты дают возможность заметно улучшить образовательный процесс, поскольку имеют ряд преимуществ и являются обязательной частью многих педагогических новаций [2].

По назначению они бывают:

- тесты интеллекта, предназначенные для выявления уровня развития познавательных процессов;
- тесты способностей, позволяющие оценить способности личности в различных видах деятельности;
- тесты достижений, используемые для оценки уровня знаний и умений и навыков в процессе обучения;
- тесты личности, служащие для оценки эмоционально - волевых качеств индивида.

Наиболее распространенными и используемыми в образовании тестами являются тесты достижений.

По целям использования:

- входное тестирование обеспечивает проверку знаний и умений в начале обучения;
- формирующее и диагностическое тестирование предполагает контроль за формированием новых знаний и умений в процессе обучения;
- тематическое, итоговое, рубежное тестирование обеспечивает определение итоговых достижений.

В настоящее время существует два подхода к разработке тестов, следовательно, различают два вида тестов:

- нормативно-ориентированный;
- критериально-ориентированный.

Тест, созданный в рамках нормативно-ориентированного подхода, позволяет сравнивать уровень учебных достижений испытуемых друг с другом. Данный вид теста направлен на сопоставление результатов каждого учащихся с результатами других, выполнявших тот же тест. Таким образом, основной задачей нормативно-ориентированного теста является дифференциация испытуемых.

Критериально-ориентированный тест служит для определения уровня освоения учащимся содержания какого-либо предмета, дисциплины, раздела, темы. В основе такого теста лежит сопоставление продемонстрированных знаний и умений испытуемого (правильно выполненные задания) с планируемым объемом знаний и умений в какой-то конкретной области содержания.

Тест, созданный в рамках критериально-ориентированного подхода, дает возможность получить информацию об учебных достижениях каждого учащегося в отдельности и группы учеников; сравнить их знания, умения и навыки с требованиями, заложенными в государственных образовательных стандартах; отобрать учеников, достигших планируемого уровня подготовленности [3].

Тест представляет собой систему заданий, которые принято называть тестовыми заданиями. Тестовое задание должно отвечать ряду требований.

В структуре тестового задания можно выделить:

- стандартная инструкция по выполнению задания;
- основное содержание задания, где формулируется проблема, вопрос, задача, которые должен решить испытуемый;
- эталонный ответ и правила для оценки его выполнения.

Все разнообразие тестовых заданий, можно свести к двум основным типам и их модификациям. Принято выделять следующие типы тестовых заданий:

- задания закрытого типа
- задания открытого типов.

Последние десятилетия быстрыми темпами развивается цифровое тестирование, что дает возможность перейти к созданию современных систем адаптивного обучения и контроля. Например, на сегодняшний день, когда учащиеся перешли на дистанционное обучение, компьютерное или онлайн тестирование стало незаменимым помощником в осуществлении контроля знаний, умений и навыков**.** Ведь благодаря цифровизации сокращается время для проверки тестовых заданий и облегчается работа учителя. Обучение желательно начинать с входного тестирования, сопровождать текущим контролем с помощью заданий в тестовой форме и заканчивать объективным тестированием учебных достижений. Кроме того, тесты позволяют наладить самоконтроль - самую эффективную форму контроля знаний.

Преимущества тестового педагогического контроля перед традиционной формой итогового контроля - экзаменами - не вызывают сомнения: тестирование обеспечивает максимальный охват учебного материала, однотипные задания для всех вариантов, объективную оценку результатов, единую шкалу оценок, беспристрастность процедуры проведения и проверки, малую «физиологическую стоимость» для учащихся и сбережение их здоровья. Тестовый контроль экономически эффективен, демократичен, дает возможность мониторинга, что позволяет осуществлять контроль государства и общества за качеством образования, выявляет не только уровень подготовки, но и структуру знаний учащихся, вернее, степень её отклонения от идеальной структуры, планируемой педагогом. Именно в силу безусловных достоинств тестовая форма контроля активно используется во многих развитых странах [4,5].

Конечно, в применении тестов имеются, как и положительные моменты, так и недостатки:

- длительный процесс – создание, стандартизация тестовых заданий, а также их анализ;
- не отражает глубокие и объективные знания учащихся, не позволяет проследить логику и способность умозаключения ученика;
- не позволяет выявить суть пробелов, возникающих во время тестирования;
- присутствует элемент случайности, например, учащийся может просто угадать с ответом;
- велика возможность списывания и подсказок.

Но, несмотря на свои недостатки, тесты как метод педагогического контроля, необходимо использовать в учебном процессе в комплексе с остальными видами контроля, для достижения наибольшего (эффективного) результата учениками.

В последние несколько десятилетий быстрыми темпами развивается дистанционное образование (ДО) в высших учебных заведениях. А также в связи со сложной эпидемиологической ситуацией (пандемией) и введением карантина, во многих странах школы были переведены на дистанционное образование.

В 21 веке – веке информационных технологий, интенсивно развиваются цифровые образовательные технологии. И под дистанционным обучением на современном этапе в средней школе следует понимать образовательную систему на основе компьютерных телекоммуникаций с использованием современных педагогических и информационных технологий. Дистанционное обучение – это получение образовательных услуг без посещения учебного заведения с помощью современных информационных технологий и систем телекоммуникации, таких как электронная почта, телевидение и Интернет [6].

Процесс дистанционного обучения представляет собой взаимодействие педагога, обучаемого и средств обучения. Для этого используются аудио- и видеоматериалы, работа непосредственно с преподавателем, видео-уроки, книги, обучающие материалы. Помимо традиционных видов коммуникации сегодня активно используются новые: различные платформы, социальные сети, паблик-журналы, блоги, планшеты и мобильные телефоны.

Вместе с тем, обязательным компонентом учебного процесса является контроль уровня и качества образования обучающихся. Одной из наиболее часто применяемых форм контроля при дистанционном обучении являются проведение компьютерных тестов, которые помогут быстро определить, насколько материал понятен обучающимся, а им, в свою очередь, позволят проверить, хорошо ли они усвоили информацию. Безусловным преимуществом таких тестов является автоматическая проверка знаний, не требующая непосредственного участия преподавателя.

Список использованной литературы:

1.https://studbooks.net/1744759/pedagogika/testovaya_forma_kontrolya_rezultatov_obucheniya_informatike
2.. Дряхлова И.Н. «Методическая разработка о применении тестов на уроках биологии» 2010 г.
3. https://lektsii.com/2-103192.html
4. К.Д. Дятлова Составление заданий для тестового контроля знаний: просто, быстро, качественно: Учебно-методическое пособие. – Нижний Новгород: Нижегородский госуниверситет, 2015. – 48 с.
5. Диссертация Дятловой К.С. «Система разработки и анализа педагогических текстов по биологии» 2007 г.- https://www.dissercat.com/content/testy-kak-sredstvo-kontrolya-za-kachestvom-uchebnykh-dostizhenii-mladshikh-shkolnikov-po-rus
6. Дистанционное обучение в системе школьного образования https://urok.1sept.ru/articles/646018

ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ВИРТУАЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРИЙ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

Татаринова Галия Шаукенбаевна
кандидат биологических наук, доцент
Казахский национальный педагогический
университет имени Абая, Казахстан

Абдурашитова Дана Алишеровна
студентка 4 курса специальности Биология
Казахский национальный педагогический
университет имени Абая, Казахстан

В условиях внедрения дистанционного образования в общеобразовательные школы Казахстана, все более значимым становится вопрос использования цифровых ресурсов на уроках. Возможности цифровых технологий реализуются на всех этапах урока по биологии.

Биология - очень важный предмет. Она расширяет понятие о живой природе, окружающей среде и жизни. Мы должны развить интерес наших учеников к более пристальному изучению этого предмета, постараться не только объяснить теоретические знания, но и показать, описать живую природу. Как может человек, не понимающий смысла и ценности биологической науки, сохранить природу? Именно поэтому в школах, начиная с первого класса, детям дается начальное образование, основанное на естественных науках и окружающем мире. Ученики начинают понимать окружающую среду, учатся любить и уважать природу. Изучение этого предмета только на вербальном уровне не создает правильного представления об изучаемых объектах и явлениях. Использование новых педагогических технологий, инноваций, интерактивных методов в системе школьного образования, активно развивающейся в последние годы, изменит содержание образования. Современный учитель должен теперь вовлекать учеников в курс, формулировать характер и, конечно, организовать урок с использованием новых педагогических методов. Учитель, который стремится вовлечь ученика в урок и узнать больше, добьется лучших результатов.

Добиться хороших успехов в обучении можно только путем повышения интереса к своему предмету. Для этого необходимо использовать современные педагогические технологии, в том числе информационно – коммуникационные. Многие исследования доказали, что простые формы представления учебного материала менее эффективны для обучения. Вспомним известную фразу К.Д. Ушинского: «Детская природа ясно требует наглядности. Учите ребёнка каким-нибудь пяти неизвестным ему словам, и он будет долго и напрасно мучиться над ними; но свяжите с картинками двадцать таких слов, и – ребенок усвоит их налету. Вы объясняете ребёнку очень

простую мысль, и он вас не понимает: вы объясняете тому же ребёнку сложную картину, и он вас понимает быстро. Попробуйте одно и то же происшествие рассказать двум детям, одинаково способным: одному – по картинкам, другому без картинок – и вы оцените тогда всё значение картинок для ребёнка... Если вы входите в класс, от которого трудно добиться слова (а таких классов у нас не искать стать), – начните показывать картинки, и класс заговорит, а главное, заговорит свободно, непринуждённо…» [1].

Преподавание биологии в школе подразумевает постоянное сопровождение курса демонстрационным опытом. В обычных условиях мы не всегда можем наблюдать некоторые биологические явления (например, фотосинтез, прорастание семени и т.д.) и проводить точные эксперименты (наблюдение за размножением и питанием инфузории туфельки, изменение окраса животных и т.д.). В данной ситуации довольно удобно применять как раз виртуальные лабораторные работы, которые раскрывают перед учителем и учениками массу возможностей. Работа в интернете или же с заранее подготовленными программами позволяет не только сформировать, но и закрепить знания, умения, развить способности учащихся.

Виртуальная лаборатория рассматривается как новая стратегия обучения, главными преимуществами которого является простота в использовании, экономия времени и материальных затрат; кроме того, наглядный пример биологических процессов, может активизировать познавательную деятельностьь учеников. По определению В.В. Трухина, виртуальная лаборатория «представляет собой программно-аппаратный комплекс, позволяющий проводить опыты без непосредственного контакта с реальной установкой или при полном отсутствии таковой. В первом случае, мы имеем дело с так называемой лабораторной установкой с удаленным доступом, в состав которой входит реальная лаборатория, программно-аппаратное обеспечение для управления установкой и оцифровки полученных данных, а также средства коммуникации. Во втором случае, все процессы моделируются при помощи компьютера…» [2].

Почти все биологические процессы отличаются сложностью. Ученики с образным мышлением с трудом усваивают абстрактные обобщения, без рисунков не способны понять процесс, изучить явление. Развитие их абстрактного мышления происходит при помощи образов. Мультимедийные анимированные модели дают возможность сформировать в сознании учащегося целостную картину биологического процесса, интерактивные модели позволяют самостоятельно «конструировать» процесс, исправлять собственные промахи, самообучаться.

В чём состоят преимущества виртуальных лабораторий перед реальными? Согласно упомянутому выше источнику [2], основными преимуществами виртуальных лабораторий являются:

• Нет необходимости приобретения дорогого оборудования и реактивов. Из-за недостаточного финансирования во многих лабораториях установлено старое оборудование, которое может искажать итоги экспериментов и служить потенциальным источником опасности для обучающихся.

• Возможность моделирования процессов, протекание которых принципиально невозможно в лабораторных условиях. Наглядная визуализация на экране компьютера. Современные компьютерные технологии позволят пронаблюдать процессы, трудноразличимые в реальных условиях без использования дополнительной техники, например, из-за малых размеров наблюдаемых частиц.

• Возможность проникновения в тонкости процессов и наблюдения происходящего в другом масштабе времени, что актуально для процессов, протекающих за доли секунды или, напротив, длящихся в течение нескольких лет.

• Безопасность. Безопасность считается важным плюсом использования виртуальных лабораторий в случаях, где идет работа, к примеру, с высокими напряжениями или химическими веществами.

• И, наконец, отдельное и важное преимущество заключается в возможности применения виртуальной лаборатории в дистанционном обучении, когда в принципе отсутствует возможность работы в лабораториях школы.

Использование виртуальных работ актуально в свете современных требований к образовательному процессу. Эти ресурсы можно использовать и при проведении промежуточной аттестации, итоговых контрольных мероприятий, в проектной деятельности, домашнем обучении.

При проведении лабораторных работ применяются здоровьесберегающие технологии, проблемного обучения, становления исследовательских навыков. В ходе практических занятий у обучающихся формируются такие универсальные учебные действия, как:

- познавательные – осуществлять исследовательскую деятельность;
- регулятивные – сверять свои действия с целью и при надобности исправлять ошибки;
- коммуникативные – слушать и слышать друг друга, с достаточной полнотой и точностью выражать собственные мысли в соответствии с задачами и условиями коммуникации.

Классификация форм урочного применения виртуальных лабораторных работ: [3]

- Демонстрационное применение, перед реальной работой: продемонстрировать фронтально, с большого экрана или же через мультимедийный проектор, очередность действий реальной работы;
- Использование для закрепления, после реальной работы: формулирование выводов и закрепление рассмотренного.
- Использование вместо реальной работы: индивидуальное выполнение заданий в виртуальной лаборатории без выполнения реальной работы, компьютерный эксперимент.

Применение виртуальных лабораторий в процессе урока позволяет вести обучение в соответствии с глобальными тенденциями, ведь «компьютеризация в сфере образования по самой сути ориентирована на перспективу» [4].

Для организации работы учеников в виртуальной лаборатории учителю нужно:

- Поставить конкретные задачи, которые необходимо решить в ходе лабораторной работы. Иначе учащиеся просто играют, не вникая в значение происходящего на экране. Исходя из практики, обычному школьнику новшества могут быть интересны в течение 5-10 минут, а затем неизбежно возникает вопрос: «А что делать дальше?», после такой «самостоятельной работы» учебный эффект незначителен.

- Для достижения целей лабораторной работы необходимо заранее подготовить план работы с выбранной для изучения онлайн лабораторией, а также сформулировать вопросы и задачи, согласованные с функциональными возможностями выбранных ресурсов.

- Провести рефлексию в конце урока: ученикам можно предложить ответить на вопросы или написать небольшой вывод о проделанной работе.

- Подготовить учащимся индивидуальные задания.

Таким образом, виртуальные лаборатории дают возможность педагогу находить более интересные и действенные способы обучения, делая занятия увлекательными и более перспективными.

Список использованной литературы:

1. К.Д. Ушинский «Воспитать ребенка как?» Издательство :АСТ, 2014 – 381с.

2. А.В. Трухин. «Об использовании виртуальных лабораторий в образовании» // Открытое и дистанционное образование. – 2002. – № 4 (8)-С.67-69.

3. "Использование виртуальных лабораторий на уроках биологии в условиях освоения ФГОС" videouroki.net

4. Богатыренко К.И. О технологии анимации для виртуальных лабораторных стендов. http: //model.exponenta.ru

СТРАТЕГИИ ИННОВАТИЗАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ В КОНТЕКСТЕ АВТОРСКОЙ КОНЦЕПЦИИ ПРОФЕССОРА Р.И.ХМЕЛЮК

Цокур Ольга Степановна,
д.пед.н., профессор, зав. кафедры педагогики
Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова

Сознательный выбор педагогической профессии является переломным моментом в жизни каждой личности, что существенно влияет как на специализацию ее способностей и компетенций, так и на успешность карьерного роста. Этому сложному психологическому процессу на организационном уровне развития отечественной системы образования должна была соответствовать вспомогательная – специально созданная система профессиональной ориентации и первоначального отбора учащейся молодежи, учитывающая уровень развитости их интеллектуальных, специальных и творческих способностей и социально значимых черт личности. Считалось правомерным полагать, что от эффективности функционирования последней, главным образом, зависит будущее профессиональное благополучие абитуриентов педагогических вузов, а также их удовлетворенность избранной профессией, соответствующей личностным ожиданиям и потенциальным карьерным достижениям. С учетом этого, Р.И. Хмелюк, будучи одним из фундаторов теории педагогической акмеологии и педагогики высшей школы в Украине, считала, что для овладения педагогической профессией, достижения вершин педагогического профессионализма, необходима существенно иная, нежели традиционно реализуемая в ее историческое время (60-70-е годы XX века) стратегия развития педагогического образования, которая должна основываться на личностно-деятельностных технологиях развития будущих учителей как социально зрелых субъектов учебно-воспитательного процесса.

Обосновывая авторские постулаты теории педагогического образования, Р.И. Хмелюк на протяжении длительного поиска нашли наиболее конструктивное решение ряда дискуссионных проблем, которые первоначально были отражены в ее докторской диссертации «Профотбор и первоначальная подготовка студентов педагогических институтов» (1970 г.). Правомерность ее научно-исследовательской позиции была подтверждена многочисленными фактами передового педагогического опыта отечественных и зарубежных педагогических вузов (Одесского, Полтавского, Измаильского, Николаевского, Софийского, Гаванского, Ханойского, Пловдивского и других). Данные педвузы, широко использовавшие методики профотбора, разработанные Р.И. Хмелюк, внедряли также ее авторские технологии по формированию у будущих учителей ведущих педагогических способностей, основ педагогического мастерства и техники, обусловливающих достижение ими профессионализма личности и деятельности

в процессе профессионально-педагогической подготовки.

Высвечивая сущность, направленность и социальную значимость профессионального отбора и первоначальной подготовки будущего учителя, а также их прямую связь между собой, профессор Р.И. Хмелюк впервые на уровне отечественной теории педагогического образования убедительными эмпирическими фактами доказала, что:

– уровень профессиональной подготовки специалистов в области начального и среднего образования находится в прямой зависимости от качественного состава студентов, в частности, не столько от их образовательных успехов в педагогической школе, сколько от психологической готовности к овладению педагогическим мастерством и творчеством [1, с. 137];

– психологическая готовность к педагогической деятельности – это совокупность устойчивых интересов и склонностей к ней, а также определенных черт и качеств личности (любовь к детям), специальных способностей (педагогическое мышление, воображение, наблюдательность, интуиция, артистизм) и широкой осведомленности о ней (глубокие и разносторонние знания, умение их творчески применять) [1, с.283];

– профессиональная пригодность – это соответствие интересов, индивидуальных качеств, свойств личности будущего учителя требованиям педагогической профессии, что проявляется в его отношении к сфере образования и сопровождению субъектов учебно-воспитательной деятельности, глубине и силе потребности заниматься им, оказывая интеллектуальную помощь и личностную поддержку, наличии педагогических знаний, умений и навыков, а также специальных способностей [1, с. 292];

– не только профориентацию, но и профотбор целесообразно осуществлять в школе, так как здесь можно проверить человека в общепедагогической деятельности и на протяжении длительного времени, а не в процессе единовременного акта, вступительных экзаменов [1, с. 226].

Существенно, что в третьей главе докторской диссертации «Психолого-педагогические основы профессионального отбора студентов педагогических институтов» Р.И. Хмелюк рассматривает профориентацию как непременное условие профотбора, вычленяет основные требования педагогической профессии и определяет основные факторы пригодности к ней, обосновывает адекватную ее природе структуру педагогических способностей. Исходя из этого, автор исследования обосновала необходимость замены формального «набора» в педагогические вузы специальным профессиональным «отбором», так как «не каждый, по ее мнению, может быть учителем» [1, с.3]. По мнению ученой, поскольку «готовых талантов мало», то при приеме студентов в педвузы необходимо проверять все факторы их пригодности к педагогической профессии, а не только наличие необходимых предметных знаний, т.е. следует тщательно отбирать абитуриентов, выявляющих желание и имеющих склонности к педагогической деятельности.

В четвертой главе диссертации «Научная организация учебно-воспитательного процесса на младших курсах педагогических институтов» Р.И. Хмелюк рассматривает особенности переходного периода личности из школы в

педвуз. Уделяя пристальное внимание процессу профессиональной адаптации, ученая дает общую характеристику развития студентов младших курсов как становящихся учителей-профессионалов, рассматривая специфику их учебно-познавательной и учебно-профессиональной деятельности, а также выявляя несоответствие их морально-психологической готовности и гражданской зрелости требованиям педагогической профессии. Именно феномен «гражданской зрелости» будущего учителя рассматривается профессором Р.И. Хмелюк как фактор успешности его профессиональной підготовки к деятельности в сфере образования, овладения вершинами педагогического мастерства и творчества в педагогической профессии.

Как результат, в русле развития концептуальных основ отечественной педагогики высшей школы, понимаемой в значении личностно-деятельностной теории и методики профессионально-педагогического образования будуших учителей, профессор Р.И. Хмелюк тем самым заложила основы развития новой интегральной отрасли психолого-педагогической науки – педагогической акмеологии. Считая педагогическую акмеологию неотъемлемой концептуальной основой педагогического образования, основанного на профотборе и организации личностно-ориентированной первоначальной подготовке будущих учителей, ученая ввела в ее состав и научно обосновала ряд новых категорий и понятий, позволяющих в настоящее время описать сущность ее особого предмета исследования – педагогического профессионализма личности и деятельности. Профессор Р.И. Хмелюк выявила ведущие психолого-педагогические условия и факторы становлення основ педагогического профессионализма личности и деятельности учителя, т.е. на этапе его первоначальной вузовской подготовки (взросления), заложив научную основу для его исследования на последующих этапах его профессиональной карьеры.

Таким образом, с учетом изложенного выше правомерно заключить, что в середине 70-х годов XX века научными трудами профессора Р.И. Хмелюк была заложена инновационная концептуальная платформа для обновления целей, задач, содержания и технологий отечественного педагогического образования, поскольку ею впервые были актуализированы акмеологические проблемы, касающиеся становления профессионализма личности и деятельности учителя, развития его педагогического мышления, качеств и способностей, особенностей формирования его педагогической направленности, профессиональной готовности и устойчивости к педагогической деятельности. Это дает основание утверждать, что творческое наследие профессора Р.И. Хмелюк позитивно повлияло на стратегии развития педагогического образования в Украине в конце прошлого века.

Список литературы

1. Хмелюк Р.И. Профотбор и первоначальная подготовка студентов педагогических институтов: дис. д-ра пед. наук: 13.00.01. Ленинград, 1970. 385с.

ЦИФРОВА ЛАБОРАТОРІЯ VERNIER ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОДОСЛІДНИКА XXI СТОЛІТТЯ

Чередник Діана Степанівна
завідувач лабораторії
кафедри природничих наук та методик їхнього навчання
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна

«Навчання буде успішним тоді, коли воно буде цікавим»

А.Ейнштейн

Сьогодні людство перебуває у технологічній фазі науки і техніки , коли швидко змінюються техніки та технології, і не відставати новизни, щоб не відчувати себе викинутими за борт сучасного життя, потрібно постійно вчитися. «Навчання» стає категорією, яка супроводжує людину протягом усього життя. Навчання в Новій Українській школи (НУШ), пріоритетом є впровадження сучасних інформаційних технологій, які розширили можливості студентів для якісного формування системи знань, вмінь та навичок, їх застосування на практиці - це сприяє розвитку інтелектуальних здібностей до самонавчання, створює сприятливі умови для навчальної діяльністі студентів та викладачів. Сучасний вчитель займається різними видами професійної діяльності: викладацька, освітня, наукова, методична, управлінська. В залежності від того чи іншого виду діяльності існують різні можливості використання комп'ютера або інформаційних технологій, які дозволяють отримувати, передавати, систематизувати, обробляти інформацію та спілкуватися між колегами, студентами та їх батьками. Мета роботи викладача - навчити студентів добувати інформацію і вміти її аналізувати, розвивати вміння робити це швидко й ефективно. Це формує навичку, що знадобиться їм у житті, незалежно від обраної професії .

Світ змінюється, з кожним днем з'являється все більше технологічних рішенн та відкриває багато нових можливостей. Крокуючи разом з сьогоденням для розвитку науки та освіти в Україні потрібно все більше і більше навичок та та вмінь в нових надсучасних галузях. Сучасні технології доступні сьогодні і в освіті. Працюючи в інноваційному руслі, школи та заклади вищої освіти (ЗВО)

постійно самовдосконалюються, використовуючи у своїй практичній діяльності новітні засоби освітнього процесу. Вже сьогодні ми можемо користуватися сучасними досягненнями трансдисциплінарних наук, таких як біотехнологія, біоінженерія тощо. Такі досягнення у закладах вищої освіти

створюються за рахунок предметів природничо-математичного циклу. У рамках розвитку STEAM освіти в Україні вміння використовувати цифрові лабораторні комплекси буде цінуватися все більше. Тому пари в ЗВО проводяться з використанням цифрової лабораторії Vernier (ЦЛ), що являє собою нове покоління освітніх приладів. Це приладдя, що дозволяє швидко і точно робити вимірювання, створювати графіки і таблиці отриманих результатів, здійснювати їх швидку математичну обробку.

Цифровий комплекс Vernier працює на базі реєстраторів нового покоління, які проводять автоматизований збір та обробку даних, забезпечують надвисоку точність та чутливість і водночас вони прості у використанні, з ними можна проводити дослідження навіть в польових умовах [3]. Вбачаємо основною метою у використанні цифрового комплексу – можливість візуалізувати інформацію, отриману в результаті експерименту. Сучасна пара – невід'ємна складова освітнього процесу. А пара з використанням цифрового вимірювального комплексу Vernier – вагомий крок до формування природодослідника XXI століття. За допомогою даного вимірювального комплексу пари з методики навчання хімії, біології та фізики, можна дослідити багато хімічних, біологічних та фізичних процесів та явищ: дослідити вплив інтенсивності світла на швидкість фотосинтезу, ендотермічні та екзотермічні реакції, інший погляд на замерзання води, Закон Бойля: зв'язок між тиском і об'ємом газу, визначення концентрації розчину: закон Бера, визначити вміст хлорофілу у різних частинах рослини, виміряти pH середовище, дослідити процес скисання молока та інші.

Використання ЦЛ Vernier сприяє освоєнню понять і навичок в суміжних освітніх областях: сучасні інформаційні технології; сучасне обладнання дослідної лабораторії; математичні функції і графіки, математична обробка експериментальних даних, статистика, наближені обчислення; методика проведення досліджень, складання звітів, презентація поведеної роботи. Експерименти, проведені за допомогою цифрової лабораторії Vernier дуже наочні, це дає можливість краще зрозуміти і запам'ятати тему. З ЦЛ можна проводити роботи, як входять до навчальних програм, так і абсолютно нові дослідження. Їх застосування значно підвищує наочність, як в ході самої роботи, так і при обробці результатів [1].

Застосування дослідницького підходу до навчання створює умови для придбання студентами навичок наукового аналізу явищ природи, осмисленню взаємодії суспільства і природи, усвідомлення значущості своєї практичної допомоги природі [2, с. 9]. Освоївши роботу з ЦЛ Vernier кожен викладач зможе розробляти свої цікаві лабораторні досліди, які зроблять процес викладання значно цікавіше і незабутнім.

Отже, переваги ЦЛ: отримання данних, недосяжних в традиційних навчальних експериментах, можливість робити комфортну обробку результатів експерименту, автоматизація збору і обробки даних економить час і сили

студентів і дає можливість зосередити увагу на сутності дослідження, підвищення рівня знань з хімії, біології та фізики за рахунок активної діяльності студентів у ході експериментальної дослідницької роботи, сприяють розкриттю творчого потенціалу студентів, заощаджуючи час, що витрачається викладачем і студентів на організацію і проведення фронтального і демонстраційного експерименту. Перекладає ступінь наочності експерименту і його результату на зовсім інший рівень, дозволяють проводити вимірювання в природних, польових умовах, сприяють вирішенню і освоєння міжпредметних задач.

Список літератури

1. Бондарев А.С. Дмитриева Н.В., Терехин М.Б. Цифровые лаборатории «Архимед» в обучении физике. [Электронный ресурс]. Режим доступу: https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-tsifrovoy-laboratorii-arhimed-v-issledovatelskih-rabotah-po-himii (Дата звернення: 12.05.2021 року).
2. . Intel® “Обучение для будущего” (при поддержке Microsoft®). М.: «Русская редакция». 2005. 368с. [Электронный ресурс]. Режим доступу: https://ua1lib.org/ireader/640943 (Дата звернення : 12.05.2021 року).
3. Цифрова лабораторія Vernier хімія. Цифровий вимірювальний комп’ютерний комплекс (ЦВКК) Vernier Хімія набір для вчителя. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://dixi.education/shop/chemistry-laboratory-teacher/ (Датазвернення:12.05.2021 року).

ПОДОРОЖНІ ЗАПИСКИ XIX СТОЛІТТЯ ЯК ПРОЯВ АВТОРСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Кандюк-Лебідь Світлана Володимирівна,
старший викладач циклової комісії із права
та соціально-інформаційних технологій,
Миколаївський фаховий коледж ЗВО
«Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна», Україна

Коли людина починає усвідомлювати свою індивідуальність, у неї з'являється бажання записати, зберегти для себе і нащадків свої спостереження, поділитися з сучасниками досвідом, думками, емоціями і почуттями. Така «робота думки» стає підставою для розвитку мемуарної літератури, яка включає такі жанрові різновиди, як щоденник, записки, спогади, автобіографію. Не випадково М. Бахтін образно визначив жанр як пам'ять мистецтва і уточнив, що «у жанрах ... протягом століть їх існування нагромаджуються форми бачення і осмислення певних сторін світу» [1, с. 351].

Традиційно щоденникова форма запису характеризується низкою особливостей: періодичністю і регулярністю ведення записів; їх зв'язком з поточними подіями; спонтанністю; приватним характером; літературною необробленістю; безадресністю або невизначеністю адресата. В якості жанру художньої літератури щоденник зазвичай тяжіє або до офіційних документів, або до приватних (побутових) записів. В обох випадках він задовольняє потреби людини у спостереженні і визначається необхідністю фіксувати ті події, що відбулися. Однак при зовнішній заданості передачі фактів щоденник залишається книгою, що заснована на переживаннях оповідача, тому матеріал подається з особистісно-індивідуальної точки зору.

Такий різновид мемуарної літератури як подорожні записки на сьогодні не мають однозначного визначення. У своєму дослідженні Н. Розінкевич наводить такі приклади: мандрівна література, мандрівнича література, література мандрів, література подорожі, твори про мандри, подорожня література, література подорожей, подорожнє письменство, подорожні твори, туристична література, описи подорожей, подорожні історії, подорожничі описи, подорожня / мандрівна проза, проза мандрів, література подорожі / мандрів, травелог / тревелог, подорож, ходіння, дорожні / подорожні / мандрівні записки, записки подорожнього, дорожні / подорожні / мандрівні нариси, нариси в дорозі, подорожні замальовки, дорожні щоденники, мандри [2, с. 144].

Подорожні записки велися, як правило, в дорозі (у роз'їздах) з метою зафіксувати, те особливе, незвичайне, що зустрічалося. Найчастіше вони велися для себе, для своєї пам'яті і містили «думки вголос», міркування з самим собою.

Написані не для публіки, вони не були розраховані на будь-яку цензуру і тому краще, ніж будь-які інші джерела передають безпосередність і індивідуальність автора. Написані простою і доступною мовою, такі твори відображають світогляд автора, його ставлення до життя, людей, певною мірою розкривають риси характеру. Їхніми авторами виступили *науковці* (Й. Гільденштедт, «Дневник путешествия в южную Россию»; В. Зуєв «Путевые записки од С.-Петербурга до Херсона»; П. Паллас, «Путешествие по разным провинциям Российского государства»); *дворяни, священики, високопосадовці* (І. Муравйов-Апостол, «Путешествие по Тавриде в 1820 году»; Я. Вечерков, «Путевые заметки ректора Екатеринославской духовной семинарии»; О. Шишкіна, «Заметки и воспоминания русской путешественницы по России в 1845 году»; Є. Тимківський, «Путешествие в Китай через Монголию 1820-21 гг»; Ф. Тимківський, «Путевой журнал»); *ченці* (О. Афанасьєв-Чужбинський, «Очерки Днестра» та «Очерки Днепра»; К. Зеленецький, «Записки по пути до Херсонской губернии»); *іноземці, які мандрували землями України* (М. Гутрі, «A Tour, Performed in the Years 1795-6, Through the Taurida, Or Crimea...»; Е. Мортон, «Travels in Russia: and a residence at St. Petersburg and Odessa, in the years 1827-1829, intended to give some account of Russia as it is, and not as it is represented to be»; Е. Кларк, «Reise durch Russland, und die Tartarie in den Jahren 1800–1801»; Ш.-Ж. Ромм, «Путешествие в Крым в 1786 г.»; Р. Лайелл, «Travels in Russia, the Crimea, the Caucasus and Georgia») тощо.

На зміст подорожніх записок впливали особистість автора, особливості його світогляду, рівень освіченості і таланта, життєвий досвід. Тому основними ознаками присутності автора в оповіді є: інформативність про події і прояв зовнішнього і внутрішнього життя людини, орієнтація на достовірність і водночас суб'єктивність інтерпретації в описанні фактів. Автор міг використовувати різноманітний за характером матеріал, підлаштовуючи його зміст своїм особистісним цілям. Для того, щоб описати відвідані міста, мандрівники зупинялися у них на декілька днів або, навіть, років і надавали їхню характеристику за кількома критеріями: назва міста та його статус, географічне положення, національний склад, місцева влада, архітектура, культура та побут місцевих мешканців, освіта, відмінності між містами, перспективність подальшого існування [3]. Як бачимо, подорожні записки вміщують відомості про явища та події, побачені і почуті в дорозі, у розмовах з місцевим населенням, прочитані в документах. Досить часто короткі, щоденні записи подорожніх описів можуть бути єдиними свідком історичного минулого, відомості про яке через низку – об'єктивних чи суб'єктивних – причин не збереглися.

Мова подорожніх записок має невимушений та неофіційний характер, лексично та стилістично різнорідний. Тут можна зустріти терміни, книжну лексику, запозичені слова, стилістично забарвлені слова і вирази, жаргонізми, а також частки, фразеологізми, риторичні питання. Усі ці засоби забезпечують емоційно-експресивне забарвлення мовлення, оцінність суб'єктивного характеру.

Жанр подорожніх описів реалізується в жанровій формі щоденникових, епістолярних і мемуарних (спогадових) записів художнього або художньо-публіцистичного характеру в залежності від функціонального значення тексту та особливостей предмету зображення. Подорожні записки на структурному та змістовому рівня здатні об'єднати елементи різних жанрових форм – есе, репортаж, розповідь, нарис тощо, тобто відбувається синтез подорожніх записок з іншими видами мемуарної літератури.

Форма щоденника при написанні подорожніх записок сприяє активному розвитку самопізнання автора у всій його конкретності. Авторське «Я» в подорожніх записках не розчиняється у загальних формах, автор сприймається як окрема особистість, що відрізняється від інших, має право висловлювати свої думки, світосприйняття. Мандрівники намагаються відійти від однозначності літературних стереотипів і шаблонів, сформувати уявлення про безперебійну роботу свідомості людини, демонструючи творчий симбіоз традиційних і нових форм жанру як «м'якої» структури, що підпорядковується цілям автора.

Список літератури

1. Бахтин М.М. Ответ на вопрос редакции «Нового мира». *Эстетика словесного творчества*. М.: Искусство, 1986. С. 347–354.

2. Розінкевич Н.В. Жанрова специфіка творів мандрівної літератури. Закарпатські філологічні студії. Випуск 7.Том2. С. 144-149.

3. Черемісін О., Михайленко Г. Образ півдня України у подорожніх путівниках іноземців наприкінці XVIII – на початку XIX століть. *Scriptorium nostrum*. 2019. № 1(12). URL: http://sn.kspu.edu/index.php/sn/article/view/12/15 (дата звернення: 12.05.2021)

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ MATRIMONIO В ІСПАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Серебрякова Юлия Сергеевна
студент-магістр Запорізького національного университету
вчитель іспанської мови Запорізької гімназії №50

Тєлкова Оксана Василівна
канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри романської філології і перекладу
Запорізького національного університету

Сьогодні лінгвісти часто звертають увагу на проблеми та аспекти антропологічного підходу у дослідженнях мовних явищ, зокрема на питання відображення в ній народної культури та історії. Національно-культурна специфіка мовних одиниць завжди викликає підвищений інтерес науковців, оскільки досліджуючи її, можна дізнатись про різні сторони та рівні прояву певного культурного явища у мові. Культурний аспект розглядається як інформація, що включає різні соціальні, етнографічні, географічні, історичні відомості й несе в собі асоціативно-образну інформацію про носія мови.

На рівні мови носієм такої інформації є концепт. Концепт – це ментальна одиниця. Дефініцій поняття "концепт" в науковій літературі вже досить багато. При всій різноманітності варіантів тлумачення "концепт" одностайно визнається одиницею ментального простору. Він структурує знання про світ і відображає національну специфіку членування світу. Концепт характеризується як складна структура, яка включає ціннісний, понятійний та образний елементи [1].

Активне використання терміна «концепт», починаючи з другої половини XX століття, зумовило виникнення різних підходів до розкриття цього поняття. Так, концепт розглядають як «джерело першодумки» [2], «як продукт історії, що відображає еволюцію світу» [3], «як ментальний прообраз, ідею поняття», структуру, яка репрезентує знання суб’єкта про світ [4].

Концепт шлюб вивчався на матеріалі різних мов, зокрема російської та англійської [5], італійської [6], проте на матеріалі іспанської мови таке дослідження робиться вперше.

Актуальність даного дослідження визначається постійним інтересом сучасної лінгвістики до проблем мовної репрезентації різноманітних когнітивних структур, у тому числі таких складних ментальних утворень як концепт.

Об'єктом дослідження є концепт MATRIMONIO в іспанській лінгвокультурі. **Предметом дослідження** є мовні та мовленнєві засоби репрезентації концепту MATRIMONIO як засіб відображення народних уявлень про шлюб в контексті іспанської культури. **Мета дослідження** полягає у здійсненні аналізу засобів репрезентації концепту MATRIMONIO в іспанській лінгвокультурі.

Матеріалом дослідження стали 150 лексичних одиниць, паремії та метафори, відібрані методом суцільної вибірки з лексикографічних джерел, фразеологічних словників, текстів преси.

Проведене комплексне дослідження концепту MATRIMONIO у сучасній іспанській мові показало, що відповідний концепт існує у свідомості носіїв іспанської мови як складне ментальне утворення, яке конденсує різнопланові уявлення про шлюб. Ці уявлення експлікуються різноманітними мовними засобами: окремими лексемами, словосполученнями, пареміями, метафоричними виразами, тощо.

У ході дослідження було виявлено особливості лексичної репрезентації концепту MATRIMONIO в іспанській лінгвокультурі, а саме: 1) союз чоловіка і жінки, який є типовим для суспільства; 2) одностатевий союз, який організований за допомогою певних правових обрядів чи формальностей, для створення та підтримки життєвої спільноти та інтересів; 3) таїнство, яке здійснюють чоловік і жінка для того, щоб прожити життя разом згідно приписам католицької церкви; 4) вечірка або банкет, з яким святкується шлюб; 5) пара, утворена двома одруженими людьми.

Здійснивши пареміологічну профілізацію концепту MATRIMONIO в іспанській лінгвокультурі, ми дійшли висновку про те, що основними когнітивними моделями є чоловік та жінка, які знаходяться у фокусі аналізованих паремій.

Загальна характеристика іспанського шлюбу підкреслює його важливість, як соціального ядра, навколо якого обертаються всі інші явища повсякденного життя, що демонструють наступні прислів'я:

- *Más vale casarse que abrasarse;*
- *A los tuyos, con razón y sin ella;*
- *Bueno es ser casado, si no tuviese cuidado.*

Також можемо зауважити, що шлюб в іспанській пареміологічній традиції представлено постаттю чоловіка, коханою дружиною та дітьми:

- *Mi casa, mis hijos y mi mujer, todo mi mundo es;*
- *Buena fiesta hace Miguel, con sus hijos y su mujer;*
- *A toda ley, hijos y mujer.*

На прикладі цих паремій ми можемо сказати, що для чоловіка немає нічого важливішого за свою дружину та їх спільних дітей.

Основні уявлення представників іспанського етносу про сім'ю можна подати наступним чином:

- Шлюб як початок сім'ї: *los matrimonios se hacen en el cielo;*
- Відносини між чоловіком і дружиною: *En el marido, prudencia, en la mujer, paciencia;*
- Взаємовплив чоловіка і дружини: *Si quieres ser señor, que tu mujer sea mejor;*
- Обов'язки членів подружжя: *Toma casa con hogar, y mujer que sepa hilar*.

Це дозволяє припустити, що для іспанців початком сім'ї є шлюб чоловіка і жінки, які за весь період сімейного життя взаємовпливають один на одного і стають подібними. Очевидним є також те, що в іспанській сім'ї властиве

розмежування обов'язків подружжя, тобто існують такі поняття, як жіноча та чоловіча робота.

Аналіз метафоричної репрезентації концепту MATRIMONIO свідчить про те, що в іспанській лінгвокультурі наявні такі метафоричні моделі концептуалізації шлюбу: шлюб – це механізм, шлюб – це щастя, шлюб – це подорож, шлюб – це вмістилище, шлюб – це єдність, шлюб – це щось нетрадиційне. Концептуальні метафори актуалізуються за допомогою лексичних та образних засобів, що втілюють переважно лише одну прототипову концептуальну схему, та характеризуються простотою синтаксичної будови.

Таким чином, у ході нашого дослідження було з'ясовано, що концепт MATRIMONIO є культурно значущим фрагментом відображення дійсності, формує двоякість у сприйнятті образу шлюбу і має як позитивні, так і негативні сторони.

Перспективу подальших наукових розвідок у цьому ракурсі вбачаємо в дослідженні таких соціально значущих концептів як MUJER, FAMILIA, AMOR.

Список літератури:

1. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики . Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

2. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка Русская словесность. От теории словесности к структуре текста : Антология. Москва : Academia, 1997. С. 280–287.

3. Степанов, Ю. С. Константы : Словарь русской культуры. Москва : Акад. проект, 2004. 991 с.

4. Слепнева М.И. К проблеме историзма концепта. *Вестник Санкт-Петербургского университета.* Серия 9. Филология. Вост. Жур. Выпуск 1 (Ч.1). 2007. С. 57-60.

5. Михалева М.В. Структура и содержание концепта брак/marriage в языковом сознании русских и американцев : автореф. дисс. … канд. филол. н. : 10.02.19. Курск, 2009. 20 с.

6. Афанасик Д.А. Сопоставительный анализ содержания концептов «брак»: Экспериментальное исследование. *Этнопсихолингвистика.* 2018. № 1. С. 92-110. URL : file:///C:/Users/38050/Downloads/sopostavitelnyy-analiz-soderzhaniya-kontseptov-brak-matrimonio-eksperimentalnoe-issledovanie.pdf

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС: ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тимофєєв Роман Ігорович
магістрант,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Цимбал Інна Валеріївна
Кандидат психологічних наук, старший викладач,
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

В епоху глобалізації та політичної спрямованості на вирішення та врегулювання більшості питань у міжнародних відносинах політичний дискурс та особливості його передачі набувають особливого значення та важливості. Через стрімкий розвиток впливу такого дискурсу на суспільно-політичні аспекти нашого існування дослідження в цій царині привертають особливу увагу вітчизняних (М. Д. Гулей, Г.В. Ваніна, Н.В. Петлюченко) й іноземних (Р. Гудін, О. Н. Паршина) науковців.

Метою роботи є визначення понятійного апарату у дослідженні політичного дискурсу.

Поняття дискурсу існує та широко використовується у багатьох сферах науки та у численних культурах. Тим не менш, в українській мові відсутній прямий еквівалент цього поняття, що часто перекладається такими термінами як «мова» чи «текст». В. Б. Кашкін вважає, що «дискурс» вимагає такого визначення, яке би враховувало його функції і особливості побудови, наприклад «політичний дискурс» чи «науковий дискурс» [1, с. 337-353].

На сьогодні поняття дискурсу використовується вченими здебільшого у трьох контекстах, які визначають його наповнення: у лінгвістичних навчаннях (соціолінгвістика, прагмалінгвістика, лінгвофілософія тощо), у публіцистиці [2, с. 415] і для позначення комунікації, що існує поза впливом соціальних, релігійних факторів тощо.

Політичний дискурс є одним з головних об’єктів дослідження у політичній лінгвістиці, «що ставить собі за завдання урізноманітнення взаємовідносин між мовою, мисленням, комунікацією і політичним станом суспільства у певні історичні періоди» [3, с. 53-59]. Досліджуючи такий дискурс з точку зору лінгвокультурології, можна дійти висновку, що політичний дискурс знаходиться під безпосереднім впливом національно-культурної та історичної специфіки культури [С. Іванова].

Таким чином політичний дискурс можна описати як особливий вид вербальної комунікації, що присутній у певному соціальному контексті та будується за власними лексико-граматичними законами, та основними функціями якого є соціальний контроль, розподіл та зміцнення влади, поширення інформації та ідей серед населення, що в свою чергу досягається

психолінгвістичними маніпулятивними методами. Такий дискурс має певні головні диференційні ознаки, такі як обов'язкова наявність соціального контексту, використання характерних політичних термінів, лексичних та граматичних маркерів і вплив національно-культурних ознак на дискурс.

Маніпулятивні прийоми, що використовуються у такому дискурсі варто розглядати швидше з прагматичної точки зору, аніж з психологічної, оскільки йдеться саме про використання мови.

Маніпуляція розглядається як комунікативна та інтерактивна практика, спрямована на інших людей, як правило, приховано, проти волі чи інтересів. Попри те, що саме поняття «маніпуляція» не несе за собою первинно закладеного негативного контексту, однак саме як складова політичного дискурсу термін набуває особливого відтінку та сприймається не як форма переконання, а як інструмент для підсвідомого нав'язування, що займає проміжну ланку між навіюванням та доказом.

Р. Гудін визначив термін «маніпуляція» як «оманливий та прихований метод, що навмисно використовується мовцем для прямого впливу на переконання, бажання та емоції одержувача врозріз з інтересами останнього» [4, с. 59]. Такий підхід до поняття дозволяє розглядати його саме в якості прагматичного.

Сама ж маніпуляція може бути трьох типів:

1) маніпуляція вибору;
2) інформаційна маніпуляція;
3) психологічна маніпуляція [5].

З лінгвістичної точки зору, за сферою розумової діяльності та мотивацією мовця, маніпуляції можна розділити на раціональні (направлені на зміну поведінки) та емоційні (направлені на викликання необхідних емоцій, що призвели б до змін у поведінці).

Досліджуючи маніпулятивні методи у контексті політичного дискурсу, необхідно розділяти спрямованість маніпуляцій на людину чи на суспільство. Механізми орієнтовані на особу виконуються завдяки створенню мовними засобами певного образу співрозмовника задля досягнення комунікативної мети, в той час як направленість на суспільство створює загальний образ групи в цілому, не роблячи акценту на окремій особистості. Прикладом такого поділу може слугувати звернення до нації та до окремого громадянина під час проведення політичної кампанії. Використання яскравих образів сприяє симпатії і, як наслідок, реалізації продуктивної маніпуляції – захопленню комунікативного партнера задля подальшого контролю над його/її поведінкою.

Список літератури

1. Кашкин В. Б. Сопоставительные исследования дискурса // Концептуальное пространство языка. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2005. – С. 337–353.

2. Фуко М. Археология знания. – Санкт-Петербург: Гуманитарная академия, 2012. – 415 с.

3. Чудинов А. П. Дискурсивные характеристики политической коммуникации // Политическая лингвистика. – 2012. – № 2 (40). – С. 53–59

4. Goodin R. Politique de manipulation. New Haven: Yale University Press, 1980. – 59 p.

5. Euphémisme, G. Gouverner par euphémisme. URL : https://www.franceculture.fr/emissions/le-billet-politique/le-billet-politique-du-vendredi-22-juin-2018.

6. Гулей М. Д. Особливості структурно-композиційної організації тексту політичної публічної промови (на матеріалі виступів Президентів П’ятої Республіки Шарля де Голля і Жака Ширака) // Проблеми семантики слова, речення та тексту: Зб. наук. статей / Відп. ред. Н.М. Корбозерова. – Вип. 6. – Київ: КНЛУ. – 2001. – С. 54–58.

7. Гулей М. Д. Стратегії переконання у французькому ультраправому дискурсі // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики – Вип. 36. – Київ, 2019. – С. 144–156.

8. Иванова С. В. Политический медиа-дискурс в фокусе лингвокультурологии. URL: http://www.philology.ru/linguistics1/ivanova-08.htm.

9. Паршина О. Н. Степень риторической грамотности политика как один из факторов его авторитетности // Проблемы речевой коммуникации: межвузовский сборник научных трудов. – Саратов, 2004. – С. 291–296.

КИЕЛІ САНДАРДЫҢ ДІНДЕГІ ОРНЫ

Аймамбетова Шолпан Ганиевна
аға оқытушысы
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті

Санның негізгі түп атасы – санамызда қалыптасқан заттың саны, оның салмағы, қасиеті мен түсі, сапасы мен өлшемі болып табылады. Санның тегі зат екендігін әлемнің екінші ұстазы Әбу Насыр әл-Фараби өз заманында дәлелдеп кеткен. Ол өзінің «Ғылымдардың шығуы» атты еңбегінде : «Сан,- дейді Фараби,- бірліктерден құралған жиын болып табылады, ол субстанцияның алуан түрлі жолымен әр түрлі бөліктерден бөлінуінен шығады деп білемін. Субстанция өзінің жаратылысына тән қасиеттері бойынша шексіздікке дейін бөліне береді, сондықтан сандар да шексіз көп болады»,- деген еді [1, 203б]. Олай болса сол шексіз көп сандардың діндегі орнын қарастырайық.

Киелі сандардың сырын ашу және әр діндегі киелі сандардың мағынасына тоқталып мәнін ашу болып отыр. Сан адам өміріндегі ең басты рөлді атқаратын құбылыстың бірі. Адамзат баласы өзінің тарихи кезеңдерінде ойлап тапқан жаңалықтарының бірі – санау әдістері. Санды таңбалау, оларды белгілі бір жүйемен санау – әр халықтың басынан кешірген ғасырлар шежіресі, уақыт жемісі. Сан ұғымының қалай пайда болуын ашу, білу – ғылыми методогиялық үлкен проблема. Киелі сандардың діндегі мағынасын айқындау және олардың адамға әсер етуіне тоқталып өтемін. Сан деген сөздің төркіні арабтың «Әс-сифр» деген сөзінен алынған, ал оның мағынасы үнді халқының бос орын – «Сунья» деген сөзінің аудармасы.

Даосизм ілімін ұстанған қытай ғұламалары жер жүзі үш бастаумен басқарылады деп сенген. Олар: жұлдыздар, шам-шырақ және сандар. Олардың пікірлеріне сүйенсек, планеталар циклы сандарға байланысты құралған. Түрлі табиғат құбылыстардың болуы, мемлекеттердің, материктердің орналасуы, тіпті дыбыс, түс, сезім түрлері сандарға байланысты бөлінеді [2,120 б].

Әрбір санның мағынасы мен діндегі орны. Нөл саны абсалюттік символдың белгісі, шексіздік белгісі және жаратылмаған әлемнің саны болып табылады. Бұл барлық заттардың бастамасы. Бір саны даосизм дінін ұстанатын адамдар үшін жасампаздық саны. Қандай да бір болмасын құбылыстың, тіршіліктің, әлем жаратылысының бастауын білдіреді. Даосизм діні ұғымында бір саны «бірлік тынысы» дегенді білдіреді, сонымен қатар «рух үйі», «барлық тіршіліктің ортасы» мағынасын аңғартады. Екі саны даосизм дінінде жер мен аспан, адамзат ұрпағын жалғастыратын еркек пен әйелдің киелі одағын, ақ пен қараны, жарық пен қараңғылықты, күн мен түнді, жер шарының тепе-теңдігін сақтап тұратын екі энергия: «инь» мен «янь» ұғымдарын білдіреді. Екі саны өсу мен дамудың белгісі. Үш саны Ежелгі Грекияда бұл сан – бақыттың саны болып табылады.

Діни сенім-нанымдарда, ертегілерде үш саны қасиетті сан болып есептеледі. Грекия халқы үшін үш саны өткеннің, осы шақтың, келешектің символы. Ал Конфуций іліміндe үш саны бірнеше құбылыстың символикасы. Жарықтың үш көзі – Жұлдыз, Күн, Ай болып табылады. Үш бастау – Аспан, Жер, Адам болып саналады. Отбасының үш элементі – еркек, әйел және ұрпақ. Үш саны қытайлардың түсінігінде «өсу» сөзінің синонимі. Христиан дінінде үш саны киелі сан болып табылады. «Христиан әлемі «үш» санын тікелей Құдаймен байланыстырады. Олардың ұғымынша, құдай – баласы – қасиетті рух «үштігі» арқылы тіршілік сақталып тұр. Інжілде Иса пайғамбардың 3 қасиеті туралы айтылады. Ол қасиеті, Христостың құдай ретіндегі бейнесі, Тәңір және құрбандық шалу, 3 түрдегі бейнесі, 3 күнәсі , Иса пайғамбардың 3 күн өлуі, өлгеннен кейінгі 3 құбылыс, 3 қасиет туралы айтылады. Каббалада үштік түсінікті бейнелейді, сонымен қатар үштік әйел және ердің бастауымен қосылуының және түсінуінің символы. Индуизмда тримутри жасаудың үштік күші, құртудың және сақтап қалудың символы болып табылады. Христиандықта үш саны жанды бейнелесес төрт саны дене саны деп аталады. Жұмақтың төрт өзені Евангелия, Евангелиста бастапқы Архангелиелер негізгі шайтандар. Төрт шіркеудің әкесі, құдіретті пайғамбарлар, бастапқы жақсылық жасаушылар (ақыл , қайрат, әділеттілік) . Төрт жел рухтың бірлігін жеткізетін. Төрт саны Ескі Өсиеттің символдық саны. Төрт жұмақтың өзені, айқышты бейнелеуші, жердің төрт бөлігі және тағы басқалар символикада бірге кездеседі. Төрттік төрт жапырақ бейнесінде суреттеледі және квадрат немесе айқыш болып. Буддизмдегі дамба ағашы 4 бұтақты болып келеді. Оның тамырынан 4 қасиетті жұмақтың өзендері ағады. Бұл өзендер төрт шексіз тілекті білдіреді: қасірет, байланыс, махаббат, құмарлық; жүректің төрт бағытын. Египетте төрттік уақыттың қасиетті саны, күннің өлшемі. Еврейлік дәстүрде бұл өлшем жақсы ой, түсіністік. Американдық үндістерде бұл сан жарықтың төрт жағы ретінде сипатталады. Индуизмде төрттік толықтық, жетістік болып табылады. Құдай Брахман 4 бетті болып келеді. Храмдарының өзі төртбұрыш етіп салынады. Бұл бейне жинақылық пен толықтай аяқталған істі білдіреді. Индуизмде сүйек ойынында төрттік жеңісті білдіреді. 4 каста, 4 бір-біріне қарсы жұптар бар. Төрт саны қытай халқының дүниетанымында адамдардың үрейін ұшыратын сан. Конфуцизм ілімінде төрт – «өлім» сөзінің омонимі деген түсінік қалыптасқан. Конфуций ілімі бойынша төрт саны сонымен қатар, мифологиялық бастаманы білдіреді: Жер, Аспан, Күн және Ай. Төрт мифологиялық жануар: жалғызмүйіз, феникс, панголин және айдаһар.

«Жеті» санына киелі сипат беру дүниедегі көптеген діндерге тән құбылыс. Мысалы, ол Ислам дінінде киелі сан болып есептелінеді. Ислам дінінің қасиетті кітабы “Құран Кәрімде” “Жер бетіндегі нәрсенің бәрін сендер үшін жаратты. Оған жеті қат аспанды үлестірді”, – деген сөз бар. Яғни, ”аспан – жеті қабат” деген ұғым ислам дінінде де бар. Сол Құранда, “Мұхаммед пайғамбар жыл санауымыздың 621 жылы 7-айдың 27-сі күні түнде елшімен бірге жеті қабат аспанды аралайды. Соңынан ол осы түнді ислам дінінің Мереке күні – Миғраж деп белгілейді. Ислам дінінің қасиетті мекені Меккеге барғанда, ел сағат тіліне қарсы бағытта жүріп Сафа тауынан Маруа тауына жеті барып, жеті келіп, онан

соң Минаға барып, бір тас діңгекке жеті тас лақтырады". Үнді Мәдениетінде де "жеті" киелі сипат алған сандар қатарына жатады. "Жеті жан", "жеті мүше" ұғымын көне үнділер таратқан. Қытай мәдениетінде де "жеті" саны – киелі сан. Мәселен, қытай адамы қайтыс болғаннан соң 7-ші, 21-ші күні, 49-күндері оған арналған аза білдіру салтын өткізеді. Бұл күндері олар "жетісі", "үш жетісі", "жеті айы" деп атап "аруақтар күндері" деп есептейді. Басқаларға сыйлық ұсынғанда жеті саны қатысты зат беруге болмайды [3.56 б]. "Жеті құпия сыр" деген атпен белгілі христиандарда (шоқыну, хош иісті май жағу, жалбарыну, құдаймен қатысу, некелесу, қол қусырып мінәжәт ету және шырша майымен тазарту) деген рәсімдері бар. Екінші ірі мейрам – Рождество Христова. Провословие шіркеуі рождество мейрамын 7 қаңтар күні атап өтеді.

Қырық саны Вавилон аңыздарында бұл сан үлкен мәнге ие. Оны олар «құдай саны» деп атаған. Ежелгі Қытай елінде «сандар сиқырлығына» үлкен мән берген. Әрине, қарапайым қытайлық ежелгі сиқыршылықтың мәні туралы аз біледі, «сәтті» және «сәтсіз» сандардың рөлі маңызды, сонымен қатар іскерлік ортадағы рөлі де үлкен. Негізінен, жұп сандардың рөлі тақ сандардың рөліне қарағанда басымырақ болған. Сандарының кез келгенінің қытайлар үшін мән-мағынасы бар. Мағынасы жоқ сандар болмайды. Сәтті сан болып «8» саны есептеледі. Қытайша сегіз дыбысталуы жағынан байлық, гүлдену сөзіне сәйкес келеді.

13 санын ағылшындар, немістер, еврейлер қырсық әкелетін сан деп есептеп, 13 санды үй, кинотеатрларда 13-ші қатар болмайды. Сондай-ақ 66 санын, әсіресе үш алты санын ібіліспен байланыстырады.

Уақыт өтіп, заман өзгергенімен халықтың сенімі, діндегі құпиялыққа құштарлық сезімі өршімесе, өшпейді. Бұл қоғамда болған, бола да береді. Ендеше, әрбір халықтың, әр ұлттың ойын түсініп, әрбір дінде белгілі бір қасиеттілікке ие сандарға үңіліп, құпиясын түсіне білу қашанда өзекті мәселенің бірі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Әбу Насыр әл-Фараби «Ғылымдар классификациясы».
2. Қондыбай С. Арғықазақ мифологиясы. Бірінші кітап.-Алматы:Дайк-пресс, 2004
3. Торчинов Е.А Даосизм. Опыт историко-религиоведческого описания

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОВНИХ ПРАВ І СВОБОД МЕНШИН У ГЛОБАЛЬНУ ЕПОХУ

Власенко Ф.П.
кандидат філософських наук,доцент
доцент кафедри філософії гуманітарних наук
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Левченюк Є.В.
кандидат філософських наук,доцент
доцент кафедри філософії гуманітарних наук
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Загальноприйнятим твердженням є те, що глобалізація приводить до уніфікації свіх сфер життєдіяльності суспільств. Але багато дослідників, зокрема З Бауман, вважають, що світ внаслідок глобалізації буде виглядати більш фрагментованим і тяжіти до високого рівня диференціації. Початок XXI століття характеризується новим етапом у розгортанні глобалізаційних процесів, а саме постглобалізацією. На даному етапі вже не відбувається протиставлення глобального/локальному, а зростає необхідність відстоювати власну ідентичність, індивідуальність, враховуючи той факт, що світ є єдиним. Наприклад, у світі діють структури, які були створені в середині XX століття – ЄС, НАТО, ООН тощо, але на сьогодні інтенсивно розгортаються процеси національного та етнічного самоствердження і Європа, в цьому процесі, є полем активних дій: вихід Великої Британії із ЄС, намагання Каталонії здобути свою автономію, пандемія Covid 19, яка породила явище «вакцинний націоналізм», коли процес порятунку власної держави, суспільства виступає першим по відношенню до порятунку світу в цілому.

Процеси глобалізації у XX столітті універсалізували підхід щодо розвитку мовного питання. Багатьма визнавався той факт, що англійська мова ніби є інтернаціональною мовою. Але відповідно до Декларації прав людини, Статуту Ради Європи та інших міжнародних документів не допускаються будь-які спроби утиску мов меншин. Рада Європи виступає гарантом у вирішенні питання щодо забезчення захисту прав меншин як на регіональному (локальному) рівні, так і на глобальному. Першим документом у ґалузі міжнородного права щодо мовних питань була Європейська конвенція про захист прав людини, яка була прийнята у 1950 році. Але, варто зауважити, що мовне питання в даній Конвенції розглядається у загальних положеннях, які забороняють будь-яку дискримінацію. «Здійснення прав і свобод, викладених у цій Конвенції, ґарантується без будь-якої дискримінації за ознакою – статі, раси, кольору шкіри,

мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального положення, належності до національних меншин, майнового стану, народження чи інших обставин» [Конвенція про захист прав людини, 2000]. Положення Конвенції стосуються права особи, як представника відповідної національної меншини, на вільне і безперешкодне використання рідної мови, що власне зазначено у ст. 10. Тут також акцентується увага на праві спілкуватися рідною мовою між собою, з адміністративною владою на території традиційного розселення меншини. Варто зауважити, що дана Конвенція звертає значну увагу на вивчення і збереження культури, історії, мови, релігії національних меншин, розвитку освіти, навчанню в освітніх закладах мовою відповідної національної меншини, що передбаченні ст.12, 13.

Ще одним Європейським міжнародним правовим документом у сфері захисту мов меншин є Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (ЄХРМ), яка набула чинності 1 березня 1998 року. Україна ратифікувала Хартію 19 вересня 2005 року і набула чинності з 1 січня 2006 р.

У 2019 році в Україні велись досить жваві дискусії стосовно прийняття нової редакції Закону про освіту. Угорська національна меншина на Закарпатті активно намагалась протидіяти і стверджувала, що це дискримінує права національних меншин, зокрема мовних. Але відповідно до ст 7 Закону України про освіту «Особам, які належать до національних меншин України, гарантується право на навчання в комунальних закладах освіти для здобуття дошкільної та початкової освіти, поряд із державною мовою, мовою відповідної національної меншини. Це право реалізується шляхом створення відповідно до законодавства окремих класів (груп) з навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою і не поширюється на класи (групи) з навчанням українською мовою» [Закон України про освіту, 2019]. Як бачимо, на законодавчому рівні українська держава не порушує прав меншин щодо мовлення та навчання рідною мовою. При цьому необхідно пам’ятати, що ми є громадянами держави України і з необхідністю маємо знати і розмовляти українською мовою, а держава, зі свого боку, ґарантує і забезпечує всі права і свободи громадянина. Отже, всі мови мають право на існування і розвиток, враховуючи національну та етнічну ідентичність.

ЛІТЕРАТУРА:

Конвенція про захист прав людини і основних свобод людини (ETS № 5, 2000). *Збірка договорів Ради Європи.* Українська версія. – К.: Парламенське видавництво.

Закон України про освіту (2019). Закон визнано таким, що відповідає *Конституції України* (є конституційним), згідно з Рішенням Конституційного Суду № 10-р/2019 від 16.07.2019.

КАЛЬКУЛЯТОР АКТУАРНЫХ РАСЧЕТОВ В СТРАХОВАНИИ ЖИЗНИ

Красногир Евгений Григорьевич,
кандидат физико-математических наук, доцент,
доцент кафедры теории вероятностей и математической статистики
Белорусский государственный университет, Беларусь

Сазанчук Семен Сергеевич
Студент IV курса
Белорусский государственный университет, Беларусь

Актуарные расчеты – система расчетных методов, построенных на математических и статистических закономерностях. Они являются основой для регламентации страховых отношений между сторонами по договору страхования; для образования и расходования страхового фонда, в том числе в долгосрочных страховых операциях, связанных со страхованием жизни и пенсии; для расчетов страховых тарифов по любому виду страхования.

Страхование жизни – это совокупность видов страхования, при которых застрахованному лицу или его представителям выплачивается денежная сумма в зависимости от наступления определенных событий в его жизни таких, как смерть, инвалидность, болезнь, дожитие до определенного возраста. Для успешной работы страховых компаний нужно рассчитывать финансовые показатели, связанные со страхованием жизни: взносы, страховую сумму, страховые тарифы и резервы [1]. Однако расчеты этих показателей могут оказаться весьма трудоемкими. В связи с этим возникает необходимость автоматизации расчетов страховых тарифов, взносов, резервов и страховой суммы. Поэтому была поставлена цель создать приложение - страховой калькулятор, который может производить расчеты указанных величин.

Все расчеты в приложении-калькуляторе осуществляются на основе принципа эквивалентности с использованием показателей статистических таблиц (таблиц жизни) l_x и d_x и формул для расчета одноразовой нетто-премии и ожидаемой современной стоимости аннуитета [2]. Таблицы жизни загружаются в калькулятор из внешнего файла, поэтому приложение всегда может осуществлять расчеты на основании актуальных статистических данных.

После подключения таблицы жизни пользователь может приступить к осуществлению актуарных расчетов с использованием калькулятора. Для этого в пункте меню «Рассчитать» нужно выбрать одну из шести опций в выпадающем списке: «взнос» для расчета величины страхового взноса, «одну выплату страховой суммы» для расчета одиночных выплат страховой суммы, «тарифы» для вычисления страховых тарифов и построения таблиц страховых тарифов в

зависимости от возраста застрахованного лица и срока страхования, «резерв» для расчета величины страхового резерва, «взнос после изменения страховой суммы» для пересчета страхового взноса и «одну выплату страховой суммы после изменения взноса» для пересчета одной выплаты страховой суммы.

Чтобы рассчитать величину страхового взноса, нужно выбрать опцию «взнос». После этого появится рабочее окно для ввода и выбора информации, необходимой для расчета взноса.

Для расчета взноса в рабочем окне калькулятора нужно выбрать тип страхования (чистое дожитие, страхование жизни на срок, чисто накопительное страхование, пожизненное страхование [3]), периодичность уплаты взноса (единовременно, ежегодно, ежемесячно); пол застрахованного лица из выпадающих списков; ввести дату рождения застрахованного, ввести срок страхования одним из трех способов (ввод срока страхования не требуется, если выбрано пожизненное страхование): непосредственным вводом целого числа лет и месяцев в сроке страхования, вводом возраста застрахованного на момент окончания контракта страхования и вводом даты окончания страхования; доходность для страхового взноса, величину нагрузки; выбрать периодичность выплаты страховой суммы из выпадающего списка (единовременно, ежегодно, ежемесячно), ввести величину одной выплаты страховой суммы и, если страховая сумма выплачивается не единовременно, то необходимо еще ввести период выплаты страховой суммы или выбрать вариант пожизненной уплаты и ввести доходность для страховой суммы. После нажатия на кнопку «Вычислить» напротив надписи «Страховой взнос=» в нижней части рабочего окна произойдет вывод рассчитанного страхового взноса.

Пример расчета страхового взноса представлен на Рис. 1.

Расчет одиночной выплаты страховой суммы и резерва, а также пересчет взноса и одиночной выплаты страховой суммы происходят аналогично и различаются лишь информацией, которую нужно выбрать и ввести в рабочем окне. При расчете тарифов есть одно существенное различие: вычисленные страховые тарифы не выводятся в рабочем окне калькулятора, а сохраняются в виде таблицы в новый файл xlsx, место расположения которого выбирает пользователь.

Также в страховом калькуляторе присутствует контроль ввода информации. Если нажать на кнопку «Вычислить» или «Рассчитать и сохранить» (для тарифов) в рабочем окне калькулятора, не закончив ввод всех необходимых данных, или после ввода некорректных данных, появится окно с сообщениями обо всех ошибках ввода.

Разработанный калькулятор автоматизирует расчеты в страховании жизни, что позволяет ускорить и облегчить вычисление страховых тарифов, взносов, одиночных выплат страховой суммы, резервов, а также пересчеты взносов и одиночных выплат страховой суммы.

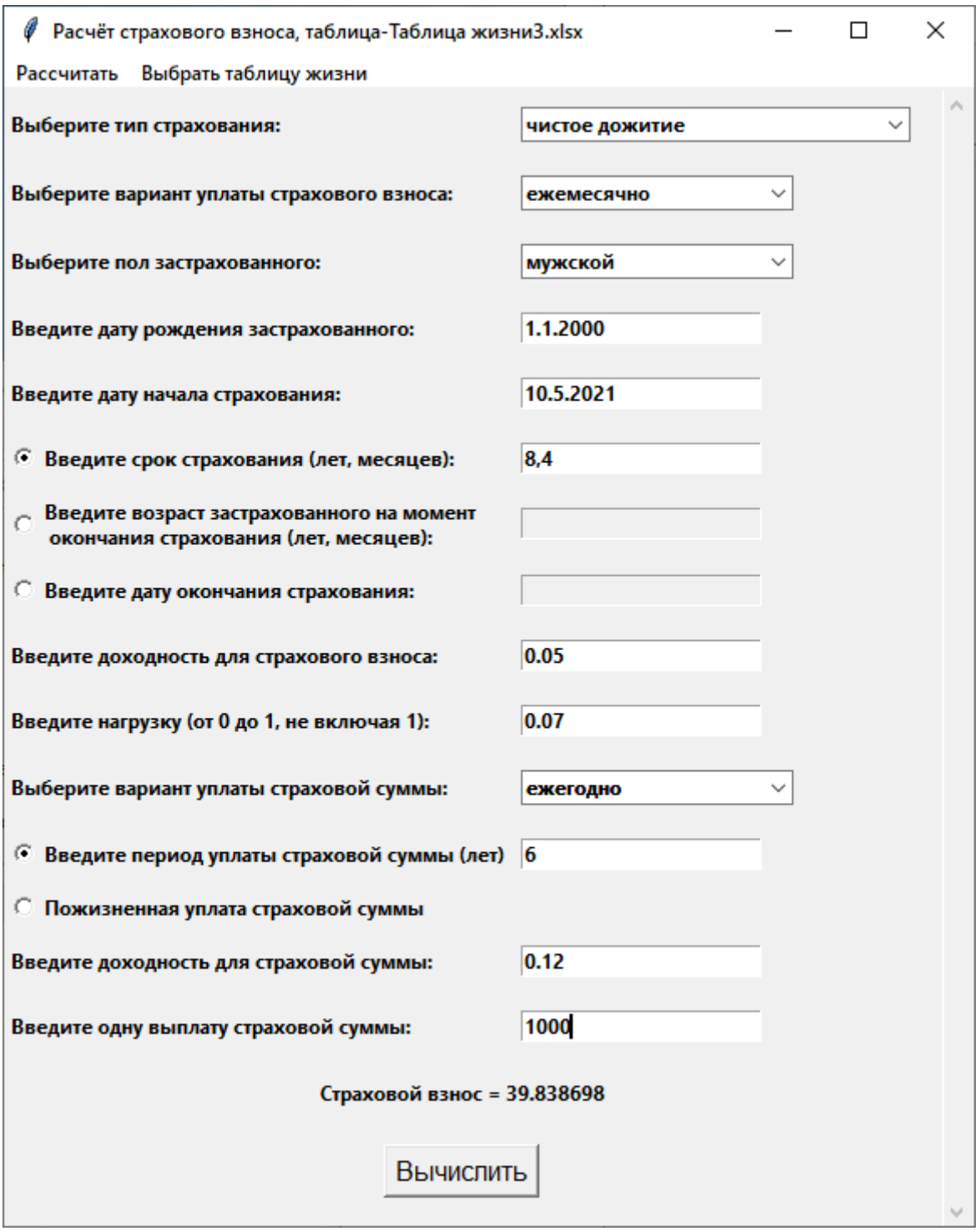

Рисунок 1. Пример расчета взноса в калькуляторе

Список литературы

1. Касимов, Ю.Ф. Введение в актуарную математику (страхования жизни и пенсионных схем) / Ю.Ф. Касимов. – М.: Анкил, 2001. – 176 с.

2. Приказ Министерства финансов Республики Беларусь от 23 сентября 2016 г. № 270 «Об установлении методик расчета страховых тарифов».

3. Медведев, Г.А. Страховая математика: Учебное пособие/ Авт.-сост. Г.А. Медведев, В.В. Сечко – Минск: БГУ, 2003. – 267 с.

ЕМОЦІЙНА СФЕРА ТА ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА НЕЇ

Ольга Чудна
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Проблема психологічного впливу у психології реклами як галузі наукового знання вкрай актуальна. Багато дослідників, розглядаючи проблему впливу у рекламі, особливу увагу приділяють впливу на емоційному стану та почуттям людини. Застосування психологічнихзнань дозволяє створити умови, при яких можливим є «діалог» між споживачем товару і рекламодавцем, що сприяє ефективному збуту рекламного продукту та взаєморозумінню.

Ключові слова: реклама, психологічний вплив,емоції, почуття.

Проблема психологічного впливу у психології реклами як галузі наукового знання вкрай актуальна. Оскільки будь-який вплив передбачає зміну свідомості людини, та стає перешкодою для її вільного вибору. Всі ми залежимо один від одного і ніякого абсолютно вільного вибору, навіть уявного, не існує.

Вивчення психологічних аспектів рекламної діяльності припускає діяльність таких її сторін, які викликають у людини емоційно-пофарбоване відношення до реклами, до того самого рекламного продукту, що формує в остаточному підсумку бажання або не бажання мати цей продукт, тобто купити його. Емоційний компонент рекламного впливу визначає емоційне відношення до рекламної інформації, тобто як саме ставиться до нього споживач із симпатією чи із антипатією, має нейтральне чи суперечливе відношення.

Безпосереднє й особисто пережите відношення до тих або інших явищ навколишньої дійсності або суб'єктивне відбиття в стан організму людини це психічний процес – емоція. Емоції можуть виражатися великою кількістю індивідуальних особливостей. Отже безпосереднє переживання діючих на людину явищ здійснюється в різноманітті форм емоційних переживань, які залишатимуться в емоційній пам'яті.

Реклама несе в собі неусвідомлені емоційні образи. Пам'ять таких образів дуже стійка та набагато сильніша від інших видів. Саме вона впливає на ухвалення рішення, тобто на рішення купівельного поводження людини.

Емоції можуть нести в собі як позитивний так і негативний характер. Позитивні стимулюють в досягненні людиною поставленої меті, а негативні, навпаки, спонукають до ухилення і уникання станів, що викликають неприємні відчуття.

Нерідко вдала покупка викликає в людині позитивні емоції, це засіб отримати задоволення та можливість в подоланні стресу, накопиченого життєвими труднощами. Якщо людина не відчуває нічого для себе цікавого і потрібного, то і бажання отримати чи придбати рекламований товар відсутнє.

Так рекламні оголошення, які створені без обліку емоційних реакцій споживача, можуть викликати негативне відношення до предмету реклами. Необхідно зазначити, що неприємні відчуття і негативний емоційний ефект несе в собі багаторазово повторювана реклама і реклама, яка розрахована на нетямущу людину.

Представники галузі психології реклами стверджують, що сучасна реклама емоційно повинна залучати людей, а не відштовхувати. Для цього споживачу повинні демонструвати нові перспективи, які він отримає при придбанні рекламованого продукту чи послуги.

Сучасні дослідження показують, що зараз рекламні кампанії не завжди враховують психологічну структуру, насамперед, емоційну сферу людини, у сприйнятті реклами споживачем.

Основним негативним моментом впливуреклами на емоційну сферу людини є те, що реклама спричиняє стереотипізацію мислення, тобто поведінка стає одноманітною, відбувається нав'язування готової моделі й стандартів життя. Реклама дає людині сподівання на те, рекламний продуктзробить її щасливою, привабливою, успішною, ніж вона є і це сприятиме підвищенню її статусу. За рахунок реклами формується система цінностей, яка орієнтована виключно на споживання. Відношення до реклами може бути різним, але реклама давно вже не тільки лише джерело інформації про товари і послуги, а й один з найпотужніших засобів впливу на масову свідомість. Саме переконання в рекламі створює ілюзію життя і вільного вибору, нав'язуючи невірні стереотипи, стандарти і цінності. До негативних моментів такого впливу можна віднести також створення штучних потреб та поширенняне бездоганних естетичних смаків.

Список використаної літератури:

1. Удріс Н. С. Реклама як засіб формуваннясучасного способу життя міськогонаселенняУкраїниюДис. канд. соціол. наук: 22.00.04. Захищена 25.02.03 – Кривий Ріг :Б.в., 2002 . – 210 с.
2. Ринковаекономіка: Бізнес. Маркетинг. Менеджмент. Податкова політика. Реклама: 1993-1996 рр. : Бібліогр. покажчик –К. : Б.в., 1997 . – 64 с.
3. Власов П. К. Психология в рекламе – Х.: Гуманитарный Центр, 2003 . – 216 с.
4. Лебедев-Любимов А. Н. Психология рекламы СПб.: 2002 . - 368 с.
5. Ломов Б.Ф. Вербальное кодирование в познавательных процессах. Анализ признаков слухового образа. – М.: Наука, 1986 .– 128 с.
6. Матанцев А. Н. Эффективность рекламы. –М. :Финпресс, 2002 . – 413 с.
7. Мозер Клаус. Психология маркетинга и рекламы перевод с нем. – Х.: Гуманитарный Центр, 2004 . – 378 с.
8. Мокшанцев Р. И. Психология. – М. : ИНФРА-М. – 229 с.

9. Психология и психоанализ рекламы. Личностно-ориентированный подход. Учеб. пособие для фактов психологии, социологии, экономики и журналистики –Самара : Бахрах-М, 2001 . – 752 с.

10. Реклама: Внушение и манипуляция. Медиа-ориентированный подход. Учеб.пособие. – Самара :Бахрах-М, 2001 . – 752 с.

11. Рекламная деятельность. Учебник для вузов. Ф.Г. Панкратов, Ю.К. Баженов, Т.К. Серегина и В.Г. Шахурин . - 3-е изд.,перераб.и доп.– М.: Маркетинг, 2001 . – 362 с.

ИЗУЧЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ПОНИМАНИЯ ПРОБЛЕМНЫХ СИТУАЦИЙ ДЕТЬМИ С ЗПР НА ПРИМЕРЕ КАРТИНОК-НЕЛЕПИЦ

Богачек Ирина Сергеевна,
кандидат психологических наук, доцент,
доцент кафедры олигофренопедагогики института дефектологического образования и реабилитации Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена, Россия

Кирий Анастасия Владиславовна
Студентка I курса магистратуры
института дефектологического образования и реабилитации Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена, Россия

Для изучения особенностей понимания может быть применен графический материал в виде сюжетных картинок, использование которого не предполагает знания грамоты, но вместе с тем сохраняет возможность исследования механизмов понимания. Однако, проводя исследование понимания на графическом материале, следует основное внимание уделять анализу вербально выраженных суждений испытуемых, а также внешним проявлениям понимания: затруднениям, переживанию успеха и неудач, особенностям принятия заданий. О понимании детьми сюжетных картин судят по их словесным отчетам, отражающим степень осознания изображенного сюжета. «Рассказывание» по картине отражает процесс понимания сюжета картины [1-4].

Рассмотрим результаты исследования особенностей понимания детьми с ЗПР картинок-нелепиц. В данном случае, использовались картинки с изображением действий животных в нереальных «сказочных» условиях (модифицированный вариант методики С. Д. Забрамной) [5].

Прежде всего, у детей с ЗПР отмечается несовершенство антиципирующего анализа, т.е. неспособность выдвигать конструктивные догадки и проверять их. Большинство из них приступают к высказыванию по сюжету картинки без предварительного обдумывания. Дети проявляют вполне адекватную сюжету картины эмоциональную реакцию: смеются, удивляются. Высказывания нормально развивающихся детей отличаются от высказываний детей с ЗПР не столько констатацией нелепости, сколько аргументацией выводов, соответствующих ответу на вопрос «Почему так не бывает?». Если дети с нормальным развитием отмечают, как должно быть, приводя доказательства, то дети с ЗПР зачастую ограничиваются только выражением «Так не бывает». Из-за снижения познавательных возможностей и речевой бедности они затрудняются самостоятельно объяснить, в чем именно заключается нелепость ситуации. Особые затруднения у детей с ЗПР вызывает обнаружение причин нелепости, а также называние действия, характерного для изображенного

животного. Ребенку оказывается легче поместить в предлагаемую ситуацию соответствующий объект, чем назвать действие, характерное для изображенного объекта. Чаще всего дети с ЗПР, не имея возможности дать аргументированных объяснений нелепости, используют для этого имеющиеся в их багаже знаний стереотипные ситуации: птицы летают, рыбы плавают. Этот факт указывает на неспособность детей реконструировать имеющиеся знания и устанавливать причинно-следственные связи. Лишь немногие из них могут самостоятельно установить существенные связи, указывающие на невозможность происходящего [5].

Специфика осмысливания детьми с ЗПР картинок-нелепиц может быть описана в соответствии с определенными уровнями понимания. I уровень (18 %) понимания характеризуется перечислением отдельных объектов, их действий без раскрытия взаимосвязи между ними. Нелепость ситуации не вскрывается. Например, описывая картинку с изображением собаки, летающей по небу, ребенок дает такой ответ: «Здесь солнце, облака, собака». К этому же уровню относятся высказывания, в которых дети просто описывают изображенное действие объекта без указания на нелепость. Сюда же относятся и ответы, содержащие значительное количество искажений. «Это рыба. Она прыгает», — такой ответ дает ребенок, описывая картинку с изображением акулы, роющей нору. Данные высказывания свидетельствуют о том, что мыслительная деятельность детей протекает на самом элементарном уровне и ограничивается простым выделением изображенных объектов. Спланировать свои мыслительные действия, выдвинуть предположения и найти им подтверждение дети не могут. Саморегуляция и самоконтроль отсутствуют.

В ответах детей, отнесенных нами ко II уровню понимания (42%), не только осмысляются отдельные объекты, их действия, но и раскрываются некоторые, обычно наиболее знакомые им связи между ними. Однако эти связи часто являются несущественными для постижения смысла, нелепость сюжета ребенком не осознается. Сохраняется тенденция к перечислению всех объектов, как основных, так и второстепенных: «Это собака ловит птиц. Она на небе. Облака. Ловит птиц. Она должна на земле быть». Ко второму уровню понимания относятся дети, которые не могут выделить причинно-следственные связи: «Заяц плавать не умеет, потому что он трусишка». Сюда же отнесены и ответы, в которых смысл интерпретируется по принципу «сведения к известному»: «Сколько фильмов смотрю, зайцы все время тонут». В ряде случаев ребенок видит нелепый смысл в другом, менее значимом. Например, при осмыслении картинки, на которой слон сидит на пальме и ест банан, ребенок отмечает противоречие в том, что слон ест банан, а не в том, что он сидит на пальме. Несмотря на относительную продвинутость мыслительных действий, дети все так же проявляют неадекватное соотнесение нового содержания с предшествующим опытом. Действия саморегуляции и самоконтроля у них полностью отсутствуют. В результате нелепый смысл, как правило, не устанавливается.

К III уровню понимания (35%) относятся высказывания детей, в которых хотя бы частично раскрыты причинно-следственные связи. В высказываниях

вскрывается нелепый смысл, но отсутствует его аргументированное объяснение. Обнаруженные связи в ответах данного уровня часто не отличаются разнообразием. Объясняя причины нелепости, ребенок часто отождествляет объект с тем животным, для которого характерно изображенное действие: «Рак не плетет паутину. Он же не паук». К этому же уровню относятся и такие ответы, в которых отражаются существенные причины нелепости сюжета, но не в полном объеме, либо указывается объект, для которого изображенное действие характерно. Например, описывая картинку, на которой акула роет нору, ребенок дает правильный ответ: «Это акула. Она роет норку. Такого не может быть». При этом он не указывает причины невозможности происходящего. В ответах детей отражены все элементы мыслительного процесса, но проявляются они фрагментарно, непоследовательно и часто ведут к неверному результату.

К IV уровню понимания (5%) относятся ответы детей, в которых причинно-следственные связи передаются в полном объеме. Дети не только выявляют нелепый смысл, но и указывают реальные причины невозможности происходящего. Объяснения детей эмоционально окрашены: «Здесь нарисовано, что собака летает в небе. Как это? Такого не может быть. Ведь собаки не летают как птицы. Собаки живут на земле». При объяснении причин дети выделяют и действие, которое является характерным для изображенного объекта, и объект, для которого реальна изображенная ситуация. В других ответах отражаются самые существенные причины нелепости. Высказывания, отнесенные к этому уровню, отражают наличие всех процессуальных элементов. Дети видят цель, планируют свои действия, осуществляют антиципирующий анализ, опираясь на соотнесение нового и уже известного, делают правильные выводы, замечают и самостоятельно исправляют ошибки.

Список литературы

1. Бурлачук, Л. Ф. Психодиагностика : учебник для вузов / Л. Ф. Бурлачук. — 2-е изд. — Санкт-Петербург : Питер, 2015.

2. Лубовский, В. И. Психологические проблемы диагностики аномального развития / В. И. Лубовский. — Москва, 2002.

3. Практическая психодиагностика : методы и тесты. — Москва, 2001.

4. Мендель, Б. Р. Специальная (коррекционная) психология : учебное пособие / Б. Р. Мендель. — Москва : Флинта, 2015.

5. Психолого-педагогическая диагностика развития детей раннего и дошкольного возраста : методическое пособие с приложением альбома «Наглядный материал для обследования детей» / Е. А. Стребелева [и др.] ; под редакцией Е. А. Стребелевой. — Москва : Просвещение, 2014.

РОЛЬ ПСИХОЛОГА В ФОРМИРОВАНИИ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ ПОДРОСТКОВ

Джаппарова Гульмира Калиевна,
ст. преподаватель,
Таразский региональный
университет им. М.Х.Дулати, Казахстан

Современный этап развития Казахстана характеризуется глубокими изменениями во всех сферах жизни общества.В связи с этим современная эпоха предъявляет человеку следующие требования: ответственностьза свою деятельность, умение быстро адаптироваться к условиям социальных изменений, умение принимать взвешенные решения и т. д.Одним из таких значительных преобразований является решение задачи построения демократического правового государства.Важнейшая составляющая государственной политико-правовой перестройки непосредственно зависит от повышения уровня правовой культуры человека.Дело в том, что правовое государство требует от своих граждан высоких политических и правовых знаний, способности и готовности противостоять правонарушениям.

Развитие Республики Казахстан как правового государства находит отражение в каждом гражданине через привитие правовых ценностей, формирование правового сознания. Для цивилизованного общества важно, чтобы нынешнее молодое поколение ценило эту драгоценную сокровищницу.Поэтому значимость формирования правовой культуры начинается с этого момента.Для ее формирования необходимо систематическое и содержательное воспитание.В этой связи, целью правового воспитания является воспитание у учащегося уважения к законам государства и правилам жизни в обществе, нетерпимости к нарушениям законодательства общества, охраны общественного порядка.Указанные качества личности составляют сущность правовой культуры будущего гражданина общества. Там, где не обеспечена правовая культура, не может быть истинная свобода и безопасность личности, гражданской активности.Как отметил ЕлбасыН.А.Назарбаев, «В цивилизованном обществе правовая культура является необходимым элементом общей культуры каждого человека, профессиональным требованием к каждому должностному лицу.В процессе реформирования нашей экономики, закрепления демократических норм в жизни общества особенно важно обратить внимание на важность формирования правовой культуры в обществе»[1].

В статье 1 Конституции Республики Казахстан закреплено, что «наша Республика утверждает себя демократическим, светским, правовым и социальным государством»[2].Право как важнейшее явление цивилизации и культуры, юридически блокируя негативные действия, играет роль гаранта, сострадания к естественной исторической свободе и свободе человека.Таким образом, человеку гарантируется его всестороннее свободное развитие,

комфортное проживание.С этой точки зрения право - это средство, регулирующее основные и важные отношения в обществе, способствующее развитию и защите общественно полезных и необходимых отношений, ограничивающее и запрещающее обществу вредные отношения, требует соответствия действий и поведения людей общественным интересам, установленному порядку, принятым законам.Поэтому развитие общества заключается в том, чтобы каждый человек имел возможность реализовать свои права и свободы, он напрямую связан со школьной скамьи с правовым воспитанием[2].Подростки на основе своих общих особенностей психофизиологического развития, по сравнению с взрослыми, легко попадают под влияние других людей.«Лидер» неформальной группы оказывает гораздо больше влияния на подростков по сравнению с взрослыми.Для предотвращения и пресечения преступлений в этом случае необходимо рассматривать, используя дифференцированный подход, качества «лидера» каждой группы, способов воздействия на членов группы и отношения членов группы к «лидеру».При вовлечении таких подростков в какие-либо формы коллективной деятельности, наставник, руководящий подростком, в первое время должен привлечь его к действию, желаемому самим подростком, обладающему чувством удовлетворенности при его выполнении и способным проявить себя перед окружающими.

Следует отметить, что вовлечение таких подростков в коллективную деятельность может оказать и положительное влияние, кроме того, при этом необходимо рассмотреть пути предотвращения создания преступной группы и объединения подростков в такую группу.Подростки вследствие нестабильности своих психофизиологических качеств, не могут самостоятельно, без активной, целенаправленной и строгой воспитательной работы как взрослого, так и соответствующего государственного органа и организации, осознавать недостатки в своем сознании и поведении.

Поэтому создание комплекса социальных услуг для молодежи и подростков, в том числе центров социально-психологической помощи, учреждений социальной реабилитации для несовершеннолетних правонарушителей, центров юридической помощи и отдыха на местах, позволитдать положительные эффективные результаты.После обретения Казахстаном независимости возникла необходимость перестройки всей правовой основы, которая будет непосредственно опорой суверенного государства и его граждан [3].

Подростковый кризис - это период перехода от детства к взрослой жизни. Кризис характеризуется возникновением сложных новых потребностей.

Причины кризиса:

1. Внешние факторы: непрерывный контроль, забота взрослых, а подросток стремится к самостоятельному решению проблем.

2. Внутренние факторы: методы и качества поведения, препятствующие достижению задуманного (запреты, привычки, привычки подчиняться взрослым) [4].

Подростковый период-сложный период онтогенеза человека, перехода от детства к взрослому состоянию, характеризуется постоянно трудным, кризисным конфликтом.Психика у подростков отличается от психики как у молодых, так и у взрослых.Для них характерна импульсивная, высокая эмоциональность, они характеризуются неустойчивым настроением, неуверенностью в себе, частыми сомнениями в правильности своих действий.Таким образом, такие изменчивые психологические качества способствуют тому, что подростки могут быстро ступить на преступную дорогу.Чтобы предотвратить попадание подростков на преступный путь, необходимо формировать у них такие качества, как умение вести себя, контролировать свою деятельность, верить в себя, свои силы, способности.Как правило, в процессе воспитательной работы с ребенком (в семье, школе и общественных организациях) следует рассказывать о том, как сложна жизнь, в ней пересекаются доброта и зло, часто встречаются не только развлечения, но и трудности.

Постоянное оберегание детей и подростков от трудностей, отсутствие разговоров о трудностях, которые могут встретиться в жизни, сокрытие аморальных и противоправных действий со стороны отдельных личностей, при проявлении таких обстоятельств, не противостоять им, не воспитывать при необходимых условиях терпению, не учить противостоять противоправным действиям, может привести к тому, что, подростки, не выдерживая трудностей, становятся на легкую дорогу, у них возрастает разочарование, крушение надежд, мечтаний и потеря веры в себя и окружающих. Любое лицо признается не только объектом воспитания, но и субъектом, способным самостоятельно действовать, саморегулироваться, воспитывать, признавая себя самоорганизационной системой.Поэтому мало детей просто обучать и воспитывать.Именно на этом этапе подросткам необходима помощь психолога.Также необходимо научить его осознанно заниматься самовоспитанием.

Стихийное самовоспитание, вызывающее снижение сознания, способствует формированию личности преступника в определенной степени и препятствует его исправлению.А осознанно позитивное самовоспитание - это процесс добровольного, активного и научного взаимодействия для развития умственных и моральных сил, качеств и способности к достижению поставленной цели в жизни и готовности действовать на высоком уровне.В этой связи каждый психолог должен научить подростка в зависимости от различных ситуационных обстоятельств в коллективе и семье, совершенствовать свои хорошие качества, а дурные стороны характера сдерживать.Основные виды деятельности детей и подростков-игровая, учебная, трудовая.Особый вид деятельности учащихся всех возрастов-общение, коммуникация.По характеру действия могут быть активными (актив) и пассивными (пассив).И даже малыш хочет быть активным живым.Он, несмотря на возраст, предъявляет какие-либо требования к старшим, к людям, вещам, проявляет свое отношение к происходящим событиям.С течением времени в результате влияния окружающей среды и воспитания возможно повышение активности, а иногда и

снижение.Например, человек может работать много, но не проявляет интереса к работе, выполняет ее как попало. Очевидно, что такое действие не приводит человека к высоким результатам.Эффективность развития зависит от активности деятельности, настроения.Человек должен выполнять с душой дело, которое он выбрал, мобилизовать все имеющиеся у него возможности, проявлять себя как зрелую личность.Такая деятельность приносит человеку удовлетворение, становится источником вдохновения и энергии.Поэтому значимость деятельности зависит и от уровня активности личности.Активность позволяет ученику в процессе обучения быстро и успешно сгруппировать социальный опыт.Умственное развитие ребенка обеспечивает его познавательную активность[5].

Для этого ребенку необходимо применять на практике знания, приобретенные в процессе решения познавательных задач.Потому что активность в труде стимулирует личность к быстрому и эффективному формированию своего духовного и нравственного мира, ориентирует его на многогранный и результативный труд.На основе всех проявлений активности имеет место только один постоянный источник - потребность.Активность личности является не только предпосылкой развития, но и результатом.

Личность подростков легко искажается эстетически.Такие искажения иногда могут стать причиной их вступления на преступный путь.Поэтому важно проводить эстетическое воспитание среди подростков.Воспитательная работа в такой эстетической форме должна проводиться через педагогов, обладающих специальными знаниями.Вследствие того, что эстетическое воспитание оказывает влияние на весь облик подростка, оно имеет свои особенности.В эстетическом воспитании воспитываются и расширяются их вкусы и взгляды на жизнь, повышается творческая активность.Все это способствует профилактике преступности среди молодежи и подростков.Роль молодежного клуба в реализации эстетического воспитания имеет большое значение.Молодежный клуб является источником повышения общественной активности.

Формирование у ребенка любви к труду имеет важное значение[6].Ведь любой подросток воспитывается, в первую очередь, в семье, а затем школе в разных условиях труда.Там, где есть необходимость трудиться, очень редко случается нарушение дисциплины и преступная деятельность подростков.Общественная активность человека повышает интерес к чтению, спорту, художественному искусству, одновременно становится сдерживающим фактором.

Для подростковой личности характерно формирование группы, групповое поведение. На практике доказано, что подростки в сравнении с взрослыми в одиночку очень редко совершают преступления.В подростковой группе наблюдается высокий уровень интереса и подражания, склонность к самооценке членов группы, заразительность настроения, а также передача такого настроения другим членам группы в ходе уголовного акта.Всем известно, что в любой группе подростков обязательно имеется лидер.Это объясняется тем, что люди, особенно подростки, не одинаковы с точки зрения психофизиологических качеств, т. е. воли, ума, смекалки, находчивости.

Проблема формирования бытия, совершенствования мировоззрения нации начинается с семьи. Развитие, совершенствование своего потомства в соответствии с собственным национальным бытием для каждого представителя нации – проблема, не подлежащая анализу. Каждый человек – это личность, которая является единоличным представителем человечества, имеет свои особенности и индивидуальность.В процессе развития личности формируется его мировоззрение, соответствующее культурной среде, в которой он живет.Некоторые из людей говорят, что «все в мире происходит в противоречиях», кто-то утверждает, что «если в мире гармония и согласие, то развитие достигнет высокого уровня» [7].

Духовное сознание личности должно способствовать развитию способности понять свое место в жизни, свою судьбу как общую судьбу с судьбой народа, чувства уважения, понимания между членами семьи.Специалисты-психологи должны понимать, что начало развития ребенка включает в себя следующие факторы.Это: биологические-врожденные и приобретенные особенности; социально-развивающаяся духовная среда.Впроцессе работыс родителями необходимо составить психолого-педагогическую характеристику ребенка.В данной характеристике указываются успеваемость каждого ребенка по предметам, восприятие материала, аргументирование, умение сочетать, этический, эстетический вкус, способность, ответственность за свое дело. Писатель-педагог Ж. Аймаутов: «Для воспитания ребенка каждый воспитатель сам должен быть воспитанным.Потому что ребенок хочет больше подражать тому, кого он видел, а, не опираясь на то, что он слышал» [8]. Таким образом, при формировании правовой культуры подростка большую роль играет психолог, который использует все направления воспитательной работы с учениками старших классов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Ж.. Садыкова Типы поведения подростка, склонного в правонарушениям. Журнал Девиантология, Алматы: 2010г. 38-40с.
2. Конституция Республики Казахстана. Алматы: Жетіжарғы, 1998-100 с.
3. Д.И. Ордагулова, Л.О. Баймолдина Вестник КазНУ. Серия Психология и социология №2 (29), Алматы: 2010г., 33-37 с.
4. Ұ.И.Ауталипова, Х.Т. Шерьязданова, Д.Е.Абдраманова. Подростковая психология. Алматы:2010г, 132-135 с.
5. Г.К. Нигметжанова, М.К.Карбаева М.К. Проблема преступных действий среди подростков. Вестник КАСУ №3,Алматы- 2006 г.
6. К.Ж.. ЖарықбаевПсихологическое мировоззрение Аймауытұлы. Алматы: 2000г. 15-23с.
7. Маханбетова А.Ә. Формирование правовой культуры учеников старших классов.- Алматы:2010г. Автореферат
8. Нигметжанова Г.К. Особенности социально-психологического развития подростков. – Алматы: 2012 г., 123 с.

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ КОНФЛІКТІВ В ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНИХ РОБІТНИКІВ

Житник Ніна Василівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарної підготовки та права
Західнодонбаський інститут Міжрегіональної
Академії управління персоналом, Україна

Макаровська Анна Вікторівна,
студентка vI курсу
Міжрегіональної Академії управління персоналом, Україна

На підставі аналізу теоретичних джерел конфлікт у трудовому колективі можемо розглядати як зіткнення, розбіжність цілей, інтересів, цінностей і норм, позицій та поглядів суб'єктів взаємодії у процесі трудової діяльності зі спробами їх вирішення на тлі прояву емоцій [1]. Саме конфлікти негативно впливають на морально-психологічний клімат в трудовому колективі, створюють напруженість у стосунках, знижують працездатність працівників організації, обумовлюють плинність кадрів тощо. Отже, пошук шляхів запобігання конфліктів у сфері трудових відносин є актуальною проблемою сучасної науки й практики.

В процесі дослідження з'ясовано, що попередження конфліктів являє собою вид діяльності суб'єкта управління, спрямований на недопущення виникнення конфлікту. Це можливо здійснити через ефективне управління соціальною системою. Діяльність щодо попередження конфліктів повинна включати в себе пошук ймовірних джерел виникнення конфліктів, толерантну поведінку у колективі та шляхи, спрямовані на зниження психологічної напруги, використання конструктивних стратегій поведінки в конфлікті [2].

Під час аналізу шляхів попередження конфліктів у науковій літературі нами було виявлено важливість проведення роботи по прогнозуванню конфліктів та зміцненню в колективі взаємовідносин на засадах співробітництва, а також велике значення ролі керівника у процесі попередження конфліктів у трудовому колективі [2].

В емпіричному дослідженні стану конфліктності у трудовому колективі прийняли участь 60 працівників вугледобувного підприємства ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля». Для дослідження було запропоновано наступний психодіагностичний інструментарій: методика діагностики самооцінки рівня тривожності Ч. Д. Спілбергера, Ю. Л. Ханіна; тест на оцінку рівня конфліктності особистості; методика діагностики агресії за А. Бассі та А. Даркі (адаптація О. К. Осницького); тест «Оцінка комунікативного контролю у спілкуванні» (адаптований варіант тесту М. Снайдера); тест К. Томаса «Стратегії поведінки в конфлікті» (адаптація Н. В. Гришиної) [3].

Результати дослідження виявили високий рівень тривожності у 60,9% працівників. Значна частка членів колективу (58,3 %) мають високий рівень конфліктності. Серед опитуваних переважає середній рівень агресивності – 63,3% та низький рівень комунікативного контролю у 67% інженерно-технічних робітників. Результати тесту К. Томаса «Стратегії поведінки в конфлікті» вказують на дуже часте використання під час спілкування деструктивних стратегій поведінки, адже переважна більшість респондентів (55%) обирають суперництво. Рідше за все використовують такі стратегії, як уникнення (19%), пристосування (10%), компроміс (8%) та співпраця (8%).

Виходячи з вище зазначеного, було розроблено авторську програму «Попередження конфліктів у трудовому колективі». Метою програми є надання психологічної допомоги щодо попередження конфліктів та їх мінімізації у колективі інженерно-технічних робітників підприємства.

Основними завданнями програми визначено:

- розуміння інженерно-технічними робітниками природи конфлікту;
- отримання знань стосовно поведінки у емоційно напружених ситуаціях;
- оволодіння навичками успішного ділового спілкування;
- зниження рівня тривожності та оволодіння практичними навичками самозаспокоєння;
- відпрацювання прийомів зниження емоційної напруги.

Програма складається з п’яти етапів, загальним обсягом 36 годин.

Перший етап полягає в здійсненні індивідуальної консультативної роботи. Метою цього етапу є діагностування психологом індивідуальних особливостей інженерно-технічних робітників підприємства, які залучені до дослідження, виявлення їх внутрішніх конфліктів та надання їм необхідних рекомендацій та психологічної підтримки.

Другий етап програми включає в себе проведення міні-лекції для розуміння працівниками природи конфлікту та отримання знань стосовно поведінки у емоційно напружених ситуаціях. Зокрема, це розкриття сутності та природи конфлікту, його позитивних та негативних функцій; правил поведінки у конфлікті; ознайомлення з техніками спілкування в емоційно напруженій конфліктній ситуації; способами встановлення та підтримки емоційного контакту зі співрозмовником; техніками зниження емоційної напруги у співрозмовника тощо.

Ознайомлення з цією інформацією допоможе бути більш обізнаними у сфері ділових комунікацій та дозволить працівникам підготуватися до тренінгової програми, досягти більш ефективних результатів під час її проведення.

Третій етап – це тренінг, який проводиться впродовж трьох днів тривалістю по 8 годин кожний. Вправи першого дня тренінгу спрямовані на засвоєння навичок ділового спілкування; другого дня – на конструктивну поведінку у конфлікті та ситуаціях, які йому передують; вправи третього дня спрямовані на зниження тривожності та емоційної напруги.

Четвертий етап програми націлений на ознайомлення працівників підприємства з техніками аутотренінгу та практичне їх застосування, як варіант самодопомоги у складних ситуаціях. Він включає в себе ряд вправ, спрямованих

людиною на себе і призначених для саморегуляції психічних та фізичних станів, усунення емоційної напруженості, поліпшення функціонального стану центральної нервової системи.

П’ятий етап спрямований на надання рекомендацій керівнику стосовно способів попередження конфліктів у даному трудовому колективі.

Впровадження програми «Попередження конфліктів у трудовому колективі» показало позитивні зрушення за показниками самооцінки рівня тривожності працівників, рівня їх конфліктності, діагностики агресії та оцінки комунікативного контролю у спілкуванні, що свідчить про її результативність та доцільність застосування з метою запобігання конфліктів у трудовому колективі.

Список літератури

1. Беззубко Л. В. Управління трудовими конфліктами: Навч. посіб. / Л. В. Беззубко, А. Г. Зюнькін, А. В. Калина. – К.: МАУП, 2004. – 256 с.

2. Новікова Н. Управління конфліктами в організації: підходи до вирішення та профілактики / Н.Новікова // Галицький економічний вісник. – 2013. – №2(41). – С.79-83

3. Пірен М. І. Конфліктологія: Підручник / М. І. Пірен. – К.: МАУП, 2003. – 360 с.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИКИ

Стахова Ольга Олександрівна
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Можаровська Наталія Іванівна
студентка 4 курсу спеціальності «Дошкільна освіта»
навчально-наукового інституту педагогіки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Творчість відіграє неабияку роль у житті кожної людини. Особливо важливим етапом її становлення є дитячий вік, який дозволяє малюку за допомогою цього особливого виду діяльності адаптуватися до умов навколишнього середовища, засвоїти суспільно-історичний досвід.

З огляду на важливість окресленого періоду, учасники освітнього процесу, насамперед вихователі, батьки, повинні враховувати цю особливість у розвитку творчого потенціалу особистості дитини й спрямовувати свої зусилля на підвищення його рівня, оскільки творчі здібності дошкільника відрізняються певними своїми обмеженнями.

Проблемі вивчення творчих здібностей дітей дошкільного віку присвячено чимало досліджень, з-поміж яких варто виокремити роботи І. Білої, С. Гончаренка, Г. Костюка, В. Моляко, О. Ніколаєвої та ін. Переважна більшість науковців розглядає творчі здібності дитини як спрямованість на відкриття нового й здатність до глибокого усвідомлення досвіду.

Так, О. Ніколаєва, розкриваючи специфіку творчої діяльності дитини, називає її «натуральною», оскільки вона відрізняється відкритістю світу, який дитина сприймає з оптимізмом. За словами дослідниці, дитяча творчість зорієнтована не на те, що треба, а на те, що можливо [1].

У свою чергу, І. Біла, досліджуючи специфіку дитячої творчості, робить акцент на наступних її особливостях:

- продукт творчої діяльності дорослого є безпосередньо, цілеспрямованою метою його творчості. Для дитини ж створене її руками є лише побічним продуктом головного, основного результату – формування, становлення, розвитку її особистості;
- особливістю дитячої творчості є її тотальність, яка властива всім без винятку дітям до підліткового віку, коли входження в доросле життя спонукає більшість тінейджерів відмовитись від пристосування шляхом творчості [2].

Доповненням вищезазначених міркувань є погляди О. Ніколаєвої, яка серед особливостей дитячої творчості виділяє незахищеність останньої. На думку представниці психологічної науки, доросла людина, на відміну від дитини, створюючи щось, не тільки дивиться на це власними очима, а й намагається

оцінити результат із точки зору інших людей. Діти ж позбавлені цієї проблеми [1].

Утім, якими б особливостями не відрізнялися творчі здібності дитини, вони мають право на свій розвиток. Це повинні враховувати дорослі, передусім вихователі в дошкільному закладі освіти, яким необхідно з цього приводу застосовувати різноманітні засоби. Одним із таких засобів є музика.

У вітчизняній мистецькій освіті накопичено чималий методичний досвід музично-творчого розвитку дітей. Зокрема, відзначається цінність методичних ідей Б. Яворського, який у практичній роботі прагнув поєднати різні шляхи музично-художнього впливу і викликати всебічну творчу активність дітей під час здійснення ними будь-якого завдання – у виконанні музики, у її створенні, у її сприйнятті [3].

Відома вчена Л. Арчажникова підкреслює, що «специфіка музично-педагогічної діяльності в тому, що вона розв'язує педагогічні завдання засобами музичного мистецтва, а її особливість полягає в наявності в числі складових творчого начала» [4].

За свідченням О. Рудницької, мистецтво може відігравати значно більшу евристичну роль, аніж наука. Адже живопис, музика, театр створюють комплекс засобів виразності, який дає свободу грі фантазії, нагадують про гармонію, недосяжну для системного аналізу, активізують прояви інтуїції та пошукової ініціативи, збагачують розвиток універсальних якостей особистості [5].

Ніби ілюструючи цю думку, український дослідник філософії музики Л. Шеремет детально аналізує вплив певних елементів музичної мови на розвиток творчих здібностей людини. Наприклад, ритм «розвиває установку на тривале творче напруження (процесуальність, самореалізація і самоствердження), а також орієнтує на необхідність організації й упорядкування («ритмічність») прояву творчих сил і здібностей» [6].

Погляди, співзвучні попереднім, висвітлені й у науковому доробку В. Рогозіної, яка, наголошуючи на значенні музики в розвитку творчого потенціалу дитини, виділяє здібності, необхідні та достатні для здійснення творчої музичної діяльності, а саме: інтерес до музики; образно-асоціативне (інтонаційне) мислення як домінуючий спосіб пізнання музичного мистецтва; здібність до інтерпретації та імпровізації як безпосереднє самовираження дитини в художньо-естетичній діяльності [7].

Таким чином, узагальнюючи результати наведених вище теоретико-прикладних досліджень науковців, варто відмітити, що серед пріоритетних завдань вихователів і батьків має бути розвиток творчих здібностей дитини дошкільного віку. Одним із таких засобів розвитку є музика, яка збагачує уяву малюка, розвиває його емоційну сферу, почуття прекрасного, що знаходять безпосереднє відображення у продуктах творчої діяльності дошкільника.

Список літератури

1. Николаева Е.И. Психология детского творчества. Санкт-Петербург: Питер, 2010. 240 с.

2. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. К.: Фенікс, 2014. 137 с.

3. Танько Т.П. Музично-педагогічна компентність майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. Харків: Нове слово, 2003. 248 с.

4. Аржачникова Л.Г. Профессия – учитель музыки. М.: Просвещение, 1984. 87 с.

5. Падалка Г.Н. Интуиция в системе музыкально-педагогических воздействий и возможности ее розвития. М.: Просвещение,1991. 20 с.

6. Шеремет Л.П. Роль і місце музики у становленні і розвитку особистості. Суми: Мрія-1, 1995. 159 с.

7. Рогозіна В.В. Формування творчих здібностей молодших школярів у процесі музичної діяльності. К.: Знання, 1999. 199 с.

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Курбанова Аїда Набі кизи
кандидат філософських наук
доцент кафедри «соціально-гуманітарної
підготовки та права»
Західнодонбаського інституту«ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
м. Павлоград

Метою даних тез є висвітлення важливості викладання гуманітарних дисциплін в рамках програми фахової підготовки кадрового потенціалу, яка посилювала б зв'язок між фундаментальною і гуманітарної складової вищої економічної освіти та стимулювала розвиток особистості майбутнього фахівця, його творчих здібностей і культурного зростання.

Питання про розвиток людського фактору і соціальної сфери - перебуває в стані постійної пріоритетності. Це питання не втратило своєї актуальності і зараз.У роботах таких вчених, як: Лукашевич Н.П., Булгакова Є. В., Вільчинська Л. З., Найдьонова Л.І., Шевченко О. Ю. основну увагу приділено ролі гуманітарних дисциплін у підготовці кадрового потенціалу в регіоні. Досвід розвитку кадрового потенціалу закордонних організацій розглядається в працях зарубіжних вчених: Дж. Іванцевич, М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі та ін.

Разом з тим комплексний аналіз відповідної наукової літератури показав, що приділяється недостатня увага проблемам управління кадровим потенціалом регіону, концепції, практиці та перспективам його розвитку.

Кадри - це кваліфіковані, спеціально підготовлені для тієї чи іншої діяльності працівники, доцільне їх використання передбачає максимальну віддачу того, що здатний дати фахівець за своєю освітою, особистим якостям і набутому досвіду роботи. Кадровий потенціал закладений в тих функціях, які він виконує як професіонал та може забезпечити ефективне функціонування виробництва, в силу своїх здібностей, знань та досвіду. Отже, для того щоб досягти стійкого економічного розвитку, регіон повинен мати професійні висококваліфіковані у різних залузях кадри. Та головне, ці фахівці мають працювати за своїм професійним напрямком підготовки.Поняття "кадровий потенціал" відображає ресурсний аспект соціально-економічного розвитку. Особливість формування обороту кадрового потенціалу визначається впливом на нього природних та демографічних чинників.

Аналіз соціального аспекту показує, що, незалежно від вибору пріоритетів, в довгостроковій перспективі економічне зростання передбачає розвиток людського потенціалу, що відповідає глобальним тенденціям становлення постіндустріального інформаційного суспільства та соціальної держави. Саме

тому необхідно фінансувати якісний розвиток систем освіти, охорони здоров'я, культури, сфери сучасних житлово-комунальних послуг - все ті напрямки, які є основними каналами інвестицій в людський капітал і ведуть до підвищення якості та рівня попиту на кадровий потенціал в регіоні.Первинні аксіоматичні складові "кадрового потенціалу" - це потреби і праця, результати і витрати. Подання про їх співмірності, тобто поняття ефективності, спочатку закладено в самій основі розглянутої економічної категорії.

Одним із стратегічних завдань вищої освіти є створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, а також для реалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі. У формуванні особистості студента, майбутнього фахівця, значну роль відіграє гуманітарна освіта. Довгий час у ВНЗ-ах формувався такий підхід, при якому основна увага приділялася економічним дисциплінам, тоді як суспільствознавствоі гуманітарні навчальні дисципліни вважалися другорядними.

Соціологічні опитування показують, що лише 15% успіху керівника залежить від його економічний вишколу, а решта - від його вміння спілкуватися з колегами, від його особистих якостей і здібностей керувати людьми [2, 28]. Положення гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах економічного профілю на даний момент досить суперечливе, практично необгунтоване.

Міністерство освіти України проводить активну політику, спрямовану на гуманізацію і гуманітаризацію всієї вищої освіти. Необхідно по справжньому підняти рейтинг гуманітарних предметів, показати природність гуманітарного знання, як викладачам, так і студентам економічних вузів.Таким чином, поєднання гуманітарної підготовки з професійною кваліфікацією майбутніх кадрів - одна з найактуальніших проблем діяльності вищих навчальних закладів економічного профілю.Наразі у ВНЗ-ах України спостерігається ізольованість гуманітарного циклу дисциплін (історія, філософія, політологія, психологія, культуралогія і ін.) від професійно спрямованого, що згубно впливає на становлення особистості фахівця, який не володіє духовною спадщиною і не має навичок екстраполяції досягнень в області інших наук на сферу своєї діяльності. Якщо в умовах ринку вимоги до професійної підготовки постійно зростають, то гуманітарний комплекс наук конкуренції зі спеціальними дисциплінами не витримує. Е. Булгакова розглядає три етапи професійного становлення студентів при навчанні гуманітарних дисциплін у технічнихВНЗ:

- загальнотеоретичний, що підвищує загальний розвиток студентів;
- орієнтовано-професійний, що формує вміння синтезувати в цілісні системи гуманітарні знання і моделювати економічні процеси;
- загально-професійний, якийнадає студентам навичоксполучати шляхом теоретичних узагальнень гуманітарні та загально-професійні знання в цілісні системи [5, 193].

Від гуманізації освіти багато в чому залежить інтелектуально-творчий потенціал особистості. Гуманітарна підготовка повинна спрямовуватися на виховання індивіда як активного і вольового суб'єкта, здатного до самостійних зусиль у навчанні. А сучасні методи викладання гуманітарних дисциплін частіше декларують зміст, ніж розкривають його. Це добре відчувається на прикладі

студентів, які здатні передати все те, що їм викладали, але не в змозі використати отримані знання в новій ситуації, їх знання швидше визначаються шириною захвату, ніж глибиною розуміння [7, 234]

Основни загально науковими принципами гуманітаризації є: фундаментальність, системність у зв'язках з досягненнями природничих, технічних, технологічних наук, єдність історичного і логічного, національного і загальнолюдського, суспільного і особистого, теорії і практики навчання і виховання в їх творчій діяльності. Таким чином, сучасна гуманітарна освіта спрямована на те, щоб ознайомити майбутні кадри з накопиченим світовим культурним знанням про людське суспільство, з сутністю культури, як світу людини, формуючи у молодого фахівця високі гуманістичні якості цивілізованого суспільства. Місце і роль гуманітарних дисциплін характеризується їх впливом на процес соціалізації. Вони повинні допомогти студенту зрозуміти себе; з'ясувати психологічні механізми поведінки, визначити місце і роль людини в суспільстві; освоїти досягнення світової і української культури; навчитися цивілізованого спілкування з навколишнім середовищем; навчитися мислити, зрозуміти цілісність і багатомірність світу, сенс людського буття. Отже, гуманітарна освіта має формувати наукове бачення сутності та механізмів соціалізації, а також допомогти адекватно оцінити можливості для своєї самореалізації. Крім того, гуманітарні дисципліни повинні слугувати теоретичною базою реформи виховання, науковим забезпеченням його гуманізації. Саме на фундамент сучасних наукових знань про людину як об'єкта-суб'єкта соціалізації, про суспільство і культуру, як соціального середовища соціалізації, про взаємодію з навколишнім світом повинно спиратися сучасне виховання [5, 198]. Інакше кажучи, гуманітарні дисципліни повинні озброювати педагогів методологією наукового бачення. У такому контексті зв'язок спеціальних і гуманітарних дисциплін допоможе реальному баченню об'єкта виховання, адекватному уявленню про вплив конкретних умов соціального життя, розуміння місця і виховання в суспільстві, їх функцій і ролі в соціальних процесах. У той же час потрібно враховувати, що вся економічна структура сучасного суспільства включена в певну екосоціальної систему і впливає на природне і соціальне оточення людини. Тому сьогодні цінуються такі якості професійної підготовки фахівця, як уміння встановлювати контакти з людьми, мистецтво спілкуватися, здатність досягати поставлених цілей, організаторські здібності, аналітичне мислення. Вона повинна вестися в синхронному процесі і взаємодії трьох складових: спеціально-професійної, фундаментально-дослідницької та гуманітарної [8, 58].

Необхідно враховувати, що в умовах глобалізації, поширення інформаційних технологій і віртуальної реальності відкриваються нові можливості навчання, отримання знань, розвитку інтелектуальних здібностей, нових форм вербального і невербального спілкування тощо,але тут існують і деструктивні моменти. «Свідомість сучасної людини є об'єктом (і продуктом) конкурентної боротьби виробників інформаційної продукції, яких не цікавить проблема розвитку особистості» [9, 230]. Існує небезпека того, що людина може втратити здатність до творчості. Це, звичайно, призводить до нових труднощів у

засвоєнні гуманітарних ідей і дисциплін. Труднощі пов'язані також і з поширенням молодіжних субкультур з їх цінностями, формами спілкування і т.д. Все це необхідно враховувати в процесі роботи зі студентами. Саме тому важливо розробити концепцію гуманітарної підготовки фахівців, яка була б спрямована на розвиток професійної свідомості та самосвідомості студента. Таким чином, без виховання моральності і культури особистості справжнього творчого фахівця-професіонала і керівника підготувати неможливо, а це виховується в процесі вивчення гуманітарних наук.

Автор може зробити висновок, що розвиток кадрового потенціалу в регіоні, багато в чому залежить від рівня освіти, фізичного і психологічноо потенціалу, соціальної зрілості населення. Відтворення і навчання трудових ресурсів - це дві складові процесу формування кадрового потенціалу, які визначають ефективність його використання. Соціологічний аналіз проблем кадрової політики різних сфер діяльності розглядає питання формування і розвитку кадрового потенціалу в регіоні, в тому числі такі, як:

• ефективність діяльності держави і її роль в цих процесах; оцінка ступеню розробленості законодавства в області розвитку і регулювання кадрового потенціалу країни;

• визначення характеру партнерських відносин органів державної влади і управління, роботодавців і профспілок у реалізації державної кадрової політики та перспективи.

Особливість кадрового потенціалу регіону полягає в тому, що регіональна влада може безпосередньо формувати або впливати на кадровий потенціал, але, тим не менш, зобов'язана створювати умови для їх ефективного функціонування. Завдання регіональної влади полягає у створенні правових, нормативних, економічних і соціальних умов для розвитку людського потенціалу, як джерела формування кадрового потенціалу, у всілякому сприянні зростанню професійної компетенції працівників. Безпосередня реалізація цих завдань можлива через створення та ефективну діяльність в регіоні наступних структур:

• навчальних і профорієнтаційних центрів Департаменту служби зайнятості населення;

• центрів розвитку бізнесу і підприємництва;

• центрів оцінки персоналу та розвитку кар'єри;

Список використаної літератури

1. Лукашевич Н. П. Л84 Соціологія праці: Учеб. посібник. - 2-е изд., Дополн.і испр. - К .: МАУП, 2007. - 368 с.

2. Єфремов В.С. Про національні та міжнародні проблеми підготовки висококваліфікованих кадрів // 2002. №-2. -4-6.

3. Портер М. Міжнародна конкуренція. Конкурентного переваги країн // 2016.-162-154.

4. Найдьонова Л.І., Маркін В.В., Клейменов С.А. Соціальні основи муніципального управління. М.: НОУ Академія менеджменту інновацій / інститут - М., 2005. – 217 с.

5. Булгакова Є. В. Вплив гуманітарної підготовки студентів технічного вузу на їх професійне становлення // Вісник Томського державного університету. - 2007. - Вип. 32. - С.193-196.
6. Вільчинська Л. З. Нові акценти викладання гуманітарних наук в технічному вузі // Матеріали міжнародної науково-технічної конференц в Росії: пріоритети розвитку та підготовка кадрів », присвяченій 145-річчю МГТУ" МАМИ ". - 2010. - С. 430-432
7. Добрускін М. Є. Роль гуманітарної освіти в підготовці інженерів. СОЦИС. - 2001. - № 9. - С.95-99
8. Кірсанов О. І., Кірсанова Е. С. Гуманітарні науки в інженерно-технічних ВНЗ і проблема виховання // М. - 2012. - № 8-9. - С. 104-110.
9. Шевченко О. Ю. Особистісно орієнтований підхід в управлінні гуманітарною підготовкою у Вищих Навчальних закладах технічного профілю // http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/23746/1/schevchenko.pdf
10. Головне управління статистики у Дніпропетровській області// http://www.dneprstat.gov.ua/

REVIEW OF STRUCTURAL SPECIFICS OF DRY-CARGO SHIPS FOR THE PROJECT CARGOES TRANSPORTATION

Oleksiy Melnyk,
Master Mariner, Senior Lecturer
Department of Navigation and Maritime Safety,
Odessa National Maritime University

Andriy Voloshyn,
Candidate of technical science, professor
Head of Department of Navigation and Maritime Safety,
Odessa National Maritime University

Kostyantyn Koryakin,
Senior Lecturer
Department of Navigation and Maritime Safety,
Odessa National Maritime University

The latest developments and advanced design of sea-going ships, as well as modern technologies in the field of cargo operations in the ports ensure reduction of the final cost of sea transportation. In order to perform cargo transportation tasks, modern ships should have solid hull structures, on-board cargo facilities with sufficient capacity, and hold shapes convenient for cargo stowage without additional operational costs during loading and discharging.

The main objective in designing the ship's cargo holds is to analyze the effect of economic factors, primarily freight, the value of which directly depends on the weight and volume of the cargo, therefore, the cargo space must be organized in such a way as to carry the maximum possible quantity of cargo.

The growing demand for industrial equipment has forced operators and ship-owners to look for new alternative ways of employing their own fleets to transport non-conventional cargoes such as project cargoes, including oversized and heavy equipment items despite the fact that the design and architectural specifics of these vessels do not meet the requirements for the transportation of these cargoes.

Depending on the applicability level for the project cargo transportation, dry-cargo vessels can be conditionally divided into three main groups, as follows:

- Bulk carriers, which are designed for transportation of bulk commodities. They have trapezoidal-shaped holds created with inclined planes in the upper and lower parts of the holds to simplify the trimming or the proper leveling of the bulk cargo, but they are not sufficiently equipped for the transportation of general cargo, thus their freight level is too low, Fig. 1;

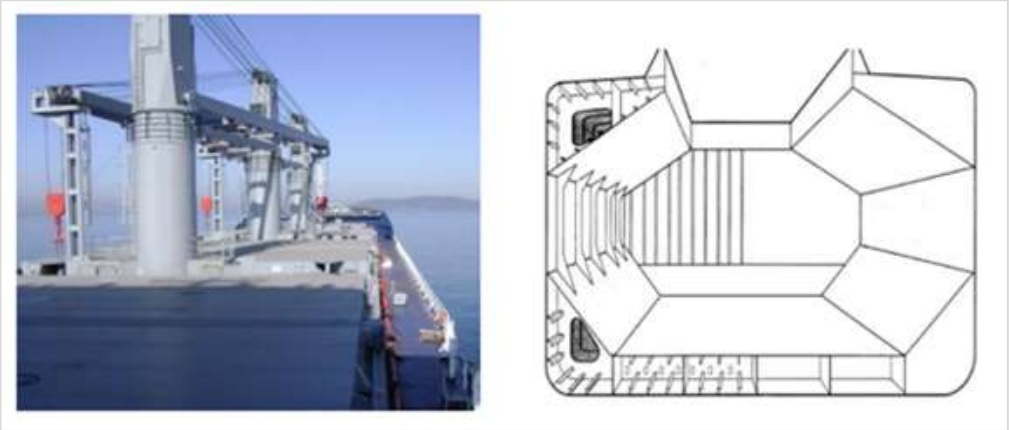

Figure 1 – Cargo spaces of bulk carrier

- Dry-cargo ships for general cargo shipments. Such vessels are mainly equipped with rectangular holds of so-called "box-shaped". Such shape of holds is very convenient for loading, stowage and unloading of various kinds of cargo in both bulk and packed condition, equipment, etc. Therefore, these vessels can be equipped with stationary or convertible twin-decks for transportation of non-stackable units of cargo, which is also positively effects the freight cost (Fig.2).

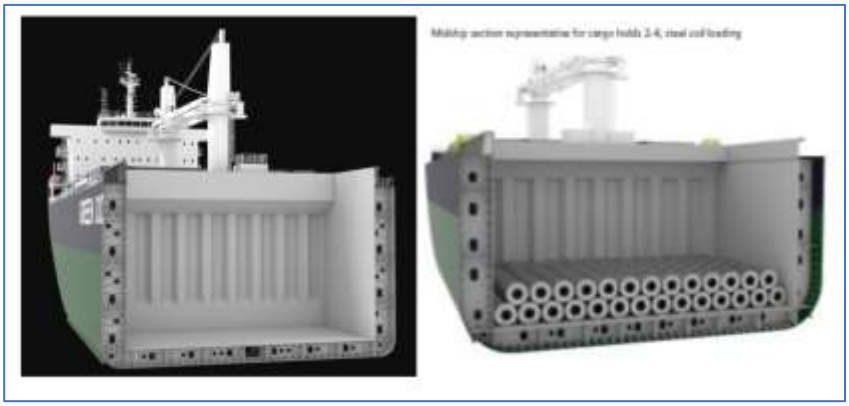

Figure 2 – Cargo spaces of box-shaped holds

-Multipurpose Specialized Vessels. These vessels are most suitable for transportation of general, loose, oversized and heavy cargoes, containers, flat rack cargoes, etc. They have distinct advantages both by design of holds and by means of cargo handling equipment and, most importantly, high operating speed, which distinguishes them by their high freight cost.

Based on the analysis of the above factors and taking into account the level of freight rates for project cargo transportation under the conditions of voyage charter on one side and the cost of freight of bulk carriers, it is a very important fact that the possibility of using bulk carriers for project cargo transportation is not fully explored and the development of methods and ways of their use is becoming increasingly relevant.

Cargo units whose weight does not exceed the lifting capacity of shipboard cargo handling equipment can be efficiently operated by means of conventional ships' cranes in accordance with their lifting capacity, from 25 to 40 tons.

Lifting and moving heavy items simultaneously by two cranes are allowed in some cases and considered as difficult technological operations, when the weight of the cargo exceeds the capacity of a single crane. In this case, two cranes must be of the same modification with equal distribution of the load on each crane, which must not exceed their lifting capacity and must comply with the basic requirements to ensure safety during lifting and handling.

Figure 3 – Loading operations by mobile crane

A separate place is given to the situation when cargo units, the weight of which exceeds the ability of two ship's cranes or other port cargo handling equipment to perform safe lifting and loading. This situation requires the use of a portable truck crane with mobile lifting equipment, which can be used during cargo operations for handling particularly critical loads. However, in some cases, when the cargo unit even exceeds the capabilities of mobile truck crane (Fig. 3) or is delivered on board of a vessel directly by a barge, a floating crane is also can be used for this operation.

Literature

1. Onyshchenko S., Melnyk O., (2020). Modelling of changes in ship's operational condition during transportation of oversized and heavy cargo. Technology audit and production reserves.– 6/2(56). – 66-70.
2. Onyshchenko, S., Shibaev, O. and Melnyk, O. (2021). Assessment of Potential Negative Impact of the System of Factors on the Ship's Operational Condition During Transportation of Oversized and Heavy Cargoes, Transactions on Maritime Science. Split, Croatia, 10(1). doi: 10.7225/toms.v10.n01.009.
3. Мельник О. М. (2019). Питання забезпечення безпеки процесу морського перевезення негабаритних вантажів. Комунальне господарство міст ХНУМГ ім Бекетова. 152.-204–208. DOI10.33042/2522-1809-2019-6-152-204-208;

4. Мельник О.М. (2019). Аналіз ринку перевезень проектних вантажів. Modern engineering and innovative technologies Journal, 8(1) – 86-91.
5. Мельник О.М. (2019). Огляд стану дослідження проблеми перевезень негабаритних вантажів в Україні. Транспортні системи і технології КДУІтаТ. 34 - 242-253; DOI:10.32703/2617-9040-2019-34-2-7;
6. Мельник О.М. (2019) Problems statement and prospects for the development of oversized cargoes transportation in Ukraine. (Стан проблеми та перспективи розвитку перевезень негабаритних вантажів в Україні). Судноводіння НУОМА. 29-142-153, DOI:10.31653/2306-5761.29.219.142-153;
7. Melnyk O., Malaksiano M., (2020). Effectiveness assessment of non-specialized vessel acquisition and operation project, considering their suitability for oversized cargo transportation. Transactions on Maritime Science. 9(1) - 23-34. https://doi.org/10.7225/toms.v09.n01.002;
8. Мельник О.М. (2020). Організація перевізного процесу негабаритних вантажів за видами транспорту. Роль та місце морського транспорту в цьому процесі, Комунальне господарство міст ХНУМГ ім Бекетова. 154(1). – 231-239. DOI:10.33042/2522-1809-2020-1-154-231-239.
9. Мельник О.М. (2020). Технологічні аспекти перевезення негабаритних вантажів. Транспортно-технологічне забезпечення процесів доставки і обробки негабаритних вантажів. Вчені записки ТНУ ім Вернадського, 31(70) 2(2). - 168-174.
10. Malaksiano M., Melnyk O., (2020). Vessel selection prospects and suitability assessment for oversized cargo transportation. Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. 31(70)2(1). – 135-140.

OPPORTUNITIES TO IMPROVE PUBLIC TRANSPORT BY INFORMING INFRASTRUCTURE

Trofimov Alexander,
Ph.D. of physics and mathematics, associate professor of
Transportation Technologies and International Logistics Department
University of Customs and Finance, Ukraine

Konova Kateryna,
3rd year student
specialty 275 “Transport technologies”
University of Customs and Finance, Ukraine

Today, the transportation industry as a whole meets only the basic needs of the population and the economy in transportation by volume, but not by quality. The current state of the transportation sector does not fully meet the requirements of effective implementation of Ukraine’s European integration course and integration of the national transportation network into the Trans-European Transportation Network [1].

The relevance of this topic is that for a long time the development of transportation infrastructure in Ukraine did not correspond to modern realities: the priority was the construction of new roads, which is completely contrary to modern urban concepts.

The works of V. Bogomolova, O. Deyneka, V. Dykan, I. Dmitriev, O. Yevseyeva, V. Ilchuk, I. Zaitseva, O. Zorina, L. Kalinichenko are devoted to ensuring the innovative development of transportation infrastructure in order to increase the efficiency of the transport industry.

The main reason for the critical state of development of the transport sector is systemic underfunding, insufficient maintenance of infrastructure and transport, as well as technical backwardness.

According to the State Statistics Service [2,3], the volume of passengers transported by public transport over the past 3 years has decreased significantly (fig. 1).

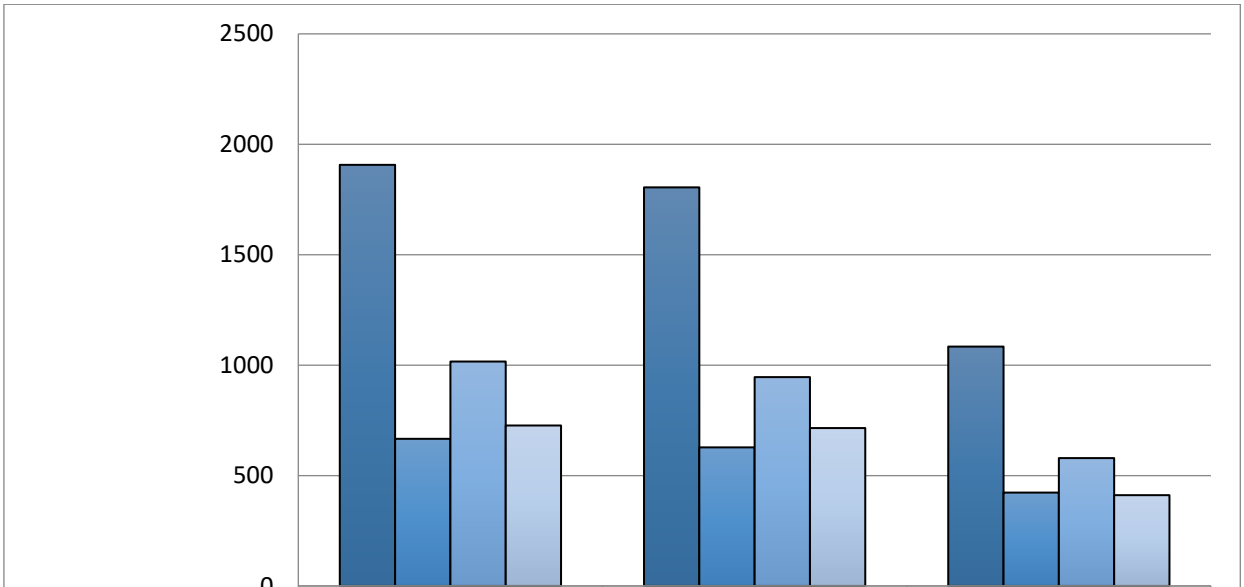

	2018	2019	2020
Automobile (buses)	1906,852	1804,929	1083,9
Tram	666,271	627,515	422,8
Trolleybus	1016,241	945,694	579
Underground	726,585	714,982	411,1

Fig. 1. The number of passengers transported by various modes of public transport, a million passengers

Causes of transportation problem:

- increased automation of population;
- insufficiently thought-out architectural planning of districts;
- insufficiently thought-out state policy of setting priorities in terms of the public transport development.

Factors influencing the functioning of public transport in cities [4]:

1. The increase in population in cities;
2. The territory of cities is constantly expanding as its population decreases;
3. Highways overload leads to congestion;
4. In cities, significant areas of land are lost for traffic;
5. The area of the city territory is used inefficiently due to traffic and parking of personal cars;
6. Heavy air pollution in cities is caused by road transport due to irrational fuel consumption, etc.

Currently, the main directions of infrastructure transformation in the cities of our country's regions are based on the relevant provisions of the national program of the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the National Transport Strategy of Ukraine until 2030” [1].

After analyzing the problems of public transport are the following main ways of improving the functioning:

- cessation of stretching of urban areas;
- development of attractive public transport stations;
- release the central city area of traffic congestion and parking;

- implementation of a strict parking policy;
- provide a separate public transport lanes;
- introduction of low-floor vehicles;
- improve the possibility of using underground;
- introduction of attractive interchanges and integrated information systems;
- ensuring the development of public electric transport;
- conducting innovative investments in public transport, etc.

In general, the transportation industry should develop at a faster pace in order to accelerate the economic and social development of the country. To improve the situation of the transportation systems one should provide full program of renewal and modernization of transportation activities. The order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the National Transport Strategy of Ukraine till 2030" provides complex measures for regulatory support and create a favorable budget and non-budget sources of investment.

Purpose of this strategy is to identify key issues, goals, principles and priorities of the transportation systems of Ukraine in terms of national needs and interests. Implementation transport strategy will help significantly improve the efficiency of the transportation system as a whole, sustainable economic development and welfare of Ukrainian.

REFERENCES:

1. The order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the National Transport Strategy of Ukraine till 2030" from 07.04.2021 № 430-2018-p [Electronic resource]. Access mode: **https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text**

2. State Statistics Service. Number of transported passengers by types of transport (1995-2019) [Electronic resource]. Access mode:http://ukrstat.gov.ua

3. State Statistics Service. Number of transported passengers by types of transport (2020) [Electronic resource]. Access mode:http://ukrstat.gov.ua

4. Bosnyak M.G. Passenger road transport. Teaching manual for universities. Kyiv, “Slovo”, 2011. - 272 p.

ВИБРОСЕПАРАТОР ДЛЯ ОЧИСТКИ МАСЛИЧНЫХ КУЛЬТУР ОТ ПРИМЕСЕЙ

Абдиказиев Ердаулет Торшилулы,
магистрант,
Таразский региональный
университет им. М.Х.Дулати, Казахстан

Садибаев Абилхан Килибаевич
кандидат технических наук, доцент
Таразский региональный
университет им. М.Х.Дулати, Казахстан

Повышение эффективности очистки масличных культур от примесей - важнейшая задача предприятий пищевой промышленности, а также сельского хозяйства, что обусловлено жесткостью требований, предъявляемых к качеству зернопродуктов.

Наиболее важным этапом очистки семян масличных культур является отделение семян трудноотделимых примесей от зерен основной культуры, так как они снижают сохранность семян при его хранении, приводят к самосогреванию, являются источником микроорганизмов в зерновой массе, занимают полезный объем хранилищ и снижают качество готовой продукции. Поэтому семена масличных культур необходимо очищать от сорной примеси, особенно от трудноотделимой, с максимальной полнотой выделения как при послеуборочной обработке зерна так и при его переработке.

Примеси, которые эффективно выделяются из зерна по геометрическим размерам и аэродинамическим свойствам, получили название легкоотделимых. Однако, после очистки зерновой смеси в воздушно-ситовых сепараторах в ней остаются органические и минеральные примеси, которые практически не отличаются от семян основной культуры по этим свойствам. Эти примеси в практике очистки зерна считают трудноотделимыми.

Трудноотделимыми примесями называют такие компоненты зерновой смеси (семена сорных и культурных растений, минеральные примеси), числовые характеристики размеров и аэродинамических свойств которых совпадают или не существенно отличаются от соответствующих числовых характеристик семян основной культуры.

В южных регионах нашей республики, где последние годы усилилось производство сафлора, в зерновой массе подавляющую часть примесей (около 60%) составляют семена трудноотделимой примеси - прицепника плоскодонного, являющиеся наиболее трудноотделимыми. Геометрические размеры (толщина и ширина) семян прицепника, определяющие их просеваемость на ситах, а также их аэродинамические свойства незначительно отличаются от размеров и свойств зерен основной культуры. И поэтому,

технологическая эффективность очистки зерна существующих ситовых и воздушно-ситовых сепараторов низкая. Для доведения зерна до базисных кондиций приходится осуществлять многократную очистку его на одних и тех же машинах, что приводит к потерям зерна в отходы и нерациональному использованию транспортного и технологического оборудования. Кроме того, применение в настоящее время зерноочистительные машины по своим эксплуатационным показателям: надежности и энергоемкости не удовлетворяют требованиям промышленности.

Если учесть, что в нашей республике ежегодно производится более 35 тыс.т. семян сафлора, то при таком огромном масштабе производства даже незначительное повышение эффективности очистки зерна может дать существенный экономический эффект.

Известен способ сепарирования зернопродуктов [1], заключающийся в интенсивном самосортировании компонентов зерносмеси в кольцевом канале с шероховатой поверхностью при его вращательных колебаниях вокруг вертикальной оси. В работах [1,2] исследованы процессы вибрационного перемещения частиц нижнего и верхнего слоев зерносмеси, являющиеся как наиболее важным в разведении разделенных компонентов по фракциям. Ими установлена возможность достижения высокой четкости разделения зерносмеси в кольцевых рабочих органам: с макрошероховатой опорной поверхностью, обеспечивающей интенсивное послойное движение и самосортирование. Данный способ сепарирования хорошо рекомендовал себя в разделении продуктов шелушения крупяных культур.

Эти исследования были проведены в лабораторных условиях на экспериментальной установке с синусным приводным механизмом, позволившим сообщать сепарирующему рабочему органу вращательных колебаний через гибких тросов, преобразующих возвратно-поступательных колебаний во вращательные. Кроме того, при испытаний синусного механизма в лабораторных и производственных условиях выявлены следующие недостатки, послужившие причиной отказа от такого типа привода:

- сложность конструкции и вследствие чего затруднительные условия эксплуатации, обусловленные множеством количеств движущихся звеньев и кинематических связей;
- большие усилия в кинематических связях привода из-за наличия поступательной пары и неуравновешенности колеблющейся массы, приводящий к увеличению энергозатрат.

В работе [3] в качестве приводного механизма для сообщения рабочему органу вращательных колебаний выбран четырехзвенный механизм, состоящий из кривошипа, шатуна и кулисы. К достоинствам кривошипно-шатунного механизма можно отнести простоту конструкции, минимальные затраты энергии на трение благодаря вращательным кинематическим парам и технологичность изготовления. Однако, этот механизм один существенный недостаток - неравномерное колебательное движение ведомого звена, соответственно и рабочего органа.

С целью устранения вышеназванных недостатков разработана

экспериментальная установка для очистки масличных культур самосортированием в рабочем органе, совершающем прямолинейные колебания Экспериментальная установка состоит из приводного механизма, рабочего органа, роликов, упругой связи, станины и бункера.

Приводной механизм состоит из электродвигателя, клиноременной передачи, ведущего и ведомого шкивов и дебаланса Дебаланс обеспечивает прямолинейное колебательное движение рабочего органа за счет инерционных сил.

В рабочем органе имеются горизонтальные рифли, высокие и низкие борты. Высота высоких бортов составляет 50 мм, а высота низких бортов – 25 мм. Рабочий орган совершает прямолинейные поступательные колебания. Зерносмесь подается на рабочий орган с бункера. Под воздействием сил инерции зерносмесь распределяется по поверхности рабочего органа. С помощь рифель обеспечивается послойное движение зерносмеси. При послойном движении зерносмеси начинается процесс самосортирования ее компонентов. Тяжелые частицы погружаются в нижние слои зерносмеси выталкивая легкий компонент к поверхности. Тяжелый компонент транспортируется рифлями к выходу из рабочего органа. Легкий компонент концентрируется на поверхности зерносмеси и переливается через нижний борт рабочего органа. Тем самым обесчечивается разделение зерносмеси на тяжелый и легкий компоненты. При этом тяжелым компонентом является зерна сафлора, легкий компонент – трудноотделимая примесь. Оптимальная толщина зерносмеси на поверхности рабочего органа составляет 25-30 мм.

Результаты исследований процесса очистки масличных культур от сорных органических примесей на экспериментальной установке позволили достичь достаточно высоких показателей эффективности сепарирования и подтвердили целесообразность и перспективность применения данного способа.

Список литературы

1. Оспанов А. Б. Разработка вибросепаратора для обработки зерновых, масличных и крупяных культур в условиях хозяйств и перерабатывающих предприятий АПК Текст.: дис. д-ра. техн. наук. Тараз, 2000. - 234 с.

2. Сейтпанов, П. К. Виброфрикционное сепарирование зерносмесей при вращательных колебаниях Текст. : дис. . канд. техн. наук. М., 1993.- 167 с.

3. Садибаев А.К. Исследование процесса очистки зерна самосортированием в горизонтальных кольцевых каналах вибросепаратора с кинематическим жестким приводом. Текст. : дис. . канд. техн. наук. М., 1993.- 167 с.

АСПЕКТЫ РАЗРАБОТКИ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНТЕРНЕТ-ПОРТАЛА С ИДЕНТИФИКАЦИЕЙ ОБЪЕКТОВ

Безверхий Александр Анатольевич,
Старший преподаватель кафедры информационных систем управления
Белорусский государственный университет, Беларусь

Константинов Даниил Михайлович
Студент IV курса
Белорусский государственный университет, Беларусь

В настоящее время интернет-порталы решают большое количество информационных, коммуникативных и других задач. В частности, военно-исторические порталы могут выполнять задачи культурно-просветительской направленности. В представленной работе предложена разработка приложения с уникальной возможностью использования сервиса распознавания объектов бронетехники на изображениях [1-3].

Приложение военно-исторического портала, разработанное авторами, состоит из основного сервиса **MilitaryPortal** и микросервиса **ImageAnalyzer** (см. Рис. 1):

1) **MilitaryPortal** – основной сервис, который имеет монолитную архитектуру, включает в себя слой представления в виде веб-страниц портала, слой бизнес-логики и слой БД. Разработанный сервис отвечает за работу всего интернет-портала в целом, за аутентификацию пользователей и управление различными уровнями доступа пользователей к функциональности сайта. Он написан на языке программирования Python с использованием платформы Django;

2) **ImageAnalyzer** – вспомогательный сервис, отвечающий непосредственно за работу с нейронной сетью для распознавания объектов бронетехники на изображении. Он написан на языке программирования Python, однако для связи с основным сервисом используется более легковесная платформа для создания веб-приложений – Flask.

Данная структура приложения выбрана с целью обеспечения независимости сервиса распознавания бронетехники на изображении от модели нейронной сети, возможности замены используемой нейронной сети на другую либо существующей версии вспомогательного сервиса на новую. Кроме того, при использовании оркестрации сервисов, в случае единовременной обработки большого количества запросов к микросервису **ImageAnalyzer** оркестратор может запустить несколько экземпляров данного микросервиса для распределения нагрузки.

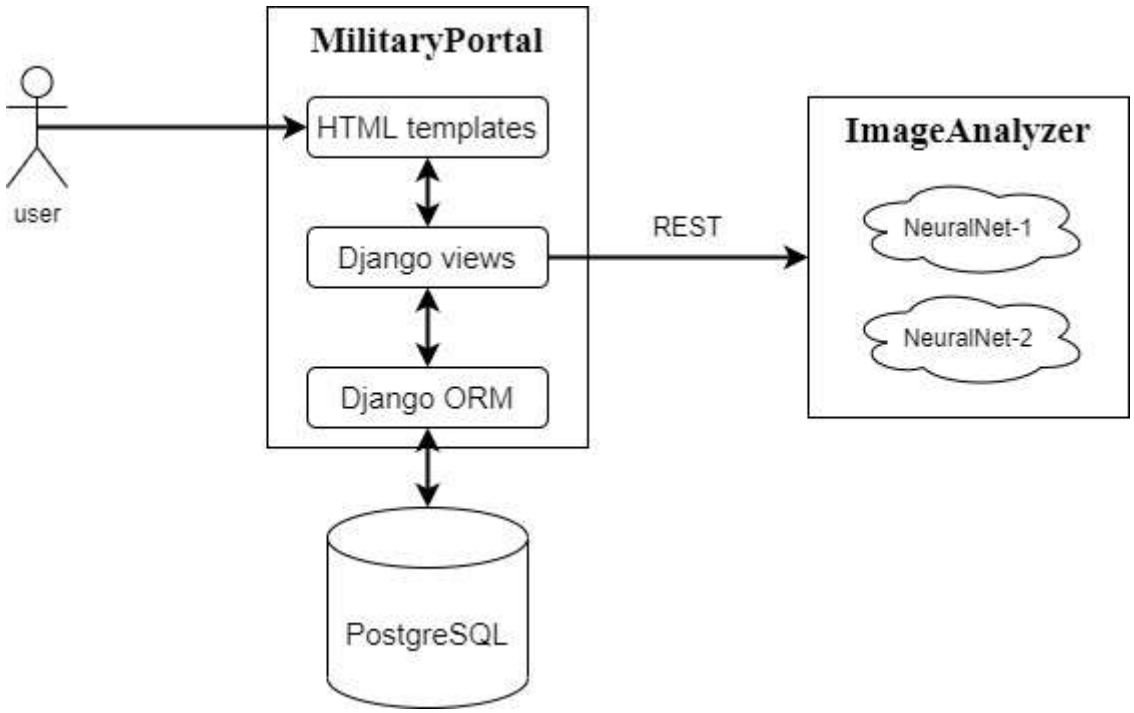

Рисунок 1. Схема взаимодействия сервисов интернет-портала

В ходе разработки интернет-портала были исследованы наиболее производительные алгоритмы распознавания объектов на изображении с использованием ограничивающих рамок, такие как алгоритм R-CNN и его модификации Fast R-CNN, Faster R-CNN и Mask R-CNN, для решения проблемы распознавания бронетехники на изображениях был выбран алгоритм YOLOv3.

Проведено два тестовых обучения нейронной сети YOLOv3. Для этого выбраны 3 модели бронетехники: Pz4 с длинноствольным орудием, Т-34 образца 1941 года и Т-34 образца 1943 года. Соответственно, определено три класса объектов бронетехники, для каждого класса было отобрано около 250 обучающих и 25 тестовых изображений. Особенностью такого набора обучающих данных являлись, во-первых, значительное визуальное различие между объектами первого и второго, а также первого и третьего классов, а, во-вторых, малое визуальное различие между объектами второго и третьего классов, заключающееся в том, что объекты данных классов визуально различаются только своей отдельной частью, а именно – танковой башней, которая, в среднем, занимает около 20% пикселей изображения искомого объекта. Распознавание моделей со схожим внешним видом является сложной задачей, особенно с учетом того, что количество изображений для обучения невелико.

Предложен способ решения данной проблемы в условиях ограниченности данных для обучения нейронной сети. Данный способ предполагает распознавание визуально отличающихся частей у визуально схожих объектов как отдельных объектов на изображении. Например, в случае с вышеупомянутыми вторым и третьим классами – модификациями Т-34 образца 1941 и 1943 годов – таким объектом является танковая башня.

Предложен способ решения проблемы небольшого количества обучающих изображений. В случае, если определенная модель бронетехники запечатлена на достаточно малом количестве реальных фотографий, которого недостаточно для эффективного обучения нейронной сети, предлагается использовать существующие 3D-модели данной модели бронетехники.

На Рис. 2 представлен результат распознавания объекта бронетехники комплексом из двух нейронных сетей алгоритма YOLOv3. Произведено распознавание общего класса и класса отличающейся области, которая в данном случае является танковой башней. Распознанный на фотографии объект принадлежит классу «Т-34 образца 41 года», подклассу общего класса «Т-34».

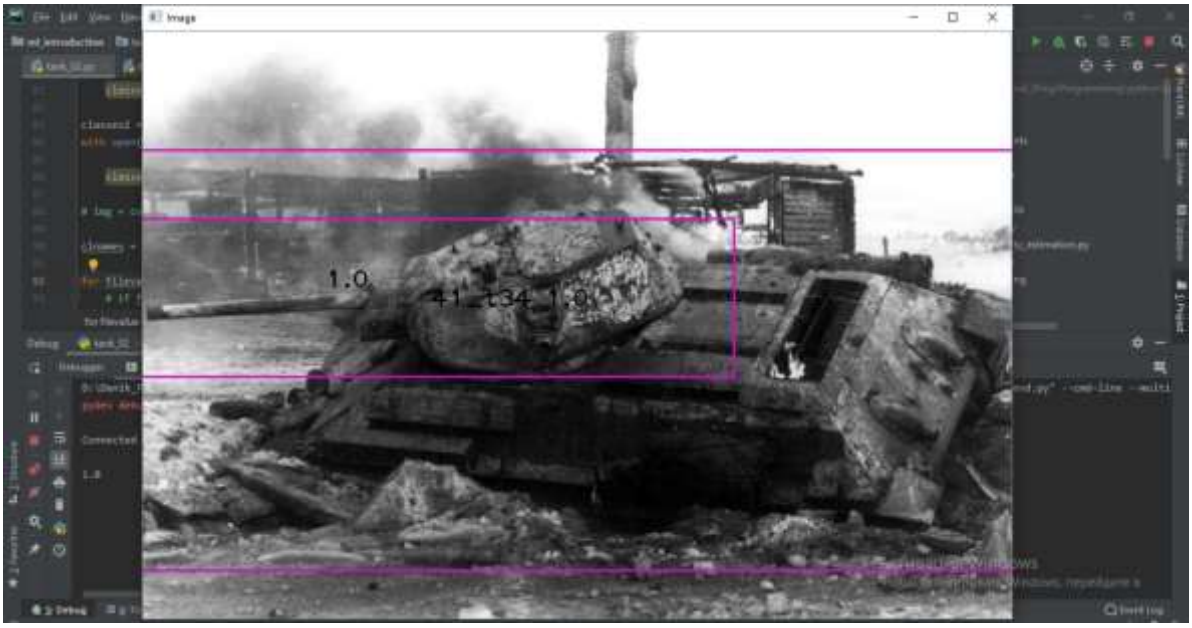

Рисунок 2. Результат распознавания объекта

Разработанные подходы к анализу объектов на изображении могут быть использованы для распознавания принадлежности к той или иной эпохе найденных при раскопках артефактов, когда первоначально распознаются общие их черты, а потом, по отдельным признакам, происходит уточнение данных о них, а также для анализа подлинности музейных экспонатов.

Список литературы

1. You Only Look Once: Unified, Real-Time Object Detection / J. Redmon, S. Divvala, R. Girshick, A. Farhadi – University of Washington, Allen Institute for AI, Facebook AI Research, 2016.

2. J. Redmon, A. Farhadi. YOLO9000: Better, Faster, Stronger – University of Washington, Allen Institute for AI, 2017.

3. J. Redmon, A. Farhadi. YOLOv3: An Incremental Improvement – University of Washington, 2018.

ЖЫЛЫЖАЙДАҒЫ ТЕМПЕРАТУРА МЕН ЫЛҒАЛДЫЛЫҚТЫ БАҚЫЛАУҒА АРНАЛҒАН МИКРОПРОЦЕССОРЛЫҚ ЖҮЙЕНІ ҚҰРУ

Жоранова Н.Ж.
«Ақпараттық жүйелер» кафедрасының аға оқытушысы
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
Тараз, Казахстан

Әбдіқапар Д.Ә
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің 3 курс студенті
Тараз, Казахстан

Жылыжайлар жоғары техникалық жабдықталуының арқасында жыл бойына Қазақстанның барлық климаттық аймақтарында көкөністер өсіруге мүмкіндік береді.Жылыжайларда жүргізілетін технологиялық процестердің арасында жылыжайлардың микроклимат параметрлерін автоматты басқару және қолдау процестері ерекше маңызға ие болуымен байланысты.

Өсімдіктің даму қарқынын анықтайтын маңызды параметрлердің бірі - жылыжай ішіндегі ылғалдылық пен ауа температурасы.

Жылыжайлардағы микроклиматтың негізгі параметрлерін үздіксіз автоматты түрде бақылау екі негізгі себеп бойынша қажет. Біріншіден, өсімдік шаруашылығы өсімінің қарқындылығын қамтамасыз ететін жылыжайдағы қоршаған ортаның оңтайлы параметрлерін дәл ұстап тұру үшін микроклиматты бақылау қажет.

Ауаның температурасы мен ылғалдылығы - бұл жылыжайдағы климаттың негізгі параметрлері. Температуралық режим жылу жүйесінің жұмысымен және күн радиациясының әсерімен анықталады. Парниктік ауаның ылғалдылығы топырақ бетінен булану қарқындылығымен және судың өсімдіктермен буланумен анықталады. Ылғалдылық ауа температурасына да байланысты.

Температураның жоғарылауымен ауаның абсолютті ылғалдылығы көтеріледі және керісінше.

Сыртқы ауа-райының өзгеруі қорғалған топырақтың микроклимат параметрлерінде бүкіл жұмыс кезеңінде де, тәулік ішінде де әртүрлі ауытқулар тудырады.

Бақылау жүйесі осы ауытқуларға жауап беруі керек, жылыжайдағы тиісті дақылдар үшін оңтайлы температура мен ылғалдылық режимін сақтай отырып, оны олардың даму фазаларына сәйкес өзгерте алады.

Жылыжайларды желдету үшін желдеткіш саңылаулар мезгіл-мезгіл ашылады. Жылыжайлардың табиғи желдетілуі қолмен, механикалық, электрлік және басқа жетектерден ашылатын шатыр мен бүйір қабырғаларында жасалған желдеткіштер арқылы пайда болады.

Жылыжайларды автоматтандыру - бұл бірінші кезекте өнімді өсіру процесінің еңбек сыйымдылығын төмендетуге, энергия шығынын азайтуға және дақылдың сапалық және сандық сипаттамаларын арттыруға бағытталған техникалық және ұйымдастырушылық шаралар кешені.

Жылыжайларды басқарудың алғашқы жүйелеріне температура мен суару реттегіштерін механикалық бақылау, сонымен қатар әр түрлі сорғылар мен желдеткіштерге арналған ажыратқыштар кірді. Көптеген жылдар бойы мұндай басқару жүйелері жетілдіріліп, уақыт өте келе технологиялық бола бастады.

Жүйенің кейінгі нұсқалары бірнеше тәуелсіз термостаттардан, ылғалдылықты реттегіштерден және таймерлерден тұрды. Осындай шағын автоматтандырудың өзі жылыжай жағдайында көкөністерді өсіруді жаңа деңгейге шығаруға, көкөністердің сапасын жақсартуға және жұмысты сәл жеңілдетуге мүмкіндік берді.

Жылыжайға арналған заманауи автоматика жүйелері - бұл ауа мен топырақтың температурасын, жарық пен ылғалдылықты бақылайтын, сонымен қатар толық және тиімді өндіріс үшін қажетті әр түрлі технологиялық жабдықтар мен процестерді басқаратын әр түрлі жабдықтары бар күрделі жүйелер.

Негізгі автоматтандырылған операциялар:

- қоректік ерітінділерді дайындау;
- өсімдіктерді суару;
- ауа мен топырақтың температурасын реттеу;
- желдету (механикаландырылған фрамугтар);
- ылғалдылықты бақылау;
- жарықтандыруды басқару, қосымша жарықтандыру немесе көлеңкелеу;
- нақты уақыт режимінде берілген бағдарламаға сәйкес микроклиматты сақтау;
- технологиялық жабдықтың жұмысы туралы мәліметтер жинау.

Ол үшін автоматика жүйесі өлшеуге арналған датчиктер жиынтығымен аяқталды:

- ауа мен топырақтың температурасы;
- ауа ылғалдылығы;
- жарықтандыру;
- суару және жылыту жүйелерін жеткізу және қайтару құбырларындағы қысым мен температура.

Қажет болған жағдайда жүйенің бақылау және бақылау функцияларына, мерзімді есеп беру құжаттарына қашықтықтан қол жеткізуді ұйымдастыруға болады. Сіз ғаламдық желіні қолдана отырып, әлемнің кез келген нүктесінен автоматика объектілеріндегі жағдайды бақылай аласыз.

Жылыжайларға арналған заманауи автоматтандыру жүйелері негізінен өнеркәсіптік ауқымға арналған, ал жеке жеке шаруа қожалықтарына келетін болсақ, қазіргі заманғы индустрия тек шашыраңқы компоненттерді шығарады, онымен толыққанды басқару жүйесін құру мүмкін емес.

Техникалық тапсырманың талаптарына және жасалынатын жүйенің атқаратын функцияларына сәйкес есептеу жүйесінің модульдерінің негізгі компоненттерін ажырату керек:

- микроконтроллер;
- датчиктер;
- ақпаратты енгізу құралдары;
- ақпаратты шығару құралдары
- басқару элементтері.

Микроконтроллерді Atmel AVR отбасынан алу туралы шешім қабылданды, өйткені бұл контроллерлер отбасы жоғары өнімділікке ие, жақсы функционалдылық / баға қатынасы бар және әртүрлі функционалдылықтың көптеген модельдері бар.

Тапсырмаларды орындау үшін 6-суретте көрсетілген электр тізбегі жасалды және микроконтроллердің микробағдарламасы үшін бағдарлама коды C тілінде жазылды.

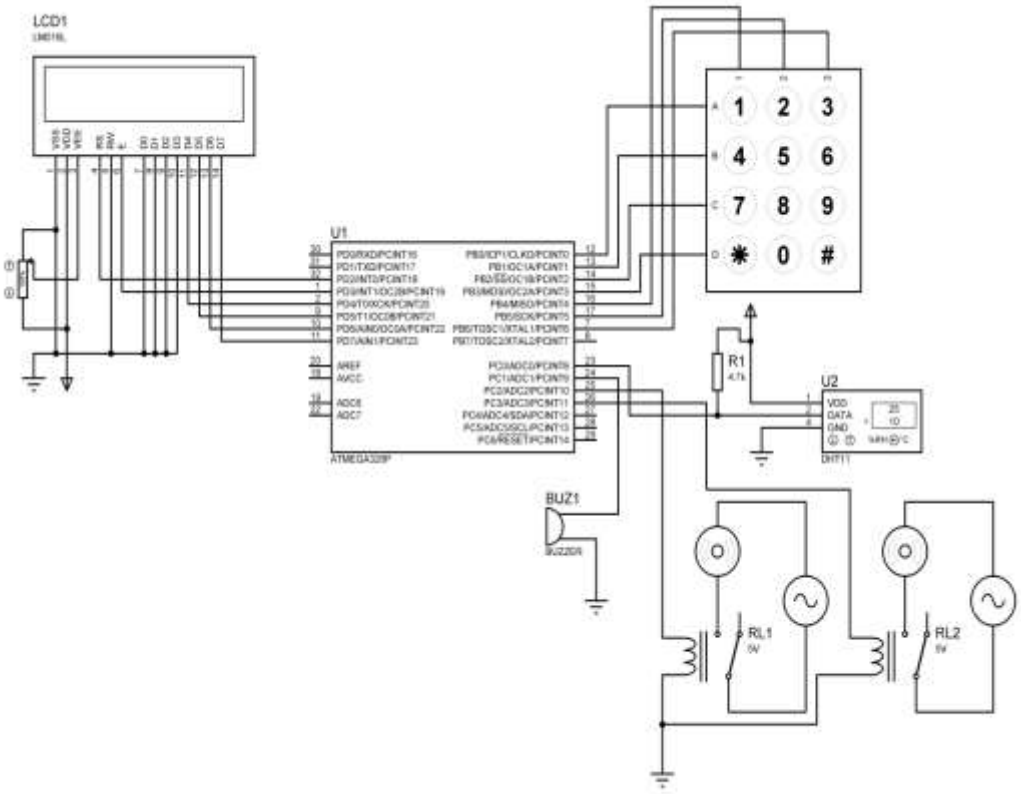

Сурет 1. Электрлік сызбасы

Схема келесі тапсырмаларды орындайды:

- ауа температурасы мен ылғалдылықты өлшеу;
- СК-да ауа температурасы мен ылғалдылықты көрсету;
- максималды және минималды мәндерді белгілеу;
- белгіленген мәндерден ауытқуды көрсету.

Біріншіден, DHT11 сенсоры әр секунд сайын ылғалдылық пен ауа температурасы туралы мәлімет алады. DHT11 сенсоры 7-суретте көрсетілген мәліметтер кестесінде көрсетілгендей 4,7 кОм тартқыш резистор арқылы қосылады.

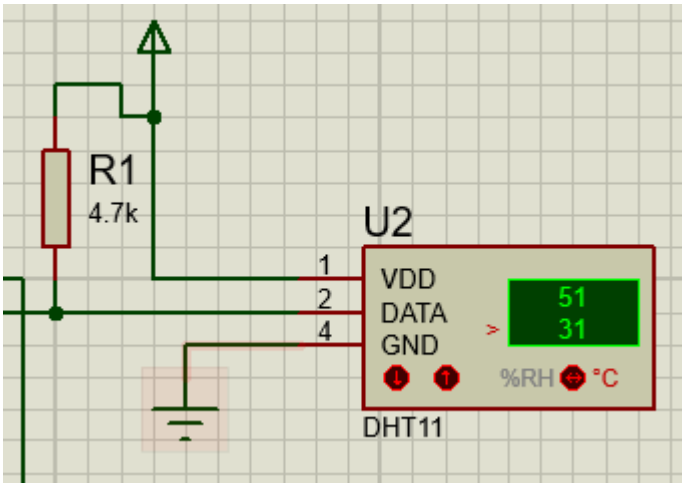

Сурет 2. DHT11 датчигі

Осыдан кейін микроконтроллер оларды қабылдап, 8-суретте көрсетілгендей СК-ға жібереді.

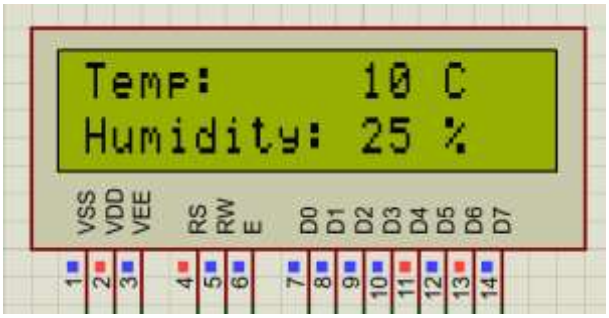

Сурет 3. Температура мен ылғалдылықты көрсету

Диаграммада 8-суретте көрсетілген матрицалық пернетақта да бар, оның көмегімен температура мен ылғалдылықтың максималды және минималды мәндерін орнатуға болады.

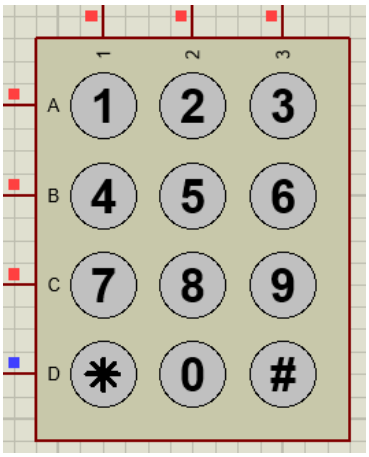

Сурет 4. 3-тен 4-ке дейінгі матрицалық пернетақта

Параметрлер терезесінде 0-ден 9-ға дейінгі пернелерді пайдаланып, сіз минималды және максималды мәндерді енгізе аласыз, және «*» және «#» пернелерімен СКД терезелері арасында жылжуға болады.

Сондай-ақ, температура минимумнан төмендеген кезде реле жылытқышты іске қосады, ал минималды ылғалдылыққа жеткенде реле дымқылдатқышты іске қосады.

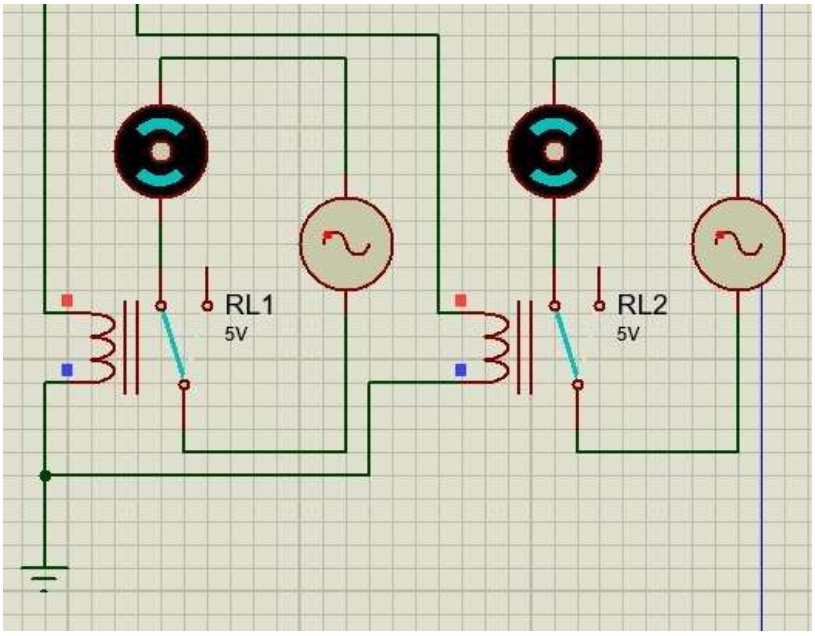

Сурет 5. Белсендірілген реле, қыздырғыш және ылғалдандырғыш

Жылыжайда температура мен ылғалдылықты бақылауға арналған дамыған микропроцессорлық жүйе талаптарға толық жауап береді.

Температура мен ылғалдылықты бақылау және индикаторлау белгіленген максималды және минималды мәндерге сәйкес жүзеге асырылады, дымқылдатқыш пен қыздырғыш бақыланады.

Дербес компьютерде модельдеу нәтижелері дамыған микропроцессорлық жүйенің дұрыс жұмыс істейтіндігін және оған берілген тапсырмаларды орындайтындығын көрсетті.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Тигранян, Р.Э. Микроклимат. Электронные системы обеспечения. – ИП. Радиософт, 2005г.

2. Баранов, В.Н. Применение микроконтроллеров AVR: схемы, алгоритмы, программы. – М.Ж Издательский дом «Додэка XXI», 2004г.

3.Микушин, А.В. Цифровые устройства и микропроцессоры: учеб. Пособие / А.В. Микушин, А.М. Сажнев, В.И. Синин.

4.Аппаратные и программные средства систем: учеб. пособие/ А.О. Ключев, Д.Р. Ковязин, П.В. Кустарев, А.Е. Платунов.

5. Кузьминов, А.Ю. Интерфейс I2C. Связь между компьютером и микроконтроллером / А.Ю. Кузьминов. – М.: Радио и связь, 2004.

6.Новиков, Ю.В. Основы микропроцессорной техники: учебное пособие/ Ю.В. Новиков, П.К. Скоробогатов. – 4-е изд.

7.ATmega328p DATASHEET
http://ww1.microchip.com/downloads/en/DeviceDoc/Atmel-7810-Automotive-Microcontrollers-ATmega328P_Datasheet.pdf

КӨТЕРМЕ ЖӘНЕ БӨЛШЕК САУДА КӘСІПОРНЫНЫҢ АВТОМАТТАНДЫРЫЛҒАН АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕСІ

Жоранова Н.Ж.
«Ақпараттық жүйелер» кафедрасының аға оқытушысы
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
Тараз, Казахстан

Әбдіқапар Д.Ә
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің 3 курс студенті
Тараз, Казахстан

Біздің заманымызда, ақпараттық технологиялар дәуірінде адам өз іс-әрекетін ұйымдастыруға және белгілі дәрежеде өз өмірін жеңілдетуге тырысады өзі жүргізетін процестерді күнделікті өмірде автоматтандыруға ұмтылады, осылайша оларды іске асыру жауапкершілігін компьютерлік, интеллектуалды, автоматтандырылған жүйелерге ауыстырады. Ірі, орта және шағын бизнес кәсіпорындары көбінесе компанияның әртүрлі бизнес-процестерін автоматтандыратын жүйені әзірлеуге және енгізуге әсерлі қаражат жұмсайды. Мұндай шығындар өте орынды, өйткені кәсіпорында әзірленген бағдарламалық өнімнің сапасы тек типтік іскери операцияларды жүргізуді жеңілдетуге байланысты емес, мысалы, құжаттарды ұстау, статистикалық ақпаратты жинау және т.б., сонымен қатар тиімділігі оның бәсекеге қабілеттілігіне тікелей әсер ететін компания.

Көтерме және бөлшек сауда үшін автоматтандырылған ақпараттық жүйені (ААЖ) әзірлеу қорытынды біліктілік жұмысын (БС) аяқтауға арналған тақырып болды. Мұндай типтегі кәсіпорындар экономикалық нарықта бұрыннан бар және оның негізін құрайды. Осыдан дамудың өзектілігі туралы айтуға болады.

Ірі бағдарламалық жасақтаманы әзірлеушілер ұсынған дайын шешімдердің кең ауқымына қарамастан, кәсіпорындар, әсіресе шағын бизнес немесе жеке кәсіпкерлер әрқашан қымбат өнімді қолдана алмайды.

Көтерме және бөлшек саудамен айналысатын кәсіпорындар үшін қоймамен жұмыс жасау тән. Осыған сүйене отырып, көтерме және бөлшек сауда үшін автоматтандырылған ақпараттық жүйені дамытудағы бірінші міндет қойма есебін ұйымдастыру болып табылады. Компания қызметінің қажетті және өте маңызды сегменті - бұл қойма аумағында орналастырылған материалдарды есепке алудың дұрыс ұйымдастырылған процесі. Қойманы тиімді пайдалану үшін партиялық және сорттық есеп жүйелерін қолдануға болады.

Осыған қарамастан, бухгалтерлік есеп жүйесін таңдауға қарамастан, өндіріс натуралды түрде есептелетін болады. Бұл операция кіріс және шығыс тауарларына тапсырыстарды (шот-фактураларды) тіркеу арқылы жүзеге асырылады [1].

Қоймаларды есепке алу тапсырыстарды жоспарлауға және олардың орындалуын бақылауға, ең бастысы, кейінгі мүмкіндіктермен қойма қалдықтары туралы заманауи ақпарат алу үшін қажет оның өзгеруі.

Тауарлық-материалдық қорлар есебін жүргізуге мүмкіндік беретін автоматтандырылған жүйе кәсіпорынның өндірістік шығындарын азайтады, сонымен қатар компания тиімділігінің артуына ықпал етеді. WRC шеңберінде жасалған ақпараттық жүйенің жұмысы оңай және пайдалану тиімді болуы керек. Ол кәсіпорынның бизнес-процестерін жақсартуға және қызметкерлердің қызметін жеңілдетуге арналған.

ДРК-ны іске асыру үшін қойылған мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

- көтерме сауда кәсіпорындарының қызметін ұйымдастыруды зерттеу
- бөлшек сауда;
- Being жасалып жатқан жүйеге қойылатын талаптарды белгілеу;
- бағдарламалық өнімді жасауға арналған құралдарды таңдау;
- бағдарламалық жасақтама және әзірлеу.

Көтерме және бөлшек сауда үшін ақпараттық жүйелерге қойылатын келесі талаптарға жауап беретін ААЖ әзірлеу қажет [4]:

- 1) функционалдылық:
- - дәлдік;
- - қауіпсіздік;
- өзара әрекеттесу мүмкіндігі;
- 2) орындау:
- - ресурстарды тиімді пайдалану;
- 3) сенімділік:
- - ақаулыққа төзімділік;
- - қалпына келтіру мүмкіндігі;
- 4) пайдалану мүмкіндігі:
- - түсініктілік;
- - оқудың қарапайымдылығы;
- - жұмыс ыңғайлылығы;
- 5) тасымалдануы:
- -орнатудың қарапайымдылығы;
- 6) техникалық қызмет көрсетудің қарапайымдылығы:
- -тексеру ыңғайлылығы;
- -өзгертулерді енгізудің қарапайымдылығы.

Ақпараттық жүйені дамыту құралы ретінде, сауда компаниясының бизнес процестерін автоматтандыру, 1С - 1С компаниясының бағдарламалық өнімі таңдалды: Кәсіпорын 8.3, білім беру нұсқасы (8.3.6.2014 ж.).

Бұл бағдарламалық платформа нақты бөлімнің де, жалпы ұйымның да қызметін автоматтандыруға мүмкіндік береді.

Жүйенің негізгі айырмашылық ерекшелігі - реттеу мүмкіндігі.

Бағдарламашының қолында, компанияның нақты талаптары мен қажеттіліктеріне жауап беретін шешім жасауға мүмкіндік беретін әмбебап құрал.

Бұған конфигурациялау мүмкіндігі арқылы қол жеткізіледі. Платформамен жұмыс әдетте екі режимде болады: конфигуратор режимі және конфигурацияланған конфигурациямен тікелей жұмыс.

Конфигуратор режимінде бағдарламашы қолданбалы мәселені шешуге қажетті объектілерді (конфигурация объектілерін) жасайды. Бұл, мысалы, құжаттар, анықтамалықтар, есептер, ақпарат және жинақтау регистрлері болуы мүмкін.

Бірақ айта кету керек, бұл режимде бағдарламалаушы құжатты / есепті өзі жасамайды, тек оның түрін, құрылымын, басқаша айтқанда шаблоны анықтайды. Конфигурация нәтижесінде пайдаланушы қолданбалы шешімдер мен тапсырмаларды орындауға дайын ақпараттық жүйені (конфигурацияны) алады [5].

1С: Кәсіпорын ортасындағы бағдарламалық жасақтама басқа ұқсас бағдарламалық өнімдер арасында өзінің әмбебаптығымен, бағдарламалық жасақтаманың үлкен базасымен, компанияның аймақтық өкілдерінен қолдау мен оқытудың кең дамыған жүйесімен және олардың танымалдылығымен ерекшеленеді [6].

Бұл қосымша 1С әзірлеушілерінің дайын бағдарламалық шешімі болып табылады, ол шағын бизнес санатына жататын кәсіпорынды жедел басқаруды автоматтандыруға арналған [9].

1С: Кіші фирманы басқару 81 басқару персоналы мен менеджерлерді пайдалануға бағытталған. Осы бағдарламалық өнімнің көмегімен сіз негізгі бизнесті жүргізе аласыз кәсіпорындағы процестер, атап айтқанда жедел есеп жүргізу, талдау, жұмысты жоспарлау және бақылау.

Бағдарламаны үйрену өте қарапайым және кәсіпорынның нақты қажеттіліктері мен міндеттеріне бейімделу мүмкіндігі бар.

1С: шағын компанияны басқару мүмкіндігі өте үлкен. Олардың ең маңыздыларын қарастырайық.

Біріншіден, жүйе сауда, өндіріс және қойма есебінің кез-келген алғашқы құжаттарын, сондай-ақ ақша қаражаттарының қозғалысы туралы құжаттарды жасауға мүмкіндік береді. Екіншіден, бұл сарапшыларға фирма қызметі туралы есептердің барлық түрлерін құрастыру және қарау үшін пайдалы мүмкіндік болады.

Есепте қамтылған ақпараттың реттелетін түйіршіктігі және пайдаланушыға мейлінше ыңғайлы есеп беруді ұсыну мүмкіндігі болған кезде есеп беру мен талдау аз еңбекті және көп уақытты алады.

Бағдарламаның тағы бір кем емес маңызды ерекшелігі - бұл бағдарламаны кәсіпорын қажеттіліктеріне қарай реттеуге көмектесетін және бірден жұмысқа кірісуге көмектесетін «Жылдам бастау» жүйесі.

Параметр қолданушы режимінде жүзеге асырылады және ұяшықтарды алып тастауды немесе тексеруді қажет ететін мүмкіндігінше қарапайым процесс. жұмыс үшін қажет заттарда, немесе, керісінше, орындалатын тапсырмаларға қатыспайды.

Егер кәсіпорын бөлек заңды тұлғалардан (ұйымдардан) тұратын болса, онда басқарудың бухгалтерлік есебін не кәсіпорынның құрамына кіретін барлық заңды бірліктер үшін, не әр ұйым үшін бөлек орнатуға болады [10].

Осылайша, біз кәсіпорынды басқару және бизнесті дамытуға жауапты менеджерлер үшін бағдарлама автоматтандыруға ықпал етеді және осындай аспектілерде тиімділікті жоғарылатады деп тұжырымдай аламыз.Нарықтағы бәсекеге қабілеттілігін арттыруға бағытталған компания ресурстарын талдау, жоспарлау, икемді басқару ретінде.

Бөлім басшыларына, менеджерлер мен қызметкерлерге қатысты

өндірістік процесті қолдау жөніндегі өндіріс, сату, сатып алу және басқа да іс-шаралар өз салаларында күнделікті жұмыстың тиімділігін арттыру үшін ыңғайлы құралдармен қамтамасыз етілген.

1С: Шағын фирма 8 жүйесін басқару мүмкіндіктерінен басқа, осы бағдарламалық өніммен орындалатын міндеттерге шолу сегментін ұсынған жөн. Бұл міндеттерге мыналар кіреді:

- кәсіпорынның барлық есеп және басқару процестерін автоматтандыру;
- кәсіпорын қаражатын есепке алу;
- банктік және кассалық операцияларды есепке алу;
- тауарлы-материалдық құндылықтардың есебін жүргізу;
-кадрлар есебін жүргізу;
- контрагенттермен есеп айырысу операциялары;
- көпвалюталық есепке алуды жүргізу;
- өндіріс есебін жүргізу;
- тауарлы-материалдық құндылықтар қозғалысының есебі;
-еңбекақы және кәсіпорын қызметкерлерімен есеп айырысу есебін жүргізу [11].

Бизнес-процестерді талдау және қайта құру үшін келесі әдіснамаларды қолдайтын AllFusion Process Modeler (BPwin) жоғары деңгейлі CASE құралы арналған:

- IDEF0 (функциональная модель);
- DFD (DataFlow Diagram);
- IDEF3 (Workflow Diagram).

Функционалды модель кәсіпорындағы қолданыстағы бизнес-процестерді («сол күйінде» деп аталатын AS-IS моделі) сипаттауға арналған және істің идеалды күйі - не ұмтылу керек (TO-BE моделі ») болуы»). IDEF0 әдіснамасы диаграммалардың иерархиялық жүйесін құруды - жүйе фрагменттерінің бірыңғай сипаттамаларын тағайындайды [17].

ААЖ моделін құру тұтасымен контекст түрінде кәсіпорынның (жүйенің) немесе оның жекелеген бөлігінің (біздің жағдайда бұл көтерме және бөлшек сауда кәсіпорнының қызметі) жұмыс істеуін сипаттаудан басталады.

1-суретте көтерме және бөлшек сауда кәсіпорнының ААЖ контексттік сызбасы көрсетілген.

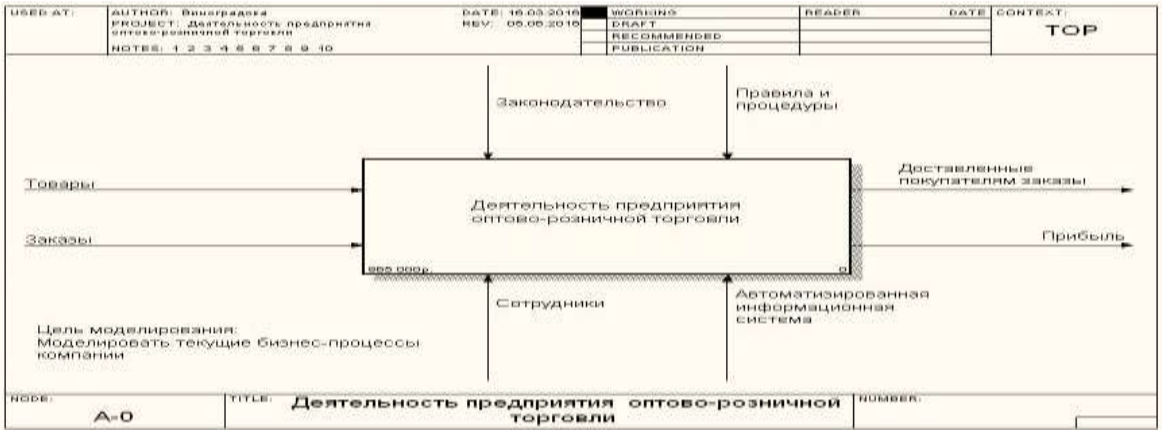

1 сурет - Кәсіпорынның контексттік диаграммасы

Жүйенің қоршаған ортамен өзара әрекеті көтерме және бөлшек сауданың қалыпты жұмыс істеуі үшін қажетті терминдермен сипатталады.Көтерме және бөлшек сауда қызметінің жиынтық мәтінмәндік схемасына сәйкес, кіріс деректері тауарлар (өнімдер) және тұтынушылардың тапсырыстары болып табылады.

Кіріс объектілері мен деректері компанияның заңды құқықтары мен ішкі ережелері мен процедуралары негізінде өңделеді. Өңдеуді орындаушылар қызметкерлер болып табылады кәсіпорында енгізу үшін әзірленген ААЖ пайдаланатын компаниялар және тікелей автоматтандырылған жүйе.Компания қызметінің нәтижелері - тапсырыстар, сатылған тауарлар және сатудан түскен пайда. Кәсіпорынның жұмысын егжей-тегжейлі тексеру үшін контекстік диаграмманың негізгі блогының (негізгі бизнес-процестің) функционалдық декомпозициясы жүзеге асырылады.

Біздің жағдайда көтерме және бөлшек сауда кәсіпорнының қызметі блогының декомпозициясы жүргізіліп, келесі функционалдық блоктар анықталды: тауарларды орналастыру, тапсырыстарды өңдеу, тауарлық-материалдық құндылықтар мен талдаулар, тапсырыстарды орындау.Көтерме және бөлшек сауда кәсіпорны қызметінің ыдырау сызбасы 2 суретте көрсетілген.

IDEF3 әдістемесі бойынша «Тауарларды капиталдандыру» бизнес-процесінің ыдырауын жүргізейік. Алдымен, алынған тауарлар үшін түбіртек құжатын рәсімдеу керек.Қажетті құжаттарды толтырғаннан кейін тауарларды мәліметтер базасына, атап айтқанда номенклатураға енгізу, жоспарланған сатып алу бағасын және тауардың жоспарланған сату бағасын тағайындау, тауарларды анықтау және тасымалдау бойынша параллель операциялар жүзеге асырылады. тауарларды қабылдаған қойма туралы және алынған тауарлардың саны туралы мәліметтер базасына тиісті жазбасы бар қойма. Осыдан кейін клиенттерге тауарларды одан әрі сатуға бағытталған операциялар жүзеге асырылады. Жүйеге ену үшін және тауар туралы ақпарат дүкен веб-сайтына жүктелгеннен кейін, егер бар болса, өнім санаттардан өтуі керек.

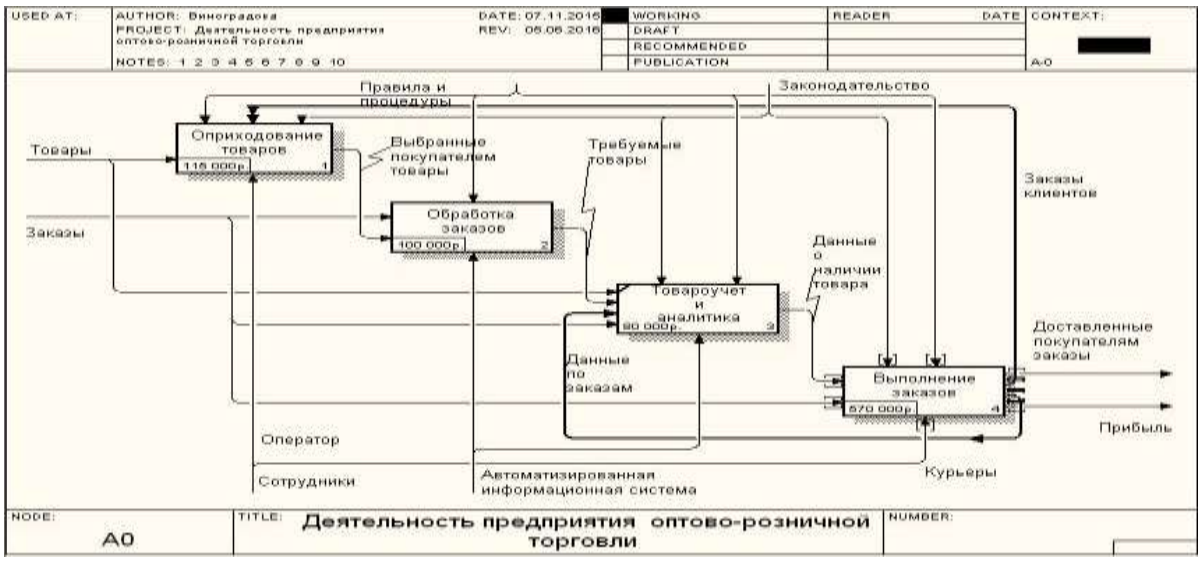

2 сурет - Көтерме және бөлшек сауда қызметі қызметінің ыдырау сызбасы

2-суретте көрсетілген әрбір функционалды блок қайтадан төменгі деңгейге дейін ыдырайды, бірақ біз мұны әртүрлі диаграмма әдіснамаларын (IDEF0, DFD, IDEF3) қолдана отырып жасаймыз.

IDEF3 белгісіндегі «Тауарларды капиталдандыру» бизнес-процесінің ыдырау сызбасы 3 суретте көрсетілген.

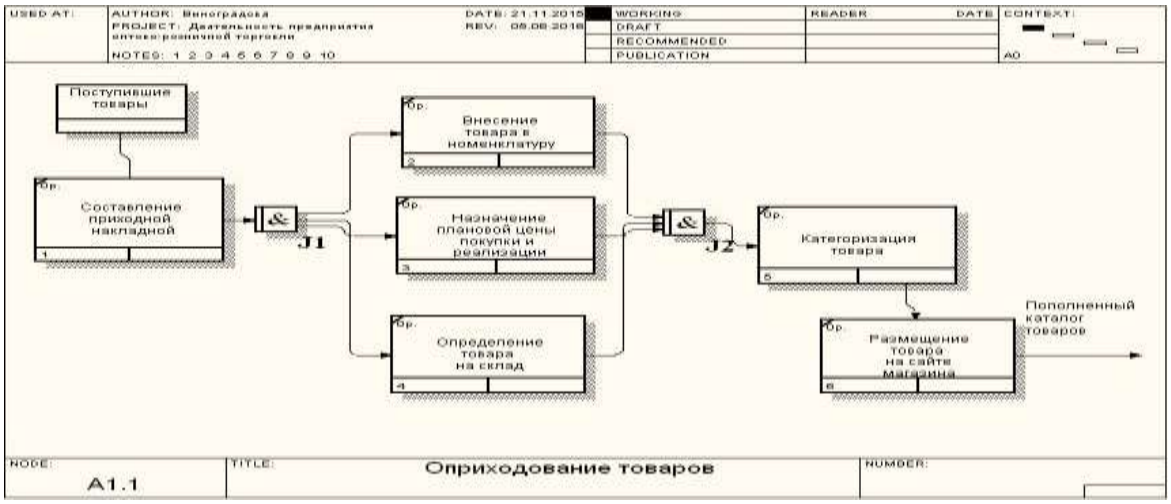

3-сурет - IDEF3 белгісіндегі «Тауарларды капиталдандыру»
бизнес-процесінің ыдырау сызбасы

«Тапсырысты өңдеу» іскери процесінің ыдырауы IDEF0 белгісінде орындалады. Жүйе белгілі бір тауарларға тапсырыс алады, содан кейін жүйе жинақтаушы тіркелімге сұраныс жасайды, онда сұраныстағы тауарлардың бар-жоғын және қандай мөлшерде екенін білу үшін тауарлардың қалдықтары туралы ақпарат сақталады.

Егер тауарлар қоймада болса, онда жүйе төлем туралы фактіні күтеді. Осыдан кейін тапсырыс расталып, оған «Ақылы» мәртебесі беріледі.Тауарларды сату үшін барлық қажетті құжаттарды қалыптастыру процесі жүзеге асырылады және

тапсырыс жинауға, содан кейін жеткізу бөліміне беріледі.IDEF0 белгісіндегі «Тапсырысты өңдеу» бизнес-процесінің ыдырау сызбасы 4 суретте көрсетілген.

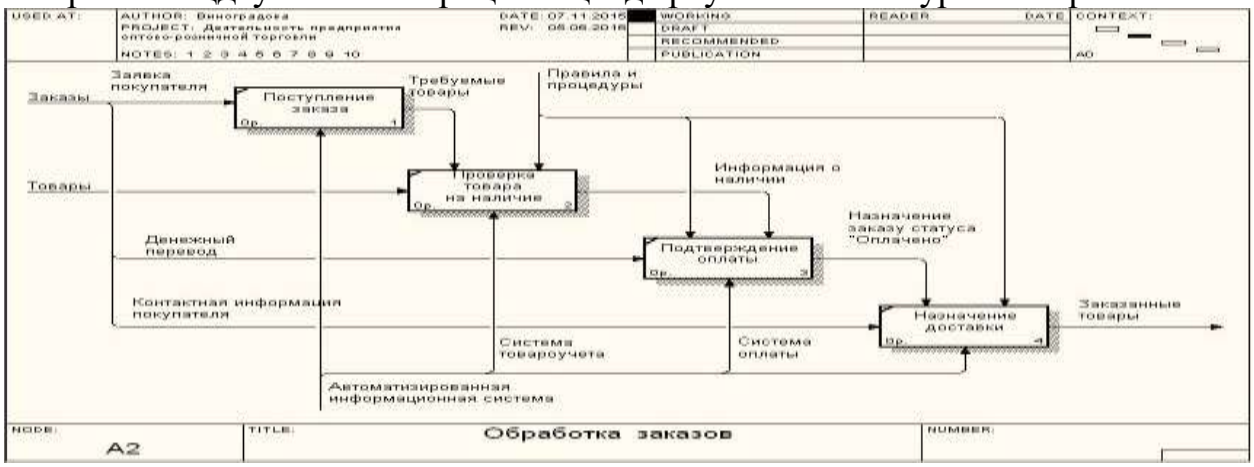

4 сурет - IDEF0 белгісіндегі бизнес-процестің «Тапсырысты өңдеу» ыдырауының диаграммасы

IDEF3 әдістемесі бойынша ыдырайтын келесі функционалды блок - бұл «Түгендеу және талдау» бизнес-процесі. Талдау қолда бар құжаттаманы талдауға негізделген.Екі процесс қатар жүреді: есеп беру және генерациялау

басқару шешімдері. Есептерді құру кезінде пайдаланушы қандай есеп шығаруы керек екенін таңдауы керек.Бұл баланс туралы есеп, сату туралы есеп және сатып алу туралы есеп болуы мүмкін. Осы есептер негізінде сіз басқарушылық шешімдер қабылдауға болады, мысалы, олардың сұранысы негізінде тауарларды сатып алу туралы шешім қабылдау және компания үшін қолайлы тауарлармен қажетті тауарларды ұсына алатын жаңа жеткізушілерді іздеу.IDEF3 белгісіндегі «Талдау және тауарлы-материалдық құндылықтар есебі» бизнес-процесінің ыдырау сызбасы 5 суретте көрсетілген.

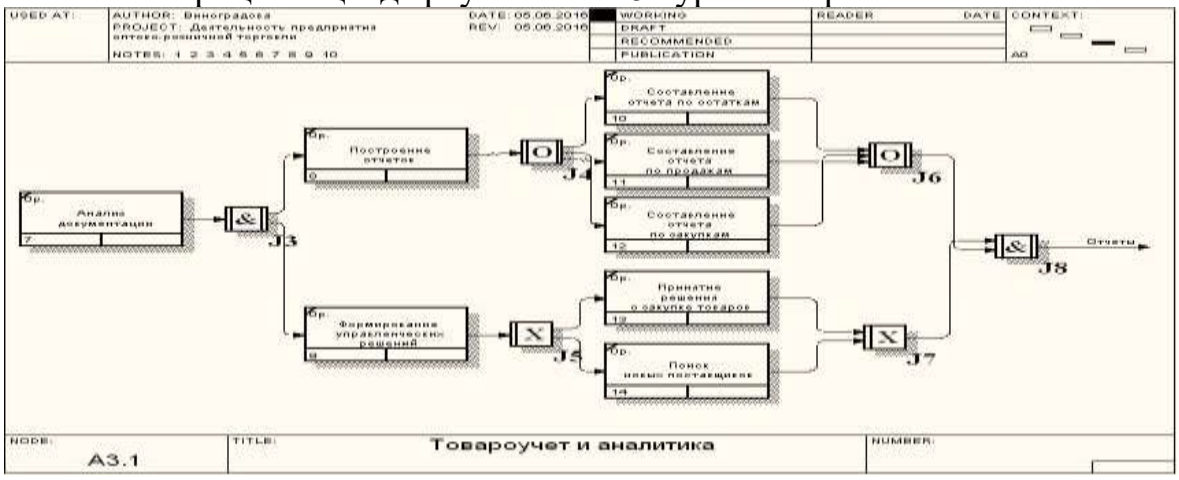

Сурет 5 - IDEF3 белгісіндегі «Талдау және тауарлы-материалдық құндылықтарды есепке алу» бизнес-процесінің ыдырау диаграммасы

Соңғысы - DFD белгісін қолдана отырып, Тапсырыстарды орындау функционалдық блогын ыдырату. Іскерлік ажырату сызбасы DFD белгісіндегі «Тапсырыстарды орындау» процесі 6 суретте көрсетілген.

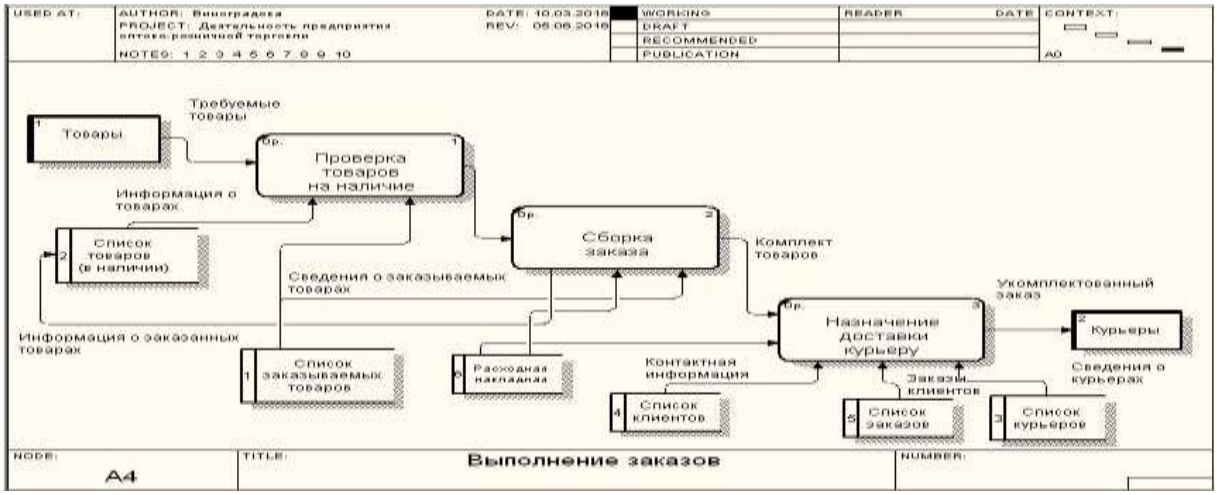

6 сурет - DFD белгісіндегі «Тапсырыстарды орындау» бизнес-процесінің ыдырау сызбасы

Тексеру үшін қажетті тауарлардың тізімі алынады. Сатып алушының тапсырысымен. Бұл тауарлар қоймадағы тауарлардың қалдығы туралы қолда бар ақпаратпен тексеріледі. Қажетті тауарлар болған жағдайда тапсырыс құрастыруға жіберіледі.Сатуға қажетті құжаттар, оның ішінде шот-фактура жасалады. Жинақтан шыққан кезде тауарлар жиынтығы бар, ол жеткізілім бөліміне беріледі, содан кейін тапсырыс алушыға жеткізіледі.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1.Складской учет это [Электронный ресурс]. – Режим доступа:http://center-yf.ru/data/Buhgalteru/skladskoy-uchet-eto.php (проверено 15.04.16).

2.Методы складского учета [Электронный ресурс]. – Режимдоступа:http://www.centerut.ru/files/methods/metody%20skladskogo%20uch eta.p df (проверено 16.04.16).

3.Главные вопросы о партионном учете [Электронный ресурс]. –Режим доступа: http://class365.ru/skladskoi-uchet/partionnyi-uchet (проверено 20.04.16).

4.Мацяшек. Анализ требований и проектирование систем.Разработка информационных систем с использованием UML / Мацяшек, А.Лешек. – М. : Издательским дом «Вильямс», 2002. – 815 с.

5.Кашаев, С.М. Программирование в 1С:Предприятие 8.3 /С.М. Кашаев. – СПб. : Питер, 2014 – 304 с.

6.Ощенко, И.А. 1С:Предприятие. Торговля и склад для начинающих. Экспресс-курс / И.А. Ощенко. – СПб. : БХВ-Петербург, 2006. –256с.

УСТРОЙСТВО ДЛЯ ДИНАМИЧЕСКОГО ТОРМОЖЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ГРУЗОПОДЪЕМНЫХ КРАНОВ

Неженцев Алексей Борисович.
кандидат технических наук, доцент,
доцент кафедры прикладной гидроаэромеханики и механотроники
Национальный технический университет Украины «КПИ им. И.Сикорского»

Процессы торможения грузоподъемных кранов сопровождаются большими динамическими нагрузками и потерями энергии [1, 2]. Это обусловлено как применением устаревших релейно-контакторных систем управления крановыми электроприводами, так и неоптимальными режимами их работы (например, массовым применением торможения противовключением).

Предлагается устройство для динамического торможения (УДТ) механизмов передвижения и поворота грузоподъемных кранов [3], оснащенных асинхронным электроприводом (см. рис. 1). УДТ позволяет реализовывать следующие режимы динамического торможения: автоматический; автоматический с обратной связью от цепи ротора двигателя; управляемый (посредством педали).

В двигательном режиме контакты 2 и 11 замкнуты, обмотка статора электродвигателя 1 и привод толкателя колодочного тормоза 12 подключены к сети переменного тока.

Для осуществления автоматического режима динамического торможения (без обратной связи) контакты 2 размыкаются (путем переключением контроллера в нулевое положение или нажатием на педаль управления УДТ), а контакты 7 замыкаются (см. рис. 1). С выхода тиристорного выпрямителя 6 в цепь статора электродвигателя подается постоянный ток, и на валу двигателя возникает тормозной момент.

В автоматическом режиме динамического торможения с обратной связью с выхода выпрямителя 3 на один из входов блока сравнения 4 подается выпрямленное напряжение обмотки ротора. На другой вход блока 4 подается задающее напряжение $U'_{зад}$, величина которого определяется необходимым тормозным моментом. Блок 4 сравнивает указанные напряжения и в зависимости от соотношения их величин формирует сигнал отрицательной обратной связи, поступающий на вход усилителя 5.

Когда напряжение на выходе выпрямителя 3 меньше заданного, к усилителю 5 не поступает сигнал отрицательной обратной связи и на вход тиристорного выпрямителя 6 подается напряжение, полностью отпирающее тиристоры, что приводит к возрастанию тока в обмотке статора электродвигателя и, следовательно, к увеличению момента торможения. Когда напряжение на выходе выпрямителя 3 превысит величину заданного напряжения, на вход усилителя 5 подается напряжение отрицательной обратной связи, что уменьшает его выходной сигнал. Благодаря этому уменьшается ток возбуждения в обмотке

статора электродвигателя и, следовательно, момент торможения, величина которого поддерживается почти постоянной. Таким образом, динамическое торможение в автоматическом режиме с обратной связью от цепи ротора позволяет, задав величину напряжения $U'_{зад}$ получить необходимый и практически постоянный момент торможения электродвигателя.

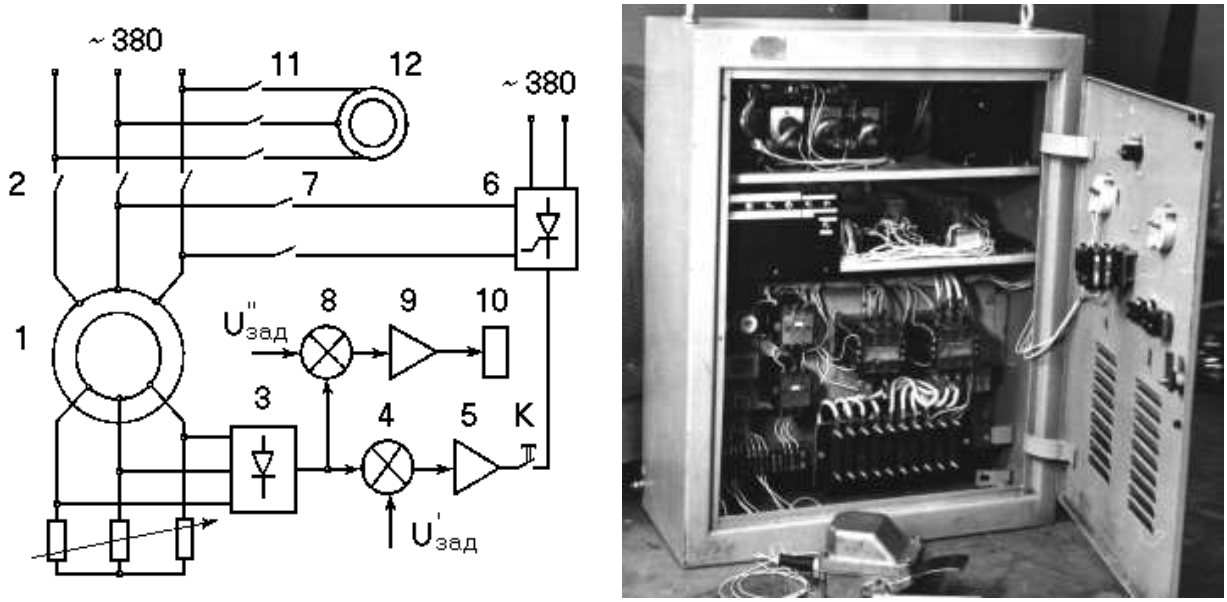

а) б)

Рисунок 1. Устройство для динамического торможения крановых механизмов: а) - Функциональная схема устройства; б) – Общий вид устройства: 1 – электродвигатель; 2, 7, 11 – контакты; 3 – трехфазный выпрямитель; 4, 8 – блоки сравнения; 5, 9 – усилители постоянного тока; 6 – тиристорный выпрямитель; 10 – реле; 12 – привод толкателя колодочного тормоза.

Управляемый режим динамического торможения кранового механизма, осуществляемый с помощью педали, подключенной к датчику задающего напряжения $U'_{зад}$, позволяет плавно изменять тормозной момент в широких пределах. Это дает возможность в процессе динамического торможения получать практически любую по форме механическую характеристику электродвигателя.

Для контроля динамического торможения (в любом из указанных режимов), а также с целью обеспечения возможности регулирования во времени момента отключения УДТ с одновременным срабатыванием колодочного тормоза, предусмотрена цепь контроля. Она обеспечивает безопасность торможения кранового механизма в случае внезапного исчезновения электроэнергии, а также позволяет путем настройки величины напряжения $U''_{зад}$ желаемым образом изменять во времени момент срабатывания колодочного тормоза и осуществлять комбинированное торможение электродвигателем и тормозом. При этом торможение кранового механизма осуществляется в два этапа. Вначале электродвигатель работает в режиме динамического торможения, которое обеспечивает плавное затормаживание привода с номинальной на пониженную

частоту вращения. Затем (когда напряжение обмотки ротора и, следовательно, момент торможения двигателя уменьшаются до заданной величины) срабатывает цепь контроля УДТ, вследствие чего замыкается колодочный тормоз. Это приводит к полной остановке механизма.

Цепь контроля УДТ состоит из блока сравнения 8, усилителя постоянного тока 9 и реле 10, управляющего контактами 11. В процессе динамического торможения блок 8 сравнивает напряжение на выходе выпрямителя 3 с заданным напряжением $U''_{зад}$. Если напряжение на выходе выпрямителя 3 больше величины $U''_{зад}$, сигнал с выхода блока 8 поступает через усилитель 9 на реле 10. В этом случае контакты 11 замкнуты, колодочный тормоз разомкнут, и торможение механизма осуществляется двигателем 1 в режиме динамического торможения. Когда напряжение на выходе выпрямителя 3 становится меньше напряжения $U''_{зад}$, на выходе блока 8 сигнал пропадает, и катушка реле 10 обесточивается. При этом контакты 11 размыкаются, и срабатывает колодочный тормоз.

УДТ может использоваться на мостовых, козловых, башенных, портальных, металлургических и др. кранах, где требуется плавное, без раскачивания груза, торможение механизмов или снижение электропотребления.

Применение УДТ на грузоподъемных кранах позволяет снизить динамические нагрузки металлоконструкций на 20-30%, амплитуду раскачивания груза в 2-2,5 раза, электропотребление на 15-18%, а также улучшить условия работы машиниста.

Список литературы

1. Нєженцев О.Б. Динамічні навантаження і втрати енергії при гальмуванні противмиканням мостових кранів // Materialy X Międzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji «Wykształcenie i nauka beż granic - 2014». Volume 26. Techniczne nauki.: Przemyśl. Nauka i studia, 2014. – str. 39–44.

2. Неженцев А.Б. Анализ переходных процессов при торможении мостовых кранов // Materials of the XI International scientific and practical conference, «Science without borders», - 2015. Volume 23. Technical sciences. Sheffield. Science and education LTD. - p. 27-32.

3. Нєженцев О.Б. Удосконалення пристрою для динамічного гальмування механізмів пересування вантажопідйомних кранів // Матеріали XXI-ої Міжнародної науково-технічної конференції «Прогресивна техніка технологія та інженерна освіта», м. Київ, 6 – 9 жовтня 2020 р. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – С. 148-151.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ СЕЙСМОМЕТРИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ГРЕБЕЛЬ ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ

Пальченко Олег Леонідович,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри геотехніки,
підземних та гідротехнічних споруд
Харківський національний університет
будівництва та архітектури, Україна

Моніторинг та оцінка технічного стану гребель ГЕС є складною і багатокритеріальною задачею не тільки з технічної, але і з організаційної сторони.

Необхідними контрольованими параметрами під час моніторингу технічного стану будівель і споруд є динамічні характеристики будівельної конструкції, тобто параметри, що характеризують динамічні властивості об'єкта і які проявляються при динамічних навантаженнях. Даний факт пов'язаний з тим, що в процесі експлуатації під час зміни міцності будівельних матеріалів, а також умов сполучення конструкції з основою змінюються і динамічні характеристики споруди (частоти, форми власних коливань, декремент загасання, статистичні характеристики та інші). Крім того, за власними частотами та епюрами значущих форм коливань об'єкта можна оцінити деякі пружні характеристики такі як жорсткість конструкції, модуль пружності та інші. Таким чином, величини частот форм власних коливань відображають технічний стан споруди інтегрально.

Проведення інженерно-сейсмометричних спостережень регламентується для ГТС класу СС3 в районах з сейсмічністю 7 балів і вище, і на спорудах класу СС2-1 – в районах з сейсмічністю 8 балів. Для цього гідротехнічні споруди повинні бути обладнані автоматизованими приладами і комплексами, що дозволяють реєструвати кінематичні характеристики в ряді точок споруд і берегових примикань під час землетрусів.

В роботі [1] запропоновано спосіб вимірювання динамічних характеристик конструкцій ГТС під впливом експлуатаційних динамічних навантажень від функціонуючого обладнання, тобто без застосування спеціальних джерел коливань, який був апробований при обстеженнях гребель ГЕС.

Для суміщення задач реєстрації сейсмічних подій і моніторингу технічного стану за динамічними характеристиками на одній системі спостережень в роботі [2] була запропонована концепція системи, що використовує ті ж самі технічні засоби автоматизованого збору мікросейсмічних коливань, що і для реєстрації землетрусів.

Однак для здійснення контролю стану греблі за динамічними характеристиками необхідно виділяти сезонні і незворотні зміни динамічних характеристик в процесі експлуатації. Сезонні зміни динамічних характеристик, в основному, обумовлено зміною рівня верхнього б'єфу (напору води на греблю)

і температурним фактором. Незворотні зміни пов'язано зазвичай зі зміною згинально-зсувної жорсткості споруди, пружно-механічних властивостей основи або умов сполучення тіла греблі з основою [3].

На основі аналізу існуючих систем сейсмометричного моніторингу та нормативних документів, які регулюють контроль технічного стану ГТС, було визначено наступні функціональні вимоги:

- автоматична реєстрація сейсмічних подій в очікуючому режимі із подальшою оцінкою інтенсивності події за шкалою MSK-64 і занесенням в базу даних подій;
- планово-періодична реєстрація мікросейсмічних коливань;
- управління і конфігурація вимірювальних каналів;
- безперервний запис коливань греблі для збереження передісторії подій протягом 7 діб з подальшим стиранням за рішенням оператора;
- зберігання даних сейсмометричного моніторингу, зареєстрованих сейсмічних подій та інформації про функціонування системи;
- оповіщення персоналу ГЕС під час реєстрації події;
- складання звітів про зареєстровані сейсмічні події за обрані проміжки часу;
- ведення журналу повідомлень про всі дії оператора і функціонуванні системи;
- визначення динамічних характеристик споруди;
- оцінка пружних характеристик будівельної конструкції за допомогою розрахункової математичної моделі;
- візуалізація інформації про сезонні зміни динамічних і пружних характеристик, а також параметрів зовнішніх впливів для аналізу їх впливу.
- аналіз зміни динамічних і пружних характеристик з урахуванням сезонних чинників зовнішніх впливів.

Для аналізу і специфікації вимог, дослідження структури системи і логічних взаємозв'язків її елементів, побудови моделі інформаційної системи може бути обраний структурний аналіз.

Метод структурного аналізу і проектування був розроблений Дугласом Россом для створення складних систем [4]. Основними технологіями моделювання структурного аналізу є методи функціонального моделювання, метод опису бізнес-процесів і метод побудови діаграм потоків даних [5].

На основі аналізу запису землетрусу за допомогою спеціалізованих програм може бути здійснено оцінку реакції греблі на сейсмічну дію, можна визначити прискорення і переміщення на гребні греблі і в основі, статистичні характеристики та інші [6].

Основне завдання моніторингу – це виявлення залежності між навантаженнями (величини напору води на греблю, температурний фактор тощо) і контрольованими параметрами. Для цього будуються графіки залежності динамічних і пружних характеристик від параметрів зовнішніх впливів за період наповнення або спрацювання водосховища, виконується апроксимація залежності. Потім здійснюється аналіз відхилення параметрів в довірчому інтервалі за кілька річних циклів. Якщо в рамках даного інтервалу параметри розходяться, значить, відбулися якісь зміни напружено-деформованого стану і

необхідно проводити обстеження.

Список літератури

1. Барышев В. Г., Кузьменко А. П., Сабуров В. С. и др. Динамическое тестовое обследование плотин под воздействием эксплуатационных динамических нагрузок // Гидротехническое строительство. 2002. № 10. С. 26−36.

2. Золотухин Е. П., Кузьменко А. П. Система контроля динамических характеристик плотин гидроэлектростанций по микросейсмическим колебаниям // Проблемы информатики. 2009. № 3. С. 24−33.

3. Кузьменко А. П., Воробьева Д. Б., Кузьмин Н. Г. Контроль динамических характеристик с помощью системы регистрации землетрясений и мониторинга технического состояния плотины Красноярской ГЭС // Изв. ВНИИГ им. Веденеева. 2012. Т. 266. С. 12−21.

4. Марка Д., МакГоуэн К. Методология структурного анализа и проектирования: Пер. с англ. М., 1993. 240 с.

5. Черемных С. В., Семенов И. О., Ручкин В. С. Структурный анализ систем. IDEF-технологии. М.: Финансы и статистика, 2003. 208 с.

6. Кузьменко А. П., Сабуров В. С., Кузьмин Н. Г., Осеев В. Г. Определение динамических характеристик плотин под воздействием землетрясений // Изв. ВНИИГ им. Веденеева. 2012. Т. 265. С.15−25.

МУЛЬТИФРАКТАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВЛАСТИВОСТЕЙ МЕТАЛОМАТЕРІАЛІВ

Розломій Інна Олександрівна,
к.т.н., викладач
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Коркоць Олександр Григорович,
студент
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

В статті представлений мультифрактальний підхід до оцінки металевих матеріалів, включаючи фрактальний аналіз, для якого структура матеріалу представляє множину однорідних фракталів, і їх статичну обробку, що дає можливість провести порівняння результатів, які отримані класичними методами дослідів. Головна ціль даних дослідів полягає в забезпеченні більш точного прогнозу безпечної експлуатації зварювальних сталевих конструкцій, заснованого на використанні мультифрактального методу.

Визначення фрактальних параметрів структури на порівняно на невеликій площі дає більш представлену вибірку, яка запускає їх генеральну сукупність по всім об’єктам, чим аналогічні вибірки структурних параметрів, отримані методами звичайного металографічного аналізу. Розглянутий метод на відміну від інших методів, дозволяє розпізнати унікальні поєднання фізико-механічних властивостей, отримані, наприклад, за рахунок варіювання таких характеристик матеріалу, як пористість і концентрація неметалічних включень.

Наводиться алгоритм використання програми з описом етапів, який дозволяє вирахувати фрактальну розмірність елементів структури. При цьому продемонстровані способи підрахунку включень, домішок і лакунарності, які мають значний вплив на тривалість експлуатації металу конструкції.

Зіставлення результатів дослідження структури металу, отриманих за допомогою традиційних методів аналізу, таких як макроструктурний і мікроструктурний, магнітний та ультразвуковий, рентгенівський і γ-дефектоскопічний, свідчать про те, що ні один із них не може бути універсальним для оцінки технічного стану конструкції і прогнозування її залишкового ресурсу. Удосконалення методів діагностики призводить до моделювання складних систем, до яких також відноситься внутрішня будова металу. Одним із перспективних напрямків є використання методу мультифрактальної динаміки.

Інформаційні властивості фрактальних моделей і теорії фракталів в її інженерному додатку показали високу ефективність використання цієї системи наукових знань в різних галузях. Фрактальний аналіз в матеріалознавстві – це математичний алгоритм виявлення єдиного числового параметра для опису багаторівневих структур, якими є, наприклад, поверхні переломів, зони руйнування, структурні границі та інші [1].

З метою отримання інформативних результатів за оцінкою структури металу методика, що розробляється повинна на перших етапах зіставлятися з класичними методами. Застосування статистичних розмірностей елементів структури для оцінки механічних характеристик конструкційних сталей сприяє їх формалізації, як функції фрактальної розмірності. Не проводячи спеціальних механічних випробувань, а лише використовуючи мультифрактальний аналіз, стає можливим виділити і спрогнозувати фізико-механічні властивості конструкційних сталей.

Знімки мікроструктури шліфів з низьколегованої сталі були переведені у формат .bmp з відтінками сірого кольору. З метою підвищення якості знімків проводили їх чистку – позбувалися від «розмитих» і неконтрастних кордонів між світлими і темними ділянками елементів структури.

Оцінку статистичних характеристик структурних складових проводили із застосуванням теорії мультифракталів [2]. В її основі лежить генерація міри, яка полягає в розбитті простору, що охоплює досліджуваний об'єкт (мікро фото), на квадрати, в яких змінюють розмір, для більш точного визначення величини фрактальної розмірності. Для цього був створений програмний продукт на мові C#, який виробляє статистичний підрахунок даних (заповнених інформацією квадратів), виводячи єдину величину – фрактальну розмірність. Алгоритм програми складається з наступних етапів:

1-й етап. Завантаження мікрофотографії об'єкта і визначення 100% площі покриття зображення сіткою, що складається з квадратних осередків з довжиною сторони ε.

2-й етап. Підрахунок кількості квадратів N, що несуть інформативність.

3-й етап. Зміна розміру квадратів.

Пункти 2 і 3 повторюються до тих пір, поки розміри квадрата не досягне 1px.

4-й етап. Розраховується D – фрактальна розмірність (1), фізичний зміст якої полягає в щільності заселеності світлими/темними точками (пікселями) займаної площі.

$$D = \lim_{\varepsilon \to \infty} \frac{\log N_{\varepsilon}(\varepsilon)}{\log \frac{1}{\varepsilon}} \quad (1)$$

Для оцінки статистичних характеристик елементів структури застосовували мультифрактальний підхід, що представляє собою набір хаусдорфових розмірностей однорідних підмножин вихідної структури, які дають найбільший внесок в статичній сумі при заданих q. За результатами аналізу розраховується однорідність елементів, в залежності від зміни D на різних ділянках знімка. Досліджуємо залежність D від механічних властивостей, що змінюються і порівнюємо результати, отримані мультифрактальним методом з результатами, отриманими класичними методами. Даний підхід можна використовувати як до кордонів зерен, так і до самих зерен. Зіставляючи класичний і мультифрактальний методи визначаємо закономірності змін механічних властивостей матеріла. Раніше встановлено, що для кордонів зерен має місце схожість залежностей фрактальних розмірностей і напруг, що визначаються циклами навантаження [1]. Надалі розкриваються механічні властивості, які залежать від напружень матеріалу, наприклад, малоциклічна втома. Крім

механічних властивостей, мультіфрактальний аналіз дає можливість виявити включення і домішки в досліджуваному об'єкті.

Кількість включень можна обчислювати з відношення:

1) кількості чорних пікселів C_{black}, які характеризують зміст включень, які спостерігаються в площині нетравленого шліфу, до загальної кількості пікселів зображення C_{all} (2);

$$S = \frac{D_{black}}{D_{all}} * 100\% \quad (2)$$

2) фрактальної розмірності почищеного мікрофото D_{clean} (фото протравлених зразків) до фрактальної розмірності оригінального фото $D_{original}$ (3).

$$S = \frac{D_{clean}}{D_{original}} * 100\% \quad (3)$$

Важливою характеристикою фрактальних структур, що має безпосередній фізичний зміст, є ступінь «дірявості» внутрішнього простору об'єкта – лакунарність. Лакунарність Λ (4) характеризує ступінь заповнювання об'єкта. Розмір лакун безпосереднім чином визначає довжину вільного пробігу частинок і відповідно питома вага, який грає роль у формуванні фізико-механічних властивостей матеріалу. Лукарність може бути різною для однакових значень фрактальних розмірностей D_i, але також є фракталоподібний об'єкт. Різниця лакунарності і фрактальності – матеріальний фрактал в межі зникає, лакунарність є зростаючим фракталом. Найбільша її вага припадає на рівні з найменшим розміром частинок.

$$\Lambda = \left(\frac{\sigma}{\mu}\right)^2 \quad (4)$$

де σ – стандартне відхилення маси фрактального агрегату в осередках сітки заданого розміру ε; μ – середнє значення маси агрегату в осередках заданого розміру ε.

Таким чином, фрактальна розмірність в даний час грає одну з істотних ролей, яка полягає в деталізації числових характеристик матеріалів і їх властивостей. Особливо важливим в цьому напрямку є уточнення критичних параметрів процесів структурних трансформацій в нерівноважних умовах. Крім того, фрактальна розмірність дозволяє виявити відсоток домішок в об'єкті, а також ступінь наповненості об'єкта.

Список літератури

1. Хмелевская В.С., Куликова Н.В., Бондаренко В.В. (2005) Фрактальные структуры в металлических материалах ионного облучения и лазерного воздействия. *Письма в ЖТФ,* 14(31), 77–82.

2. Selyayev V. P., Nizina T. A., Balykov A. S., Nizin D. R., Balbalin A. V. (2018) Fractal analysis of deformation curves of disperse reinforced fine-grained concrete under compression. *PNRPU Mechanics Bulletin,* 1, 84–93.

ГИБКИЕ АППРОКСИМАЦИИ В ЗАДАЧАХ ШИРОКОПОЛОСНОГО СОГЛАСОВАНИЯ

Янцевич Михаил Александрович
старший инженер учебной лаборатории
Учреждение образования «Военная академия Республики Беларусь»

Филиппович Геннадий Александрович
кандидат технических наук, доцент, профессор
Учреждение образования «Военная академия Республики Беларусь»

В области конструирования широкополосных и сверхширокополосных радиотехнических устройств существует два подхода: классический, основанный на аналитической теории широкополосного согласования, и компьютерный (CAD), основанный на использовании итеративных методов. Среди методов CAD можно выделить параметрический синтез (brute force attack) [1] и метод вещественных частот в версиях RFT и SRFT [2][3]. Как и в любой другой науке, предпочтительными являются аналитические методы, которые дают возможность перспективы в решении задач согласования, наиболее полную информацию для конструктора и позволяют глубже понять физику процесса согласования.

Вместе с тем возможности аналитических методов ограничиваются согласованием простых нагрузок. По мнению некоторых авторитетных авторов проблема заключается в отсутствии подходящих аппроксимаций для задания функций, определяющих частотные характеристики согласуемых устройств. Весь набор используемых аппроксимаций в основном ограничивается функциями Баттерворта и Чебышева. Суть проблемы заключается в слабой вариативности этих функций: один вариативный параметр для первой и два для второй. С другой стороны для решения системы ограничений количество этих параметров не может быть меньше количества нулей передачи согласуемой нагрузки.

Предлагаемые нами аппроксимации, полученные на основе функции Баттерворта, можно назвать ограниченно-плоскими функциями. Для низкочастотного прототипа их вид представлен выражением (1).

$$K_p(\omega) = \frac{K}{1 + \frac{\left(\omega^2 \mathbf{v}_1 + \omega^4 \mathbf{v}_2 + \ldots + \omega^{2n} \mathbf{v}_n\right)}{\left(\mathbf{v}_1 + \mathbf{v}_2 + \ldots + \mathbf{v}_n\right)}}; \quad (1)$$

где:

$K \in [0;1]$ – коэффициент уровня передачи мощности;

$\mathbf{v}_n \in [0;\infty)$ – варьируемые параметры, изменение которых позволяет плавно изменять частотную и фазовую характеристики устройства.

На рисунке 1 показаны гибкие свойства функции (1) при $n=4$ и различных значениях параметров $\mathbf{v}_n$ в сравнении с аппроксимациями Баттерворта 2-го и 4-го порядков.

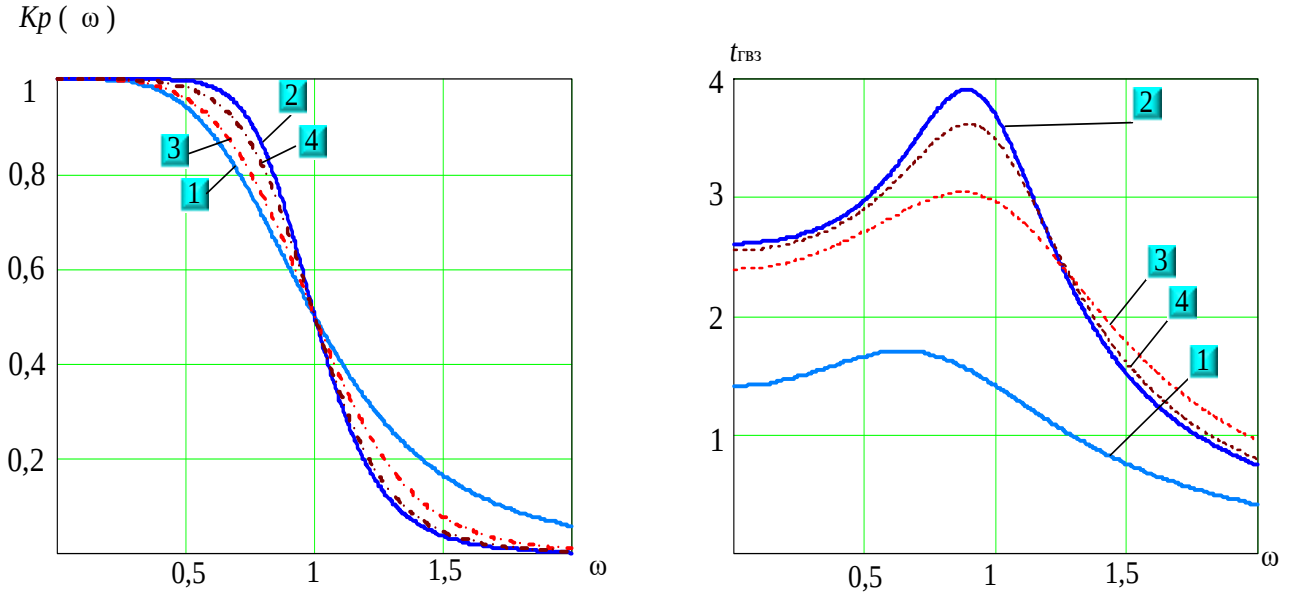

1) АФ Баттерворта 2-го порядка; 2) АФ Баттерворта 4-го порядка;

3) АФ (1) при $\mathbf{v}_{1,3}=0;\mathbf{v}_2=1;\mathbf{v}_4=0,5$; 4) АФ (1) при $\mathbf{v}_{1,3}=0;\mathbf{v}_2=1;\mathbf{v}_4=3$;

Рисунок 1 – Частотные характеристики

Для нагрузок, содержащих нули передачи на $j\omega$, предлагаемая аппроксимация имеет вид:

$$K_p(\omega)=\frac{K}{1+\dfrac{\prod_{q=1}^{N}\left(\lambda_q{}^2-1\right)^2}{\prod_{q=1}^{N}\left(\lambda_q{}^2-\omega^2\right)^2}\cdot\dfrac{\left(\omega^2\mathbf{v}_1+\omega^4\mathbf{v}_2+\ldots+\omega^{2n}\mathbf{v}_n\right)}{\left(\mathbf{v}_1+\mathbf{v}_2+\ldots+\mathbf{v}_n\right)}};\qquad(2)$$

где:

λ – нуль передачи на $j\omega$ (частота, на которой функция принимает нулевое значение);

q – номер вводимого нуля передачи;

N – количество вводимых нулей передачи.

При введении в аппроксимирующую функцию (2) нуля передачи нагрузки возможна деформация частотной характеристики в области высоких частот, если этот нуль расположен достаточно близко к полосе согласования. Для сохранения стандартной единичной полосы можно ввести коэффициент для коррекции, в выражении (2) он предполагается равным единице.

Для полосовых функций и нагрузок, содержащих нули передачи на $j\omega$, предлагаемая аппроксимация принимает следующий вид:

$$K_p(\omega) = \frac{K}{1 + \frac{\prod_{q=1}^{N}\left(\lambda_q{}^2 - 1\right)^2}{\prod_{q=1}^{N}\left(\lambda_q{}^2 - \omega^2\right)^2} \cdot \frac{\left(\left(\frac{\omega^2-1}{\omega}\right)^2 \mathbf{v}_1 + \left(\frac{\omega^2-1}{\omega}\right)^4 \mathbf{v}_2 + \ldots + \left(\frac{\omega^2-1}{\omega}\right)^{2n} \mathbf{v}\right.}{\left(\mathbf{v}_1 + \mathbf{v}_2 + \ldots + \mathbf{v}_n\right)}} \quad (3$$

;

Методика использования этих функций в процессе согласования заключается в следующем. Используя аналитическое продолжение на плоскость комплексной частоты, переходим в область классического синтеза. Коэффициенты полиномов коэффициента отражения определяются из системы нелинейных уравнений и неравенств, которая включает систему ограничений для заданной нагрузки и систему неравенств для контроля аналитичности полиномов. Начальные приближения для коэффициентов полиномов могут служить коэффициенты полиномов Баттерворта степени n . Варьируемыми параметрами являются коэффициенты $\mathbf{v}_n$, а форма частотной характеристики плавно меняется в пределах от минимально плоской до максимально плоской аппроксимации.

Представленные конструкции функций, за счёт наличия дополнительных степеней свободы, позволят находить решения задач согласования нагрузок, ранее считавшиеся недоступные для аналитических методов синтеза. Ограниченно-плоские аппроксимации не исчерпывают возможности для гибкого управления формой частотной характеристики. Представляющие интерес результаты получены и для других базовых аппроксимаций. Практика использования гибких аппроксимаций показала, что аналитические методы имеют перспективу.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. P. Abrie RF and Microwave Amplifiers And Oscillators Artech House Boston, London, 2000.

2. Yarman, B.S. Real frequency broadband matching using linear programming / B.S. Yarman // RCA Rev. - 1982. – Vol. 43. - № 4. – P. 626 – 654.

С.9–16.

3. Yarman B.S., Carlin H.J. A simplified real frequency technique applied to broadband multi-stage microwave amplifiers // IEEE Trans. Microwave theory Tech. – 1982.– Vol. MTT-30.– P. 2216-2222.

ТЕРАПЕВТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІКУВАННЯ АБОМАЗОЕНТЕРИТУ У ТЕЛЯТ

Волинець А.А.
Студентка 6 курсу
Поліський національний університет, Україна

Вступ. Великою проблемою в збільшенні поголів'я сільськогосподарських тварин та їх продуктивності є різні захворювання внутрішньої незаразної патології, яка призводить до великих втрат тваринництву.

Особливо великих збитків тваринництву завдають хвороби шлунково-кишкового тракту, що в молодняку великої рогатої худоби діагностуються в 60-85% випадків. За частотою, масовістю та величиною економічних витрат хвороби шлунково-кишкового тракту займають перше місце.

Інтенсивний перебіг обмінних процесів у телят, особливо, коли енергетичні і пластичні ресурси організму в найбільшій мірі використовуються для росту, вимагає пильної уваги щодо годівлі та утримання.

Будь-яке порушення оптимальних кількостей цих компонентів і співвідношень між ними завжди викликає дисбаланс обміну речовин і супроводжується розладом перебігу метаболічних процесів [1, 2].

Метою було порівняти ефективність різних схем лікування абомазоентериту у телят.

Матеріали та методи дослідження. Дослідження були проведені на базі кафедри фізіології та внутрішніх хвороб тварин Поліського національного університету. Матеріалом для наукових досліджень були корови чорно-рябої породи за 5 діб до очікуваного отелення та телята віком 1-5 діб, чорно-рябої породи, середньої вгодованості, масою тіла від 30-35 кг. Об'єктами дослідження були кров та сироватка крові.

Телятам з легким перебігом абомазоентериту була призначена така схема лікування: першу добу телят витримували на напівголодній дієті, для цього 1-2 рази на добу чергове випоювання молоком змінювали рівним по об'єму ізотонічним або 1% розчином натрію хлориду, крім того, перші дні хворим телятам із соскової поїлки випоювали по 150-250 мл. настою із суцвіть ромашки, звіробою і кінського щавлю, відвару кори дуба. Для нормалізації процесів харчотравлення застосовували настій сіна.

Телятам з ускладеннням була призначена наступна схема лікування: звільняли сичуг від неперетравлених продуктів розкладу молозива за допомогою носо-сичужного зонда Доценка шляхом промивання сичуга теплим 1%-ним розчином натрію хлориду;

Проводили нормалізацію секреторних і мікробних процесів в шлунково-кишковому тракті шляхом випоювання телятам дієтичних і лікувальних настоїв лікарських трав (суцвіття ромашки, кінського щавлю),

Для пригнічення розвитку в шлунково-кишковому тракті патогенної мікрофлори призначали антибактеріальні засоби – антибіотики. Вибір засобів проводили з урахуванням чутливості до них патогенної мікрофлори сичужного вмісту, взятого від хворих тварин. Застосовували стрептоміцину сульфат та Оксі-100.

Методи дослідження: загального стану тварин – клінічні; аналіз розповсюдженості даного захворювання – статистичні; складу крові – гематологічні та біохімічні.

Результати дослідження. В першу добу лікування, вранці, ми відмічали у телят наступні клінічні ознаки хвороби: загальний стан пригнічений, всі телята лежать, носо-губне дзеркальце холодне, сухе. У цих тварин відмічалось підвищення температури тіла до 39,3 ºС, частоти пульсу до 107 уд./хв., дихальних рухів до 36 разів (Табл.1).

Таблиця 1

Клінічні показників телят дослідної групи (M±m)

Показники	Норма	Перша доба, n=10	Третя доба n=10	П’ята доба n=10
Температура, ºС	37,5-39,5	39,3±0,24	37,6±0,16	37,5±0,23
Пульс, уд./хв.	50-80	107±0,12	80,1±0,04	74±0,27
Дихання, д.р./хв	12-25	36±0,08	21,5±0,12	18±0,02

При випоюванні молозива телята смокчуть його в’яло, одне теля смокче не встаючи. Корінь хвоста і тазові кінцівки забруднені рідкими каловими масами, кал світло-жовтого кольору, водянистий, з домішками міхурців газу, перистальтичні шуми кишечника підсилені.

При дослідженні морфологічних показників на першу добу нами було виявлено (табл. 2.), що кількість еритроцитів становила 8,85 ± 0,32 Т/л, лейкоцитів 12,11 Г/л, гемоглобіну 107,1 г/л.

Таблиця 2

Динаміка морфологічних показників хворих телят (M±m)

Компоненти крові	**норма**	На першу добу	На 3 добу		На 5 добу	
		Хворі телята, n=20	Д, n=10	К, n=10	Д, n=10	К, n=10
Еритроцити, Т/л	**5-7,5**	8,85±0,32	7,8±0,13	8,2±0,4	7,6±0,17	8,0±0,13
Лейкоцити, Г/л	**6-12**	12,11±0,14	8,75±0,09	10,2±0,07	8,19±0,09	9,4±0,11

Після лікування у телят дослідної групи кількість еритроцитів 8,85 ± 0,32 – 7,8 ±0,13 – 7,6 ± 0,17 Т/л достовірно зменшувалась на 5 добу дослідження. Таке коливання кількості еритроцитів в дослідній та контрольних групах можна пояснити незначним впливом застосування лікарських препаратів на еритроцитопоез. Кількість лейкоцитів до 5 доби дослідження знаходилась в межах 12,11 ± 0,14 – 8,75 ± 0,09 – 8,19 ± 0,09 Г/л. У тварин контрольної групи кількість еритроцитів коливалась в межах 8,85 ± 0,32 – 8,2 ±0,4 – 8,0 ± 0,13 Т/л. Кількість лейкоцитів на 3 добу лікування цієї групи зросла до 10,20 ± 0,07 Г/л, а на 5 добу кількість лейкоцитів знижувалась до 9,4 ± 0,11 Г/л. Протягом всього періоду лікування концентрація гемоглобіну незначно зросла в контрольної групи і становила 107,1± 0,67; 115,3 ± 1,3; 109,0 ± 3,0 г/л.

Аналізуючи результати можна зробити висновок, що збільшення кількості еритроцитів та гемоглобіну крові хворих телят вказує на зневоднення організму та згущення крові, а підвищення лейкоцитів стимуляцію компенсуючих захисних механізмів і реактивності організму.

За результатами біохімічного складу сироватки крові (табл. 3.) видно, що на першу добу у всіх телят рівень загального білку був нижчим за фізіологічну норму і складав 65,40 г/л, Це вказує на розвиток запального процесу в організмі.

Таблиця 3.

Біохімічні показники сироватки крові телят (M±m)

Показники	Доба	Дослідна група,n=10	Контрольна група,n=10
Заг. білок, г/л	Перша доба	65,40±2,9	
	На 3 добу	74,00±0,9	61,00±1,3
	На 5 добу	76,74±0,6	68,42±0,08
Гемоглобін г/л	Перша доба	107,1±0,67	
	На 3 добу	115,05±1,3	115,3 ±2,9
	На 5 добу	110±1,4	109±3,0

При застосуванні лікування, на 3-тю добу у телят дослідної групи біохімічні показники підвищились і становили загальний білок 74,00 г/л. На 5-ту добу у телят дослідної групи зберігалась тенденція до підвищення біохімічних показників так кількість загального білку становила 76,74 г/л, концентрація гемоглобіну в дослідній групі на протязі 5 діб є відносно стабільною і лежить в межах 107,1± 0,67; 115,05 ± 1,3; 111,0 ± 1,4 г/л.

Таким чином, лікування телят з гострим розладом харчотравлення за методом із застосуванням Окси- 100 є більш ефективним в порівнянні з методом, який застосовується в може застосовуватись в господарстві.

Висновки.

1. Основними причинами аьомазоентериту є незбалансованість раціонів глибокотільних корів у відношенні до загальної поживності, перетравного протеїну, вітамінів, мінеральних речовин, а також порушення годівлі телят та умов їх утримання.
2. Застосування схеми комплексного лікування з Окси- 100 мала кращий ефект в терапевтичному і економічному відношенні, що проявлялось у тривалості лікування та затраті коштів на лікування**.**

Список літератури

1. Абрамов С. С., Мацинович А. А. Особливості виникнення і розвитку диспепсії телят, обумовленої пренатальным недорозвиненням: Вчені записки Вітебської державної академії ветеринарної медицини. Вітебськ, 2000. Т. 36. С. 3 – 6.
2. Дж. Маршалл Вильям, Стефан К. Бангерт. Клиническая биохимия: М.: Изд-во БИНОМ, 2011. 304 с.

ВПЛИВ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ «БУТАСЕЛМЕВІТ-ПЛЮС» НА ПРОТЕЇНСИНТЕЗУВАЛЬНУ ФУНКЦІЮ ПЕЧІНКИ ПОРОСЯТ ПРИ ВІДЛУЧЕННІ

Гутий Богдан Володимирович,
доктор ветеринарних наук, професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, Україна

Мартишук Тетяна Василівна
кандидат сільськогосподарських наук
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького, Україна

За повідомленнями в літературі, при інтенсивному веденні свинарства відомо, що раннє відлучення поросят від свиноматок є екстремальним подразником, яке сприяє зниженню захисно-пристосувальних реакцій організму поросят [1, 2]. У результаті чого виникає стресовий стан, що супроводжується затримкою росту, порушенням відтворної здатності та зниженням якості м'ясопродуктів [3, 4].

Поряд із цим важливо зазначити, що розвиток оксидаційного стресу у поросят супроводжується активацією вільнорадикального окиснення ліпідів плазматичних і внутрішньоклітинних мембран гепатоцитів на тлі виснаження захисних протирадикальних систем. Активація процесів перекисного окиснення ліпідів та утворення великої кількості вільних радикалів призводить не тільки до пошкодження гепатоцитів, а також до змін у клітинах крові – найбільш мобільній системі організму [3-5].

Саме тому *метою* роботи було вивчити вплив кормової добавки «Бутаселмевіт плюс» на протеїнсинтезувальну функцію печінки поросят при відлученні.

Досліди проводились на базі ТОВ «КОШЕТ» Мукачівського району Закарпатської області. Було сформовано дві групи поросят - контрольну (К) і дослідну (Д), у кількості 10 особин у кожній групі, підібраних за принципом аналогів – віком, породою і масою тіла. На 28 добу життя поросят відлучали від свиноматки та перегруповували з різних гнізд з метою подальшого утримання у період відгодівлі та дорощування зі зміною структури раціону, що слугувало технологічним стресом для організму тварин. Поросятам дослідної групи починаючи з 21- до 40-добового віку додатково згодовували кормову добавку «Бутаселмевіт-плюс» у дозі 100 мг/кг маси тіла на добу.

Матеріалом для досліджень була кров, яку відбирали вранці, до годівлі тварин шляхом пункції краніальної порожнистої вени на 20 добу життя (період до відлучення), на 25 добу життя (період до відлучення), на 30 добу життя (2 доба після відлучення), на 35 добу життя (7 доба після відлучення), на 40 добу життя (12 доба після відлучення).

Відомо, що показники крові поросят залежать від багатьох факторів (фізіологічний стан, раціон, продуктивність тощо). Нами досліджено основні показники крові, які відображають стан обмінних процесів в організмі тварин.

Результати дослідження показали, що вміст загального протеїну в сироватці крові 20-ти добових поросят контрольної та дослідної груп коливався у межах 52,84±1,20 – 52,75±1,22 г/л. На 25-ту добу досліду рівень загального протеїну у контрольній та дослідній групі зріс на 14,6 і 15,8% відносно попередньої доби досліджень. Після відлучення у крові поросят контрольної групи рівень загального протеїну на 30- і 35-ту добу життя коливався у межах 58,31±1,75 і 58,12±1,33 г/л. Дещо вищим рівень загальних протеїнів був у крові дослідної групи у вказаний період досліджень, який відповідно зріс на 5,5 і 6,6% відносно контрольної групи тварин (табл. 1).

Таблиця 1

Вміст загального протеїну у сироватці крові поросят за дії кормової добавки «Бутаселмевіт-плюс», г/л (M±m, n = 5)

Доба життя	Групи поросят	
	контрольна	дослідна
20 доба	52,84±1,20	52,75±1,22
25 доба	60,58±1,17	61,08±0,87
30 доба	58,31±1,75	61,54±1,10
35 доба	58,12±1,33	61,78±0,91*
40 доба	59,03±1,14	61,24±0,95

У крові поросят контрольної та дослідної групи після відлучення на 30, 35 і 40-у доби досліду зафіксовано більший вміст альбумінів і менший вміст глобулінів (табл. 2 і 3). Так, на 30-ту добу життя поросят рівень альбумінів у крові контрольної групи зріс на 5,55% та у дослідної групи – на 4,86% відносно показників взятих у 25-ти добових поросят. У 35-ти добових поросят дослідної групи рівень альбумінів був вищим на 1,13% відносно контрольної групи. На 40-у добу досліду рівень альбумінів був найвищим у крові поросят контрольної групи.

Таблиця 2

Рівень альбумінів у сироватці крові поросят за дії кормової добавки «Бутаселмевіт-плюс», % (M±m, n = 5)

Доба життя	Групи поросят	
	контрольна	дослідна
20 доба	33,62±0,97	33,65±1,05
25 доба	33,69±1,00	33,70±1,10
30 доба	39,24±1,85	38,56±1,12
35 доба	38,39±1,56	39,52±1,85
40 доба	42,64±1,97	35,87±1,10**

Рівень глобулінів у крові 25-ти добових поросят контрольної та дослідної груп коливався у межах 66,31±1,00 і 66,30±1,10%. Після відлучення у поросят дослідних груп рівень глобулінів знижувався на 30-ту добу життя, так у крові поросят контрольної групи рівень глобулінів знизився на 5,55%, а у дослідної групи – на 4,86% відносно показників взятих на 25-ту добу досліду.

Таблиця 3

Рівень глобулінів у сироватці крові поросят за дії кормової добавки «Бутаселмевіт-плюс», % (M±m, n = 5)

Доба життя	Групи поросят	
	контрольна	дослідна
20 доба	66,38±0,97	66,35±1,05
25 доба	66,31±1,00	66,30±1,10
30 доба	60,76±1,85	61,44±1,12
35 доба	61,61±1,56	60,48±1,85
40 доба	57,36±1,97	64,13±1,10**

Отже згодовування поросятам кормової добавки «Бутаселмевіт-плюс» сприяє посиленню протеїнсинтезувальної функції печінки. Збільшення вмісту загального протеїну у сироватці крові поросят дослідної групи у вказані періоди досліду, порівняно з контролем, вказує про стимулювальний вплив вітамінів А, D3, Е та розторопші плямистої у складі кормової добавки на синтез протеїну. Також у крові поросят контрольної та дослідної групи після відлучення на 30, 35 і 40-у доби досліду зафіксовано більший вміст альбумінів і менший вміст глобулінів.

Список літератури

1. Blecha, F., & Kelley, K.W. (1981). Effects of cold stress and weaning stressors on the antibody-mediated immune response of pigs. J Anim Sci, 53, 439–447. doi: 10.2527/jas1981.532439x.

2. Gutyj, B., Leskiv, K., Shcherbatyy, A., Pritsak, V., Fedorovych, V., Fedorovych, O., Rusyn, V., & Kolomiiets, I. (2017). The influence of Metisevit on biochemical and morphological indicators of blood of piglets under nitrate loading. Regulatory Mechanisms in Biosystems, 8(3), 427–432. doi: 10.15421/021766.

3. Khalak, V.I., Gutyj, B.V., & Stadnits'ka, O.I. (2019). Feeding and meat qualities of young pigs of different origin and intensity of formation in early ontogenesis. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Agricultural sciences, 21(91), 10–15.

4. Гутий Б.В., Мартишук Т.В. (2021). Стан глутатіонової системи антиоксидантного захисту щурів за умов оксидаційного стресу та дії кормової добавки «Бутаселмевіт-плюс». Current issues, achievements and prospects of Science and education. Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference. Athens, Greece 2021. Pp. 273-275.

5. Martyshuk, T., Gutyj, B., & Vishchur, O. (2018). Indicators of functional and antioxidant liver status of rats under oxidative stress conditions and on the action of the liposomal drug "Butaselmevit". Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Agricultural Sciences, 20(89), 100–107. doi: 10.32718/nvlvet8919

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ АМПРАМІЦИНУ ТА ТКАНИННОГО ПРЕПАРАТУ МЕТРОФЕТ ПРИ ЛІКУВАННІ ТЕЛЯТ ХВОРИХ НА ДИСПЕПСІЮ

Кононюк С.В.
Студент 6 курсу
Поліський національний університет, Україна

Вступ. Збереження новонароджених телят та отримання здорового, добре пристосованого до технологічних процесів вирощування молодняку є основою виходу тваринницької продукції. Найважливіше зберегти молодняк у перші 15-20 діб життя, бо в цей період загибель хворих телят становить 50%. Крім того, телята, які перехворіли в ранньому віці надалі гірше розвиваються, у них більш низький рівень резистентності і на 15-20% менший приріст маси тіла.

Одним із реальних шляхів збільшення виробництва продуктів тваринництва – профілактика різних хвороб і підвищення збереження молодняка, особливо новонародженого, загибель якого залишається ще дуже високою.

Таким чином при лікуванні телят необхідно використовувати весь комплекс специфічної профілактики, спрямованний на боротьбу з патогенною мікрофлорою, дегідратацією організма, на відновлення моторної, секреторної, абсорбційної функції травного каналу, водно-електролітичного балансу і підвищення неспецифічної резистентності тварин, що в комплексі забезпечить видужання молодняка і збереження їхнього поголів'я

Мета роботи. Дослідження терапевтичної дії препарату апраміцин для інєкцій, тканинного препарату «Метрофет» в сполученні з епіплевральною новокаїновою блокадою черевних нервів і пограничних симпатичних стовбурів при лікуванні диспепсії новонароджених телят.

Матеріал і методика. Для проведення досліду сформували 2 групи по 10 телят в кожній: одна група - контрольна, інша - дослідна. Для досліду тварин підбирали за віком, живою масою, клінічним проявом захворювання, терміном захворювання, формою захворювання. В процесі дослідницької роботи тваринам обох груп вранці і ввечері вимірювали температуру тіла, підраховували частоту пульсу, дихання, досліджували загальний стан, ступінь пригнічення, габітус, прийом молозива і апетит, реагування на зовнішні подразники. Слідкували за зневодненням організму, станом носового дзеркала, скуйовдженістю, блиском і ломкістю шерсті, западанням очей в орбіти.

На початку досліду та в кінці дослідницької роботи проводили загальний аналіз крові та його дані аналізували. Кров для досліджень брали з яремної вени до годівлі. Згідно методик досліджували на 7,14 і 21 добу.

В контрольній групі телят лікували наступним методом:
телят витримували на напівголодній дієті, для цього 1-2 рази на добу чергове поїння молозивом змінювали рівним по об'єму ізотонічним або 1% розчином натрію хлориду. При тяжкій формі хвороби призначали індивідуально комплексне лікування: проводили нормалізацію секреторних і мікробних

процесів в шлунково-кишковому тракті шляхом випоювання телятам дієтичних і лікувальних препаратів (суцвіття ромашки, кінського щавлю).

Для пригнічення розвитку в кишково-шлунковому тракті патогенної мікрофлори призначали антибактеріальні засоби - антибіотики.Тилозомиколь 5% в дозі 1 мл. на 10 кг маси тіла 1 раз на добу, 4 доби підряд.

Для попередження зневоднення та інтоксикації організму здійснювали шляхом введення всередину, внутрішньовенно розчину Рінгера-Лока внутрішньо черевно електролітів та ізотонічних розчинів.

В другій групі використовували апраміцин для інєкцій, тканинного препарату «Метрофет» в сполученні з епіплевральною новокаїновою блокадою черевних нервів і пограничних симпатичних стовбурів.

Результати досліджень Результати лікування телят з гострими розладами харчотравлення свідчать про різну його ефективність в залежності від методу лікування і форми хвороби.

При лікуванні, яке застосовувалося у господарстві раніше стан хворих телят на легку форму розладу харчотравлення став покращуватися з третьої доби і до п'ятої доби одужували всі тварини.

Після застосування апраміцин для інєкцій, тканинного препарату «Метрофет» в сполученні з епіплевральною новокаїновою блокадою черевних нервів і пограничних симпатичних стовбурів стан хворих телят з другої доби лікування значно покращився. У більшості телят припинилися проноси, з'явився апетит. Із шести телят хворих легкою формою гострого розладу харчотравлення до третьої доби лікування видужали всі.

Із телят хворих тяжкою формою у першій групі загинуло одне теля, а у другій - видужали всі.

Таблиця

Біохімічні показники крові дослідної і контрольної групи.

Групи телят	Кількість тварин	Загальний білок, г/л	Кальцій мМоль/л	Неорг. фосфор мМоль/л	Резервна лужність мМоль/л
Дослідна	10	72+0,9	2,4±0,02	1,62±0,01	47±1,2
Контрольна	10	5,6±1,3	1,81+0,03	1,31+0,03	32±1,2
Достовірність		P<0,05	P<0,001	P<0,05	P<0,05

З таблиці видно, що загальний білок, неорганічний фосфор і резервна лужність у телят дослідної групи вищі, ніж у телят контрольної групи.

Висновки.

1. Таким чином, лікування телят з гострим розладом харчотравлення із застосуванням апраміцин для інєкцій, тканинного препарату «Метрофет» в сполученні з епіплевральною новокаїновою блокадою черевних нервів і пограничних симпатичних стовбурів є більш ефективним в порівнянні з методом, який застосовується в господарстві.
2. Даний препарат позитивно впливає на біохімічні показники крові, що сприяє доведення показників до фізіологічної норми, в порівняні з контрольною групою, де вони нижчі.

Список літератури

1. Даричева Н. Н., Ермолаев В. А. Тканевая терапия в ветеринарной медицине : монография. Ульяновск : УГСХА, 2011. 168 с.
2. Калиновський Г.М., Ревунець А.С., Грищук Г.П. Гормональний та мікроелементний склад тканинного препарату фетоплацентату, виготовленого з матки різних видів тварин. *Науковий вісник НУБІП*. № 136. 2009. С. 76–81
3..Прус В. Н., Круть С. И. Влияние тканевых препаратов «Фетоплацентат-К» и «Трутенат-Д» на течение стельности, отела, послеотельного периода и состояние новорожденных телят. *Ученые записки учреждения образования «Витебская ордена «Знак Почета» государственная академия ветеринарной медицины» : науч.-практ. журн*. 2016. Т. 52, вып. 1. С. 74–77.
4. Гончаренко В. В. Склад тканинних препаратів, виготовлених методом В. П. Філатова. *Тваринництво України*. березень-квітень. 2017. С. 40–33.
5. Гончаренко В. В., Грищук Г.П, Шеремет С.І. Стан обміну речовин у сухостійних корів, як основа обґрунтування профілактики і лікування телят за шлунково-кишкових захворювань. *Науковий вісник ЛНУВМБ.* № 93, Т. 21. 2019. С. 53–59.

РОЛЬ ТОКСИНОВ CLOSTRIDIUM PERFRINGENS В РАЗВИТИИ ИНФЕКЦИЙ ЧЕЛОВЕКА И ЖИВОТНЫХ

Моисеева Карина Абдукахоровна,
аспирант I года обучения
ФГБОУ ВО СПбГУВМ

Сухинин Александр Александрович,
Доктор биологических наук, профессор
заведующий кафедрой микробиологии, вирусологии и иммунологии
ФГБОУ ВО СПбГУВМ

Нередко возбудителем инфекционной болезни, поражающей желудочно-кишечный тракт и нервную систему крупного рогатого скота, являются энтеротоксинпродуцирующие грамположительные, спорообразующие, анаэробные бактерии рода Clostridia - Clostridium perfringens (CP).

Вирулентность CP определяется комплексом факторов патогенности – токсинами и ферментами. Порядка 20 белковых токсинов CP являются причиной развития гистотоксических гипоксий, неврологических и кишечных нарушений у человека и животных. В соответствии с современной классификацией, штаммы *CP* делятся на типы и токсины в зависимости от их способности продуцировать токсины: альфа (CPA), бета (CPB), эпсилон (ETX), йота (ITX), энтеротоксин (CPE) и некротические токсины, подобные типу B (NetB и NetF) [3].

Хромосомно-кодированные токсины CP типа A (CPA) и перфринголизин O (PFO) вызывают гистотоксические инфекции человека и животных - газовую гангрену. Структурные гены, кодирующие эти токсины, — cpa (или plc) и pfoA — расположены на хромосоме: продукция обоих токсинов регулируется системой Agr-подобного кворум-сенсинга, а также двухкомпонентной регуляторной системой VirS/VirR [3].

Бета-токсин CP (CPB) — спорообразующий токсин, имеет сходство с аминокислотной последовательностью порообразующих токсинов Staphylococcus aureus у 20–28% штаммов [4]. Этот токсин исключительно чувствителен к трипсину. In vivo CPB вызывает некротический энтерит у овец, крупного рогатого скота и лошадей [5]. Длительное воздействие бета-токсина на слизистую кишечника способствует абсорбции токсина в кровь и развитию летальной энтеротоксемии.

Эпсилон-токсин CP (ETX) считается наиболее патогенным токсином после ботулинического и столбнячного [2]. Является причиной развития некротического энтерита и энтеротоксемии у овец, крупного рогатого скота и лошадей. Токсин секретируется в виде прототоксина из 296 аминокислот, который протеолитически активируется пищеварительными протеазами - химотрипсином и трипсином, а in vitro с помощью лямбда-токсина CP.

Йота-токсин CP (ITX) бинарный токсин, состоящий из отдельных белков IA и IB, которые продуцируются в виде пропротеинов и затем протеолитически активируются после удаления N-концевых последовательностей от IA- и IB-белков под действием химотрипсина хозяина [6]. Вызывает энтеротоксемию у овец, коз и крупного рогатого скота, энтерит у кроликов, ягнят и крупного рогатого скота.

Энтеротоксин CP типа A (CPE) — самый распространенный токсин среди токсинотипов CP. CPE продуцируют штаммы типа A, C, D, E и NetF [6]. CPE контролируется хромосомным и плазмидным генами (cpe), способствует развитию желудочно-кишечных заболеваний, связанных с пищевыми и непищевыми факторами. Ген cpe находится в хромосоме у большинства штаммов CPA, вызывающих пищевые отравления, из чего следует то, что продукция и патогенное действие CPE контролируется в основном геном cpe, расположенным в хромосоме [6]. Патогенетическое действие CPE начинается со связывания токсина с его рецепторами — белками семейства клаудиновых белков цитоплазматической мембраны клеток слизистой оболочки тонкого кишечника. Связывание молекул токсина CPE с клаудинами приводит к образованию «малых комплексов», содержащих:

- CPE;

-рецепторные клаудины;

- нерецепторные клаудины.

«Малый комплекс» сам по себе не оказывает цитотоксического действия на клетку больного животного, а играет важную функцию в механизме активации олигомеризации CPE в процессе создания на поверхности цитоплазматической мембраны клеток слизистой тонкого кишечника «большого комплекса» — CH-1. Полученная «пре-пора» (бета-шпилька) энтеротоксина, содержащая энтеротоксин и рецепторные и нерецепторные клаудины, оказывает цитотоксическое действие на цитоплазматическую мембрану, что приводит к образованию катионно-селективной поры на цитоплазматической мембране, которая изначально проницаема для молекул. Образование пор CPE способствует массивному поступлению Ca^{2+} через цитоплазматическую мембрану в клетки слизистой кишечника, вызывая тем самым их лизис, зависящий от кальмодулина и кальпаина, посредством апоптоза, опосредованного каспазой 3 при низких дозах CPE, или онкоза при высоких дозах CPE. Поступление Ca^{2+} в клетку вызывает морфологическое повреждение, при котором обнажается поверхность базолатеральных клеток, позволяя токсину взаимодействовать с белками клаудинами и белком плотных соединений, называемым «окклюдином». Этот процесс приводит к образованию второго крупного (~550 кДа) комплекса CH-2, содержащего 6 копий CPE), окклюдин рецепторные и нерецепторные клаудины. В результате в тонком кишечнике, чаще в подвздошной кишке, энтеротоксин индуцирует деструктивный процесс на слизистой, характеризующийся десквамацией эпителия, атрофией и некрозом ворсинок [6].

Несбалансированное питание, изменения микробиоты кишечника нередко снижают активность трипсина в кишечнике, что является благоприятным

фактором для размножения, спорулирования и продуцирования эндотоксина штамма СР с плазмидой, несущей ген cpe, до продолжения патологического процесса в кишечнике и распространению в кровяное русло. В условиях поточно-цеховой системы производства молока и воспроизводства стада часто используется концентратный тип кормления крупного рогатого скота, что повсеместно приводит к нарушению обмена веществ, ацидозу и развитию различных инфекций, в том числе клостридиозов.

Список литературы

1. Barth H., Stiles B.G. Binary actin-ADP-ribosylating toxins and their use as molecular Trojan horses for drug delivery into eukaryotic cells. Curr. Med. Chem. 2008; 15(5): 459-69. https://doi.org/10.2174/092986708783503195.

2. Bokori-Brown M., Savva C.G., Fernandes da Costa S.P., Naylor C.E., Basak A.K., Titball R.W. Molecular basis of toxicity of Clostridium perfringens epsilon toxin. FEBS J. 2011; 278(23): 4589-601. https://doi.org/10.1111/j.1742-4658.2011.08140.x.

3. Ma M., Li J., McClane B.A. Genotypic and phenotypic characterization of Clostridium perfringens isolates from Darmbrand cases in post-World War II Germany. Infect. Immun. 2012; 80(12): 4354-63. https://doi.org/10.1128/iai.00818-12.

4. Macias Rioseco M., Beingesser J., Uzal F.A. Freezing or adding trypsin inhibitor to equine intestinal contents extends the lifespan of Clostridium perfringens beta-toxin for diagnostic purposes. Anaerobe. 2012; 18(3): 357-60. https://doi.org/10.1016/j.anaerobe.2012.03.003.

5. Shatursky O., Bayles R., Rogers M., Jost B.H., Songer J.G., Tweten R.K. Clostridium perfringens beta-toxin forms potential-dependent, cation-selective channels in lipid bilayers. Infect. Immun. 2000; 68(10): 5546-51. https://doi.org/10.1128/iai.68.10.5546-5551.2000.

6. Kiu R., Hall L.J. An update on the human and animal enteric pathogen Clostridium perfringens. Emerg. Microb. Infect. 2018; 7(1): 141. https://doi.org/10.1038/s41426-018-0144-8.

ВПЛИВ IN VITRO РІЗНИХ КОНЦЕНТРАЦІЙ МАНГАНУ НА МІКРОФЛОРУ РУБЦЯ ТЕЛЯТ

Огородник Наталія Зіновіївна,
доктор ветеринарних наук, старший науковий співробітник,
завідувач кафедри тваринництва і кормовиробництва
Львівський національний аграрний університет, Україна

Біологічна роль Мангану полягає в активації ензимів, пов'язаних з обміном вуглеводів, протеїнів та ліпідів [1]. Встановлено, що цей мікроелемент в організмі великої рогатої худоби підвищує виділення загального Нітрогену і Нітрогену сечовини, шляхом стимулювання ензиму аргінази [2]. Додавання до інкубаційного середовища, яке містило рідину рубця, хлориду Мангану на 50 % підвищує синтез мікробного протеїну. Дослідження [3] свідчать, що Манган окрім посилення активності бактеріальних дезаміназ і збільшення кількості аміаку в рубці, підвищує розщеплення вуглеводів, які є джерелом енергії, що тим самим сприяє засвоєнню поживних речовин в організмі.

Про залежність мікрофлори рубця від наявності Мангану свідчить хоча б те, що за його відсутності значно сповільнюється інтенсивність росту бактерій [4]. Вважається, що він разом із Магнієм бере участь у процесах поділу мікробних клітин. Дослідження показали, що основна кількість наявного у кормах Мангану концентрується у мікробній фракції – близько 46 %, проте, через 2 години після годівлі його рівень у всіх фракціях вмісту рубця різко знижується [5].

У присутності Мангану значно посилюється інтенсивність росту популяції анаеробних грибів, знижується нагромадження в їхніх клітинах цитрату [6]. Деякі дослідики вважають [7], що здатність грибів до поглинання Mn^{2+} залежить від наявності у середовищі глюкози, а також іонів Кальцію і Фосфору. Ймовірно, останні беруть участь у механізмах транспортування цього елемента.

За дефіциту Мангану спостерігається інгібування росту мікроорганізмів рубця і нагромадження в їхніх клітинах 3-фосфогліцеринової кислоти. Водночас абсорбція Мангану в травному тракті жуйних обмежена – лише 5 % від загального його надходження в організм тварин всмоктується у передшлунках, це зумовлено перебуванням цього елемента в рослинах у вигляді хелатних комплексів [8]. Звідси стає зрозумілим, чому корми, що містять занадто великі кількості Мангану – 500-1000 мг/кг не викликають у телят ознак отруєння і лише збільшення його концентрації до 2500 мг/кг негативно впливає на мікрофлору рубця [9].

Підтвердженням вище викладеного є проведені нами дослідження (табл. 1), які показали значне зростання вмісту мікробної маси в інкубаційному середовищі за додавання до нього оптимальної ($P<0,01$) і максимальної кількості Мангану ($P<0,05$). $MnCl_2$ у кількості 2 мкмоль/л у перерахунку на досліджуваний елемент суттєвого впливу на ріст мікроорганізмів рубця не було виявлено, проте, зафіксовано тенденцію до зростання вмісту аміаку і продукції летких жирних кислот *in vitro*.

Таблиця 1

Вміст мікробної маси, аміаку і летких жирних кислот у рідині рубця 6-місячних телят за дії сполук Мангану та Сульфуру упродовж 6-годинної інкубації *in vitro* (M±m; n=6)

Мінеральні сполуки	Кількість елемента, мкмоль/л	Мікробна маса, г/л	Аміак, ммоль/л	Леткі жирні кислоти, ммоль/л
Контроль	–	0,41±0,03	1,74±0,11	+5,97±0,58
$MnCl_2$	2	0,41±0,02	1,90±0,12	+6,94±0,52
	10	0,57±0,03*	1,07±0,15*	+9,65±0,64*
	35	0,56±0,05*	1,23±0,20*	+8,94±0,95*
$(NH_4)_2SO_4$+ $MnCl_2$	0,15 + 10	0,68±0,05*	1,06±0,18*	+9,20±0,80*

*Примітка. Вірогідність різниць у дослідних зразках до показників контролю * P<0,05-0,001.*

Додавання оптимальної кількості Мангану значно зменшило кількість утвореного в інкубаційному середовищі аміаку (P<0,01) та збільшило в ньому концентрацію летких жирних кислот (P<0,001). Внесення цього мікроелемента у високій концентрації спричинило *in vitro* серед вказаних показників подібні зміни, які спостерігались при застосуванні його в оптимальній концентрації. Ці результати узгоджуються з наявними в літературі даними щодо високого «порогового» рівня цього мікроелемента в середовищі рубця.

Вірогідне збільшення вмісту мікробної маси і зменшення концентрації аміаку *in vitro* також відбувалось за додавання разом із оптимальною дозою Мангану сульфурвмісної сполуки. Очевидно це пов’язано з тим, що перший з цих елементів входить до складу мікробної супероксиддисмутази – ключового ензиму в системі захисту анаеробних мікроорганізмів від кисневої інтоксикації, а другий є постійною складовою рубцевих мікроорганізмів [10]. Зокрема, відомо, що у мікробних протеїнах міститься більше сульфурвмісних амінокислот (метіоніну і цистеїну), ніж у протеїнах більшості рослинних кормів [11].

Загалом, з одержаних результатів випливає, що Манган у оптимальній концентрації в інкубаційному середовищі, особливо у сукупності із Сульфуром, стимулює ріст рубцевих мікроорганізмів та підвищує продукцію летких жирних кислот *in vitro*.

Список літератури

1. Бедзай А.О., Щербина О.М., Щербина І.О., Михалічко Б.М. Екологічний аналіз токсичного впливу сполук мангану на промислових і біологічних об’єктах. *Вісник ЛДУ БЖД*. 2014. № 10. Р. 179-183.

2. Давыдова С.Ю. Особенности азотистого обмена в жвачных животных. *Актуальные вопросы развития науки:* сб. статей Междунар. научю-практич. конф. Уфа: РИЦ БашГАУ. 2014. 296 с.

3. Sannes R.A., Messman M.A., Vagnoni D.B. Form of rumen-degradable carbohydrate and nitrogen on microbial protein synthesis and protein efficiency of dairy cows. *J. Dairy Sci*. 2002. Vol. 85. P. 900-908.
4. Speas J.W. Trace mineral bioavailability in ruminants. *J. Nutr*. 2003. Vol. 133, № 5. P. 1506-1509.
5. Георгиевский В.И., Рухлова Т.В. Динамика концентрации цинка, меди и марганца и распределение их по фракциям в содержимом рубца коров. *Бюл. ВНИИФБиП с.-х. животных*. 1987. Вып. 3 (87). С. 6-9.
6. Osipenko T.L., Admina N.G., Palii A.P., Chechui H.F., Mihalchenko S.A. Influence of the level feeding high-productive cows on obtaining biosafety products. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2018. Vol. 8, Issue 4. P. 189-194.
7. Кліценко Г.Т., Кулик М.Ф., Косенко М.Ф. Мінеральне живлення тварин. К.: Світ, 2001. 575 с.
8. Агій В.М. Хелатні та мінеральні сполуки у годівлі молодняку ВРХ. *Науково-технічний бюлетень ІБТ і ДНДКІ ветпрепаратів та кормових добавок*. 2011. Вип. 12, № 1/2. С. 107-111.
9. Усаченко Л.М., Кравців Р.Й., Ковалів Л.М. Вплив мікроелементної добавки дефіцитних мікроелементів (J, Se, Co, Fe, Mn, Zn) на фізіолого-біохімічні та господарські показники відгодівельних бугайців. *Наук. вісник ЛНУВМ та БТ імені С. З. Ґжицького*. 2008. Т. 10, № 2 (37), ч. 4. С. 216-223.
10. Антиоксидантна система мікроорганізмів рубця великої рогатої худоби і роль мінеральних елементів у її регуляції: автореф. дис... канд. біол. наук: 03.00.04 / А.В. Волторністий; Ін-т біології тварин УААН. Л., 2008. 20 с.
11. Беляев С.С. Метанообразующие бактерии: биология, систематика, применение в биотехнологии. *Успехи микробиологии*. 1988. № 22. С. 169-206.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ СПОСОБІВ КОПРООВОСКОПІЇ ЗА СТРОНГІЛЯТОЗІВ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ КІЗ

Прийма Оксана Богданівна
к. вет. наук, доцент, доцент кафедри
паразитології та іхтіопатології
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Ґжицького, м. Львів, Україна

Копроовоскопічні дослідження тварин у діагностиці паразитарних захворювань відіграють надзвичайно важливе значення [1, 2]. Загальновідомо, що в шлунково-кишковому тракті жуйних тварин паразитує значна кількість гельмінтів, зокрема стронгілят, які щодоби здатні продукувати велику кількість яєць. Тому, важливо проводити системні діагностичні заходи з метою встановлення благополуччя стад тварин щодо гельмінтозів [3, 4].

Залежно від мети діагностичні копроовоскопічні дослідження тварин можуть проводитися задля науково-дослідницької чи профілактичної роботи, з метою встановлення екстенсивності та інтенсивності інвазії, екстенс- та інтенсефективності антигельмінтних засобів, а також з метою диференціації збудників гельмінтозів [1, 2].

У своїй більшості, дослідники при встановленні діагнозу на стронгілятози травного каналу жуйних тварин, зокрема й кіз, використовують флотаційні методи. Принцип роботи яких полягає у застосуванні гіпертонічних розчинів солей, питома вага яких вища, ніж питома вага яєць гельмінтів, і, як наслідок, яйця спливають на поверхню таких розчинів [1, 2, 5].

Нині відомо надзвичайно велику кількість способів флотації, де в якості флотанту використовуються рідини, в склад яких входять різні хімічні сполуки та їх поєднання. Зокрема: суміш хлориду натрію і гліцерину; магнію сульфат, натрію тіосульфат; суміш сульфату цинку і цукру; нітрат амонію; хлорид цинку; суміш натрію хлористого і нітрату амонію; бішофіт; розчин 40 % глюкози; суміш хлориду цинку і бішофіту та багато інших. Питома вага перелічених розчинів може коливатися від 1,18 до 1,82, що напряму залежить від складу флотаційної рідини [1, 5-8].

Існування такого значного переліку флотантів пояснюється їх неоднаковою діагностичною ефективністю щодо збудників різних паразитарних захворювань. Слід зазначити, що дослідники й нині розробляють та впроваджують у практику нові способи копроовоскопії та вказують рівень їх діагностичної ефективності відносно певних збудників. В той же час, в літературі обмаль даних щодо їх економічної доцільності застосування.

У зв’язку з цим, **метою роботи** було визначити економічну ефективність способів копроовоскопічної діагностики за стронгілятозів органів травлення кіз.

Матеріали й методи досліджень. Дослідження проводилися упродовж 2020–2021 рр. у лабораторії кафедри паразитології та іхтіопатології Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького.

У досліді проводили порівняння 4 способів копроовоскопічної діагностики. Зокрема способи: 1. *Г. А. Котельникова і В. М. Хренова*, з аміачною селітрою (1984) [1]; 2. *Маллорі*, з насиченим розчином цукру (1998) [2]; 3. *В. Ф. Галата, В. В. Мельничука, В. О. Євстаф'євої і В. О. Пругло*, з використанням карбаміду (2015) [8]; 4. *Удосконалений*, з використанням складної комбінованої флотаційної суміші рідин з трьох інгредієнтів.

З метою визначення економічної ефективності запропонованого та досліджуваних методів діагностики стронгілятозів органів травлення кіз враховували наступні показники: вартість витратних матеріалів для виготовлення розчину згідно методики (грн.), кількість готового розчину після приготування згідно методу (мл), кількість проб, що можна дослідити (шт.), вартість дослідження однієї проби (грн.).

Статистичну обробку отриманих результатів експериментальних досліджень здійснювали шляхом визначення середнього арифметичного (M) та його похибки (m).

Результати досліджень. Результатами проведених досліджень зафіксована висока діагностична ефективність удосконаленого способу за стронгілятозів органів травлення кіз, окрім того, спосіб виявився й економічно доцільним.

Встановлено, що за використання *удосконаленого* способу діагностики стронгілятозів органів травлення кіз витрати на виготовлення флотаційного розчину складали 70,20 грн. Після виготовлення, згідно запропонованої методики, отримано 3000 мл флотаційної рідини. Вказаний об'єм давав змогу провести 60 діагностичних копроовоскопічних досліджень, а отже, вартість дослідження одного копрозразку становила 1,17 грн.

Готуючи флотаційну рідину за методом *Котельникова-Хренова*, на матеріали витрачено 39,38 грн. Згідно методики отримано 1627,00 мл флотаційного розчину аміачної селітри. Порівнюючи отриманий об'єм з удосконаленим способом, встановлено, що кількість готового флотаційного розчину була меншою на 1373 мл (на 45,77 %), що дозволяло здійснити 32,54 діагностичних досліджень, з вартістю одного дослідження 1,21 грн.

Вартість виготовлення флотаційного розчину за методом *Маллорі* становила 27,55 грн. Після його приготування отримано найменшу кількість флотаційної рідини – 1020,00 мл, що менше на 1980 мл (на 66,00 %), ніж за використання удосконаленого способу, а вартість дослідження одного копрозразку становила 1,35 грн.

Найбільш вартісним виявився спосіб з використанням в якості флотаційної рідини розчину *карбаміду*. Зокрема, вартість виготовлення флотаційної рідини становила 75,73 грн. Після виготовлення отримано 1721,0 мл готового розчину, що менше на 1279 мл (на 57,37 %) порівняно з удосконаленим способом, та дозволяло здійснити 34,42 діагностичних досліджень. Таким чином, вартість дослідження одного зразку фекалій становила 2,20 грн.

Висновки. Проведені розрахунки економічної ефективності копроовоскопічних методів діагностики за стронгілятозів органів травлення кіз свідчать, що удосконалений спосіб має високий рівень окупності (вартість дослідження одного зразку фекалій – 1,17 грн.) та не поступається за економічними показниками жодному з досліджуваних методів. Методи діагностики з використанням насичених розчинів аміачної селітри, цукру та карбаміду виявилися більш витратними (1,21, 1,35 та 2,20 грн. відповідно).

Список літератури

1. Котельников Г. А. Гельминтологические исследования животных и окружающей среды: Справочник. М.: Колос, 1983. – 208 с.

2. Дахно І. С., Дахно Ю. І. Екологічна гельмінтологія. Навчальний посібник. Суми: Козацький вал, ВАТ "СОД", 2010. – 220 с.

3. Мельничук В. В. Епізоотична ситуація щодо нематодозів травного каналу овець в умовах Центрального та Південно-Східного регіонів України. *Theoretical and Applied Veterinary Medicine*. 2019. № 7 (3). С. 153–157. doi: 10.32819/2019.71026.

4. Melnychuk V., Yevstafieva V., Bakhur T., Antipov A., Feshchenko D. The prevalence of gastrointestinal nematodes in sheep (*Ovis aries*) in the central and south-eastern regions of Ukraine. *Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences*. 2020. № 44 (5). P. 985–993. doi: 10.3906/vet-2004-54

5. Мельничук В. В., Юськів І. Д. Порівняльна ефективність способів копроовоскопічної діагностики нематодозів травного каналу овець. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2019. № 2. С. 197−203. doi: 10.31210/visnyk2019.02.26.

6. Манойло Ю. Б., Євстаф'єва В. О. Ефективність удосконаленого способу копроовоскопічної діагностики езофагостомозу свиней. *Ветеринарна біотехнологія*. 2016. № 28. С. 181−187.

7. Євстаф'єва В. О., Натягла І. В., Мельничук В. В. Порівняльна ефективність зажиттєвих способів копроовоскопічної діагностики капіляріозу курей. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Ветеринарна медицина*. 2016 № 11, 150−154.

8. Галат В. Ф., Мельничук В. В. Усовершенствование методов копроовоскопической диагностики трихоцефалеза свиней. *Ученые записки учреждения образования «Витебская ордена «Знак почета» государственная академия ветеринарной медицины»*. 2015. Т. 51. Вып. 1. Ч. 1. С. 185–188.

Scientific publications

MATERIALS

The XIV International Science Conference «Current issues of modern science and practice»

Rome, Italy. 228 p.

(May 17 – 19, 2021)